Ion Pillat

POEZII

1906-1918

1

Coperta de Ioana Dragomirescu Mardare

Fotografia de pe copertă
Ion Pillat în 1918, desen de Petrică Georgescu Rachtivanu

Ion Pillat

POEZII

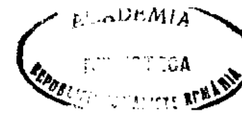
1906-1918

1

Studiu introductiv de
ADRIAN ANGHELESCU

Ediție îngrijită, tabel cronologic, note,
tabele sinoptice şi postfața de
CORNELIA PILLAT

1983
Editura Eminescu
BUCUREŞTI, PIAȚA SCÎNTEII 1

FARMECUL EVANESCENT AL MELANCOLIEI

Lungi umbrele cipreşilor se şterg pe coline.
S-a stins cerul ţi fresca — dar rămîne sub ca.
eu slove strlmbate de veacuri:

LAUS MELANCHOLIAE (Ion Pillat, *Iubitei)*

1. *LA ÎNCEPUT A FOST PĂMÎNTUL*

Cu spiritul lor vizionar, orientat către un insondabil trecut tn care viaţa, nici sub cele mai rudimentare forme, nu apucase încă să se înfiripe, vechii egipteni îşi imaginau prima manifestare a creaţiunii sub forma întîiului promontoriu de pămînt, ivit miraculos din haosul apelor primordiale. Tot o colină, răsfăţată mirific de vegetaţia naturii, avea să march< ze, peste milenii, profund şi definitiv, nu numai o sensibilitate ieşită din comun, dar şi un destin creator de excepţie. Dealul de la Florica a fost, incontestabil, mica Arcadie a copilăriei lui Ion Pillat; un tărîm edenic unde, în locul unor temple şi sanctuare sacre (avînd însă valoarea afectivă a unor asemenea vestigii), copilul avea să descopere şi să se familiarizeze mai întîi cu atmosfera de solemnă pace şi tihnă a impunătoarei case a bunicilor dinspre mamă, — „casa aceea, albă, cu doi plopi în faţă şi trei plute mari rămuroase"[1] — cu silueta unor arbori ce vor străjui, ca nişte zeităţi, cîte o alee sau potecă ducînd către o rustică bancă — loc de odihnă, dar şi de reculegere şi meditaţie — sau către via grea de rodul în care se concentraseră, parcă, toată lumina verii ce amurgea şi miresmele toamnei ce-şi făcea tot mai simţită prezenţa. Dar, ca şi acei păstori din Arcadia pe care îi pictase Poussin într-un celebru tablou, privind visători, într-un decor paradisiac, o inscripţie gravată pe un mormînt ca pe un teribil avertisment al sorţii, şi viitorul poet şi neîntrecut peisagist al acestor locuri, avea să realizeze pentru prima dată şi la o vîrstă atît de fragedă insinuarea brutală a morţii, pînă şi aici, în această ambianţă edenică, de plenitudine a vieţii. Drumul la mormîntul bunicului se va transforma într-un itinerar zilnic, obişnuit, parcurs în compania mamei şi a surorilor ei: „Mormîntul

[1] Ion Pillat, *Mărturisiri,* Revista Fundaţiilor regale, nr. 2, 1942, p. 265.

ele pe deal (pe atunci nu exista capela actuală) mă impresiona prin însuşi cadrul său, sub bolţile de frunză ale pădurii stropite cu raze piezişe de soare, în pacea virgiliană care urca, împreună cu seara, din lunca Argeşului, sus pe colină. Groapa foarte simplă era acoperită cu merişor. Sub o singură cruce de piatră veche, odihneau şi bunicul şi întîiul său copil, mort abia în vîrstă de cîteva luni: Florica — fetiţa care dăduse numele său întregii vii şi pentru care fusese ales, chiar de părinţii ei, acest loc de odihnire"[1].

Acest accent al morţii ivit în chip fortuit „în pacea virgiliană" a unei naturi ce cunoaşte periodic miracolul germinaţiei şi al rodirii avea să se graveze adînc în memoria copilului de atunci, a cărui sensibilitate va supravieţui uimitor de nealterată în omul matur de mai tîrziu. îngemănat peste timp aceluiaşi humus cu primul său născut, tatăl — devenit bunic pentru poetul ce nu l-a zărit vreodată, dar care zilnic îi priveghea mormîntul — continuă să dăinuie, postum, ca un fel de zeitate tutelară a acestui loc, unde cei apropiaţi, în dorinţa de a-i păstra vie amintirea, manifestă o meticuloasă grijă de a menţine neschimbat tot acel cadru de viaţă. Pînă şi elementul natural devine o parte componentă a unui univers muzeal, silenţios şi grav. Spaţiul domestic pune însă cel mai bine în evidenţă obstinaţia celor vii de a opri timpul în loc, de a întreţine iluzia, nu a unei supravieţuiri fantomatice, ci a unui om viu, absent doar temporar din casa de unde, parcă, abia a ieşit, unde lucrurile îl aşteaptă în aceeaşi poziţie în care le-a părăsit, aidoma acelor statuete, figurine şi obiecte uzuale ce priveghează de milenii mumiile faraonilor în noaptea adîncă, totală; a camerelor sepulcrale, ascunse în labirintul piramidelor.

„Pletosul" deal de la Florica, „albăstrit de lună, de dor şi de trecut" se va înscrie ca un reper esenţial în toposul pillatian, ca un univers simbolic în care detaliile depăşesc valoarea afectivă, căpătînd în timp o semnificaţie aproape mitică. Aşa cum o atestă titlurile multora din poemele ce alcătuiesc ciclul *Pe Argeş In sus* („Casa din deal", „Cămara de fructe", „Odaia bunicului", „Vîrful dealului", „In vie", „La zăvoi", „Castanul cel mare", „CireşuP'etc), autorul va evoca elementele constitutive ale acestui prim univers adolescentin. Toate aceste reprezentări şi imagini ce par desprinse dintr-un îngălbenit album de familie nu au doar un strict caracter

[1] ***Idem.***

descriptiv, ci se impun ca tot atîtea meditaţii lirice pe tema ineluctabilei scurgeri a timpului şi a vieţii — temă dominantă ce fereşte lirica pillatiană de un tradiţionalism îngust ori de un paseism idilic de tip sămănătorist. Părăsind în fiecare primăvară agitaţia metropolei bucureştene, poetul trăia la Florica revelaţia unei naturi ce reizbucnea ritmic la viaţă, într-o apoteoză de eflorescente multicolore, precum şi — privind cu luare-aminte mormîntul din deal sau lucrurile imobile, învăluite într-o tăcere grea, din vechile camere ale bunicilor — un acut sentiment al fragilităţii şi efemerităţii existenţei umane.

Orice promontoriu ivit în universul nediferenţiat al imaginaţiei adolescentine îşi cere însă elementul contrastant, orizontalitatea: imensitatea mării sau vastitatea — şi ea unduitoare — a spaţiului teluric. Stepa din marginea Prutului şi pămîntul de la Miorcanii Dorohoiului unde poposea cu părinţii în fiecare sfîrşit de vară, în acea atmosferă de reverie şi calm crepuscular i se vor înfăţişa ca o privelişte fundamental diferită de aceea de la Florica, alcătuind, împreună cu aceasta, pentru copilul de atunci, un spaţiu predilect. Aici avea să-şi dezvolte şi să-şi rafineze acel simţ atît de pictural al naturii şi al luminii care, pe linia unor poeţi ca Alecsandri şi Eminescu, îl va impune ca pe unul din cei mai de seamă peisagişti ai liricii noastre.

Priveliştea, „desfăşurată peste zăvoaie pînă-n cîmpia albastră din zări dunărene", pe care o întrezărea din vîrful dealului de la Florica, ca şi aceea a spaţiului ondulat de la Miorcani îi vor dezvălui, fie şi fragmentar, trăsături semnificative ale efigiei ţării: muntele, podgoria şi cîmpia. Puterea de înrîurire a acestor spaţii asupra fondului sufletesc şi a sensibilităţii sale artistice va depăşi în intensitate şi prin consecinţe orice iniţiere cărturărească: „Aceste experienţe sufleteşti mai mult decît oricare carte sau învăţătură m-au determinat şi mi-au hotărît temeliile poeziei".[1]

O serie de excursii care, prin anvergură, vor căpăta aspectul unor veritabile expediţii, întreprinse în adolescenţă prin zone dintre cele mai îndepărtate, dar şi mai semnificative ale ţării vor contribui sensibil la adîncirea viziunii sale asupra peisajului românesc, asupra unei naturi ale cărei misterioase forţe şi frumuseţi, ascunse ochiului superficial, începe să le înţeleagă: „Astfel suind mai pe toate culmile Carpaţilor, am intrat de tînăr în tainica intimitate a munţilor. Am cunoscut viaţa tăinuită a planetei, pă-

*[1] ***Ibidem,*** **p. 275.**

durea de fag, codrul străvechi în care brazii mor de bătrînețe bună şi unde puieţii cresc din trunchiul putrezit al părintelui căzut la pămînt. Am învățat formele stîncilor detunate cu înfățişări de cetăți sau cele tîrîtoare ale jneapănului încolăcit ca o coadă de balaur. Am zărit zănoagele în care dorm lacuri strălimpezi, fără fund. Nu o dată am dormit şi eu sub stelele cerului, în jurul unui foc în care un brad întreg dogorea trosnind de răşină. Ciobani preistorici, păstori în sarică lățoasă, opreau timpul în loc pentru mine"[1].

Instinctiv presimțit la acea fragedă vîrstă, scopul unor astfel de explorări turistice nu va fi de a-şi satisface curiozități de improvizat botanist sau etnograf. Ca şi Sadoveanu, el se simțea atras de o realitate mai profundă, de o lume a începuturilor, aşa cum arăta în acele timpuri despre care istoria se dovedeşte destul de aproximativă şi de săracă în date: „Totul era aici ca la începutul lumii. Sufletul meu descoperea astfel, obrazul adevărat şi ascuns al țării, acela de dinaintea lui Traian"[2].

Experiența aceasta de cunoaştere era, tot de timpuriu, dublată de o preocupare spirituală complementară, evocată mai tîrziu în poemul „Bătrînii". Vasta bibliotecă de la Florica „bogată mai ales în cărți istorice şi geografice în legătură cu țara şi treciitul nostru, dar şi în volume de literatură franceză şi română"[3], se va dovedi un univers fascinant, unde multe din întrebările şi incertitudinile adolescentului îşi vor afla răspunsul adecvat, oferindu-i argumente peremptorii asupra indivizibilei unități a pămîntului românesc de-a lungul istoriei, stimulîndu-i pasiunea pentru trecutul spiritual al poporului său şi pentru marii ctitori de limbă şi de cultură ai neamului.

2. *DIBUIRI*

In 1905, la 14 ani cînd pleca la Paris pentru a-şi continua studiile liceale, iar mai apoi, la Sorbona, pe cele universitare, Ion Pillat era încă adolescent. S-ar părea că abia de la această vîrstă un om — şi cu atît mai mult un poet — va începe să-şi trăiască experiențele fundamentale. Ion Pillat le cunoscuse deja. Ducea cu sine un întreg tezaur de impresii, senzații, sentimente

[1] ***Ibidem*, p. 273.**
[8] ***Idem.***
? ***Idem.***

trăiri, imagini, sunete, culori, care vor gesta în subconştientul său. înrudite ca inspirație cu ciclul *Pe Argeş in sus,* primele poezii din *Casa amintirii* şi *Cintece din trecut* vor fi considerate mai tîrziu de poet ca irelevante din punct de vedere al realizării artistice.

In mod paradoxal tocmai anii ulteriori, ai formației literare, care coincid cu primele volume apărute — *Visări păgîne* (1912), *Eternități de-o clipă* (1914), *Amăgiri* (1916) sînt mai puțin concludenți în afirmarea vocației sale poetice. A detecta şi inventaria varietatea surselor de inspirație ale poetului în această perioadă,, a depista temele şi motivele care îl fac tributar parnasianismului sau simbolismului, un nedisimulat admirator al lui Baudelaire, Verlaine, Maurice de Guerin, Mallarme, Valery, Francis Jammes, Leconte de Lisle, Jose Măria de Heredia, sau unor poeți moderni ai altor literaturi (englezi şi germani) pe care îi cunoştea în profunzime este o operație fastidioasă ce ispiteşte adeseori pe istoricul literar meticulos. Autorul însuşi a ținut să fie foarte explicit insistînd în „Mărturisiri" asupra unor astfel de influențe, fără a se arăta prea entuziasmat de reuşita şi originalitatea creației sale poetice din această perioadă. Trăit în profunzime încă de copil, sentimentul pămîntului românesc nu avea să devină o temă poetică dominantă în creația de început ci în aææ«;<* ulterioară.

Universul liric al poeziei de tinerețe a lui Ion Pillat, îndeosebi cel din *Eternități de-o clipă* şi *Amăgiri* stă sub semnul unui simbolism marin. In spiritul poeziei parnasiene, dar şi cu anumite accente ale celei simboliste, spațiul marin invocat şi evocat cu atîta asiduitate se înfățişează mai degrabă ca un univers abstract, al evaziunii, al aventurării în imaginar şi nu al unor trăiri concrete. Lopătari pribegi, solitari cîntăreți la proră, („Ecouri marine"), sînt mesagerii visători ai solilocviilor poetului. Nedesluşite tristeți, nostalgii, regrete neîmplinite dorinți şi aşteptări, nelinişti şi reverii se înfiripă în acompaniament de talazuri şi ape plîngătoare, sugerînd un straniu şi glacial univers acvatic. Oceanul polar,, fantomaticul exod al imaculatelor banchize („Ghețarul", „Ocean polar", „Pornire", „Părăsire", „Rodul mării"), atmosfera vesperală a lagunei venețiene, spectral nimbată de lumina selenară („Noapte pe lagună"), imperiul tăcut al apelor stagnante, transfigurat de răsfrîngerile cerului înstelat, în care omul se simte „călător de-o clipă pe apa călătoare" („Ecouri marine"), imperfecțiunea şi imposibilitatea împlinirii idealului erotic („Glasul Siren i din nou"), nostalgia plecărilor spre orizonturi necunoscute, spre cetăți şi porturi exotice („Departe") ce aşteaptă ghețarii de la

Pol, invocarea numerelor fatidice („Trei călări", „Fereastra pe mare"), tot acest conglomerat de imagini este expresia căutărilor şi a rătăcirilor eului său poetic pe drumuri străine sensibilităţii şi individualităţii sale. Coexistă aici nu numai ecouri ale poeziei simboliste sau parnasiene, dar şi ale celei eminesciene („Nici un catarg", „Noapte pe lagună", „Fereastra pe mare"). Inspirat parcă de viziunea unui Bruegel din „Prăbuşirea lui Icar", poetul îşi imaginează consumarea unei tragedii umane în tăcerea şi indiferenţa abisurilor marine; în străfunduri, dincolo de suprafaţa mării, pe care plutesc, împinse de alizee, zvelte caravele, se pogoară trupul înecatului („Naufragiatul"). Chiar în poeziile în care se produce trecerea de la universul acvatic la cel terestru, poetul recurge la comparaţii ce ţin tot de metaforismul marin, din dorinţa de a conferi relief expresiv impresiilor şi senzaţiilor. Procedeul este folosit foarte frecvent şi ulterior, în creaţiile de maturitate:

„Cămilele calcă pe stepe,
Ca valuri pe mare,
Se leagănă stepele noastre
Ca apele mării.

Un foc scînteiază pe stepe,
Ca steaua pe mare
Sărate sînt stepele noastre,
Ca apele mării".

(Cîntecele stepei)

Stepa îi apare ca „oceanul humei", ca un spaţiu pulsatoriu, asemănător cu fluiditatea şi unduirea ritmică a valurilor: „Creşte, scade, piere/Stepa mişcătoare". Şi Macedonski evocase stepa într-un impetuos elan de dezmărginire, specific vizionarismului şi temperamentului său tumultuos. Acest vulcanism al afectelor nu pare însă a caracteriza şi structura sufletească a lui Ion Pillat. Cu toate acestea poetul manifestă nu o dată voluptatea elementarului, beţia spaţiului ilimitat ce se confundă cu acela al mării: „Şi stepa. Nu-i auzi chemarea?/Va fi a ta, căci e ca marea/Şi se dă toată celui drag". („Cîntecele stepei"). Dînd expresie; unor obscure chemări şi imbolduri, el îşi imaginează seminţii nomade, dramatice eposuri colective sau îşi închipuie obîrşii îndepărtate, pierdute în neguri de vreme. E aici, desigur, o fugă de livresc prin invocarea unui spaţiu în care subconştientul să poată erupe, atingînd stări de frenezie şi de focoasă exaltare:

„E-n mine o herghelie de armăsari" („Barbarul"). Densul poem „Centaurii" — parabolă, într-un fel, a izbucnirii creaţiei din informul materiei — poartă amprenta unor asemenea dionisiace trăiri, ca şi viziunea vieţuitoarelor angajate într-un apocaliptic exod din „Ultima fugă", sau acele poezii ce tălmăcesc înfrigurarea cu care poetul îşi caută strămoşii în străfundurile fiinţei („Scitul", „Sînge străbun"). Dar, asemenea mării, ale cărei labile, amăgitoare ritmuri pare a le împrumuta, şi spaţiul vast al stepei se înfăţişează ca un univers volatil, al închipuirii, în care imaginaţia poetului se aventurează fără oprelişti: „O suflet, vînător de vise,/ Te lasă-n urma nălucirii/ Pe stepele închipuirii". („Cîntecele stepei")

Dacă ar fi persistat în cultivarea acestui univers oarecum abstract şi evazionist, autorul ar fi alunecat în manierism şi virtuozitate formală. E semnificativ faptul că unii comentatori prestigioşi precum Pompiliu Constantinescu sau Mihail Sebastian au întîmpinat, la început, în epocă, destul de reticent primele volume ale lui Ion Pillat, nuanţîndu-şi şi îmbogăţindu-şi judecăţile de valoare abia după apariţia ciclului *Pe Argeş în sus,* cînd individualitatea sa poetică se afirmă tot mai deplin.

3. *REGĂSIREA*

De fapt semne ale acestui reviriment pot fi întrezărite chiar în poeziile de început, din *Casa amintirii.* Volumul *Grădina intre ziduri,* apărut la Paris în 1919, oferă şi el exemple ce anunţă, de asemenea, revelarea eului autentic' al poetului. Intîlnim şi aici, prefigurate, două coordonate fundamentale ale universului său poetic: viziunea pămîntului, din care va- decurge acel atît de subtil şi complex simţ al peisajului românesc şi sentimentul scurgerii irepresibile a timpului cu corolarul său: ideea efemerităţii vieţii şi obsesia morţii. De la imaginea truditorului ogoarelor, văzut din perspectiva imensităţii spaţiului teluric asemenea unei microscopice vietăţi, pe cît de măruntă, pe atît de măreaţă în actul milenar şi sacru al răsturnării brazdei („Furnica"), autorul demonstrează în „Seară la Miorcani" — unul dintre cele mai izbutite poeme ale sale—un profund sentiment al peisajului copilăriei, al unui univers care, sub incidenţa vibraţiilor luminii, cu-

noaste uimitoare metamorfoze, ce îşi au echivalentul metaforic tot în imagistica mării:

„Ritmic, lanuri nesfîrşite mişcind valul lor de spice,
îl pornesc din capul zării, ca sâ-1 frîngă-n cap de sat;
îl izbesc de-un dig de cridă, îndîrjit şi îndesat;
îl resfiră printre case, ce se-ncearcă să-1 despice,
Şi-n ogrăzi îmbălărite, străbătînd, l-au revărsat.

Ca un far de piatră, turnul, dirz biserica-şi ridică.
Clopotul de seară-i paznic veşnic trist şi veşnic treaz...
O cireada răzleţită la păşune pe islaz,
Pare-un stol de păsări albe ce se lasă fără frică
în furtuni, pe pieptul verde al înaltului talaz."

Ca un artist al penelului, poetul ştie locul ideal de unda peisajul rustic îşi dezvăluie toată frumuseţea:

„Ieşi din satul alb şi vino să vedem ca de pe plajă
Cum, lăţindu-şi unduirea, urcă unduind pămîntul".

De la perspectiva de ansamblu, se trece la viziunea microcosmică a lumii vegetale, a cărei puritate şi reverberaţii cromatice prezintă secrete analogii cu acelea ale mediului acvatic:

„Şi păreaţi în miezul serii, ce conturul vă-necase,
Voi, înalte ierbi cosite, voi, sulfine mici, şi voi,
Flori de cîmp neadunate şi culcate în trifoi:
Alge verzi şi anemone palide şi lungi sargase,
înşirate pe nisipuri de-al refluxului şuvoi".

Odată cu înserarea, imaginea fantomatică a cîmpiei unduitoare se interferează iarăşi, pină la suprapunere, cu aceea a mării:

„Se^nnoptează... şi, cîmpia îşi ascunde oceanul...
Suflete, ce-n scoica nopţii eşti bolnavul mărgărit.
Pentru pămîntene drumuri orice suflet e oprit,
Dar priveşte cu -nesaţiii, de o dată, la limanul
Oceanului ce-acuma transparenţa şi-a mărit.

Fără valuri, fără maluri şi cu luciu de fosfor,
Peste tine îşi bolteşte limpezimea ideală •
Marea cea adevărată, nălucită şt reală,
Unde trapul nu mai este pentru visuri necrofor,
... Unde inima nu minte, unde dorul nu înşeală."

Atotstăpînitoare, înserarea ce se aşterne peste lume coincide cu acel ceas de cumpănă al unui suflet bîntuit de nelinişti, de întrebări şi grele presimţiri. Ispitit de tainice chemări, poetul întrezăreşte în acest tăcut şi iluzoriu imperiu al apelor, răsfrîngerea unui' alt ocean, stelar, a unei lumi celeste către care spiritul său se simte irezistibil atras, aidoma solitarului navigator ce se aventurează pe un fără de întoarcere drum.

Trăit cu acuitate, sentimentul inevitabilităţii morţii reclamă imperios recurgerea, dacă nu la un antidot, măcar la un paleativ. Dacă trupul şi viaţa omului sînt supuse schimbării şi destrămării, refugiul în faţa acestor tot mai alarmante seisme, surpări şi năruiri este adeseori căutat în mitul fabuloasei Vîrste de Aur pe care cu toţii am cunoscut-o: Copilăria. Stare edenică prin excelenţă, a purităţii şi inocenţei, copilăria este insensibilă la ravagiile şi alterările timpului. Proust fusese categoric în acest sens: „în copilărie — observa el în *Timpul regăsit* — moartea nu este învinsă ci necunoscută. Şi amintirea copilăriei este trăită de un adult care nu poate să nu o cunoască".

Cînd scria „Seară la Miorcani", poetul presimţea deja ameninţarea acestui invizibil şi redutabil duşman. Tot Proust — pe care mai mult ca sigur poetul îl citise în anii de studii de la Paris — adăugase: „adevăratele paradisuri sînt acelea pe care le-ai pierdut". Pentru naratorul din *în căutarea timpului pierdut* copilăria însemna înainte de toate un nume: Combray. Florica şi Miorcanii îi vor reaminti de fiecare dată lui Ion Pillat acest „paradis pierdut", ale oărui reverberaţii afective şi spirituale se vor dovedi mult mai profunde decît seducţia de moment a unor curente şi şcoli literare moderniste. Această realitate se va impune mai presus decît orice canon estetic, izvorînd din străfundurile unor zone sufleteşti. încercînd să explice o atare opţiune, ce va înrîuri definitiv întreaga orientare a poeziei sale ulterioare, autorul însuşi se simte contrariat, atribuind-o unei paradoxale dualităţi a firii sale: „Dacă mă analizez mai adînc am suferit întotdeauna de o dualitate între oe am urmărit să fac şi forţa oarbă ce s-a realizat, aproape contra voinţei mele, în viaţa ca şi în opera mea. Astfel, numaidecît după război, cînd toată orientarea mea ideologică şi estetică mă îndruma spre simbolism, spre Mallarme, Rimbaud şi Valery (cum o arată cele mai multe din poeziile din *Grădina Intre ziduri),* am scris la Miorcani, în vara din 1918, o mare parte din *Bătrtnii, Aci sosi pe vremuri, Septemvrie,* iar puţin mai

țîrziu, la Călimănești și Cîmpulung, prin 1920—1921 (dacă nu mă. înșel, căci n-am deloc memoria datelor propriei mele vieți) deodată, aproape tot ciclul *Florica,* adică tocmai o poezie total diferită: tradițională, autohtonă, simplă, sentimentală — de ceea ce îmi propuneam să scriu[1]".

4. *„MATERIALIZĂRILE" TIMPULUI ÎN AMINTIRE*

Există așadar un contrast izbitor între intenție și rezultat. A dezlega această contradicție înseamnă a afla ce'anume a contribuit la redescoperirea propriei individualități, a „eului adevărat". Fondul de amintiri, impresii, senzații acumulat în anii copilăriei alcătuia o încărcătură mult prea sensibilă, pentru ca„ într-o bună zi, să nu izbucnească la lumină din adîncurile subconștientului. In aceleași „Mărturisiri" făcute în 1932 la Facultatea de litere din București, Ion Pillat sublinia însemnătatea deosebită pe care o au impresiile din copilărie pentru evoluția ulterioară a unui poet, pentru revelarea sa ca artist:

^ „Cred cu tărie și sînt adînc convins de acest adevăr: anume că în viața artistului, ca importanță pentru răsunetul lor în opera înfăptuită, anii copilărirei nu contează îndoit sau întreit față de anii maturității ci înzecit, ci însutit mai mult.

De altminteri ceea ce distinge fundamental pe artist și mai ales pe poet, de ceilalți muritori este că pe cînd ceilalți oameni omoară printr-un asasinat lent și logic în sufletul lor pe copilul ce au fost odată — poeții subjugați de un joc straniu și invers al propriei imaginații, îl păstrează la nesfîrșit, .recreîndu-l mereu în suflet ca într-un joc de limpezi oglinzi.

In special în ce privește poezia și structura mea sufletească rolul amintirilor, experiențelor și influențelor din copilărie și chiar din adolescență îmi pare capital".

Tot ceea ce vibra nebulos în ființa poetului, tot ceea cegestase îndelung izbucnește acum la lumină. Mesajele trecutului, ale anilor copilăriei și adolescenței sînt recepționate ca niște ecouri pe cît de îndepărtate, pe atît de vii, ca licărul prin noapte al unor stele ce au pierit demult, dar ale căror raze încă mai străbat bezna spațiilor galactice. Abia acum percepe el conținutul, sensurile simbolice ale acestor mesaje, codul lor secret.

[1] ***Ibidem,* pp. 269—270.**

„Nici un obiect nu scapă legilor naturii." Afirmația aceasta a lui Ernest Cassirer este cu atît mai valabilă, în cazul ființei umane, care nici ea nu se poate sustrage acestor legi și îndeosebi timpului. Scrutînd trecutul, poetul înțelege acum semnificația anumitor imagini, fapte și situații de viață, atitudinile unor oameni care, fie că nu mai existau, fie că deveniseră de nerecunoscut. Și, totuși, continuă să dăinuie ceva în afara acestei degradări, pe care lent, dar decisiv, o produce timpul: structura sufletească a omului așa cum se reflectă în memoria și conștiința sa, în raport cu solicitările lumii exterioare, prin tot acel conglomerat de imagini și experiențe de neuitat. Reproiectate pe ecranul memoriei, toate aceste impresii și senzații capătă, în conștiința omului matur — pentru care moartea nu mai este o necunoscută, iar timpul nu-i mai apare etern și imuabil — o dureroasă acuitate afectivă.

La nivelul impresiilor vizuale și mai puțin al senzațiilor, sensibilitatea poetului prezintă unele afinități cu cea proustiană. Dealtfel și anumite detalii de viață sau ce țin de o biografie mai degrabă spirituală converg în a nu face atît de hazardate asemenea apropieri, în ciuda dezinteresului categoric al poetului pentru proză și prozatori. înrîurirea maternă va fi determinantă în cazul ambilor scriitori. Ca și Proust, va cunoaște și el, tot de timpuriu, din anii de studii de la Paris, revelația goticului. Prima sa poezie „In catedrală" va sta sub semnul acestei admirații pentru arta gotică. în uniforma sa cu chipiu, cizme și sabie de militar la Regimentul 2 artilerie, figura sa imberb adolescentină pare tot atît de stîngace, fragilă și nematurizată ca și aceea a unui Proust la Orleans, ca voluntar în regimentul 76 infanterie. Scria în pat ca și Proust și se abandona stărilor de reverie ca și acesta. Copilăria a fost și pentru Ion Pillat nu numai o vîrstă a fericirii și bucuriilor elementare, ci și a unor difuze frămîntări și neliniști. Unitatea cuplului părintesc îl va face pe copil să realizeze poziția sa stingheră, condiția sa solitară. Noaptea, în tăcerea grea a camerei, el trăiește senzația unei apăsătoare singurătăți, pe care numai soarele radios al unei noi și mult așteptate zile vine să o risipească. Amintirile acelor momente nocturne cînd se trezea brusc, abandonat întunericului și solitudinii camerei, erau resimțite de naratorul din *în căutarea timpului pierdut* ca adevărate senzații de panică și coșmar, atenuate doar de prezența implorată a mamei, îngăduită de tată cu o inexplicabilă clemență: „e mult de cînd tata a încetat să-i mai spună mamei: «Du-te cu micuțul». Posibilitatea unor asemenea clipe nu va renaște niciodată pentru mine. Dar de

la un timp încoace, dacă ascult, încep să percep foarte desluşit suspinele pe care am avut puterea să le reţin în faţa tatii şi care **n**-au izbucnit decît cînd m-am regăsit singur cu mama. **In** realitate **n**-au încetat niciodată; şi le aud din nou, tocmai pentru că viaţa tace acum şi mai mult în jurul meu, ca acele clopote de mănăstiri pe care zgomotul oraşului le acoperă atît de bine în timpul zilei, încît ai crede că s-au oprit, dar care încep să sune iarăşi în tăcerea serii"[1].

Aceste clipe de restrişte avea să le trăiască în copilărie şi Ion Pillat. încă în volumul *Grădina între ziduri* poetul va glosa cu nostalgice accente pe tema solitudinii adolescentine:

„Cînd singur pe al nopţii necunoscut hotar,
Simţeam — cu ce durere! — că tot mă părăsise
Şi adormeam departe de ce avusem, mi se
Umpleau de lacrimi ochii şi pieptul de amar.
Dar mă trezeam deodată zîmbind în dimineaţă,
Căci, deschizînd oblonul, părinţii mei c-un semn
îmi dăruiau o lume de-azur şi de verdeaţă".

(Oblonul)

Amintirea unor asemenea momente va reveni stăruitor, căpătînd uneori şi mai evidente accente proustiene, ca în finalul acelei dramatice poezii, „Scrisoare", din ciclul *Caietul verde:*

„A înnoptat: oraşul şi-aprinde cafeneaua
Aici la cîmp sting lampa să se apropie steaua
Ce-a licărit stingheră la margine de sat.
Pe-aleea nevăzută se-aude apăsat
Unitul pas al tatii şi-al mamei mele, pasul
Ce-1 auzeam pe vremuri, copil, cînd suna ceasul
Culcării, aşteptîndu-i să mă sărute-n pat".

Ca şi la Proust, rolul amintirii este precumpănitor. Dar ce reţine memoria din experienţele şi faptele trăite odinioară, din tot fluxul de impresii şi senzaţii ? Care sînt acele clipe de excepţie ce se vor converti în amintiri indelebile, esenţiale şi profund revelatoare peste ani? Ion Pillat constată şi el că orice pronosticuri în această privinţă se dovedesc de cele mai multe ori false, că şansa

[1] **Marcel Proust, *In căutarea timpului pierdut, Stvann I,* Editura pentra literatură, Bucureşti, 1968, p. 47.**

de supravieţuire o au tocmai acele imagini şi impresii ce **ţin** de simplitatea şi de firescul vieţii obişnuite. Timpul produce adeseori spectaculoase răsturnări, deziluzii, devalorizări şi inflaţii, tocmai **în** zonele ce păreau, pentru moment, cele mai sigure şi inexpugnabile ale vieţii afective. Tot ceea ce se integrează şi intră în armonie cu natura are şansa de supravieţuire, spre deosebire de înflăcărările pripite, de exacerbatele pasiuni **ce** se sting şi pier tot atît de subit cum au apărut: „Atîtea evenimente, pe care le credeam înscrise neşters în conştiinţă, m-au părăsit. Mi-e ruşine să mi-o mărturisesc, **dar** nu mai îmi aduc aminte de majori**tatea** femeilor pe care le-am iubit şi pentru care, pe vremuri, am suferit desigur. Unde **e** numele lor, obrazul, gestul **ce** mă vrăjise **într**-atîta? Ce ceaţă deasă le învăluie. Dar atîtea întîmplări, azi istorice, la care am participat cu prezenţa cel puţin, unde sunt? **în** care nebuloasă cameră necercetată, a amintirii mele? Şi totuşi — o stranie siguranţă lăuntrică mi-o spune — această seară pe Prut, această mică insulă înflorită cu floarea-soarelui, soţia mea **pe** o piatră albă, fiul meu pe alta, mai neagră şi mai lucioasă, «Shimmy» bălăcind cu botul ei subţire prin apa limpede după prundul aruncat sclipitor ca un solz de peşte rotund, «Dick» în trei picioare, cu laba din **faţă** adusă puţin sub el, privindu-mă cu capul lui bărbos, oglindit **în** apa clară, departe fetele la albitul pînzei, mai aproape omul văzut din spate, încovoiat pe lotca sa şi sus de tot norii tiviţi cu firul **de** purpură al asfinţitului şi cerul mai întunecos decît apa devenită văzduh — totul va rămîne în mine, aşa cum e, ca o icoană misterioasă şi nemuritoare, ca fericirea gravă şi cam melancolică a acelei zile de vară tîrzie într-**un** suflet în care începe să fie tîrziu...[1]."

Ca şi la Proust, amintirea trecutului, a acelui timp mitic al copilăriei este însoţită de sentimentul fragilităţii vieţii şi al morţii, :— sentiment ce întunecă bucuria împlinirii clipei prezente, dar care, în schimb, face şi mai vii imaginile timpului dus. Ion Pillat posedă şi el acea sensibilitate ce conferă o rezonanţă afectivă neobişnuită imaginilor trecutului, punînd însă surdină rumorii vieţii prezente. Faţă de adîncimea, complexitatea şi anvergura explorărilor proustiene ale subconştientului, viziunea lui Ion Pillat asupra trecutului, reprezentările sale nu depăşesc însă, cel mai adesea, stadiul impresiilor vizuale. Evident, genurile diferă. **In**

[1] **Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară,* in voi. *Mărturii despre om ţi poet,* Edil. Publieom, Bucureşti, 1946, p. 290.**

concentratul spaţiu al poemului, autorul nu poate să descrie bucuria extatică a acelor clipe de revelaţie, trăite atunci cînd senzaţii tactile, olfactive, auditive, produse de impactul întîmplător cu realul, fac să renască un întreg trecut, Şi totuşi, arareori, un asemenea proces al memoriei involuntare, declanşat în plan senzorial, se produce, resuscitînd şuvoiul amintirilor, trezind la viaţă lumea mirifică a apusei copilării:

„Deschid cu teamă uşa cămării de-altădată
Cu cheia ruginie a raiului oprit,
Trezind în taina mare a poamelor, smerit,
Mireasma, şi răcoarea, şi umbra lor uitată.

Mă prinde amintirea în vînătul ei fum,
Prin care cresc pe poliţi şi rafturi, ca pe ruguri,
Arzînd în umbră, piersici de jar, şi-albaştri struguri
Şi pere de-aur roşu cu flăcări de parfum".

(Cămara de fructe)

Ceea ce prevalează însă şi aici **e** latura pitorească, evocatoare, şi mai puţin aceea introspectiv analitică **a vieţii** sensibile, interioare. Rolul impresiilor vizuale **este** însă precumpănitor în **poezia** lui Ion Pillat. Un loc privilegiat **îl** ocupă **acelea care** privesc universul domestic, intim. Detalii **ale** acestui spaţiu concură la crearea atmosferei unei lumi situată, parcă, în afara timpului. Interioare şi obiecte atestă urmele unor fiinţe **ce** nu **mai** sînt, exprimă mentalităţi, gusturi, moduri şi stiluri de viaţă trecută. **Aici s**-a consumat ritualul zilnic al unor existenţe aievea. Totul **în aceste** încăperi, de o plăcută, melancolică vetusteţe cu care de copil se familiarizase la Florica sau Miorcani sugerează un climat **de viaţă** inconfundabil şi singular, tot aşa cum fiecare fiinţă umană îşi vădeşte propria ei unicitate. Parcă ceva esenţial din fiinţa **celor** care au. locuit vreme de o viaţă în aceste camere **s**-a transmis şi **e** simbolizat de fiecare din lucrurile care le-au supravieţuit, **păs-•** trînd intactă atmosfera familiară de altădată, dintr-un **timp pe** care, rememorîndu-1,. poetul îl situează de fapt în afara timpului real, — timp despre a cărui apusă realitate depun mărturie chipurile din fotografii ale celor demult dispăruţi.

„Nu • s-a clintit nimica şi recunosc, iatacul
Bunicului pe care, viu, nu l-am cunoscut.
Rămase patu-i simplu şi azi nedesfăcut,
Şi "ceasul Iui pe masă şi-a mai păstrat tic-tacul. ..

Văd rochia bunicii cu şal şi malacov,
Văd uniforma veche de «ofiţer» la modă
Pe cînd era el /*unker* — demult — sub Ghica-vodă,
Cînd mai mergeau boierii în butcă la Braşov".

(Odaia bunicului)

Ion Pillat va moşteni şi el de la înaintaşii săi acel „sentiment al lucrurilor care sînt fixe", de care vorbea Eugen Fromentin. Ceea ce surprinde la acest spirit atît de convins de instabilitatea celor lumeşti şi de atotputernicia timpului distrugător este o uimitoare pasiune pentru ceea ce este stabil, pentru fixitatea obiectelor. Aşa cum o mărturisesc cei ce l-au cunoscut îndeaproape[1], aspectul eteroclit şi aparenta dezordine a cărţilor în bibliotecă nu excludeau panica şi iritarea care îl cuprindeau atunci cînd constata absenţa unui volum de la locul său. La Balcic îşi edifică o somptuoasă vilă concepută ca un receptacol al luminii solare şi al reflexelor mării. Dezis, în rîvna sa de a *întemeia,* de seismele istoriei, cumpără la Izvorani, după 1940, o casă şi o vie, şi în dorinţa de a compensa pierderile suferite. Nici locuinţele de la Bucureşti ale poetului nu sînt simple, întîmplătoare adrese. Casa părintească din strada N. Iorga Nr. 8 sau aceea din strada Pia Brătianu Nr. 9 (azi Olga Bancic) se situează tot ca importante repere în toposul pillatian. In ultima, unde va locui din 1925 pînă la si'îrşitul vieţii, se va dovedi un plăcut interlocutor a! unor spirite.ca Valery, St.-John Perse, Henri Massis, Kayserling. Aşa cum Anton Bibescu va aştepta ca Proust să onoreze promisiunea făcută de a sta o primăvară la Corcova, tot aşa Ion Pillat va fi pregătit să primească aici vizita lui Rilke.

Marcel Proust scrisese că „nu se poate imagina decît ceea ce este absent". Dar ceea ce este absent e în afara timpului, aparţine cu alte cuvinte veşniciei. Sensibilitatea poetului va percepe „vecia ceasului ce moare" în tăcerea vătuită a interioarelor domestice, în care obiectele neînsufleţite, în expresivitatea lor, închipuie o miniaturală şi încremenită lume:

„La doi păstori de porţelan
Di: Saxa: mică şi pudrată,
Marchiza-n Sevres îşi arată
In alb dispreţul suveran.

[1] **Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar,* Edit. Eminescu, Bucureşti,' 1971. p, 241.**

Şi pe un scrin din vremea-n care
Trăia şi Goethe şi Voltaire:
în lungi bătăi crepusculare

Străvechiul ornic sună rar
Prin timpul cu brumat cleştar
Vecia ceasului ce moare".

(Natură moartă)

Obiecte şi lucruri ce populează spaţiul fizic creează, în imobilismul lor, iluzia unui univers static, impermeabil la trecerea timpului:

„Cînd am intrat tîrziu în casă, totul
Păstrase clipa ultimei vederi.
Pe canapea rochiţa rămăsese
Sculptînd molatec trupul tău de ieri.

Deschisă cartea. Nici o mînă nouă
Nu întorsese pagina de-atunci.
Pe ornicul oprit aceeaşi oră,
Prin storul tras aceleaşi raze lungi.

(Odaia ei)

Dacă lucrurile în fixitatea lor şi cu aspectul lor muzeal, pot disimula efectul timpului şi dureroase absenţe, viaţa, în manifestările sale oricît de elementare, nu poate ascunde aceste ravagii:

„Pe masă încă stăruiau alături
Tacîm de-argint şi cupă de cleştar
Doar perele păreau acum de piatră,
Doar, strugurii stăteau de chihlimbar.

De porţelan albastru pudriera
Tot mai ningea parfumul tău pe scrin.
Am tresărit că n-ai uitat mănuşa
Nici braţul gol, nici degetul tău fin".

(Odaia ei)

Farmecul desuet al lucrurilor din vechile iatacuri capătă expresivitatea naturilor moarte în care fiecare detaliu e o patetică mărturie a timpului scurs, a unor trecute vieţi, a unui prezent

ce nu mai supravieţuieşte decît iluzoriu, din îngălbenite rame, ca un *memento mori* pentru clipa de faţă şi pentru cel ce o trăieşte:

„Ornicul alb de pe comoda bătrînă
Sună subţire şi straniu ceasul străin...
Picură timpul adînc din plină fîntînă
Peste iatacul străbun cu divan şi cu scrin.

Şi cine uşa deschide cu teamă, nu ştie
Că fata în crinolină din ramele vechi
Şi-aşteaptă sfioasă şi astăzi iubitul să vie:
Romantic, cu barbă şi plete, joben pe urechi.

Şi cine uşa o crapă, cum o să creadă
Că jupîniţa din ramă cu ochiul viclean
Tot mai pîndeşte la scară să vadă
Calpacul blănit cu samur al marelui-ban.

(Din ramele iatacului vechi)

Parcă întregul univers familial e marcat de acest însemn al clipei defuncte, al unui timp îmbălsămat, de acest ferpar ce separă definitiv şi ireversibil momentul trecut de cel prezent. Alături de fotografiile din rame, o prezenţă tot atît de comună şi indispensabilă în acest univers al lucrurilor neînsufleţite este aceea a oglinzii în care s-au răsfrînt chipurile atîtor fiinţe, în devenirea şi declinul lor tragic. în apele fumurii ale oglinzii nu se ivesc imagini ale unor fiinţe necunoscute ce au preexistat sau vor apărea cîndva, ci adevăratul, familiarul chip de altădată ce nu se mai recunoaşte în acela, străin, al clipei prezente. Oglinda este instrumentul magic al renaşterii unui timp apus, al unei miraculoase palingeneze a eului adevărat:

„M-am deşteptat, sau somnul tot mă ţine?
Odaia n-o mai ştiu.
Din apele oglinzii îmi revine,
Uitat, acest iatac pustiu.

Invers şi clar trecutul în oglindă ••
Sfidează omul de-azi,
Şi în cleştar vrînd viaţa lui s-o prindă
Răspunde mut cu alt obraz".

(Oglindiri)

Simbol al cunoaşterii, oglinda reprezintă imaginea reflectată a realităţii, a formelor şi fiinţelor în continua lor transformare, in raport cu timpul care se scurge. Chipurile răsfrînte în adîncile sale ape sînt tot atîtea ipostaze ale timpului dus. Sub semnul acestui adevăr revelat în toată limpezimea contururilor sale îşi concepe poetul şi destinul său creator, vocaţia sa de a eterniza clipa în edificiul operei sale:

„Timp îngheţat şi lacăt fără cheie
La poarta universului,
Ovalul tău, oglindă, vreau să-mi steie
Simbolul pur al versului.

Cu stranii limpezimi de-nfiorare,
Ca apele văzduhului
Adîncul ţi-1 sporesli din zare-n zare
în necuprinsul duhului".

(Destin)

într-un pătrunzător studiu consacrat operei lui Proust, Gaetan Picon emitea o observaţie care e valabilă şi în cazul acestui-alt-pasionat căutător al timpului pierdut: „amintirea aduce nu trecutul ci contrariul lui: atemporalul. Ea dislocă edificiul duratei, îi sparge mulajul, liberează atomii de eternitatea în care sîntem conţinuţi, cu un suflet liber şi nemuritor. Ea destramă vălul Maya al timpului"[1].

Ceea ce caută cu atîta fervoare şi Ion Pillat este să izoleze şi să imobilizeze acest timp „în stare pură" cum îl numeşte Picon, care este de fapt atemporal tocmai prin totala sa absenţă. Ion Pillat îi va spune „timp sufletesc", deosebindu-1 de acela „mecanic", al vieţii obişnuite. Accederea la acest „timp sufletesc" nu este posibilă fără elementul declanşator al emoţiei lirice, al fluxului de amintiri. El îşi are uneori sorgintea într-o impresie sau senzaţie realizate în contactul cu realitatea:

„Sînt chiote de oameni... Ce stranie prelungire
Le face să se piardă deodată-n amintire".

(Scrisoare)

[1] Gaetan Picon, *Leduri proustiene, in* voi. *Funcţia lecturii,* Edit. Univers, Bucureşti, 1981, p. 209.

„Ceas tainic, bătăile tale egale
Ca vîsle lovite pe mări
Mă duc din uitări în uitări
Spre mine, agale".

(Ceas tainic)

Alteori, şuvoiul amintirilor e determinat de o stare interioară de veghe, reverie, visare. Poetul simte în aceste cazuri nevoia precizării spaţiului şi ambianţei:

„La casa amintirii cu — obloane şi pridvor".

(Aci sosi pe vremuri)

„Acuma trăsura trage la scara amintirii"

(Adio la Florica)

„în casa răcoroasă şi cu obloane trase,
în vechea mea odaie vrea visul să mă lase —
încet îmi deschid ochii să nu mă-nşele parcă;
Trecutul şi-amintirea tot ghidul mi-1 încarcă".

(Cuptor)

5. *CONVERGENŢE SPAŢIO-TEMPORALE*

Orice viziune asupra spaţiului se converteşte în poezia lui Ion Pillat într-una a timpului individual. Timpul fiinţei umane privit în raport cu acela al devenirii lumii îşi vădeşte puţinătatea, stereotipia, recurenţa. Pe o altă spirală a. evoluţiei, urmaşii reiterează sub alte forme aceleaşi etape, experienţe şi acte fundamentale ale vieţii ca şi predecesorii lor: naşterea, copilăria, adolescenţa, căsătoria, procrearea, bătrîneţea, moartea. Aceasta este de fapt şi tema poeziei „Aci sosi pe vremuri". Nicăieri în poezia lui Ion Pillat nu apare mai sugestivă ca aici convergenţa relaţiilor spaţio-temporale, în sensul în care M. Bahtin definea termenul şi funcţiile cronotopului (în literatură) ca „materializare principală a timpului în spaţiu"[1]. Fără să-1 numească, Proust intuise mai înainte realitatea şi mecanismul acestui proces atunci cînd obser-

[1] M. Bahtin, *Formele timpului si ale cronotopului în roman,* în voi. *JProbleme de literatură şi estetică,* Edit. Univers, 1982, p. 482.,

vase. în finalul la *Swann,* eă „amintirea--unei anumite imagini nu este decît regretul unei anumite clipe". Atunci cînd Ion Pillat vede creația sa ca o poezie a „timpului materializat în amintire" se referă la același proces. Convergența relațiilor spațio-temporale e văzută de poet și în sens invers, cînd vorbește de „înceată transformare a bogățiilor spațiale în armoniile timpului trăit"[1]. In aceleași pagini de jurnal, Ion Pillat va fi și mai explicit în această privință: „Nu știu de ce sînt în viață unele clipe menite să se încrusteze cu tot conținutul lor de forme, de sunete și de culori în conștiința noastră — cînd altele se duc fără să lase urme. Nu sînt cele mai importante, ai spune, cele care ne rămîn și desigur multe din cele care ne părăsesc pentru totdeauna ești îndemnat să le judeci ca mai însemnate și de un folos mai prețuit. Cine poate ghici legile întunecate ale visteriei noastre sufletești?".[2]

„Casa amintirii cu obloane și pridvor" din „Aci sosi pe vremuri" este un microunivers in al cărui imuahil decor s-a desfășurat timpul ciclic al vieții umane de zi cu zi, într-o relativă izolare de lumea exterioară, de timpul vieții sociale și istorice. Prin toate elementele sale constitutive întreg acest univers — casa, aleea de plopi, cîmpia cu lanul de secară — se înfățișează, la prima vedere, ca un spațiu idilic, rustic, patriarhal, menit să adăpostească o lume și ea idilică, prin viața sa tihnită, în sinul unei naturi benefice, o lume, așadar, cu care timpul pare a fi excesiv de îngăduitor.

„Viața idilică și evenimentele ei — scrie Bahtin — sînt inseparabile de acest colțișor spațial concret unde au trăit părinții și bunicii, unde vor trăi bunicii și nepoții. Acest microunivers spațial este limitat și suficient sieși, nu este legat cu alte locuri, cu restul lumii".[3]

Pentru poet, Florica și Miorcanii (iar mai tîrziu, după 1940, și Izvorani) se înfățișau ca astfel de universuri autonome, etanșe parcă față de evenimentele timpului istoric. In același studiu, Bahtin sesiza cu multă finețe efectul interacțiunii factorilor spațio-lemporali în climatul imperturbabil al vieții idilice: „Unitatea locului diminuează și atenuează toate frontierele temporale dintre viețile individuale și dintre diferitele stări ale aceleiași vieți. Unitatea timpului apropie și contopește leagănul și mormîntul (același colțișor, același pămînt), copilăria și bătrînețea (același crîng,

[1] **Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară,* op. cit., p. 289.**
i [2] ***Ibidem,* p. 290.**
[**ÎM. Bahtin, *op. cil.,* p. 455.**

același pîrîu, aceiași tei, aceeași casă,) viața unor generații diferite, care au trăit în același loc, în aceleași condiții și au văzut aceleași lucruri".[1]

Gravitînd adeseori în jurul unui univers spațial concret, în care viața familială se consumă într-o ambianță idilică, lirica lui Ion Pillat nu este nici ea scutită de aceste lente, dar radicale mutații și avataruri, ale căror simbolice sensuri le sugerează cu atîta profunzime poezia „Aci sosi pe vremuri". Aceeași casă, aceeași alee, aceeași cîmpie „ca un lac", cu înverzitul lan de secară, — iată decorul obișnuit, cotidian al unor succesive generații care au trăit toate evenimentele și experiențele esențiale ale vieții lor. Și aici timpul este agentul distructiv al idilei, apropiind pe nesimțite „leagănul de mormînt" tocmai prin înșelătoarea estompare a frontierelor sale:

„Ea-1 asculta tăcută, cu ochi do peruzea...
Și totul ce romantic, ca-n basme se urzea.

Și cum ședeau... departe, un clopot a sunat.
De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.

Dar **ei în clipa asta simțeau că-o să rămînă**
De **mult e mort bunicul, bunica e bătrînă...**

Ce straniu lucru: vremea! Deodată pe perete
Te **vezi aievea numai în ștersele portrete".**

în același cadru idilic se repetă, cu mereu alți actori, același scenariu, cu același tragic deznodămînt. Or, tocmai această ciclică repetiție face tot mai fulgurant, mai efemer, fiecare unic rol. Farmecul melancolic al întregii poeme rezidă în contrastul dintre caracterul idilic al spațiului individual și vulnerabilitatea vieții, în acceptarea cu o senină împăcare de către poet a aceluiași rol, unic și episodic, într-un scenariu ce se va relua în timp cu alți protagoniști, într-un decor aparent același și totuși fundamental schimbat, din moment ce cu fiecare ființă ce se duce și cu aceea care se naște, dispare o lume și reapare o alta:

„Ca ieri sosi bunica... și vii acuma tu
Pe urmele berlinei trăsura ta stătu.

[1] ***Ibidem,* p. 456.**

Acelaşi drum te-aduse prin lamil de secară
Ca dînsa tragi în dreptul pridvorului, la scară.

Subţire, calci nisipul pe care ea sosi
Cu berzele într-însul amurgul se opri..."

Particularul, individualul capătă şi aici, ca în întreaga creaţie poetică a lui Ion Pillat, o semnificaţie generală ce vizează timpul ciclic dintotdeauna al vieţii umane, cu creşterile şi descreşterile sale, cu apoteozele şi prăbuşirile sale. cu succesiunea vîrstelor şi a generaţiilor care îl trăiesc. Pe cît de lent, de tolerant se arată în clipă, pe atît de vorace se vădeşte în durată acest timp al devenirii umane. Contrariat de ritmul sacadat, precipitat pe care nevăzutul şi capriciosul regizor îl imprimă spectacolului existenţial, poetul schiţează uneori, gestul rebel al inaderenţei la acest joc înşelător, în care i se atribuie rolul măscăriciului:

„S-a înecat acolo un om tăcut. Departe
Cu inima în mine mai bate surd. Să intre.
Eşti tu? Sînt eu. Ia-mi trupul. E mut. E o păpuşă
De pîslă părăsită pe un divan. Sînt rupte
Doar sforile. Primeşte-1 de-acuma pentru noapte.
Ţi-1 dau să faci cu dînsul ce vrei. Eşti regizorul".

(A treia elegie)

Cu tot caracterul lor recurent, atît timpul cosmic cît şi cel individual prezintă sensibile diferenţieri calitative în procesul devenirii:

„Nimic nu se reîntoarce la fel a doua oară:
Nici anotimp, nici suflet, nici pasăre, nici cer..."

***(Scutul Minervei*—XI)**

Reflecţia lirică pe tema ireversibilităţii timpului capătă accente profund dramatice în volumul *Umbra timpului.* Din perspectiva unei alte vîrste, în care presentimentul sfîrşitului se insinuează tot mai obsedant în conştiinţa sa, poetul caută un reazem spiritual în faţa destrămării. Viziunea sa asupra devenirii universale este pronunţat-heracliteană:

„Spumă, fulg, vînt, val, nisip şi ploaie,
Clipe uitate, ceasuri pierdute, zile şi ani —
Totul se scurge, totul mă lasă, fuge şi moare
în necuprinsul, în nesi'îrşitul tău ocean.

(Panta rhei)

Interogaţia sceptică *ubi sunt?* e valabilă nu numai în cazul -trecătoarelor vieţi, dar şi a spaţiului înconjurător, supus şi el periodicelor prefaceri:

„Cade umbra timpului pe lan
Unde-s arăturile de an?"

(l'lndă)

Sentimentul zădărniciei oricărui efort de împotrivire în faţa timpului devorator asaltează fiinţa poetului. încercată de negre presimţiri:

„Timpul care piere n-o să-1 prind
Dragostea ta mare cum s-o ţin?
Vremea ce ne poartă n-are grind.
Drumul ce ne duce nu-1 mai ştiu.

Raza se întunecă în crîng,
Viat a-şi lasă umbrele în noi.
Dragostea la mare cum s-o fring?
Moartea ne pîndeşte pe-amîndoi."

(Cinlec)

Atît spaţiul interior, al amintirii, cît şt universul exterior devin expresia simbolică a unor stări sufleteşti. Ca şi lumea regnurilor sau cea materială, timpul scurs cunoaşte parcă şi el un proces de degradare, de putrefacţie:

„Miros jilav de trecut şi ploaie —
Şi mai putred şi mai stins
Calendarul veşted ce-n odaie
Stirvul timpul 1-a strîns."

(An mori)

6. *„NEAŞTEPTATA VIAŢĂ A PEISACAILOR"*

Aşa cum spaţiul domestic — „universul cameral al omului privat", cum îl numeşte Bahtin — nu îşi păstrează decît o relativă autonomie, fiind învecinat lumii rustice, satului, tot astfel ritmurile vieţii individuale comunică intim cu acelea cosmice, ale naturii. In ambianţa de la Florica sau Miorcani poetul va descoperi de timpuriu tainice analogii între timpul cosmic şi acela, individual,

al omului. Sentimentul naturii va îmblînzi pe acela al neliniştii faţă de fragilitatea şi efemeritatea vieţii. Privit nu de la nivelul insului ce îşi simte tot mai acut existenţa ameninţată de acţiunea erodantă a timpului, ci dintr-un plan superior, atît timpul devenirii umane cît şi acela cosmic, al naturii se dovedesc recurente.. Omul parcurge stadii, faze într-un obişnuit ciclu de viaţă, cu aceeaşi periodicitate cu care se desfăşoară marile ritmuri ale naturii, succesiunea zilelor şi a nopţilor, a anotimpurilor, anilor. Toate fazele zilei, de la revărsatul zorilor şi pînă la căderea nopţii, prezintă, în ascensiunea şi declinul luminii solare, analogii cu creşterile şi descreşterile vieţii, cu diferitele faze ale devenirii existenţei umane.

Trăit cu o mare intensitate şi profunzime, sentimentul naturii constituie una din temele fundamentale ale universului liric pillatian, impunîndu-l pe autor ca unul dintre cei mai importanţi peisagişti ai spaţiului românesc. Sentimentul naturii — din care va izvorî viziunea sa asupra pămîntului românesc — nu va fi o descoperire tîrzie, ci o valorificare ulterioară acelei poezii a „dibuirilor". Experienţa copilăriei în formarea şi cultivarea acestui sentiment va fi, şi din acest punct de vedere, decisivă: „Această poezie a pămîntului spiritualizat în vreme — scrie Ion Pillat în „Mărturisiri" — *a timpului materializat în amintire* (s.n.) — e produsul direct al vieţii trăite de mine în copilărie. Nu e o poezie de tinereţe. Versurile mele de tinereţe nu au fost rodul pîrguit al] sufletului şi al pămîntului autohton, ci fructul silit al creierului şi al bibliotecilor străine. E însă o poezie din tinerele, căci izvorăşte toată din sufletul copilului de altădată şi din nostalgia, în omul matur de azi, după raiul pierdut al copilăriei de atunci"[1].

Ritmului trepidant şi agitaţiei oraşului, poetul îi va prefera liniştea şi simplitatea vieţii rustice. Deşi îşi va intitula un volum *Grădina între ziduri,* Ion Pillat nu şi-a imaginat paradisul terestru ca pe un loc împrejmuit, ci ca pe un spaţiu vast al deplinei comuniuni dintre om şi natură. Dealurile, podgoriile, munţii, pădurile, livezile, rîurile, pămîntul muncit de om, aspectul unei naturi văzută în diversitatea formelor de relief, în momente diferite ale zilei, la ceasul revărsatului de zori, al amiezelor calme sau toride, al înserărilor prelungite, tainice, în trecerea de la un anotimp la altul — iată paradisul său terestru şi, totodată, imagini, tablouri de o plastică expresivitate, frecvente în poezia sa. Impresia

- Ion Pillat, *Mărturisiri,* op. cit., p. 268.

vizuală nu rămîne însă în pragul descriptivului şi al pitorescului. Pentru Ion Pillat natura nu reprezintă un simplu fundal, ci reflexul unor stări sufleteşti. Peisajul nu este contemplat in sine, ci în strînsă legătură cu starea sufletească trăită de poet în chiar momentul receptării sale. Impresiei directe i se adaugă, in mod necesar, această încărcătură afectivă. Atmosfera pe care o degajă multe din aceste poezii inspirate de natură este expresia unui sentiment de regret pentru un trecut care nu mai poate fi recuperat decît în amintire, sau de melancolie în faţa unui timp mult prea grăbit in raport cu puţinătatea vieţii.

Ţinutul Miorcanilor va fi locul unde legătura dintre eul poetic si natură va fi cea mai profundă şi cu consecinţe extrem de fecunde asupra evoluţiei autorului. Mărturisirile poetului, puţine, fragmentare, cîte s-au păstrat şi cîte ne-au parvenit sînt, uneori, foarte sugestive întru lămurirea multor aspecte privind creaţia, gîndirea poetică, sensibilitatea şi conştiinţa sa artistică. Cele cîteva pagini de jurnal scrise la Miorcani în scurtul interval 5-12 august 1942 se dovedesc extrem de preţioase în acest sens. Cu nici trei ani înaintea morţii poetul „iscodeşte" inefabilul, încercînd să-şi explice în ce constă'farmecul inalterabil al acestor peisaje, îndrăgite şi familiare lui încă din copilărie: „Priveliştea e de o simplitate şi de o adîncime egală. De fiecare dată ce o revăd o regăsesc cu aceeaşi mirare şi nici anii, nici ochii mei n-ajung să-i istovească bogăţia, îmi pare tot mai tainică de înţelesuri. — Neaşteptată viaţă a peisagiilor..."[1].

Simpla constatare a frumuseţii nu îl satisface însă şi, zi de zi, el încearcă să-i pătrundă misterul: „Cred să fi descoperit aseară, făcînd cu Mărie o plimbare pe jos pînă la iazul cu stuf din susul Ghirenilcr, secretul acestui peisaj, al cărui farmec melancolic îl resimt cu o nouă putere de fiecare dată: *e aspectul său marin* (s.n.). Am mai spus-o de mult în poezia: „Seara la Miorcani". Imaginile care, în versuri, pot să pară voite — îmi sunt acum, controlate cu ochiul meu din nou, justificate şi fireşti. Dar mai mult decît unduirea, aducătoare la chip cu o mare încremenită, *goliciunea priveliştei, deplina ei despoiere, reducerea la linii şi planuri esenţiale* (s.n.), îmi dezvăluie vraja şi mi-o lămuresc. Cu vremea te saturi de orice: munte, pădure, colină. Nu te poţi sătura însă de *un peisaj atît de simplu în arhitectura lui ascunsă* (s.n.) încît toată bogăţia, tot farmecul i le dă numai lumina unui cer

[1] Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară,* op. cit., p. 288.

imens şi umbrele unor nori clădiţi în irealul ceasului ce moare şi • enaşte mereu"[1].

Atunci cînd caută şi descoperă într-un peisaj „arhitectura 'ui ascunsă", cînd ochiul scrutează şi disceme în ţesătura inextricabilă a detaliilor acele „linii şi planuri esenţiale", poetul vădeşte un rafinat simţ, pictural, în perceperea naturii. Dincolo de aspectul pitoresc, poetul urmăreşte într-un peisaj coerenţa unei structuri compoziţionale, tainice raporturi între elementele componente; o dozare şi o alternare a surselor de lumină şi a umbrelor, inaccesibile ochiului obişnuit care nu îi ignoră frumuseţea, fără însă a-i putea tălmăci indicibilul, care-i priveşte ansamblul, fără însă a realiza secretul armoniei cromatice. Spre deosebire însă de pictor care reprezintă realitatea unui peisaj nu aşa cum e, cu fidelitatea şi exactitatea detaliilor, ci aşa cum şi-o imaginează el, filtrînd prin propria-i sensibilitate percepţiile vizuale, Ion Pillat descoperă în natură raporturi de forme şi culori cu scrupulozitatea eu care ar contempla şi comenta un tablou plastic, un peisaj artistic. Poetul priveşte aşadar natura ca artă, „disecînd" farmecul pictural al unui peisaj, regăsind de fiecare dată climatul ideal de abandonare şi visare: „Privesc ulmii străvechi, — notează Ion Pillat la 12 august 1942 — prietenii copilăriei, prietenii vîrstei mele de azi. Măreţie şi nobleţe a vieţii vegetale faţă de cea a regnului animali [...] Ce lecţie de împăcare cu sine, cu cerul şi cu pămîntul, ce lecţie de modestie creatoare, hotărîtă rămînere pe locul fixat de destin, îmi dăruiesc ulmii mei"[2].

Atmosfera citadină a Capitalei, unde văzuse lumina zilei, nu avusese decît sporadice şi insignifiante ecouri în creaţia sa, şi acestea privind nu mediul urban, ci tot natura sau universul rural: priveliştea romantică a Cişmigiului sau silueta fugară a unei biserici de la periferie. Mai presus însă decît un cadru propice vieţii interioare, natura îi va revela o altă calitate a timpului, precum şi o imagine autentică a eului său adevărat: „Da, timpul de aici e altul — şi o altă lege îl măsoară. în van se trudeşte ceasul meu să-i prindă urma. Grăbitele sale tic-tacuri nu-1 ajung şi-i trec mereu alături. Nu-1 cuprind decît cu sufletul: bătăile inimii tale singure i se pot sincroniza. Părăsirea timpului mecanic pentru cel sufletesc implică mai mult decît o schimbare de tehnică în măsurarea scurgerii vieţii tale: ea înseamnă o regăsire a vremii adevărate — vreme

[1] *Ibidem,* **p. 291.**
[2] ***Idem.***

care poate eşti tu însuţi, îmbogăţit zi de zi, rodit an de an ca **nucii** ffunzoşi ce-ţi străjuiesc parcul, însemnînd pe răbojul nemincinos al scoarţei comoara unui trai răspîndit în aer şi adunat la rădăcini"[1].

7. *„SUFLETUL ASCUNS AL PRIVELIŞTILOR PĂMÎNTENE"*

Sensibil la cele mai variate aspecte şi metamorfoze ale naturii, poetul vădeşte un subtil simţ al luminii, al gradelor de intensitate luminoasă în funcţie de care un peisaj îşi precizează contururile şi detaliile, îşi distribuie elementele cromatice şi îşi modifică imaginea de la un moment la altul:

„Şi zarea în lumină de aur înspre seară
Auzi cum cîntă-n luncă, lung, roata de la moară!
Arinii ei din sita uşoară de frunziş
îi cern pe-oglinda apei luminile furiş"

(Cireşar)

Sub incidenţa luminii solare, ce scaldă peisajul etern al vechii Hellade, templele, coloanele, statuile, capitelurile se dematerializează, devenind parcă aeriene:

„Coloane, trupuri netede de zei
în care sîngele s-a făcut soare
Colunii lîngă ele îmi sînt grei:
Nu pasărea, ci piatra o să zboare".

(Helladă)

La Balcic, unde marea îşi dă întîlnire cu cerul în văzduh, lumina devine substanţă universală:

„**Pe** mări ţesute-n firele luminii,
Nori vişinii mi-au înflorit şi, duşi
De aur viu, s-au arcuit delfinii,
Şi-n peruzeaua zării, pescăruşi".

(Plajă pustie)

Prin transparenţa luminoasă a contururilor ce se evaporă, parcă, în răsfrîngeri de raze, prin acea atmosferă fluidă în care formele se estompează pînă la a se contopi cu propriile lor umbre în clarobscurul înserărilor, peisajele realizate fac din autor, câteodată, un Turner al imaginii poetice. Acest har al luminii de a transfigura

[1] *Ibidem,* **pp. 290—291.**

un peisaj, de a-i pune în valoare arhitectura sa secretă avea să4 constate Ion Pillat, poate mai deplin decît în solara Helladă sau pe calcinatele faleze ale Balcicului, în acelaşi ţinut al Miorcanilor unde trăise revelaţia naturii. Observarea atentă, continuă a acestui univers, totdeauna altul în varietate policromă şi acelaşi în puritatea, prospeţimea şi simplitatea sa, avea să-i dezvăluie acel prag imponderabil dincolo de care lumina capătă o însuşire spirituală, proiectînd în eternitate un moment, altminteri trecător, al existenţei: „Vecinătatea vieţii animalice, marea ei; sinceritate, frumuseţea unei zile senine şi îmbelşugate de vara, *calitatea spirituală a luminii la acea oră a serii* (s.n.), priveliştea dragă a Miorcanilor, cu casele satului răzleţite prin verdeaţa copacilor şi în zare cu pădurile şi holdele basarabene, soţia şi fiul, alături de mine — toate aceste realităţi primordiale, le simţeam în suflet cum asculţi, fermecat din nou şi mereu uimit, de cîte ori revii pe plajă, cîntecul mării"[1].

Calitatea aceasta „spirituală" a luminii el o percepe cu precădere în acel moment de tranziţie de la combustiile verii la blîndeţea calmă a soarelui autumnal, — perioadă în care receptivitatea vizuală a poetului este cel mai deplin satisfăcută, iar sensibilitatea sa cunoaşte adevărate stări de beatitudine:

„Cum coboram spre apa limpezită
De soarele tot mai pieziş pe Prut,
Am regăsit frunzarele mai rare
Şi liniştea poienii de demult".

Lumina verii se lăsa spre toamnă
Lumină după-amiezii da-n amurg.
Sta crîngul verde şi pătat de aur,
Poiana se-ncheia cu umbre lungi.

(Amurg pe Prut)

In chiar apoteoza strălucitoare a zilei, poetul presimte echilibrul precar între două anotimpuri, ireversibilul declin al verii şi al vieţii vegetale:

„Prin uşa deschisă a terasei văd parcul. E august, e vară caldă şi senină încă dar, o simt, toamna nu e departe. Pe ici pe colo frunzele unui ram au şi îngălbenit şi deunăzi la iaz rîndunelele se fugăreau adunate pentru plecare"[2].

[1] ***Ibidem*, p. 288.**
[2] ***Ibidem*, p. 287.**

La 5 august 1942 cînd îşi nota aceste impresii vara era în plin apogeu, viaţa naturii fremăta în jurul său fără a izbuti să risipească starea de melancolie care îl cuprindea. Dacă amurgul, cu cernerea luminii şi intensitatea ei variabilă de la o secundă la alta este momentul aşteptat, de excepţie, al zilei, toamna, în schimb, cu atmosfera ei de părăsire şi nedesluşit regret, cînd precipitarea timpului face şi mai efemeră, şi mai fugară umbra clipelor ce vor veni, este anotimpul predilect al poetului:

„Verde dor al primăverii, foc al dragostei de vară,
Toamnă, părul de-aur moale al iubirii mi-e mai drag
Cînd strivesc şi ani, şi zile ce covorul tău presară
Şi-mi foşneşti a moarte-n suflet, mătăsos şi galben steag".

(Cişmigiu de toamnă)

Perceperea în adîncime spaţială a peisajului natural, într-un intim acord al sensibilităţii cu realitatea exterioară va înrîuri profund viziunea poetului asupra timpului, vieţii şi destinului uman. Dincolo de orice metamorfoze, regenerări şi declinuri, Natura îi apare exemplară prin marea sa lecţie de statornicie:

„Trece norul, zboară dorul peste vîrfuri de pădure;
Păsările, visurile mi le fură zile sure —
Numai arborii prieteni să mă lase nu mă tem,
Ei, legaţi: de ţărînă, nu duc straşnicul blestem
Care mînă tot ce umblă, se tîrăşte, fuge, zboară.
Ei, umbroşii, umbra vie — tot aceeaşi — o măsoară".

(Copacilor)

In necurmata trecere şi petrecere a vieţilor şi lucrurilor, a vîrstelor, anotimpurilor, zilelor şi nopţilor, a norilor de pe cer, înlăuntrul efemerului, poetul desluşeşte, scăpărînd, un licăr al eternităţii. Cu toate urgiile vremii şi în pofida oricăror oprelişti şi anihilări, viaţa se dovedeşte imperisabilă şi invincibilă la scara tuturor regnurilor, prin forţa sa regeneratoare:

„O asfodelă singură stă scut
Şi tainei, şi credinţelor surpate.
Cu rădăcina prinsă în trecut
Ea înfloreşte în eternitate".

(Asfodela)

Față de vremelnicia a ceea ce e făcut tocmai cu intenția de a dura, de a birui timpul, tot ceea ce participă şi este antrenat în procesul devenirii lumii se dovedeşte, prin ritmicele sale faceri şi desfaceri, nepieritor:

„Tot ce sculptăm, tot ce clădim,
Le-nghit veciile ce curg
Pe-al veacurilor țintirim.

Şi pe un cer proteic norii,
Topindu-şi zborul în amurg,
Rămîn — doar ei — nemuritorii".

(Eternități, vremelnicii) . . .

Zăvoiul, lanul de grîu, dealul cu vii, cîmpul de nea, toate acestea sînt imagini obişnuite ale adevăratului paradis — terestru — dorit de poet să-i fie, deopotrivă, leagăn şi mormînt („De-o fi să fie: raiul"). Intr-o viziune premonitorie, Ion Pillat îşi va anticipa călătoria finală ca pe o ascensiune a spiritului către alte zone ale "cunoaşterii:

„îmi las toiagul, praful şi sandala:
Nici umbră nu mai sînt.
Din alt tărîm privesc în zări petala
Luminii ce mi-a fost pămînt".

(Posl-morlcm)

Spirit prin excelență contemplativ, iubitor pasionat al ceasurilor şi clipelor indecise cînd declinul zilei şi al verii abia de pot fi întrezărite în exuberanța de forme şi culori a freamătului vieții, poetul simțea tot mai dramatic apropierea marii înserări — umbră tentaculară a timpului scurs — care se înstăpînea asupra sa. „Un suflet în care începe să fie tîrziu", va murmura el, descumpănit, într-un amurg definitiv, îndreptîndu-şi melancolic privirea către acelaşi pămînt statornic — simbol matern, ca şi marea, dealtfel — către aceeaşi luminoasă matrice a vieții şi a morții, a naşterii şi renaşterii...

A DRIAN ANGHELESC U

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Acesta este primul volum dintr-o ediție a operei lui Ion Pillat, ce doreşte să respecte Testamentul său literar, publicat în volumul: Dinu Pillat, *Itinerarii islorico-lilerare,* Editura Minerva, 1978, ediție alcătuită, prefață şi bibliografie de George Muntean (v. pp. 54—55).

Deosebirea pe care o aduce ediția noastră față do *Planul operelor tn 3 volume* rezidă în faptul că poezia va fi tipărită defalcat, în 3 volume, corespunzând fiecare celor trei faze ale creației lui Ion Pillat: I parnasian-simbolistă, II tradiționalistă, III neoclasică.

Volumul IV corespunzînd volumului II al *Planului* la care ne-am referit, intitulat *Sufletul altora,* va cuprinde *Exerciții de echivalențe liric(-* rcspectiv traducerile din Georg Trakl, Francis Jammes, Jean Moreas, Baude-IrJre, Goethe, Shakespeare, Ronsard, Mallarme, Valery, T.S. Eliot, Sainti John Perse, Maurice de Guerin, Claudel precum şi antologia din poezia germană.

Volumul V, corespunzător volumului III din *Planul operelor în 3 volume* va cuprinde *Mărturisiri, Portrete lirice I şi II* dimpreună cu eseurile ş-conferințele posterioare precum şi volumele *Tradiție şi literatură* şi *Răsfoind clasicii noştri.*

Ediția se va încheia cu un volum cuprinzînd pagini de corespondență proiecte de antologii şi antologii din literatura română şi străină, documente de istorie literară.

Referitor Ia acest prim volum al ediției noastre trebuie să precizăm că am adus la zi ortografia poemelor, păstrînd alegerea şi ordinea lor aşa cum au fost hofărîte de Ion Pillat în *Poezii,* voi. I 1906—1916, Ediție definitivă, Bucureşti, Fundația Regală pentru Literatură şi Artă, 1944. Fiecăruia din poemele din *Casa amintirii, Visări păgîne, Eternități de-o clipă, Amăgiri* şi *Grădina între ziduri* i s-a reconstituit istoricul, modificările şi variantele pînă la stabilirea formei sale definitive şi a locului său în ansamblul operei. în lucrul de cercetare ni s-a pus la dispoziție materialul documentar aflat în cabinetele de manuscrise şi de Stampe din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, din Biblioteca Centrală de Stat, din Biblio-

teca Centrală universitară şi din Muzeul Literaturii Române, cărora le aducem mulţumiri pe această cale.

Am' utilizat ca instrument de lucru excelenta bibliografie exhaustivă a operei lui Ion Pillat, alcătuită de Georgeta Oniscu de la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu" din Iaşi — Serviciul bibliografic, apărută în anul 1980 şi folosită pentru uzul intern, dar care sperăm că va fi tipărită şi dată marelui public.

Un loc important în cadrul ediţiei noastre îl ocupă tablourile sinoptice, prezentînd modul lui Ion Pillat de a-şi compune volumele, de a-şi muta poeziile dintr-un loc într-altul, uneori dintr-un volum într-altul pentru a se valorifica unele pe altele sau a completa diferite teme, variante şi mutaţii demonstrînd lucrul de finisaj al unui bijutier care dă o ultimă şlefuire pietrelor preţioase, pentru a le fixa apoi armonios într-o montură de o mare unitate.

Postfaţa este însoţită de o serie de note ce anunţă paginile unei remarcabile corespondenţe (cea cu Florica Rosetti, de exemplu) documente inedite şi mai puţin accesibile, ţinînd de laboratorul operei, de geneza creaţiei pillatiene ce face obiectul studiului nostru.

Ediţia noastră mai cuprinde un tabel cronologic, ce reproduce tabelul cronologic al vieţii şi operei lui Ion Pillat, alcătuit de Dinu Pillat pentru volumul Ion Pillat, *Poezii,* Editura pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1967, cu o prefaţă de Mircea Tomuş, tabel căruia i-am adus o serie de completări pe care le-am socotit necesare.

CORNELIA PILLAT

TABEL CRONOLOGIC

1891 La 31 martie în casa închiriată pe atunci de părinţii săi in Bucureşti, str. Dorobanţi nr. 6, se naşte Ion Pillat. Pilăteştii, de veche obîrşie răzeşească, cu vatra satului de baştină la Drăceni, pe malul Prutului, în judeţul Fălciu, numără în decursul timpului mai multe generaţii de boieri de ţară, găsindu-se pomeniţi ca atare în *Descriptio Moldaviae* de Dimitriu Cantemir. Tatăl, Ion N. Pillat, a dus o existenţă de rentier, ca moşier şi parlamentar. Mama, Măria, născută Brătianu, a fost a doua fiică, în ordinea vîrstei, a lui Ion C. Brătianu.

1901 La examenul de absolvire a claselor elementare, la şcoala primară nr. 1 din Piteşti, ca elev pregătit în particular.

1905 Sfîrşeşte ultima clasă a cursului inferior de liceu la colegiul „Sf. Sava" din Bucureşti, după ce făcuse primele trei clase ca elev particular. Mama îl ia împreună cu ceilalţi doi copii mai mici (sora: Pia şi fratele: Nicolae) la Paris, pentru ca să îşi desăvîrşească acolo studiile. Băiatul urmează ca elev extern la liceul „Henri IV".

1906 Cu prilejul unei excursii, vizitînd catedrala din Chârtres are revelaţia artei gotice, moment de emoţie semnificativă, căruia i se datoreşte compunerea primei poezii: *In catedrală: Notre Dame de Chârtres.*

1909 Ia bacalaureatul. Profesorul de compoziţie, plăcut impresionat de teza candidatului Ion Pillat, se interesează de planurile de viitor ale acestuia, rămînînd surprins la auzul răspunsului: „Geologia". întrerupe un an şederea la Paris, pentru a presta în ţară serviciul militar, la Regimentul 2 artilerie grea.

1910 Reîntors la Paris, se înscrie ca student la Sorbona, unde are să urmeze în principal Istoria şi Geografia, făcînd paralel şi Dreptul. Este epoca entuziasmului pentru Leconte de Lisle, Heredia. Baudelaire, Verlaine,

Mallarme, Lantreamont, Regnier, Guerin, Barrfeş, Gide, Wilde,: Poe, Browning, Swinburne, Dante Gabriel Rossetfi, Omar Kayam, Lafcadio Hearn, Burnouf.

1911 Reîntors în ţară, pentru manevrele de toamnă, primeşte critica favorabilă a lui Titu Maiorescu, pentru cîteva din poeziile sale care-i fuseseră trimise. îi apare, la Paris, *Povestea celui din urmă sf'int.*

1912 în urma recomandării lui Titu Maiorescu, i se publică în luna ianuarie în *Convorbiri Literare,* poemele *Pictor ignolus, Cinlec nocturn* şi *Rugă budistă.* în vacantă, din nou la Bucureşti, cunoaşte, prin II oria Furtună pe Alexandru Macedonski, al cărui cenaclu îl va frecventa mai tîrziu cu asiduitate, devenind unul din discipolii favoriţi ai maestrului. într-iih elan de entuziasm pentru poetul necunoscut încă aproape de nimeni la epoca de atunci, editează volumul acestuia *Flori sacre.*
Apare primul său volum de poezii: VISĂRI PĂGÎNE.

1913 Obţine licenţa în Litere la Paris.
Reîntors pentru un scurt răstimp în ţară, ia parte ca sublocotenent la campania din Bulgaria.

1914 Obţine licenţa în Drept la Paris.
Revenind definitiv în Bucureşti, îşi publică volumul de versuri: ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ.

1915 La 6 septembrie, în casa bătrînească de la via de la Florica, are loc căsătoria cu Măria Procopie-Dumitrescu, care-şi făcuse debutul de pictor, sub pseudonimul de Brateş, cu nişte „flori" trimise la o expoziţie a „Tinerimii artistice", la încurajarea maestrului Steriade.

1916 Are revelaţia lui G. Bacovia, căruia îi editează volumul *Plumb.* Preia conducerea efectivă a revistei *Flacăra,* împreună cu Adrian Maniu şi IIoria Furtună. Publică volumul de versuri AMĂGIRI. Soţia îi naşte o fetiţă ce va primi numele de Pia.

1917 Este repartizat, pe toată durata războiului, ca ofiţer de legătură pe lîngă misiunea militară franceză.

1918 Sfîrşeşte la Iaşi împreună cu poetul Al. T. Stamatiade proiectul antologiei începute la Paris, pe care o intitulează *Poezia nouă.* Poeme alese, însoţite de notiţe biografice şi bibliografice şi de traduceri din poeţi simbolişti străini (netipărită). .

1919 Participă la Conferinţa de. pace de la Paris, în calitate de secretar al lui Al. Vaida Voievod, preşedintele delegaţiei ardelene.

în chiar ziua iscălirii tratatului de la Versailles, îi apare la Paris, într-o restrînsă ediţie de lux, volumul de versuri GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI.

•*1921* Face să apară volumul' POEZIA TOAMNEI, o antologie din versurile poeţilor români care au cîntat toamna.
La 20 noiembrie se naşte fiul său Dinu,

1922 Scoate împreună cu T. Arghezi revista' *Cugetul românesc.* Scrie poemul *Bătrînii.* Traduce împreună cu O.W. Cizek 22 de poezii de Georg Trakl.

1923 Publică volumul de versuri PE ARGEŞ ÎN SUS.

1924 Traduce împreună cu O.W. Cizek: *Cintecul vieţii şi al morţii Stegarului Crisioph Rilhe,* de Rainer Măria Rilke.

1925 I se reprezintă în premieră, la Teatrul Naţional din Bucureşti, dramatizarea *Dinu Păturică* (după romanul lui N. Filimon) făcută în colaborare: cu Adrian Maniu.
Scoate împreună cu Perpessicius, ANTOLOGIA POEŢILOR DE AZI. Publică volumul de versuri SATUL MEU.

1926 I se reprezintă în premieră la Teatrul Naţional din Bucureşti, dramatizarea basmului *Tinereţe fără bătrlneţe,* făcută tot în colaborare cu Adrian Maniu.
' . .Publică volumul de versuri BISERICA .DE ALTĂDATĂ.

1927 Face prima sa călătorie in Grecia.
Dă un volum de traduceri, POEZII ALESE DIN FRANCIS JAMMES- in colaborare cu I. N. Herescu.

1928 Publică volumul de versuri LIMPEZIMI. Apare volumul ÎNTOARCERE format dintr-o selecţie de poeme din primele sale patru volume.

"1929 'Călătoreşte în Spania.

1931 Face o călătorie in Italia.

1932 Scoate, în volum, traducerea poemului ANABASIS de Saint-John Perse. Călătoreşte pentru a doua oară în Grecia.
Publică volumul de versuri CAIETUL VERDE.

1933 Publică volumul de versuri SCUTUL MINERVEI.
Traduce din T.S. Eliot, *Ţară pustie* şi alte poeme.
între anii 1933—1942 publică 50 de broşuri de *Pagini alese* din scriitorii clasici români, însoţite do un studiu introductiv şi o notiţă bio-bibliografică.

1934 îi apare volumul PASĂREA DE LUT format dintr-o culegere din poeziile sale apărute.

1935 Descoperă Balticul, undo cumpără un teren pe caro îşi construieşte o vilă.

1936 Apare volumul POEME ÎNTR-UN VERS.
Este ales membru corespondent al Academiei Române.
Ia premiul naţional pentru literatură, o dată cu Oib I. Mihăiescu, laureat postum. îşi stringe în volumul PORTRETE LIRICE o parte din cenferinţele despre momente semnificative din istoria liricii universale moderne.

1937 Întreprinde o a treia călătorie în Grecia, care are să fie cea mai extinsa şi lotodată cea mai revelatoare pentru el. Publică volumul ŢĂRM PIERDUT. Dă volumul de traduceri POEZII DIN BAUDELAIRE.

1939 Se reprezintă la Teatrul Naţional din Bucureşti, în traducerea sa, misterul dramatic al lui Paul Claudel: *Îngerul a vestit pe Măria.*

1940 Publică volumul de versuri ÎMPLINIRE.
Scoate o antologie de traduceri personale DIN POEZIA GERMANĂ (Klopstock, Claudius, Holty, Goethe, Schiller, Ilolderlin, Platen, Lenau, Hebbel, Meyer, George, Hofmannsthal, Rilke, Binding, Carossa). Apare volumul de versuri BALCIC, ilustrat de Măria Pillat-Brateş.

1941 Alcătuieşte volumul de versuri DRUM LĂUNTRIC (rămas nepublicat). Proiectează un volum de traduceri sub titlul: SUFLETUL ALTORA (rămas nepublicat).

1943 Publică volumul TRADIŢIE ŞI LITERATURĂ, care reuneşte un număr de articole şi conferinţe ţinute de el, privind de astă dată numai literatura română şi îndeosebi fenomenul liric. Apare volumul ASFODELA cu o selecţie de poezii şi prefaţă de I.N. Herescu. Traduce: *Le Centaure, La Bacchante* de Maurice de Guerin, care apare cu o prefaţă de Bazil Munleanu.

1944 îi apare, în ediţie definitivă, întreaga operă lirică originală, cuprinsă între 1906—1941, în trei volume, sub titlul POEZII.

1945 În după-masa zilei de 17 aprilie, are o congestie cerebrală în plină stradă. Transportat acasă în stare de inconştienţă, moare la ora 10 seara.

Casa amintirii

1906-1910

PRIMA VERBA

1. *în catedrală*

Notre Dame de Chârtres

O lumină aurie face flori tremurătoare
Şi le-aruncă şi le prinde în mănunchiuri trecătoare
1 Je-arcuite ziduri negre; în altare curge sînge
Cînd în ploaie purpurie de vitralii se răsfrînge.

Şi pierdută-n adîncire omenirea se alină;
Fiînte glasuri se ridică; frînte inimi se înclină
1 Vintre sfinţii reci de piatră; iar în umbră îmbrăcat,
Stă norodul ce se-nchină ne-ncetat, ingenunchiat.

Dar de dincolo de moarte, cu surîs neomenesc
1 ti icoanele-nvechite sfinţii morţi parcă zîmbesc.
Ce le pasă lor de chinul dat mulţimii fără nume
Ce se-mpinge şi se roagă şi se stinge iar în lume.

Ce le pasă de potopul de dureri! Curg, nu-i urnesc
Veacuri multe ca nisipul şi popoare — ei trăiesc,
Căci de piatră le sînt ochii şi au suflet de granit:
Obosiţi de veşnicie, pentru veci au adormit.

2. *In catedrală*

Notre Dame de Paris

Sub bolţile catolici in umbra catedralii
Plutea amorţitoare credinţa nevăzută.
Văpaie mai albastră ca-n vis cădea cernută
Din pacea înstelată a vechilor vitralii.

Icoane afumate, scăldate în lumină,
Păreau că redeşteaptă din somnul'ei de veci
Durerea unei inimi trecută-n pietre reci,
Şi fiece icoană de suflet era plină.

Norod din veacuri stinse, credeai în veşnicie —
Din viaţa ta îngustă prin rugă te scăpai
Şi mistic catedrala in aer înălţai
Spre a uita-n văzduhuri a lutului domnie.

Azi am pierdut credinţa în tine; 'Nemurire!
O, Dumnezeu din coruri, azi cerul Tău e gol.
Dar sufletul îmi cere cu spaimă un idol,
Căci blestemat-ai omul să creadă în iubire.

CÎNTECE DE DEMULT

3. *Drumul strămoşesc*

E seara — brazii lung şoptesc
Şi stă telega-n poartă.
E seara — brazii lung şoptesc,
S-aşterne drumul strămoşesc,
Iar dorul lui ne poartă.

Luceferi ard de veghe sus,
Prelung talanga sună.
Luceferi ard de veghe sus,
Izvoarele poveşti ne-au spus
Ţesute-n mreji de lună...

Departe — caii merg întins,
Potcoava-n noapte sună.
Departe — caii merg întins,
Iar drumul tot e parcă nins
Stropit cu stropi de lună.

Zăpadă n-a căzut pe drum,
Dar a brumat în mine.
Zăpadă n-a căzut pe drum,
Doar brazii mari visează-acum
Un dor din vremi străine.

4. *Legendă*

Cu pletele plutind nebune
Ca şoimii-n zbor ei au pornit.
Lăsindu-şi vetrele străbune,
Prin zări s-au năpustit.

S-au dus pribegii călători
Pe cai mărunţi, săltînd în şele.
S-au dus ca umbra după nori
Şi luna după stele.

S-au dus... şi seara la izvor
Cu ochii-n zări stăteau femei,
Iar fetele plîngeau de dor
Cu sufletul la ei.

S-au dus demult... Acum în sat
Cu cofa-n mînă o bătrînă
De mai oftează pe-nnoptat
Cînd merge la fîntînă.

S-au dus... Ciobanu-ntins sub ulmi,
Voinicul fugărit pe cal,
Mai spun povestea lor, pe culmi,
Din flintă şi caval.

S-au dus... şi lunca i-a uitat.
Pădurea-n deal s-a veştejit,
Izvoru-n vale a secat,
Şi ei n-au mai venit.

5. *Cintec în amurg*

2 Strunele vioarei tale plingeau.
Un cît;tec foarte vechi
Se legăna pe ele.

Veneau din vale adieri,
Venea din lunci
Miros de fîn cosit şi ud de ploi.j

Iar trandafiri subţiri, umplînd cerdacul,
Spre tine aplecaţi ca spre lumină,
Petalele răcoritoare le scuturau uşor.

6. *Sbîrnlie cobza*

Iar sbîrnîie cobza în vuiet uşor,
S-aprinde pe ceruri lin nor după nor,
Şi plopii din vale se tînguie-n vînt;
Domol te cuprinde al serii descînt...

Frunzişul e veşted şi zboară-n pridvor,
Prin zare se şterge un stol călător,
Vin cîntece, duse în leagăn de vînt;
Domol te pătrunde al toamnei descînt.

Se scutură clipele noastre şi mor —
Oglinzi sînt de-a pururi aceluiaşi dor.
Revine trecutul pierdut ieri în vînt;
Domol te vrăjeşte al vremii descînt.

7. *Rugat-am norul...*

Rugat-am norul călător
Pe necuprinsul mării:
— Din suflet smulge-mi vis şi dor,
Dă-mi farmecul uitării!

Şi el, fugarul, le-a răpit,
S-a dus plutind pe ape.
Şi-n mine nu a mai venit
Durerea să s-adape.

Dar norul vîntului i-a spus
Dorințele-mi de-o noapte —
Şi mării vîntul de apus
Le povesti în şoapte.

Pe țărm pădurea le-a aflat,
Şi-n ropot de izvoare

Tihnise carte pe-nserat
La stelele din zare.

Iar azi răvaşul ne-a găsit
Plimbindu-ne-mpreună.
în ochii tăi l-am recitit
Prin rase lungi de lună.

8. *Cintec de toamnă*

Lin frunzele cad, plîng apele-n vad,
Lung buciumul toamnei în noapte răsună.

Prin ramuri de tei ning molcum scîntei,
Îşi cerne vrăjirea văpaie de lună.

Trec nori după nori în veci călători
Pe-ntinsele şesuri în zboruri deşarte.

Pe-al inimii gol se-aşterne domol.
Durerea trecută cu frunzele moarte.

9. *Clntec In noapte*

Prin nucii din vie,
Pe plopii din zare e stins asfințitul —
Dar stăruie-n mine
Şi-n geamul deschis al ferestrii,
în rază tîrzie.

De la cules arareori^
Un cîntec vechi mai vine încă...
Adusă-n vînt şi dusă-n vînt,
Ce cată vremea de demult
Cu jalea ei, de-mi cîntă?

Şi glasuri de fete, în chiot, pe drum
Coboară la crama din vale.
Mai scîrțîie prelung un car
Sub dealuri date cu lună.
Pe-urcuşuri ninse de var.

10. *Nocturnă*

Pace pe noi, glas de cimpoi şi lună.
Izvoare plîng: departe-n crîng răsună.
Prin codrul nins, ce cînt s-a stins pe strună?
Timpul trecut, în ochi, tăcut s-adună.

11. *Romanță*

Ți**-am** dat un trandafir, jueînd
L-ai aruncat in mare
Şi valurile mi- l-au luat
în larga înserare.
S-a dus — şi nimeni nu mai ştie
De-un trandafir ce **moaie.**

Ți-am dat şi inima-ntr-o zi,
O zi de sărbătoare,
llîzînd ai prins-o, te-ai jucat
Cu ea cu nepăsare.
Te-ai dus — şi nimeni nu mai ştie
De inima ce moare.

12. *în primăvară*

în primăvară au sosit să-mi cînte la fereastră
Din fluier, din cobză, din nai:
Nădejdea, credința, iubirea albastră :
Aduse de veselul Mai.

Făceau o larmă — m-au trezit din lunga mea visare,
Le-am aruncat un icusar;
S-a dus taraful cerîndu-mi iertare —
Şi tot l-aştept să vină iar...

13. *Pentru alta*

Pe cărarea unde astăzi
Ne-a legat un lung fior,
Va veni chiar mîine alta
Să-i şoptesc acelaşi dor.

Şi-n izvorul unde astăzi
Ca-n oglindă îmi răsai,
Cine ştie dacă mîine
N-o privi alt chip bălai.

Pentru alta o să-şi spună
Visul, codri vechi de brad;
Pentru alta o să-şi frîngă
Plînsul, apele din vad.

Stele, lună, pentru alta
Vor luci pe deal şi lunci -
Pentru alta... Tu în umbră
Te vei adînci atunci.

14. *Acelaşi freamăt*

Acelaşi freamăt trece-n crîng,
Aceleaşi ape-n văi se frîng,
Căzînd din stîncă-n stîncă,

Acelaşi a rămas şi-acum
Conacu-n margine de drum,
In linişte adîncă.

Deasupra lui pier stoluri-stol
Pribegii nori pe cerul gol,
Şi-n nopţile cu lună

Ca ieri alături amîndoi
Stăm ascultînd glas de cimpoi
Din munţi în munţi cum sună.

15. *Priveam alături*

Priveam alături din pridvor
în ceasul blînd al serii
La vraja zilelor ce mor
Prin zarea primăverii...

în noi ce căutai, fior
Prevestitor durerii,
în vraja zilelor ce mor,
în ceasul blînd al serii?..

1G. *Ecou*

Era aceeaşi lună-n cer,
Aceiaşi brazi pe dealuri.
Şi apa-n spumă frămînta
Cîntînd aceleaşi valuri.

Şi tu aceeaşi tot erai,
Cum te născuse dorul.
Cu-acclaşi zîmbet ascultai
Ce murmură izvorul.

Iar eu o clipă m-am făcut,
Cutreerînd aleea,
Copilul ce fusei pe vremi;
Acelaşi pentru-Aceea.

17. *Clntec ttrziu*

îţi Iasă mînile tale
în ale mele uşor.
A nins pe tîmplele tale —
Amurgul aşteapfă-n pridvor.

Şi fruntea ţi-o lasă uşure
De tot pe umărul meu —
Ascultă cum sună-n pădure
Trecutul din bucium mereu.

CASA AMINTIRII

18. *Casa amintirii*

E casa amintirii o casă cu pridvor,
Cu brîne şi chilimuri pe încăperi zidite,
în drumul către dînsa ţin strajă dreaptă plopii,
Şi în pereţi icoane de morţi bătrîni veghează:
Strămoşi din altă vreme de cari, uitînd de jocuri,
Copii, ne apropiarăm privind cu ce sfială
La feţele lor şterse de sfinţi în mănăstiri.

în casa amintirii nu-i *astăzi* şi nu-i *ieri,*
Căci orologiul vremii a încetat să bată
Şi clipa netrăită a îngheţat pe el.
Dar prin iatac adesea te-apucă şi te fură
Miresmele cosite cu florile de fîn
Păstrate sub răcoarea pînzetului de in.
Şi, seara, pe divane în liniştite-odăi
Tot mai pogoară cîntec şi zumzănit de strună
Ca de pe alăuta plăpîndelor visări,
Cînd, în apus de soare şi răsărit de lună,
Simţim zădărnicia întîilor uitări.

Răi\)in aceleaşi toate, şi somnul fără zbucium
ii dorm sub coperişul aceluiaşi trecut.
Stafie, trece gîndul prin casa mea străveche
Sub raza călăuză a visului tăcut...

Şi inchizînd în urmă odăile străine,
M-am dus, m-am dus în lume, cu-atîția morți în mine.

19. *întoarcere*

Prin crăpături de-obloane lumina, pete-pete,
Pătrunde pe podele, pe pat şi pe perete, • •
Aşa cum altădată încet s-a aşternut
Cînd odihneam aicea sub albul aşternut.
Iatacul e acelaşi şi-n tihna lui adie
în bîzîit de muşte, bătrîna melodie
Şi ornicul rosteşte clipita de demult —
Da toate sînt aceleaşi: le văd şi le ascult.
Şi zilele pierdute revin. Simt că mă cheamă
Privirea mea uitată din poza prinsă-n ramă,
Cu ochii mei, cu ochii dintîi — şi simt pe piept
Cum giulgiul amintirii se lasă — şi deştept
Privesc cum îl atîrnă drept coviltir pe toate.
Pe zid mai e hirtia cu flori încondeiate,
Şi puşca ruginită mi-o văd pe un dulap.
I-e frică iar — o clipă — copilului, de-un cap
De cerb cu ochi de sticlă şi coarne rămurate^..
Adorm în paza unor descîntece curate.

20. ***Templul meu***

Nu e moscheea sfîntă, în nopți de Ramazan
Cînd umbra de pe lespezi se-nalță ca o mare,
Și candele-atîrnate de boltă, funerare
Veghează stranii slove culese din Coran;
Pe cînd desculți Moslimii, proptiți în frunte, visul
Nedezlegat, dezleagă.

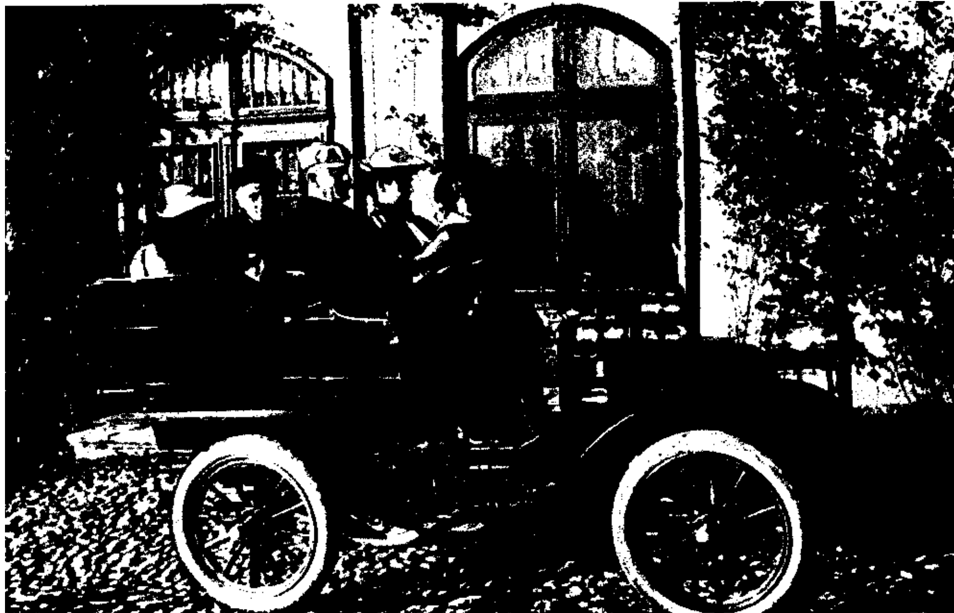
Nu e nici catedrala scăldată în amurg,
Cu stîlpi zvîrliți spre ceruri ca brațe rugătoare,
De veci încremenită pe-a timpului cărare.
Ca laerămi stropi de apă din cripte negre curg;
Pe cînd plecați Creștinii, proptiți în piatră, visul
Nedezlegat, dezleagă.

E casa bătrînească sădită printre nuci,
Pe-un vîrf de deal. — în toamnă, pe gardul de uluci
Atîrnă-n grape grele, dulci, strugurii și-n vii
își împletesc albastrul cu frunze ruginii...

In parcul de la Florica. De la st la dr. Ionel: şi Dinu Brătianu, Pia (Leliţa), sora lor şi nepoţii: Nicolae, Pia şi Ion (Cabinetul'de stampe BARSR).

Copiii Pillat împreună cu bunica, Pia Brătianu şi fiica acesteia Pia, (Leliţa).

21. *La culesul viei*

Toamna şi-a întins marama de aramă pe zăvoi;
Taie aerul cu zboruri mici şi frînte, rîndunele;
Frunze cad şi-n praf de aur, de la munte după ele
Pică şi treptat se umflă gîiia turmelor de oi.

Am lăsat pridvorul casei sub umbrarele de nuci;
Urmărind, urmînd poteca, şipotul de apă vie;
Pasul nostru sperie sturzii hrăpăreţi şi sus în vie,
Dulci se pîrguiesc la soare strugurii de pe butuci.

Să-i oprească de la jafuri nu vedem nici un pîndar
Şi ciorchina rumenită, bob cu bob, o s-o aleagă...
Nu te-mpotrivi, iubito: e al lor al toamnei dar.
Lasă-te de voie bună, braţul meu să te culeagă!

22. *Tirziu de toamnă*

Pe drum mergeam alături. A toamnei melodie,
Tăcută, se lăsase cu seara peste vie;
Prin codrul de rugină, pe pajiştea pustie,
Simţeam acelaşi freamăt în suflete că-nvie.

Era un Vaier dulce şi dureros, un cînt
Ce-n inimi se născuse şi-n ele ni s-a frînt.
Apropiaţi deodată şi fără un cuvînt,
Am stat să ne petreacă prin toamnă rece vînt.

Cu vocea ta sub ramuri sunînd a părăsire,
Mi-ai spus: —- Să ne rămînă trecutul nălucire,
Cînd clipa veşniciei mi-o dai cu o privire...
De ce în umbră glasul părea o amintire?

23. *în toamnă*

Te iau, te strîng la pieptu-mi. Copilo, ce departe
Te simt! Căci vezi acuma e ceasul liniştit
Cînd bate iar la garduri cu pasul ostenit
Cobzarul toamnei, vîntul, în strai de frunze moarte.

Nu plînge. E zadarnic şi oaspele-i poftit.
E scris să vie astăzi purtînd a morţii carte:
Şi cîte-au fost pe lume, ne par ce sînt: deşarte.
Deschide numai poarta, rostindu-i bun venit.

Deschide largă poarta bătrînului cobzar —
Ne-o spune jalea veche uitată de demult,
Şi hora amintirii se va roti mai rar.

Auzi? Se depărtează spre zarea de cenuşe
Cu sufletele noastre... Sînt singur şi ascult
Cum bate veşnicia în pieptu-ţi de păpuşe.

Pustie e grădina, pustie casa toată
In care o iubire crescuse an de an.

Ce mari sînt azi copacii! Sub ramuri de castan,
Pridvorul alb în frunză de iederă înoată.

Fîntîna părăsită rămase fără roată,
Se pierde şerpuirea potecii într-un lan,
Şi sub boltirea verde a codrului, oltean
Chilim aştern arinii în zilele de sloată.

Cărările înguste zadarnic le cutreier!
Străine îmi sînt astăzi sau eu le sînt străin?
Dar neschimbat prieten un ţîrîit de greier,

Acelaşi ca şi-atuncea, în clipe de tăcere
Reînflorind visarea cu roze efemere,
îmi sîngerează pieptul cu veşnicul său spin.

Plutaşul Moarte trece pribeag pe rîul lumii.
Iar după dînsul veacuri, popoare-n jocul spumii,
Tîrîte de puhoiul pătat de înserări,
Se şterg spre veşnicia potolitoarei mări.

Şi Moarte, surugiul cu frîu-n dinţi, călare,
Noroadele goneşte pe-a timpului cărare.
Iar veac de veac se leagă în urmă: nor de scrum
Şi pulbere se-aşterne prin colbul de pe drum.

Şi Moarte, pivnicerul din toamnele tîrzii,
Ciorchine de popoare ca struguri culegînd,
La linurile vremii le duce cu pas rar.

Dar pentru noi, iubito, al morţii lăutar
Să cînte. — Simţi cum piere trecutul rînd pe rînd,
Uitarea cum burează în suflete pustii?...

24. *Sflrşit de toamnă*

Nu mai vorbi, nu rîde, nu te gîndi, nu plînge,
Nu mai visa zadarnic: e prea tîrziu acum.
Nu vezi ce toamnă tristă? Cu pete mari de sînge
Se iroseşte frunza pornită-n zbor pe drum.
Prin codrul de cărbune pluteşte-al iernii fum —
Nu mai vorbi, nu rîde, nu te gîndi, nu plînge.
Cu fața ei asemeni iubirii ce-a trecut,
Pe tîmpla din Văratic, din vremuri legendare,
O Sfîntă-i zugrăvită de un necunoscut.
Icoana tăinuită ce farmec straniu are!
Tăcut o şterge veacul, dar tot mai blîndă pare
Cu fata ei asemeni iubirii ce-a trecut.

25. *A doua moarte*

Izvorul amintirii se pierde ne-nceput...
Acelaşi fîn în floare ne urmăreşte-n luncă
Şi rugăciunea serii nădejdea îşi aruncă
Pe dealul unde doarme întregul meu trecut.
Urmăm cărarea noastră în liniştea mai mare.
Acei ce ne lăsară doar dorul lor în piept;
Mai mor a doua oară cu noi în înserare
Sau ne măresc trecutul cu ochiul înțelept?

26. *Ca-n poveste*

Domnea în vremea veche un Crai şi o Crăiasă.
Mai buni ca pita albă dospită de pe masă,
Purtau zăpadă-n creştet şi primăveri în piept,
Căci gîndul le fusese curat şi înţelept —
Şi flori tîrzii crescute sub neaua iernii-n drum,
Doar amintiri de bine mai culegeau acum.
Dar le certa norocul un singur rău mereu:
Copii să aibă-n casă nu dase Dumnezeu;
Şi mult le-ar fi fost dorul s-adoarmă-o zi pe spate
Ca brazii de la munte cu crengile rotate,
Umbriţi de însăşi umbra roditului vlăstar.
— Nădejdile apuse ademenesc mai rar
Şi vă găteaţi obşteşte şi singuri spre mormînt,
Cînd se-ndură Prea Sfîntul de traiul vostru sfînt
Şi-o bună dimineaţă trimise-n casa voastră
Un pui de fată-adusă de-o pasăre măiastră.
Iar cînd v-aţi zărit visul alăturea de voi,
Albastrul din privire v-a înflorit. Apoi
Ileana i-aţi pus nume şi-aţi poruncit să fie
Botez cum n-apucase a voastră-mpărăţie.
Din patru părţi de lume, acum curgeau şirag
La Curte mosafirii cinstiţi — de ţi-era drag
Să vezi voinicii mîndri clin şea cum se desprind
Şi mîndre Cosînzene pe praguri răsărind
Ca floarea după ploaie; vestiţii împăraţi
Cu pravila în mînă şi-n zale îmbrăcaţi,

Vlădicii, cuvioşii, în cîrje şi-n potcap,
Şi cărturarii gîrbovi ce poartă lumea-n cap...
Dar iată şi o Zînă în mersu-i legănat —
Ea portul la păianjen în zori şi l-a lucrat
In două iţe numai, cînd iarba moale, naltă,
Adună pietre scumpe şi rouă laolaltă.
De borangic năframe pe plete lungi îi flutur —
Şi poartă pe spinare o aripă de flutur,
Şi unde-i zboară ochii s-aprinde strop de soare.
Iar Luna, însăşi Luna, veni cu Carul Mare
Cînd noaptea îm'eleşte pădurile de rodii
Şi vezi trecînd pe ceruri rătăcitoare zodii.
Piticii de la munte, cu graiul ne-nţeles,
Drept cărucior de poştă, în pripă, şi-au ales
Ciupercă roşie trasă de patru iepuri sprinteni
Ce broască, surugiul, îndeamnă dînd din pinteni.
Iar cînd sunînd din frunză pădurile de laur
Deschiseră cărare, sosi şi un Balaur.
Luceferii veniră călări pe curcubee

Şi Soarele, departe mai mult nevrînd să-stee,
— De necrezut povestea-i, dar încă nu vă mint —
Ivitu-s-a din umbră în straie de argint...

*

Şi a trăit fetiţa de-mpărat
Mai mîndră ca lumina lunii pline,
Dar ochii ei aveau priviri străine
Şi inima-i era cleştar curat,
Căci Dor nu turburase niciodată
Cu visul lui, visarea ei de fată.

Venit-au ca s-o ceară la părinți
Din patru zări de lume, pețitorii —
Ea îi oprea cu zîmbetul surorii
Şi îi gonea cu ochii ei cuminți.
Şi fruntea împăratului se-ncruntă,
Dar casa lui rămase fără nuntă.

Zadarnic întruni bătrînul Crai
Cu zor la Curte babele şi vracii,
Din trupu-i tînăr să alunge dracii
Şi s-o îmbrace cu-al miresei strai,
Copila lui rămase de zăpadă —
S-au dus şi pețitorii toți, grămadă.

Şi luni de zile au trecut şi ani...
Sub arcuirea merilor în floare,
Se plimbă singură-n apus de soare
Domnița străjuită de castani;
Cînd, iată, în vederea-i nu se-ncrede,
Pe Făt Frumos călare că mi-l vede.

Semeț grăieşte fiul de-mpărat:
— Prin nouă țări venii, Domniță dragă,
Iubirea ta să-mi fie ca o fragă
Unui drumeț de drumuri însetat. —
Obrazul fetei i se face nalbă,
Pe ram de măr îşi culcă fața albă.
încet răspunde fata de-mpărat:
— Cînd ramul meu purta-va măr de aur,
Eu voi simți al dorului tezaur.

Ia ramul şi te du neturburat! —
Şi Făt Frumos îl ia cu minte dreaptă,
Spre Răsărit nădejdea lui se-ndreaptă...

Şi primăveri de-a rîndul se înveliră merii
Şi iarna foi de aur din pomi a scuturat,
Şi ea privea amurgul pe drumul depărtat
Pe care el pornise în zarea primăverii...
Dar primăveri şi ierni pustii s-au îngropat
Şi nu s-a mai întors feciorul de-mpărat.

27. *Lanterna magică*

/ Pe^omătul nepătat de pe cearceaf,
In umbra ce se-ncheagă în odaie,
A tresărit lumina ca un praf
Cînd şi-a deschis pupila ei bălaie

Lanterna magică privind pieziş
C-un singur ochi în frunte ca-n poveste —
Şi glasuri de copii în luminiş
De rîs curat, ţîşniră fără veste.

Acolo unde-a fost doar scrumul şters,
Răsare-o lume veche şi ciudată.
Scufiţei Roşii-i ard obrajii-n mers,
O vezi zorind spre casa de-altădată.

Spre casa albă şi ou nalbă-n prag
în care o aşteaptă blînd bunica —

Prin fumul vremii, prin trecutul drag,
Mai stau privind cum piere lin fetica.

Zadarnic cerc zăvorul ferecat
Pe care tot copilul îl descuie...
Prin vremi Scufiţa Roşie a plecat
Şi lupul sur mai stă pe cărăruie.

Visări păgîne

1910-1912

28. *Sint zile*

Sînt zile cînd mi-e dorul flămînd ca un barbar,
Războinicii călare i-aş năpusti ca vîntul
Şi aş cînta cu dînşii prin stepe; iar pămîntul
învins ca de cutremur s-ar prăbuşi. Cuvîntul
Ce mîntuie-n biserici s-ar cere în zadar.

în alte zile dorul mă leapădă sătul,
Şi singura-mi dorinţă e ca pe ţărm de mare
Să urmăresc cu ochii corăbiile-n zare,
în mine amintirea să piară călătoare,
Şi umbra umbrei mele s-o am, mi-ar fi destul.

Sînt zile cînd mi-e dorul aşa de bun, s-ar duce
Să dea întregu-mi suflet cum alţii dau un ban
Şi inima-mi deschisă la toţi, s-ar face han
La care năvăli-va norodu-n lung chervan.
Sînt clipe cînd în spate aş vrea să port o cruce.

în alte zile dorul mă face rău şi rece
Trăind de piatră parcă, nepăsător idol...
Şi miezul vieţii însuşi îmi pare că e gol,
Că omul e o mască şi mila e un rol
Şi, orb, privesc durerea ce lîngă mine trece.

Sînt zile cînd re-nvie copilul. Zile cînd,
Moşneag, stinşi îmi sînt ochii ca două stele moarte.
Sînt zile cînd tot pieptul iubirea mi-1 împarte,
Iar altele sînt singur mă chinuiesc departe,'
închis ca într-o boltă zidită-n al meu gînd.

Necunoscutul cine-i, titanicul artist
Ce-n suflete şi trupuri se-mbracă cum îi place
— Vorbesc şi el vorbeşte, şi tac cu el cînd tace —
Străinul care-n mine pe mine mă desface
Făcîndu-mă tot una cu-o fiară sau c-un Christ?

29. *Voci in amurg*

I

Vei fi cuceritorul! — Sub mîna ta de fer
Popoarele zdrobite cădea-vor la pămînt,
Şi knejii, împăraţii, ca frunze luate-n vînt
Se vor băga-n ţărînă, cînd steagul neînfrînt
îl vor zări în zboru-i de sînge roş pe cer!

Şi de nu vrei, poete, cuvîntul îţi va fi
Mai dulce ca şoptitul iubirii pe o strună
Şi mai curat ca neaua în luciul alb de lună...
Iar noaptea pe pustiuri cînd stelele se-adună
La gîndul tău izvoare din piatră s-or ivi!

Şi de nu vrei, pro fete, vei adăpa un neam
La rîul plin de soare al bunătăţii tale,
Şi toţi nefericiţii îţi vor ieşi în cale —
Tu nu le vei da sfaturi, nici pilde, nici parale,
Blajin, le vei întinde blagoslovitul ram.

Şi.de nu vrei... Atuncea ce vrei? Nu ţi-e destul
Pămîntul tot să-l birui, să-l cînţi, pe veci să-l mîntui?
— Timur mîncat de vreme e pulbere-n mormîntu-i,
Firdusi nu mai ştie de i-a fost dulce cîntu-i,
De mîntuirea lumii Isus chiar e sătul.

II

De-o aripă, de-un sînge cu noi e doar condorul!
Sîntem învingătorii: Genghis, Xerxes, Cezar.
Deasupra lumii pradă rotim în cercuri zborul
Şi gheara ne-o înfigem deodată-n ea. Soborul'
îngenuncheat ne-nalţă ca unor zei altar.

în nor de fum şi flăcări se năruie şi piere
Khanat, regat, imperiu din Tibru la Baikal.
Pe urma noastră creşte neghină şi tăcere,
Şi pasărea de pradă şi corbul nu ne cere
Să-i spunem, de ni-e faima Baber sau HasdrubaK

în faţă ni se-ntinde pustiul, ca o mare
Şi fug, corăbii smulse de un vîrtej de vînt,
înnebunind de spaimă, cu miile, popoare
Cînd, numai umbra noastră zărind-o, li se pare
Că noaptea morţii veciniei se lasă pe pămînt...

— De-o lege cu Socrates, cu Christ. cu Sakya Muni,
Sîntem alinătorii. Păşind pe drumul lor
Din inime noi smuls-am chiar dorul unui dor.
Lăsînd mireasa-n urmă, părinţii şi străbunii
Iubirea ni se scurge fîntînă tuturor.

Sîntem cei fără nume. — Zadarnică se duce
Prin omenire mila ca apele prin vad —
Deşi culegem ura şi pietrele ce cad

Nădejdea nu se stinge şi pilda noastră luce
Pe veacuri ca şi luna pădurilor de brad...

— Cel răstignit în cuie şi cel răstignitor
Eterni sînt deopotrivă în mintea ce-i desparte,
Dar eu, Iehova, jalnic mă simt legat de moarte!
M-au ferecat în lanțuri credințele deşarte
Prea slab ca să fiu. jertfă, prea tare ca să-omor!

30. *Visai de o cetate*

Visai de o cetate pe margine de mări...
Trec peste ea cocorii zburînd spre alte țări.

Pe cer pier nori tîrindu-şi penumbra de pămînt..,
Fug legănînd corăbii catargele în vînt.

Intrai tăcut într-însa, umblai în lung şi-n lat,..
Se înălța doar murmur de ape, depărtat.

Urcai pe scări de piatră în turle pînă-n nori...
Se auzea doar freamăt de aripi de cocori.

Dormea pe veci cetatea: un straniu mausoleu...
Şi cum priveam, simțit-am că mortul eram eu.

31. *Divan din Brussa*

In oraşul sfînt, Ja. Brussa
Tot mai vezi moscheea veche
Verde-albastră. Spun moslimii:
— Stai privind o viață-ntreagă

Făr-a şti de este verde
Ori albastră dacă este.
Tainic mii de ani trecut-au
Oglindind-o-n mii de fețe...

In moscheea verde-albastră
Curge-n marmură fîntîna:
Izvorăşte — spun moslimii —
Şi-o asculți întreaga viață

Făr-a şti de rîde vecinie
Ori de plînge de apururi,
Căci o mie ani trecut-au
Rîs şi plîns zvîrlind într-însa...

N-am văzut moscheea sfîntă
N-am grăit nici cu moslimii,
Cei ce sub turban adună
Vechea lumii-nțelepciune.

Dar zărit-am doi ochi numai,
Verzi şi-albaştri deopotrivă.
Auzit-am glasul numai,
ftîsul, plînsul îmbinîndu-1.

32. *Divan din Basra*

Lîngă drumul care duce
Peste munţi şi văi la Basra,
O fîntînă izvoreşte
Din trei şipote de piatră;

Dar catîrul nu se-opreşte
Să s-adape, nici moslimul;
Ne-ncepută curge apa
Şi se pierde ne-ncepută.

Căci turbane împletite
Cercetînd cu sîrg Coranul,
Cărturari de slavă veche
Spun: Fîntîna-i fermecată.

Sună astfel zicătoarea:
Din trei şipote de piatră

Cine bea dintr-unul pierde
Raza ochilor de-apururi.

Cine bea din amîndouă
Cade la pămînt şi moare
De tustrele de se-atinge,
Pradă va cădea iubirii.

33. *Divan din Bagdad*

La Stambul îmi spun muftii,
Cercetaşii slovei sfinte,
Spun dervişii, ştiutorii
Legilor ce nu stau scrise:

Harun Al-Raşid, khaliful,
Timp de-o mie nopţi şi una
Fermecat de Şehrazada
I-ascultă tăcut povestea.

Timp de-o mie nopţi şi una
El a stat sorbind cuvîntu-i
Şi uită, pentr-o minciună,
Şi Coranul şi Profetul.

Timp de-o mie nopţi khaliful
Se gîndea privind-o: Mîine,
Mîine gîtul ei de fildeş
Va purta mărgele roşii.

îîîflorit-au oleandriij
La Bagdad ca stropi de sînge,
Creşte-n zare luna nouă
Iataganu-i de lumină.

Dar hangerul ca argintul,
Gîtul fraged ca zăpada,
Au rămas —
Muri khaliful
Şi-a trăit Şeherazada.

34. *Din Rubaiyatul lui Yussuf*

Din orişice iubire dorinţe vechi răsar:
în zori de zi amurgul revine parcă iar.
Paharnice, ne toarnă în primăvara nouă
Străvechiul vin al toamnei ce scînteie-n pahar.

*

Din paltinul în frunză curg picături de lună,
Departe clopoţeii cămilelor răsună,
Miros de iasomie ne vine prins în vînt,
Iar eu visez povestea ce-n ochii tăi se-adună.

Legîndu-mi, doritoare, colan de braţe moi,
Mă-ntrebi: E luna nouă alunecînd prin foi?
— Iubito, nu e luna, ci chipul tău îmi creşte
Pe ceruri, în oglinda răsfrîntă peste noi.

Miros de fîn cosit curînd în plete negre are,
Chiar trandafirii la Şiraz ca buzele-i nu sînt.

Poţi călări un an întreg din Ispahan la mare
Şi parcă tot în ochii ei luceafărul răsare.

Cu caravana mîine plecînd din nou prin lume,
Nisipul şi pustiul pe drum or să mă-ndrume,
Dar azi ce-mi pasă mie, strîngîndu-te, de-aud
Cum muezinul Morţii mă cheamă lung pe nume.

35. *Din Samisen*

I

Munte Fuji, murite Fuji,
Peste tine zboară norii —
Berze albe, berze negre,
Cu aripile întinse.

Mi se cerne lin iubirea
Pe cărări la Kumamoto,
La Kitzumo rînduri, rînduri,
Vîntu-mi ninge tot trecutul.

— Samisen cu două coarde,
Tremurînd te-ating şi tremuri:
Strună veche, suflet tînăr,
Laolaltă ni se frîng.

II

I.îngă templul vechi din Niko,
E un lac şi în oglinda-i,
Ca un nufăr printre nuferi,
Chipul de-aur al lui Buddha.

Sfîntul chip cu o privire
Apele înseninează —
Vezi din fundul apei limpezi,
Albă, luna cum răsare.

Şi pe coastele Japoniei
Kuno-Şivo se numeşte
Un curent marin şi apa-i
E atît de-adînc albastră

Că pescarii cred: e cerul
Ce în zori îşi spală faţa...
Dar cunosc doi ochi, doi numai,
Mai albaştri decît Şivo.

36. *Ruga lui Bucldha*

Am fost, o Sakya Muni, acela ce visase
— Viteaz fără putere şi vultur fără zbor —
Năpraznic să vîneze popor după popor,
Dar, neputînd să-nvingă, milog pe drum rămase.

Am fost, o Sakya Muni, acel ce vrînd să ştie
— Adept fără ştiinţă şi fir fără fuior —
Desţeleni cu trudă ai gîndului ogor,
Dar **nu** putu să iasă din mintea lui pustie.

Am fost, o Sakya Muni, acel ce vru să curme
— Monah fără credinţă şi mire fără dor —
Zadarnica iubire la orişice izvor.
Dar neputînd să beie pieri fără de urme.

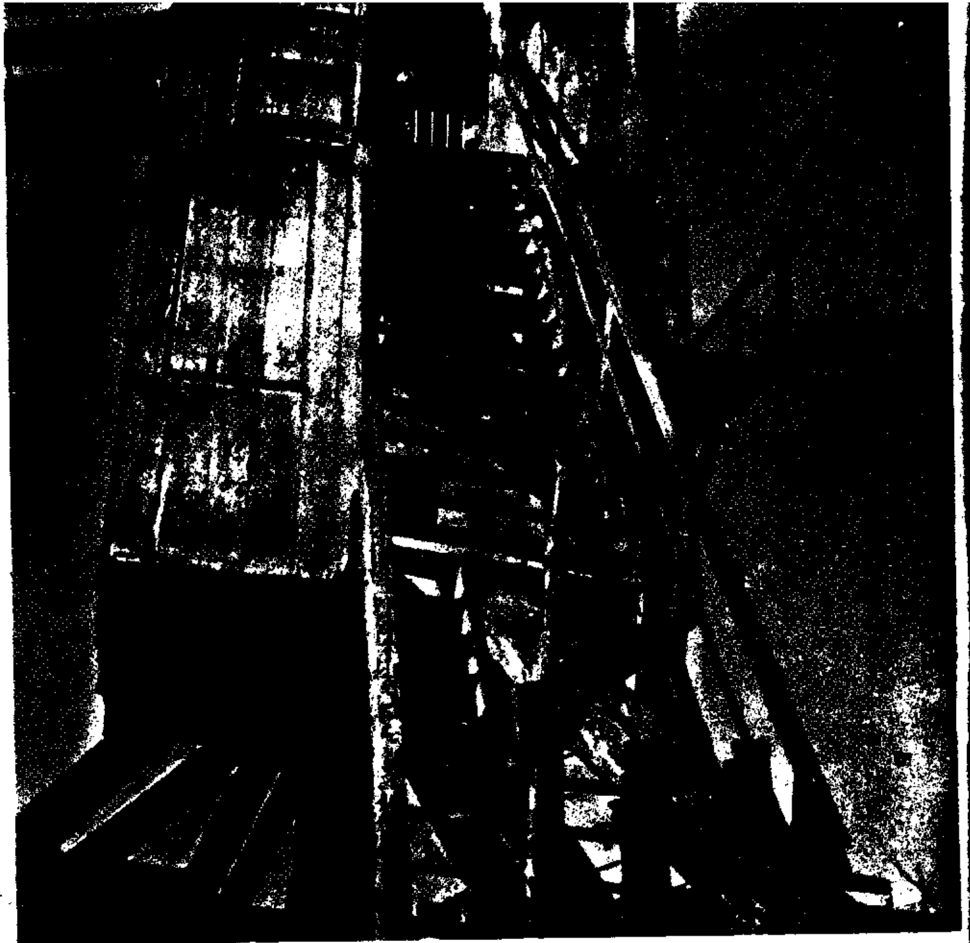
Din veac în veac tot altul, acelaşi om în veci,
Născînd mereu din moarte, murind spre a renaşte,
Sînt obosit, Stăpîne, de mine şi mă paşte
Un dor să dorm de-apururi prin constelaţii reci.

Casa amintirii. Casa de la Florica unde Ion Pillat şi-a petrecut anii copilăriei (Cal netul de stampe BARSR).

Casa familiei Brătianu de la Predeal, distrusă în timpul primului război mond unde Ion Pillat a scris multe din poeziile sale (Cabinetul de stampe BARSR).

Unor mori de vînt, **fotografie făcută cu ocazia excursiei din Bretania (1909)**

37. *Visări* ***budiste***

Nu e întîia oară cînd ne-nchinăm iubirii
Şi sub umbrar de ramuri ne spunem orbul dor.
De-o seară ne cunoaştem, dar farmecele firii
De mult în noi sădiră năvalnicul fior...
Ne prinde veşnic Zeul în plasa amăgirii.

Ne căutăm dorinţa pe drumul către moarte:
In valul verde-al mării, învăluiţi de foi,
în noi, cu noi, scînteia iubirii mai departe
Purtînd din treaptă-n treaptă spre alte chipuri noi
Iluzia vrăjise cărările deşarte.

Mai ţii tu minte-amurgul pe apele polare,
Noi, două foce, sprinten spărgînd val după valr"
Pluteau măreţi gheţarii topindu-se prin zare
Şi noi plecaţi cu dînşii — iar turma de pe mal
Privea lung pribegia pe mări crepusculare.

O seară, primăvara, pornirăm împreună
— Cînd fluviile se umflă şi punţi de gheaţă cad
Căci nu găsea de hrană poporul meu pe dună.
Un rîu înot urcarăm şi din păduri de brad
Ieşi, ca azi senină, spre noi aceeaşi lună.

7 — Poezii, voi r

Mai ştii cetatea moartă în zidurile mute,
Lianele pe arcuri de marmură, pe porţi?
Şi noi lungiţi pe soclul statuilor căzute,
Doi şerpi, în nemişcarea acelor ce sînt morţi,
Domneam sfinţiţi de veacuri pe templele tăcute.

La Angkor-Vath, cînd noaptea cinocefalii latră,
Cînd leneşi crocodilii din iazuri se desfac,
Pe idolii de-aramă, de-argilă şi de piatră
Zăream aceeaşi lună pe ceruri şi în lac,
O clipă — şi pe urmă ne-ncolăceam la vatră.

Mai îţi aduci aminte ce falnic tu, condorul,
îţi părăseai cuibarul acoperit, de stînci?
Deodată întinzîndu-ţi aripa îţi luai zborul,
Iar eu, rotind deasupra genunilor adînci,
Cu penele zbîrlite îmi aşteptam odorul.

Porneam brăzdînd prin aer lungi pîrtii de lumină;
Fugeau muflonii negri sărind din pisc în pisc,
Căzîndu-le pe spate îi sfîşîiam drept cină.
Flămînzi purtînd spre ceruri fîşii de carne-n plisc
Urcam — şi pe văzduhuri aceeaşi lună plină.

Apoi cu armăsarii dorinţa-mi reîncepe;
Cutreieram pămîntul din Volga la Altai,
Şi-n herghelii sălbatici nu fură alte iepe
Mai mîndre cînd, fugară, tu năriie-nălţai —
Şi valuri, valuri iarba se legăna pe stepe.

Apoi... dar e zadarnic trecutul să-1 deşir!
Să ne lăsăm mai bine furaţi de vraja lumii.
Ne vin în vînt miresme de fîn şi trandafir,
Din nou îmbracă marea talazurile spumii
Şi Zeul ţese iarăşi al amăgirii fir.

II

De cînd pe valul vremii tot urc şi tot cobor
Sub mii de învelişuri aceeaşi suferinţă
— împins din formă-n formă de altă năzuinţă
De moarte nu mi-e teamă, m-am învăţat să mor.

Dar cînd dezgroapă luna capela-mausoleu
Din umbra unde mîne voi fi întins — aminte
Mi-aduc deodată straniu de vechile morminte
în care dorm de veacuri acei ce fură eu.

Pe lîng-o mare albă, tăcută ca un lac,
Mă îngropa cu psalme poporul meu, nomadul.
De două ori acelaşi nu-mi fuse-n viaţă vadul:
Acuma cu nisipul de-a pururea mă-mpac.

Djebe, cuceritorul, nebiruitul khan,
Pămîntul îl călcase sub tropot de copite:
Acuma peste mine cu zboruri liniştite
Şiraguri trec cocorii gonind spre alt liman.

Cu trandafiri sălbatici sădiți jur împrejur,
Intr-o grădină unde îți pierzi sub muşchi cărarea,.
Lin odihnesc. Copacii de vînt îşi Iasă floarea.
Mormîntul mi se pare că e la Nişapur.

Pe-atunci poet sufitic cuvîntul tălmăceam;
Iar cînd m-am stins în toamnă, culegătorii viei
Priveau, uitînd Coranul cu rodul nebuniei,
Cum se strecoară pacea în ochii lui Khayyam...

Şi noaptea cîteodată mă-ntreb în care țări
îşi vor găsi uitarea mormintele de mine.
Dormi-voi iar sub paza grădinilor bătrîne?
Visa-voi în cadența neturburatei mări?

De moarte nu mi-e teamă, m-am învățat să mor
împins din formă-n formă de altă năzuință
— Sub mii de învelişuri aceeaşi suferință —
De cînd cu valul vremii tot urc şi tot cobor.

III

M

O, Buddha Sakya Muni! tu singura-mi credință,
Tu ce luceşti luceafăr pe mările durerii,
în calea spre odihnă a mistuit puzderii
De suflete şi chipuri eterna mea ființă.

Chiar ruga mea de astăzi şi ruga mea de mîine
— Nădejdea care fost-a, nădejdea ce va fi —
închipuiri sînt numai şi se vor isprăvi...
Pieri-vor pieritoare ca un lătrat de cîine.

Deci, nemişcat, Alesul spre formele ce mor
Privească: el cu sine, cînd roata vremii trece.
De-acuma va rămîne în viață pururi rece:
Un schimnic înfrățitul cu al Nirvanii fior.

Va trece, spune legea, de mii de ori un an
Ca să te poți desface de rodul unei fapte,
Şi aşteptînd în tremur mă-ntreb cu ochii-n noapte;
Dm ce afund de patimi răsare-al meu karman?

Străbat de mii de veacuri poteca dezrobirii
Şi oameni fără număr în sînge m-au purtat,
în cicluri planetare cînd fată, cînd bărbat,
Străpuns pe rînd de teama şi dorul nemuririi.

Deoarece dorința de viață-i născătoare
Mă sperie chiar ruga de a fi o neființă,
Că poate, cine ştie, rodind ca o sămînță,
Din haos voi renaşte cu capul către soare,

Spre altă transmigrare împins neîncetat.
— De e acesta scopul şi dacă n-oi ajunge
Să sfarăm în Nirvana destinul ce mă-mpunge,
De mine mă dezleagă, o Sakya Baghavat!

38. *Imn de închinăciune*

Ți-e dat oceanul științei cu valul lui de lumină,
Ca luna rotundă ți-e chipul, atins-ai culmile vieții,
Ajuns-ai golul gîndirii: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiează odihna ființelor toate.

învins-ai fără durere, pătruns-ai inima vieții,
O prea slăvite! ești ctitor al tuturor faptelor bune,
Și măsuri cu mintea ce-i bine: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.

O Buddha! ce dai ca podoabă podoaba faptelor bune,
Ce dai drept avere știința întreagă și nemincinoasă,
Ți-e dată comoara veciei: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.

Locaș al gîndirii, al rugii, al slovei înalte și drepte,
Deasupra mrejii iluziei ți-e dată viața de-apururi,
Da, vecinie ți-e dată viața: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.

Spre binele lumii se scurge izvorul milei din suflet
Și mîntui de umbră ființa în umbră încătușată;
Ți-e dată puterea luminei: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate...

Dar nu mai pot crede, o Buddha, în faptele bune ori re
în imnul cu care monahii ajung în țara Nirvanii.
Ajuns-am eu golul credinții: aceasta-i blagoslovenie?
Printr-însa în veci n-oi atinge odihna ființelor toate.

39. *Vis si centauri*

Am văzut în vis întinderi adumbrite de castani,
Ziduri vechi de piatră-n pietre dărîmate ani cu ani,
Ederă de ele prinsă şi de-a lungul lor de strajă
Brazi înalţi.
Pe iarba deasă stam culcat atins de vrajă.
Ascultînd povestea apei săltăreţe de pe prund.
Tu, tăcută, de grumazu-mi aduceai un braţ rotund.
— De-un trecut ce nu-i al nostru îţi adunci aminte oare?
Te ntrebai — şi plete, plete, ca un rîu stropit cu soare,
Am simţit pe-obraz, pe frunte părul tău adus de vînt...
Şi spre seară cînd pe pajişti e o pace de mormînt,
Wmărind poteca strimtă ce se pierde prin livadă,
Cerbi în cîrd veniţi din codri s-au oprit miraţi să vadă
Sub salcîmul nins de floare doi străini în ţara lor,
Şi cînd luna de pe dealuri ca un arc de vînător
S-a-ndoit pe cer şi ceaţa se lăsă prin crîng fişii —
Se ivi ieşind din umbră şi din vremile pustii,
Alb, mai alb [ca spuma mării, cu copitele de aur,
Izvorînd din întuneric, rînd pe rînd, cîte-un Centaur!

40. *Centaurul*

Trei zile-n nemişcare privise stana. Gîndul
Nu cuprinsese forma ce pribegea prin haos.
A patra zi deodată simţi că un Centaur
încătuşat în piatră îl aştepta să vie.
Trei zile visătorul îşi făuri visarea:
Cînd mîngîia cu mîna, cînd crud lovea cu dalta,.
Şi tresărea lung piatra atinsă, cum tresare
Pemeia ce ascunde în sînu-i viitorul.
A şaptea zi prin dafini amurgu-ncet se stinse,
Gemea în umbră visul cu marmură robit,
Şi falnic semizeul, mai alb ca spuma mării,
De noapte se desprinse cînd lună fu-n văzduhuri..

Cutează Creatorul să-nfrunte-a lui făptură
Şi, muritor, măsoară o clipă nemurirea.
Dar iată că se mişcă Centaurul, grăieşte:
— De ce din somnul pietrei m-ai deşteptat, Stăpîne
De ce mi-e strimtă haina-ţi, de ce mă strînge lutul?

Sînt zeu şi sînt fiinţă deodată. O! durere
De-a şti ce-i nemurirea de mă pătrunde moartea.

De-a şti că nu-i iubire cînd îmi trăiesc dorinţa.
Ce nu putură zeii să facă, ai făcut-o:
îngemănarea stranie. Fii blestemat, Părinte,
De ctl dinţii Centaur! — Dar glasul i se frînse
Şi nechezînd sălbatic porni în larg de lume.

41. *Blestemul*

Scandat pe drumul vremii copita lui răsună,
Umplură tot pămîntul fugarii semizei...
Dar noaptea cîteodată, în nopţile cu lună
Cînd fiecare rază e ploaie de scîntei,

îndrăgostiţi poeţii, atunci cînd îi adună
Iubirea sau norocul prin codri vechi de tei,
Zăriră, spun cu groază, în goana ei nebună
Năvala de Centauri strîngînd la piept femei.

Şi blestemul de veacuri pe neamul lor apasă,
Căci zeul, ce tresare în trup de armăsar,
De-a pururea dori-va femeia ca mireasă.]

Deşi n-avem potcoava răsunătoare de-aur,
Gonim, o Zevs, prin lume frumosul în zadar
în pieptul meu se zbate năprasnic un Centaur

42. *Renaştere*[3]

In zgomot de potcoavă şi freamăt de stejar,
Centaurii din noapte se nasc în herghelii.
Mă înfrăţesc cu ele cărărilor pustii:
Prin ramuri îndoite luceferii transpar,
Iar sunetul copitei pe frunze argintii
Răzbate cu putere, înăbuşit şi rar.

Nebuni 'de nemurire gonim prin codrul sfînt,
Pribegi prin ţări de umbră şi goluri de lumină.
Pe valuri de verdeaţă se-nalţă luna plină;
Văpaia} ei urmează sălbaticul avînt.
Deodatăj mă simt slobod. Gîndirea mea străină
O leapăd, mă cutremur ca un copac în vînt.

Pricep tot ce nechează iubitul meu popor.
Mărire ţie, Zeus, a veşniciei faur!
Azi unul sînt, de-un sînge, ou aprigul Centaur
Colind pădurea largă eu el rătăcitor —
Iar noaptea, pe sub bolta de stele şi de laur,
Pornim fără mişcare cu rîul mişcător.

43. *Fugă de centauri*

Coboară povîrnişul, cu coamele in vînt,
Centaurii. Văzduhul prin văi prelung răsună
De zgomotul copitei lovite de pămînt.

Dar neamul, izgonitul, în herghelii s-adună
îşi potoleşte goana pe ţărmul nalt şi frînt,
Privind la .valul mării rostogolit pe dună.

Poseidon doar mai, este pe mări nemuritor,
Din nai de mult nu cîntă Satirul pe cîmpie
Şi Nimfa n-o mai afli în ape de izvor.

Se risipiră zeii. Dar groaznic azi învie
în cele două piepturi al morţii crud fior.
Şi spaima-i biciuieşte prin liniştea pustie.

Pe stînca goală vine un tropot neînfrînt,
Cu umbra se întinde şi-l creşte înserarea..,
Nebuni îşi încordează puternicul avînt

Centaurii. — Se-nalţă, ieşind din lună-n zarea
Apusului, vestiudu-l şi veşnicul mormînt,
Un armăsar, întîiul, tăindu-le cărarea.

44. *Cel din urmă centaur*

7 Visasem cel din urmă Centaur că eram...
Dormea sub lutul vremii pierdute hippogeea
Şi seara, cînd în treacăt umbream în mers aleea,
Potcoava mea de aur îmi scapără scînteia
Pe care-n drumul nopţii sonor o cadenţam.

Cutreieram zadarnic pădurile de brad,
în van cătam poporul stăpîn ieri pe cîmpie:
Fugeau orbiţi de spaimă cîrlanii-n herghelie
Cînd mă iveam din umbră pe-ntinderea pustie
Sau cînd purtat de sete mă coboram la vad.

Sirena cea din urmă visasem că erai...
îmi nechezam dorinţa pe ţărmul nalt al mării,
Nebun zdrobeam copita de pietrele cărării
Privind prin valuri roşii în sîngele-nserării
Lui Okeanos pradă cum trupul tot ţi-l dai.

45. *Rugă pagina*

îndură-te, Părinte, şi dă-ne alt idoli
Frămîntă iarăşi lutul şi fă-te iarăşi lauri
Din nou pe noi domnească încununat cu Iau»
Prin codrii fără margini sălbaticul Centaur
Şi mîndrul neam colinde planeta pîn-la Pol.

Iar dacă semizeul din țarină nu-nvie
Şi herghelii fugare din moarte nu se rup,
Imbracă-ne dorința, Stăpîne, cu alt trup.
Mai bine prăzi de vultur, vînat gonit de lup «»
Dar scapă-ne pămîntul de-a Omului urgie.

Tiranul şchiop, copilul maimuțelor, să piară.
Să vie urşii haită prin rariştea de brad,
încet să-şi mîne zimbrul cirezile la vad,
Şi stoluri, pe deasupra ghețarilor ce scad,
Condorii să rotească, ținînd în a lor gheară

Mînjit si plin de sînge pe cel din urmă Om.
Tăcerea să sporească pe şesuri ca o mare,
Cetățile zidite să se cufunde-n zare,
Şi singur cîte-un răget de fiară-n înserare
Să urce ca o rugă spre-al cerurilor dom...

46. *Vedenie*

Ca ieri izvorul curge în amfora de lut,
Dar azi, pe malul apei, altarele Dianii
Se prăbuşe-n ciorchine de bozii, iar castanii
Podoaba şi-o dezbracă pe templul decăzut.

Ca ieri izvorul curge, dar unde mai sînt anii
Cînd Satirul, glumețul, şi Faunul tăcut,
Veneau să-şi cînte-n trestii un dor necunoscut
Şi urmă de copită în cring lăsau Silvanii?

Poteca e pustie şi vremea depărtată
A zeilor din timpul cu visuri legendare —
Dar noaptea cel din urmă Centaur, cîteodată,

Din codrii plini de freamăt, ieşind nemuritor,
Cu două piepturi albe sub luciul lunii, pare
Un bust uitat de veacuri pe-un soclu mişcător.

47. *Artemis*

Un val de umbră creşte pe şesuri cenuşii.
Sub grindină de tropot se culcă iarba moale.
Din negurile vremii vin negre herghelii,
Minate ca de viscol de-a patimii răscoale.
Spre ceruri se înalţă cu mugete de tauri
Chemarea milenară a marilor Centauri.

îşi clatină tulpina pădurile de fag
Şi-n vînturi îşi resfiră pletoasa frunzătură.
Frontonul îşi sfărîmă înaltul sarcofag:
Artemis dă în lături a veacurilor zgură.
Vibrînd, din arc de fildeş porneşte o săgeată
Şi ca o rază-n umbră, se-nfige-n neagra ceată.

Infrîngerea îşi urlă poporul legendar.
Se macină pămîntul sub grelele copite
Şi pe lunara faţă a cîmpului de var,
Se-mprăştie o goană de umbre prelungite...
Pe cînd ivit din ramuri ce vîntul despreună,
Fosforescent, în noapte, se-ndoaie-un arc de luna.

48. *Unui hermafrodit de marmură*

găsit pe

Robi neîntregiţi noi sînlem de-a pururi...
Prin alţii-ncercăm a noastră fiinţă,
Nebuni, s-o-nchegăm în chinul iubirii
Pentru vecie.

Turburător prin amurguri văzut-am,
El însuşi bărbat, femeie ea însăşi,
Dorinţă şi ţel deodată ca zeii,,
trupul lui rece.

întins pe nisipul mării spumoase,
Priveşte la valuri cum se frămîntă —
Şi chipuri, ce-i trec în priviri, le oglindă
Cu nepăsare.

49. *Mării păgîne*

Cum scoica zvîrlită pe plaje păstrează
In golul ei freamătul mării sălbatici,
In mine talazul vremii lăsat-a
Un suflet păgîn.

Poseidon răsară din valuri; Tritonii
Să vie cu apa în turmă nebună;
Păstorul Nereus din bucium să-ntoarne
Pescarii spre stînci.

In pîrtia de spumă din urma corăbii,
Vîslaşii uitînd de lopeţile grele,
Privească tăcuţi şi plini de mirare,
Sirene jucînd.

Iar eu părăsindu-mi pămîntul şi legea,
La mare ~\\-*oi* duce, la veşnica mare,

Căci astăzi dorinţa mă face de-un sîng
Cu neamul străbun.

Şi noaptea cînd brumă de lună se lasă
Şi valuri se sparg şi iarăşi se-nalţă,
Porni-voi, stăpîn pe mugetul apei,
Cu zeii delfini.

50. *Către Proteu*

Lui Zevs din Dodona şi nici lui Poseidon
Stăpîn pe talazul mării păgîne,
Ci ție, Proteus mai tainic ca valul,
Mă voi ruga.

Căci fata în tine iubeşte doritul,
Doreşte iubita băiatul în tine:
Nici dînsul, nici dînsa tu nu eşti, ci numai
Zeul Proteu.

Privirea ta rîde şi plînge-a ta gură?
Iți plînge privirea şi gura ta rîde?
Suspini că eşti vesel? zîmbeşti de durere?
Cine va şti!

Cu tine, Nereus, tritoni şi sirene,
Urmară-n amurguri, băsmeau corâbierii,

Triremele albe pe Marea Egee,
Pe Helespont.

Mai mult ca strigarea tritonilor noaptea,
Ca dorul sirenii cu părul de aur,
Proteus, privindu-i prelung şi-n tăcere,
I-a turburat.

51. *Necredincioasei*

Copil, aprindeam luminări de ceară,
Mă-nchinam cîntînd la icoane sfinte
Şi păşind simţeam că-mi merge alături
Mintuitorul.

Ca băiat visai de Sakya Muni: zile
Nemişcat stăteam recitind cuA'întu-i
Şi basmul lui Jizo şi vechea poveste-a
Fecioarei Kwanon.

Ca flăcău zărit-am Centauri o noapte,
Mai albi ca lumina lunii prin ramuri.
Frăţie legai cu neamul sălbatic
Şi zeii păgîni.

Apoi mi-am fost singur tovarăş şi lege,
Dorinţa dintîi si visul din urmă.

Orbiseră ochii-mi ţintiţi de-a pururi
In sufletu-mi trist.

Dar azi mi se cern credinţele moarte.
Se scutură, pier ca frunzele toamnei,
Căci tu mi-ai ieşit în cale, tăcută,
Necredincioaso!

52. *Anotimpurile*

Inscripţii

De muguri pădurea e plină şi gheaţa şi-a spart-o izvorul,.
Cocorii se-ntorc şi prin zare răzbate lung ţipătul lor.
Găsim ghiocei pe potecă păşind-o alături, iubito:
Lui Amor copilul, să-i ducem, cunună să-şi facă din flori.

Pe pajişti domneşte lumina, ne-ascundem în umbră de luncă..
Cu maci înfloriţi e stropită cîmpia şi grîul pe lanuri;
Stăpîno, cu stropi mari de sînge iubirea ne este pătată
Căci Amor arcaşul străpuns-a de-a pururea inima mea.

Din crînguri cad frunzele moarte, se-aştern pe nisipul cărării..
Pustie şi jalnică-i via şi viţa de struguri lipsită.
De brumă e ninsă grădina — şi Amor, băiatul şăgalnic,
Zadarnic spre noi îşi îndreaptă săgeata şi arcul de bronz.

Zăpada curată aduse pe noapte ieri Crivăţ bătrînul.
Cu sania pe drumuri de ţară pleca-vor lin oamenii astăzi;
Dar posomorit sînt, şi singur privesc prin geamul ferestrei;
Pe Amor, iubitul tovarăş, de viscol trîntit la pămînt.

PICTOR IGNOTUS

53. *O icoană*

Băiat e sau femeie? Doar capul se-ntrevede
Şi bustul ce-n penumbră alunecă. Ai crede
Că mugurul, în floare nu s-a deschis deplin.
Ca fund: munţi, văi şi lacuri, în stilul florentin.
E de bărbat privirea, dar ochii sînt de fată;
Te-ating cu-o întrebare sfioasă şi ciudată,
Dar îi priveşti mai bine şi nu mai poţi să-i crezi,
în „plete negre părul se lasă. Parcă vezi
Durerea unui zîmbet pe buza sa subţire...
Turburător amestec! Şi-atunci cînd o simţire
De farmec te pătrunde neliniştit, subtil
Te-ntrebi: e Salomeea sau Sfîntul Ion copil?

54. *El insusi*

L-am fost văzut pe zidul unui «palazzo»-n Sienna
Necunoscutul meşter de care nu se ştie
Nici numele nici viaţa, ci numai că trăise
în veacul lui Cellini şi, îndrăgit de sine,
0 singură icoană, pe-a lui, o iconise.
Privindu-se artistul, zărind a sa făptură,
Recunoscând in oehii-i pe lîngă dînsul altul,
Purtat mereu în suflet — şi nu credea că-1 poartă -
De groaza lui el singur se otrăvi, se spune.
0 faţă îmbrăcată cu plete lungi, o faţă
De Christ păgîn şi tînăr răsare-n umbra pînzii.
Nevinovat un zîmbet pe buza crudă trece;
xAiene mîna albă se joacă cu pumnalul
Ce scînteiază printre scintei de pietre scumpe.
în purpură stă bustul ascuns de faldul mantii.
Dar schimbători sînt ochii, cu ape-adînci şi limpezi
Se-aprind ca şi amurgu-n lagune la Ravenna
Şi dacă stai privindu-i, turburător deodată
La tine parcă altul se uită, altul care
Dintr-un noian de patimi se-nalţă, se încheagă...

Şi iar cu ochi de înger zimbeşte blînd copilul.
Plutea o seară dulce de vară pe Sienna...
Iar eu gîndind la omul acel necunoscut
M-am dus visind pe drumuri o-ntreagă traged
Pe cînd pe zarea sfîntă: pe ceru! unui Lippi,
De sînge roşii norii se frămîntau în vînt.

55. *Gemenii*

Cunoşti icoana ştearsă din San Zeno Maggiore
Şi strania poveste păstrată la Verona?
în fiecare toamnă de ea mă prinde doruî
Şi de grădina Giulia ce-atinge două lacuri
— Atît de părăsită cînd vine înserarea —
Şi unde ne cuprinse amurgul, la Bellagio...
Vasari nu vorbeşte de-acest «pictor ignotus»
Ce nu voi să-arunce sub ochii fiecărui
— Să-1 pîngărească gura ce trece — al lui nume,
Ci-i îngropa mîndria în vecinică uitare.
Spun unii că Gioconda lui Leonard da Vinci
Ar fi luată după o veche Monna Lisa
De dînsul făurită, pe care-o nimicise
Căci îi găsea surîsul prea limpezit de vină...
Şi cei mai mulţi se-ntreabă dacă-a trăit vreodată.
Dar simt o voluptate sălbatică şi nouă
Zărind păgîna artă în pacea mănăstirii,
Pe lîngă-un Pisanello din umbră cînd răsare.
Vedenia lui pătată-i de sînge ca şi gîndu-i;
Iar gemenii, a căror poveste se şopteşte
De franciscani cucernici ca sfîntul din Assisa,
Stau lung să mă privească, cum au privit artistul
O seară la castelul San Pietro din Verona
Cînd chipul lor de-a pururi el zămisli pe pînză.

Se-asemănau atîta, se zice, între dînşii
încît ca să se vadă, el viu, murind el însuşi
— De mic copil năvalnic îl urmărise visul —
Un frate — care? — ucise pe cel-lalt cu pumnalul»
Tăcut o noapte-ntreagă el îşi privi sfîrşitul
Şi, împăcat cu moartea, putu să mai trăiască
— Deoarece pierise — de-acuma pentru alţii...
Iar cronicile-s pline de faptele-i miloase.
Se pomeneşte încă de-o lege în cetate,
Ce pedepsea cu ştreangul şi fierul pe oricine
Ar fi ucis un grangur sau o privighetoare,
„Căci unul ne e frate şi soră ne e una".

A fost o jale mare prin ţară cînd se stinse,
Cînd mort îl coborîră pe funii in mormîntul
De piatră, unde doarme Can grande de la Scala.
Căci ei era de-o viţă cu Scaligerul falnic.

— Trei bolţi cu stîlpi de umbră şi arcuri de lumină
Prin care vezi cum norii trec în fîşii pe şesuri
Ce pier şi ele-n zare, încît nu ştii la urmă
De unde-ncepe zarea şi cerul dus de vinturi...
Iar pe cîmpii vîrtejul premergător furtunii.
Dar răzemaţi de umbră se nasc ciudat deodată,
în ochi purtînd cruzimea ereţilor de pradă,
Cu fruntea-ntunecată de-aceeaşi presimţire,
Doi tineri foarte palizi în purpura domniei,
Aşa la fel că-ţi vine să crezi că nu-i putinţă,
Că nu sînt două feţe, ci-o singură făptură.
Şi te căzneşti zadarnic, să afli din privire
Din ei cine-i ucisul, şi cine-ucigătorul?

56. *Fresca din Urbino*

„Un farmec straniu are, pătrunzător şi tainic,
„Pe care viaţa însăşi nu-l poate reînvia.
„Acel ce vede-o clipă doar, fresca din Urbino,
..Cum vrei să mai găsească frumoasă vreo femeie
„Sau inima vrăjită, vrăjit să şi-o mai deie...
„Şi dacă-ai fost acolo... străinule, revino!"
Din cartea lui Yasari cuvintele-nţelepte
Mă chinuiau acuma cînd pe cotite trepte
Monahul călăuză prin ganguri îl urmam,
Şi se juca pe ziduri lin umbra unui ram
Cînd printre colonade din ce în ce mai lungi
Ne-atinseră cucernic ale-nserării dungi —
Ajunşi eram cu-amurgul pe marginea grădinii.
Suflată-n aur parcă de aurul luminii,
Prin şiruri îndoite de chiparoşi subţiri,
Deodată o zărirăm în tainici licăriri
Madona măiestrită în ceasul nebuniei.

Fusese iconarul de tîmple prin biserici
Necunoscutul meşter, zis meşterul Măriei,
Lucra cu stingăcie icoana Maicii sfinte
înţepenită, dreaptă, cu zîmbetul cuminte
Prin fumul de tămîie şi psălmuiri de clerici.
Mergea din ţară-n ţară pentru-un coltuc de pîinei
Assisa ieri, azi Anzio-l primea, Arezzo mîine,

Rătăcitor pe drumuri...
Şi iată într-o zi
Fra Bartolo egumen, cu dinsul se trezi
La poarta mînăstirii papale din Urbino,
Purtînd priviri ciudate şi vorbe fără şir:
— Am întîlnit, părinte, Fecioara prea curată
în scînteieri de stele şi-n raze îmbrăcată
Şi îi plutea în vorbă miros de trandafir.
Pe pajişti înflorite umblat-am şi mi-a zis:
— Icoana-mi zugrăveşte-o — şi noaptea ceea-n vis
Din nou am revăzut-o şi-n fiecare noapte...

Nebunul făurit-a o frescă minunată.
Lucrase o zi? O viată?

O seară, fără plată,
Pieri «pictor ignotus» necunoscut lui însuşi.

Atîta ştie numai monahul... Triste şoapte,
Cîntări tînguitoare se înălţau din naos,
Veneau întunecate de vecinicul repaos...
Eu cu privirea plină de rugă şi dorinţă
Priveam Madona, blinda Fecioară din Urbino,
Cu faţa luminată de vis şi de credinţă
Ce se pierdea în vremuri în clipa înserării,
Turburător de dulce...

Şi din adîncul zării
Tot auzeam în noapte: străinule revino!

II

Şi cînd fu scris să piară pe stepa fără zare
Cel care-o stăpînise din Volga-n Kafa-Kum,
L-a dus cîntînd poporul cu tămîieri de fum,
Pe-un armăsar sălbatic să-1 lege-n şea călare.

Apoi, rupîndu-i hăţul, cu chiot i-a dat drum
Şi calul o porneşte săgeată drept spre soare,
Prin ape fără vaduri şi văi făr-de cărare,
Purtând pe-acel ce fuse cuceritorul Krum.

Toţi călăreţii gloată, sărind pe deşelate,
S-au aruncat în urma-i cu bocete turbate,
Să vadă unde cade să-i sape un mormînt.

Dar calul, zi şi noapte gonind ca dus de vînt,
A stat, stăpîn o clipă pe ţărmul rupt al zării,
Şi nechezînd îl surpă în nesfîrşitul mării.

59. *Lâpuşneanu*

Moloc, copul lui Motoc vrem

Norodul e-n viitoare. De patru zile-n rînd
Se zbate, se împinge. Nemulţumit şi gol.
Mereu loveşte zidul cetăţii, mai flămînd
Decît sînt iarna corbii ce cad pe leşuri, stol.

De patru nopţi Voivodul veghează-n jeţ, pe gînd -
Şi neagra lui făptură aşteaptă-al morţii sol.
în juru-i tot Divanul, Boerii tremurînd
Stau gîrbovi, muţi de groază în blănuri de sobol.

Şi Vodă, ziua cincea, în Culă iese. — Vrem
Un cap: Motoc, din ţeasta-i crunt sîngele să-1 bem
Norodul urlă. Domnul nu spune un cuvînt.

De • trei Vlădici, cu sila, Motoc e spovedit,
îl dau mulţimii pradă: e sînge şi pămînt —
Să dormi, tu, Lăpuşnene, la noapte liniştit

60. *Unor mori de vint*

O, straşini cu-aripi negre pe discul alb al lunii,
Care-şi aduc aminte, aşa bătrîne sînt,
De Don Quihote-n luptă cu morile de vînt
Zărite pe-nnoptate pe drumul Pampelunii!

Sub şiţa învechită îşi întocmesc lăstunii
în primăvară cuiburi de paie şi pămînt,
Şi fiecare toamnă vă sapă un mormînt
în stîncă, pe ţărînă, sau prin nisipul dunii.

Deşi vă paşte moartea cumplită an de an,
Tot mai păstraţi trufie de nobil castilian;
Subţire, braţul vostru înalţă parcă-o spadă.

Şi cum staţi nemişcate — pricep: pîndiţi grămadă
Să vie-n licărire de zale ce răsun
Hidalgo de la Mancha şi visul lui nebun.

61. *Necunoscutei*

Bruges la morte

Cum cerceta un suflet dorinţa mea ciudată
Mi-a spus necunoscuta: Iluzii multe n-am.
Sinceritatea-i totul ce-n mine ascundeam...
Doar cei ce n-au să lupte visează cîteodată.

Dar pentru chip şi vîrstă era prea învăţată...
înflăcărat şi sceptic în faţa ei steteam.
Mă turbura blîndeţea-i din glas, dar nu credeam
în trista renunţare din zîmbetu-i de fată.

Şi, aplecat pe braţu-i, visai cetatea moartă
In care alte timpuri şi poate altă soartă
Ar fi făcut dintr-însa o sfîntă de altar.

Căci Memling, numai dînsul, păstrează-ngemănată»
Sub arta nedibace, voinţa încordată.
Şi zimbetul acela fermecător de rar.

62. *Răsărit de lună*

Precum lumini de ceară cucernic mor prin naos,
Fanalurile-şi stinge catarg după catarg.
In port auzi tăcerea, iar pe al mării larg
A stelelor sămînţă a zămislit repaos.

Dar frămîntate valuri cu vuiet iar se sparg
Şi fierbe oceanul ca-n vremile de haos,
Căci iată se înalţă, pe valuri lung adaos,
Cu discul ei în zare turburător de larg,

Lin luna roditoare rotundă ca o rodie...
Luceafărul s-aprinde pe bolta de onix,
Spre nord Săgetătorul roteşte a lui Zodie,

Talazul apei moarte s-a preschimbat în Stix,
Şi-n mugetul furtunii, ce Pitho, care ptix
Rosteşte veciniciei prelung: „Da nobis hodie"?

63. *Veneţia*

Pătrunde luna înălbind pereţii
JJMINESCU

Mijeau ca licuricii în noaptea aurie
Gondole luminate pe Marele Canal:
Uita Veneţia toată sub măşti de carnaval
Şi-n foşnet de mătase că morţii nu învie.

Dar astăzi cînd e stinsă iubita nebunie,
Cînd s-a golit de larmă portal după portal,
Cînd nu mai vezi pe ape o luntre, un fanai;
De ce spre tine pleacă dorinţa mea pustie?

De mult e mort San Marco. în umbră mandoline
Sub „Ponte dei sospiri" mai picură suspine,
Şi zgomot de talazuri din largul mării vine.

Departe, mai departe răsună tainic struna,
Şi iată că răsare înfiorînd laguna:
De aur, arcuită ca o gondolă, luna!

64. *Spovedanie*

Anno Domini 15...

De ce mă spovedesc? 0 spune-mi, Sfinte!
Tu ce citeşti în suflete, Părinte,
Ce nu ştiu eu, tu poate ştii mai bine.
Străin pricepi durerile străine
Şi mila dai ca pîinea tuturora.
Mai falnic nume n-a urcat pe prora
Corăbii botezate „Bucentaur"
Cînd doge, aruncînd inel de aur,
Cu apele îmi înfrăţeam domnia!
Stăpîn pe spada-mi şi stăpîn pe mîna-mi,
Veneţia toată cunoştea stăpîna-mi,
Stăpîna dogelui Delrio: Mia.
Frumoasă? nu, mai mult decît frumoasă!
Zadarnic noaptea pe canaluri marea
Sunînd din valuri azvîrlea chemarea,
Eu n-ascultam ursita mea mireasă,
Căci Mia izvorîtă-n raza lunii
Purta în ochi tot farmecul lagunii.
Frumoasă? nu, mai mult decît frumoasă!
La glasul ei îmi regăseam mîndria.
Mi-era pe-atunci mîndria fără pată.
— „Atunci" pe vremuri, astăzi „altădată"
Azi în genunchi îmi pocăiesc trufia
în faţa unei gratii. Drept credinţă

Te-am pus, şi după tine o vecie.
0 mască eşti sau poate o fiinţă
Ce-a suferit şi dînsa? Cine ştie!
Dar nu răspunzi — deci iată a mea poveste:
Iubeam pe Mia, o iubeam cu ură.
Cînd alţii o priveau simţeam c-o fură,
Şi mă durea să ştiu că Mia este
Un trup chiar altul decît trupul meu...
Şi nopţi întregi voit-am să fiu zeu
Spre a putea trăi urmîndu-i gîndul
Acelaşi dor, acelaşi vis de-a rîndul
Cu Mia — să fiu unul fiind doi.

Era tăcută şi grăia arare
Şi cum urma cu ochii duşi în zare
Corăbiile pornite de la noi,
Mă întrebam: Iubeşte, dar pe cine?
Pe Pietro, pe Luigi ori pe mine?
— O noapte Luigino, alta Pietro
Găsiţi au fost cu un pumnal în spate.
Dar ea privea corăbii depărtate
Cu pînze roşii ce piereau prin zare...
Şi-n ochii ei nu se zărea mirare.

Frumoasă? nu, mai mult decît frumoasă!
O seară aruncă — se-opri să cadă —
Unui nebun de dor şi serenadă
Un trandafir — şi fu ucis băiatul.
— Iubeam pe Mia dureros de tare —
Dar ochiul ei privea, neturburatul,
Adînc şi dulce, chiar în seara ceea,
Amurgul nepătruns ca şi femeia.

Mă întrebam: Iubeşte, dar pe cine?

O toamnă sau o vară, nu ştiu bine,
Un florentin cu nume Loredane
Ochind-o, ea roşi bătînd din gene
Şi se plecă din gondolă, alene
— O toamnă sau o vară la Murano
Cu ochii urmărind corabia lui..,

Iubeam nebun pe Mia — ce să spui!
I-am dat cu mîna mea să bea otravă,
Otravă slabă ce omoară-ncet,
într-un pahar cu mîndru vin de Cipru
întins de mine.

Se simţea bolnavă,
Iar eu ca Borgia mă simţeam poet.
Lin am pornit cu gondola spre mare
Şi cînd amurgul între cer şi zare
Făcu din luciul apei lac de-argint,
Lumini ardeau pe cheiul „dei Schiavoni"
Şi luna răsărind pe Campanii
Zărit-am faţa blîndă de copil
Cu ochii mari şi negri ai Madonii.
Şedea tăcută şi deodată, somnul,
Prevestitorul morţii, o atinse,
Şi adormi cu braţele ei prinse
De gîtul meu. — Părinte, spune-mi, mint
în visuri chiar femeile iul/te? —

Cum odihnea plăpîndă şi cuminte,
Eu aplecat cercam să-i sparg mîndria,
O clipă doar să ştiu ce-ascunde Mia,
Ce dragoste? ce ură?... şi să moară.
Şi cum o cercetam ca pe-o comoară,
Şopti, prin visul ei zîmbind: Delrio.

Delrio! a grăit, Delrio!... nume
Mai dulce nu e-n cer, cum nu-i pe lume.
Delrio! a şoptit, pricepi Părinte?
Pe mine mă iubea, pe mine! înţelegi?
Viaţa ei eram şi visul ei şi tot!
Eu, eu... şi am ucis.

Dar poate minte
Chiar visul nevisat de noi, Prea sfinte?
Ce nu ştiu eu, tu poate ştii mai bine.
Tu crezi în Dumnezeu! Să cred în tine?

65. *Nâzuinți*

— Delrio, ne e sete de-o amăgire nouă!
Arată-mi iarăşi fresca atît de scumpă nouă.
Un Sforza a păstrat-o sau poate un Medicis
Şi nu s-a spus povestea, viața nu s-a scris
A meşterului tainic din insuli Boromee,
Ce-şi iconi icoana şi nu voi s-o dee
Nici lui Cesare Borgia s-o pună în Sixtină...
Ne-am coborît dorința pe trepte în grădină,
Măceşul sta în floare pe zidul dărîmat.
Prin ramuri aplecate, şi noi ne-am aplecat,
Văpaia înserării pe umbra ei să vie,
Să iasă fresca toată deodată-n față, vie,
Căci praf ne va fi chipul, dar ea etern rămâne.
— Pe care țărm, Delrio, ne vom opri noi mîne?"
Nisipul vremii şterge o urmă şi-altă urmă...

Dar firul prea subțire al gîndului se curmă.
Ne vin de pe Maggiore cu noaptea, în surdină,
Cîntările scandate de ritmul vîslei grele.
Şi noi, privind prin ramuri mai dese ca zăbrele»
Ca robi cerşim zadarnic o rază de lumină.
— Delrio, ne e sete de-o amăgire nouă.

— Spre Nord, Delrio, astăzi să ne cârmim visarea...
In purpura-nserării îşi moaie nemişcarea,
încremenit de-a pururi, polarul ocean.
Azi albatroşii repezi, ce-n fiecare an
Revin la cuib, țipară deasupra casei noastre,
Readucînd vrăjirea zăpezilor albastre
In nopțile pierdute călătorind pe drum.

Delrio, ne vom duce lăsînd în vatră scrum.
Trecutul să se stingă din inimă ca focul —
Un alt trecut să vină pribeag să-i ție locul,
Cînd azi dorim Fecioara stăpînă pe ninsoare.
Trăieşte-n cea mai albă din țările polare
Şi neaua e murdară pe lîngă trupul ei;
Luceferi poartă-n suflet şi-n limpezi ochi, scîntei;
îi flutură năframă şi păr bălai în vînt.
Fecioara şi zăpada, la margini de pămînt,
Stau singure, Delrio...
Iar norii după nori,
în taina nemişcării plăpînzi şi mişcători
Se duc pe ceruri clare ca golful la Corint,
Vrăjind prin înserare mari păsări de argint.

Iar cînd îi bate luna şi goana le-o străbate,
Se nasc din întuneric în licăriri ciudate
Sfioasele Licorne în jurul Ei grămadă,
Cu cornul lor de fildeş şi coama de zăpadă,
Din mări crepusculare cu ape de smarald...

Doresc fiorduri negre prin zidul alb de stîneă.
Lumina nu pătrundă penumbra lor adîncă,
Iar sus, pe povîrnişuri, gheţarii să coboare.
N-auzi izbiri de valuri nici murmur de izvoare,
Au amorţit sub gheaţă cascadele zglobii.
Pe plaiuri troienite şi cline străvezii
Doar umbra lui îşi plimbă un vultur dus de vînt...
Pe tărm o mănăstire, locaş străvechi si sfint,
Cu turle mari de carpen boltite de ninsoare,
Ca un Kremlin fantastic se oglindeşte-n mare.
Acei ce-n ea se roagă nu rîd şi nu mai plîng.
Ci-n fiecare seară cînd clopotele frîng
Chemarea lor pe ape, ei ies privind grămadă
Cum pier încet prin noapte corăbii de zăpadă...
Doresc o oază moartă uitată în pustiu,
Şi numele ei dulc-f ca rodia, nu-l ştiu.
De mult au năpădit-o nisipurile roşii,
S-au stins frunziş şi ape, dar straniu chiparoşii
Cu stîlpii lor de taină, ei singuri, au rămas.
Şi de apune luna de sînge pe Hedjas,
Călătorind hagiii, cu caravana-n zare,
Se-ntreabă plini de grijă ce Mecă nouă-apare —
Şi văd, cum se închină cu palma la pămînt.
Tăcute minarete în legănări de vînt.

*

— Ce stranie voluptate găsim în suferinţi,
Delrio! Unde-i vraja întîilor dorinţi
Şi farmecul ce zace în cea dintîi durere!
Pe-atunci ca şi copiii plîngeam de un miserere,

Azi sîngerăm iubirea ca să putem iubi.
Prietene Delrio, ce buddha, ce rabin
Veni-va să-mi întindă al amăgirii zbor?

Nebun, mi-aş da viaţa să capăt un fior;
Mi-aş omorî toţi zeii netrebnici ca pe-o turmă,
De-aş şti că-n ei aş crede o clipă doar, pe urmă.

*

Antâres, Altair, Arctur, Aldebarân,
Ca focuri de mătase pe-un firmament persan
Şi prin desprinse ramuri în scăpărări de cremeni
Cu razele unite lucind cereştii gemeni...
în nepăsarea oarbă a negrului repaos,
Voi, singura nădejde şi singurul adaos
Pe care Creatorul l-a scris cu slove de-aur
Să ştie toţi poeţii c-a fost pe vremi un faur!

— Delrio, ne vom face tălmăcitori de zodii.
Destul ne amăgiră grădinile cu rodii,
Dorinţele zărite prin gene de femei,
Visările lipsite de-al visului temei,
Iubirile secate de-al dragostei îndemn...

Delrio, pe podeţe de piatră şi de lemn,
Prin păsuri troienite, să mergem către astre.
Să întocmim în stîncă pe culmile sihastre,

Nedumeriți călugări, o pustnicire sfîntă,
Acolo unde apa sub gheață nu mai cîntă
Şi nu mai simți povara humeştilor dorinți.

Dar ni s-a stins puterea de-a crede în credinți.
Delrio, pentru suflet nu-i nici o mănăstire!
Prea slabi să-ntindem ruga, prea tari pentru iubire,
Deşertăciunii noastre nu-i văd decît un scop:
Să măsure vecia c-un rece telescop.

66. *Noapte pagină*

... noiane de veacuri păgl
MACEDOÎ

Tăcere... întuneric... şi flacăra palpită:
Cînd fuge pe podele, cînd suie pe tavan,
în licăriri nebune din vatra părăsită.
Şi tot privesc pe gînduri, din vechiul meu divan,
Şi flacăra şi umbra şi visul... e in van,
N-alung melancolia ce-n inimă palpită.

Tăcere... întuneric... şi nici un foşnet... dorm?
Dar ceasul pretutindeni a început să bată
Şi-aud cum bate tîmpla şi creierul inform
A prins ecouri surde, răsunător deodată.
Fantastic cord şi vreme s-au năpustit să bată
Şi clipele egale în veacuri le transform.

S-a stins pe vatră focul şi s-a făcut albastru...
Ce rădăcină-n umbră a prins de-a înflorit?
Să fie-nchipuire, visare de sihastru —
Răsună-n orologiu scandat şi desluşit
Un zgomot de copită de marmură izbit,
Un zgomot de copită pe poduri de-alabastru.

E bestia scăpată, din veacuri legendare,
Ființa nevisată de nici un visător;
Curată ca zăpada ce poartă în spinare.
Nechează — şi-a mea teamă s-a preschimbat în dor;
Neehează lung — şi-n mine se naş!e-un aprig dor.
Pe cercul lunii cornul Licornului răsare...

Heraldic vis şi straniu, mă duc în depărtări
Cu zgomot de copită vijelios pe cale...
Uitare, timp şi spațiu să piară brusc. în zări
Să crească sub potcoave cîmpie, munte, vale;
Pămîntul să-mi rotească feeric, tot în cale,
Pustiuri fără margini, nețărmurite mări!

Dar iată peste capu-mi se-ndoaie bolți stelare...
Divan, odaie, casă în urmă au pierit.
De sînge urcă luna deodată — pînă-n zare
Ni se întinde umbra fugară. A murit
Uitare, timp şi spațiu, sfîrşit şi nesfîrşit...
Şi tropotul ritmează cadențe lapidare.

Frig: tremură pe ceruri un praf de zodiac,
Se sparg în curcubeie cunune boreale
Şi marea fără valuri tăcută-i ca un lac...
E cald şi palmierii lung ne şoptesc în cale,
Cu stînci coralifere din ape tropicale
Necunoscute insuli prin umbră se desfac.

Cutreierăm acuma păduri adînci de brad:
Pe vîrfuri troienite luceferii scîntee,
Şi auzim cascade în depărtări cum cad.
Acum ne duce mersul titanic prin alee
De sicomori în floare în parc de azalee.
Geamii, cupole de-aur, de sticlă şi de jad,

Prin frunze ochiul nostru le prinde doar o clipă
Şi pier întrezărite prin ceața unui vis.
Cetăți cu minarete răsar şi se risipă...
Iar Meka şi Medina, Misorul şi Memfis
Cetățile închise la toți, ni s-au deschis,
Şi la potcoava vremii trecutul se-nfiripă.

Trecutul, viitorul sînt prada unui vis.

Şi veacuri fug şi ele cu zborul monoton...
Privim prin zări cum creşte himeric Ecbatana
Trireme cum se-ndreaptă spre Tir şi spre Siilon.
Pe mări e iar stăpînă Carthago, suverana;
Dar timpul nu se-opreşle în drumul spre Nirvana:
Străluce luna nouă din nou pe Parthenon.

Apoi Astarte, zeea visărilor ce mint,
Ne-arată cornul fraged al recelui ei astru,
Alunecînd subțire prin dafini la Corint;
Şi golful sub vrăjire se face mai albastru,
Pe cînd în noaptea ninsă cu stele, sus In castru
Buccinatorii sună în buciume* de-argint.

Şi luna înfloreşte întregul Helespont...
Pe ape irizate de ea pe ce carene
Sosim pe drumul vremii trecute? Ce arhont
Ne-arată tot Bizanţul puternicei Irene?
Serbează Verzi şi-Albaştri luptîndu-se-n arene
Izbînda îndoită din Thracia şi Pont.

Acum pe cer Vezuviul şi-aprinde-n umbră lava.
Mă ţine-n loc o clipă dorinţa la Pompei.
Am togă de mătase, mă-mbracă laticlava
Şi mi-oglindesc iubirea, străin, în ochii ei,
In ochii-i de opale cu ape şi scîntei
Cînd cu amforă greacă pe umăr vine sclava.

Şi tot rămîne-n urma uriaşului galop...
Şi veacuri prăbuşite deschid adînci abise.
Vecia parcă n-are decît un singur scop,
S-aşterne cale largă fantasticelor vise
Ce-n peştere sonore sub bolţi întredeschise
Nu fură făurite de nici un zeu ciclop.

De aur era luna şi s-a făcut ca varul —
Apar trei cruci de sînge pe cer de ametist
Şi-n tropotul năpraznic se-nalţă sfînt Calvarul
Cu patima credinţei şi dragostei lui Christ.
Răsare blînd obrazu-i şi dureros de trist
Sub palida lumină mai albă decît varul.

Dar şi-a oprit avîntul Licornul sforăind:
Il ţintuieşte groaza şi tremură deodată...
Iar ochii mei de cruce nu pot să-i mai desprind,
Christos mă fulgerează cu faţa lui ciudată.
Mă turbură privirea în veci neturburată,
Piori din tălpi la creştet mă ţin şi mă cuprind.

E vis sau nebunie? dar Christ nu e pe cruce,
Ci eu mă văd eu însumi de cuie răstignit...
Şi luna suie cerul şi vine şi se duce
Prin zări de întuneric... Tăcere... Am murit?
De veacuri stau de strajă pe cruce pironit
Şi nimbul nemuririi pe fruntea mea străluce.

67. *Ultima fugă*

Fragment dintr-un poem părăsit: „Sfîrşitul pămîntului"

Albatroşii, cormoranii, goelanzii, pe vecie
Părăsesc şiraguri marea înghețată şi pustie,
Unde soarele pe zare răsărind, rotund şi larg,
Nu-i brăzdat de profilarea legănatului catarg.
Vulturii pleşuvi, ereții, gipaeții şi condorii,
Vin țipînd spre oceanul ce inundă sicomorii,
Oglindind pentr-o clipită în oglinde ce dispar:
Umbra frunzei nemişcate, zborul tremurat şi rar.
Ibişi roşii, berze albe şi flaminzi trandafirii,
înviază cu lumine orizonturi străvezii,
Fîlfîind în faptul serii ca petale duse-n vînt...

Cea din urmă caravană pribegită pe pămînt,
Elefanții care poartă veacurile în spinare,
Se înalță: povîrnişuri prăvălindu-se prin zare,
Şi pe pasul lor pantere vin tîrîş, din salt în salt.
Nu-i cetate să înfrîngă ne-nfrînatul lor asalt:
înfrunzesc smochini pe ziduri şi tăcerea-n veac domni-va
La Angkor, la Siracusa, la Pergam şi la Niniva...

Dar izbind cu valul prăbuşitele pustietăți,
Legănînd pe undă soare şi rupîndu-i în bucăți,
Pe Cîmpia unde greieri îşi torceau prelung cîntarea,
Se revarsă tot mai mare, cu murmur şi muget, marea.

Zei, altare se afundă. Toți Cezarii şi toți Porii,
Sub aureola verde ce le-o lasă madreporii,
Dorm tot una cu nisipul risipiți prin ocean.
Peste dînşii hipocampii şi delfinii fug. în van
Gîrbovită se trudeşte pretutindeni, cariatida,
Din sargase să ridice înspre soare Atlantida —
Niciodată! strigă lumii corbii morții, legendari.

Vine noaptea, vine umbră, vine gerul, vin ghețari...
Şi planeta-şi mină viața, ruga, dorul, fuga, zborul,
Spre limanul de lumină ce încinge Ecuatorul...

(în colaborare cu Hnria Furtună)

Eternități de-o clipi

1912-1914

Culege înțeleptul pe driimu-i orice floare
Şi floarea-n vîntul serii se scutură-n risipă.
Dar el zimbind le lasă ca fluturii să zboare...
Căci, trecător, visează eternități de-o clipă.

68. *îngerul amintirii*

Nu ştiu în care seară pe tainica alee
— O-ncondeiase toamna cu amurgul ei subtil
Sub fagi păşind alături de umbra lui Virgii,
Am întîlnit un înger cu gene de femeie,

Am întîlnit un înger cu ochii de copil.
Grăi: Sînt Amintirea — şi eu strigai: O, zee,
Zadarnic vrea poetul din suflet să te iee,
Prin visul nefiinţei il urmăreşti tiptil.

Ca heruvimii Legii ai aripi de lumină,
Şi eşti de-o frumuseţe atîta de deplină
Că reînviezi trecutul în fremătarca lirii...

Tăcusem... şi cînd noaptea prin codrul secular
Ne-nvălui cu pace şi cu argint stelar,
Orbit, îi zăream numai luceferii privirii.

69. *Noapte pe lagună*

Iar ctnd amurgul între ier şi t';re
Făcu din luciul apei lac de-argint

Lopătarli antă:

Nori purpurii
Prin zări pustii
Spre Lido pier.
Pe-al mării larg
Nu e catarg,
Nici stea pe cer.

Clrmaciul:

Cetatea Leului dispare...
Ce e: rămîne o nălucă...
Spre Zante vîntul să ne ducă.

Ohe! de pază marinare!

Un lopat ar:

In depărtare
O pînză apare
Ca de lumină.

Nu-i pînă-n zare,
E luna plină
In depărtare.

Ohe! de pază marinare!

Cirmaciul:

Santa Măria del Salute —
Vin porumbeii mii şi sute
Vin doi copii să se sărute,
Şi-n grape

Se scutură glicina-ntruna,
Pe cînd străluminînd laguna,
îi oglindeşte albă luna
Pe ipe.

Santa Măria del Salute —
Pier porumbeii mii şi sute,
Pier primăverile cernute
întruna.

Doar amintirea mai încape
Prin chiparoşi şi peste groape,
Cînd palid tremură pe ape
Lin luna.

El:

Un om cînta pe proră...
Nu vezi ce albă-i luna din valuri? — P«re soră
Cu luna de pe ceruri adinei. — E moartă una
Şi nebuloasa roată ce tremură laguna
E numai amăgirea ce-n mare se oglindă.

Ea:

De ce vorbit-a omul de pe proră?
Lorenzo, spune-mi pentru ce învie
Un biet cuvînt, o-ntreagă simfonie
De amintiri, cînd sterp trecutul moare
Şi vremea pururi nouă se perindă?

Santa Măria del Salute vorbă
Mai dulce ca un cîntec de teorbă
Ce tremură pe coarde-n depărtare...
Mai ştii amurgul vînăt prin gradine,
îmbătător mirosul de glicine,
Adormitor răsunetul de valuri,
Şi fruntea ta fierbinte, pe-al meu piept?

El:

îmbătător mirosul de glicine...
Adormitor... şi lună pe canaluri,
Iar eu visînd deşi eram deştept.

Ea:

Lorenzo mai ţii minte noaptea ceea?

El:
Ce vrajă ne-nţeleasă cuprinde-n ea femeia
De poate cu fuiorul aducerii aminte
Din nou să te robească... şi totuşi ştii câ minte.

Ea:
Turburător de dulce e minciuna.
Priveşte cer şi mare! —Minte luna?

El:
Să piară cerul arcuit pe lume,
întinsul cer cu feţe de păuni
Să sece marea unda ei în spume
Şi soarele rămînă un tăciun!
N-am părul tău adînc? — Nu-mi trebuie noapte.
Privirea ta no am? — Ce-i stea şi soare
Şi raza lunii albe, cînd răsare
Privirea ta? Iar de te-aud, ce-s şoapte
Şi plîngeri de vînt şi murmur de mare?...

Cîrmaciul tirziu:
Ohe! de pază marinare!

70. *Fresca din Orvietto*

Lumina ca şi umbra de viaţă-i născătoare.
Pe orizonturi limpezi luceafărul veghează,
Dar el străluce numai cînd noaptea îl atinge...
Pe zidul mănăstirii cuprins de întuneric
Necunoscuta frescă uitată-i pe vecie,
Dar în amurguri numai sub mîngîieri de raze
învie plămădită de-o nevăzută mînă,
Se smulge pentr-o clipă trecutului ce moare.

Şi minunaţi zărirăm icoana minunată,
De-un visător visată ce-n vremea lui fusese
Poet în zugrăvire şi zugrav în sonete,
Condotier în viaţă, în dragoste, în ură.
Păgînă-i fuse arta precum i-a fost simţirea —
Renaşterea într-însul îşi oglindise gîndul,
Iar el în fresca vie şi-a-ntruchipat iubirea.

Trec patru chipuri şterse în lungă teorie,
în noapte-şi scaldă trupul întîia. Ar vrea parcă
De-a pururi să-i ascundă ruşinea sau păcatul?
Stau ochii verzi ca marea şi nepătrunşi. Un de^
La gură duce tainic — chemare sau tăcere?
Surîsul îndoielnic te lasă-n întrebare.
Ea poartă ca băieţii în plete scurte părul
Aprins ca focul. Are o buză sîngerată.

Turburătorul farmec al vrăjii androgine...
Şi simţi că-a ei iubire e doar perversitate,
Perversitate scumpă mai rară ca iubirea.

In ceaţă lin îşi pierde, a doua, părul de-aur;
Şi ochii ei albaştri ca faptul înserării
Lucesc ca doi luceferi şi îţi aduc în suflet,
Sclipind, o bucurie fierbinte de scînteie...
Molatecă, mlădioasă, fecioară sau iubită?
Nu ştim, dar e femeia din toate mai femeie
Şi farmecul, ce-ascunde sub vălul ce-o trădează,
Il înţelegi şi totuşi rămîne ne-nţelesul...
Şi simţi că-a ei iubire e dragoste păgînă,
E dragoste ce arde mai tare ca iubirea.

A treia e Madona de Rafael visată
Cu doi ochi mari şi negri, plăpînzi, sfioşi şi limpezi,
Privesc miraţi prin pleoape ce bat încet din gene
Parc-ar voi să zboare cu ele mai departe...
Privesc şi înviorează cu raza lor văzduhul
Albastru, şi-l brăzdează cu dungă aurie.
Ce fericire blîndă, aproape întristată
De-un lung trecut ce-n inimi nu mai putea să moară!
Şi poate e o soră cu îngrijiri de mamă,
Ori poate e o mamă cu zîmbete de soră,
Şi simţi că a ei iubire e numai amintire,
O amintire vie mai dulce ca iubirea.

Lumină, e-n lumină... a părăsit pămîntul
Şi două lungi aripe o învelesc... Ce albe-s!
Din ele vezi doar fruntea şi părul de lumină
Şi ochii fără vină ţintiţi înspre Pleiade.

Adînc ei sorb într-înşii nemărginiri stelare.
O! nu mai e femeia, căci ea nu urcă astfel,
Şi îngerul nu este, căci el e nefiinţă.
E îngerul-femeie, tovarăşul de zboruri
Aceluia ce-ascunde în suflet o aripă!
Şi simţi că-a ei iubire e doar credinţă sfîntă,
Credinţă ce se-nalţă mai sus decît iubirea.

Din umbră spre lumină prin mrejile penumbrii
Trec patru chipuri şterse ţinîndu-se de mînâ
In văluri fluturate pe trupuri de femeie...
Deoparte prins de zale, şi-n mantă purpurie.
Stă răzemat de spadă, cu capul gol, un tînăr.
Doar faţa îi răsare: trufaşă, crudă, rece...
De veacuri le priveşte cu-aceeaşi nepăsare
Aproape dureroasă de nu ar fi semeaţă.
Cred mulţi că e artistul el însuşi acel tînăr.
Că palidele umbre ar fi trăit pe timpuri...
Cred mulţi... dar cine ştie de-i faptă sau poveste

71. *Cithera*

Necunoscute stele din unde se-nălţară,
Pe mări necunoscute cu ape de cleştar.
Aluneca trirema pe valul solitar,
Purtîndu-ne făptura spre a iubirii ţară.

Răsare din talazuri, Cithera, ca din vis...
Pluteşte în acorduri de harfe-eoliane,
Coloane între ele se leagă cu liane
Şi trandafiri atîrnă de templul lui Cipris.

Cascade se aruncă şi se opresc în cale;
Se frîng în curcubee, căzînd din lac în lac;
Şi din păduri cu ramuri întinse, se desfac
Picînd ca pasări moarte pe iarbă, portocale.

Şi ostrovul din ape se naşte aprilin,
Încununat cu frunză de rodii şi de laur.
Sub soarele ce scade e bulgăre de aur
Şi vîrf de-argint înfruntă al stelelor declin.

Lovind în spuma albă cu rostrul de aramă,
încalecă trirema, tăind al mării larg,
Talazul — Valuri repezi cu mugete se sparg,
Cînd, despicate-n două, în urmă le destramă.

Şi cînd talazul verde roşî în zorii zilei,
Cithera — visul mării — pe legănatul val,
în noapte îşi topise omătul sideral
Şi-n vînt îşi risipise miresmele zambilei...

72. *Cithera*

Prima versiune

Amurgul limpezise al visului izvor,
Tăcuseră departe orice şoptiri de liră,
Şi sufletele noastre încet se potoliră
Cu freamătul pădurii şi valul sunător.

Şi Ea vorbi: — Cithera pe nesfîrşita mare
Aşteaptă să ne-aducă mîngîietor talaz —
Vorbi cu luciul lunii pe palidu-i obraz:
Cithera înfloreşte pe nesfîrşita mare.

Dar toţi, întinşi la umbră cu capul răzemat
Priveau miraţi femeia cu fruntea în lumină.
Din gloata lor nici unul n-a cutezat să vină
Şi singur spre Cithera cu dînsa am plecat.

Necunoscute stele din unde se-nălţară
Pe mări necunoscute cu ape de cleştar.
Aluneca trirema pe valul solitar
Purtîndu-ne făptura spre a iubirii ţară.

Dar goală era zarea şi vîntul era mort:
Legată de catarge sta pînza de mătase,
De zile nici-o dungă de ţărm nu se-arătase,
Şi nopţi în şir vegheasem de dorul unui port,

Cînd Ea încrezătoare, privind spre auroră
Cithera e aproape! grăi. La glasul ei
Pe ceruri se iviră în stoluri porumbei
Şi-n fîlfîiri de pene s-au coborît pe proră.

Răsare din talazuri Cithera, ca din vis...
Pluteşte în acorduri de harfe-eoliane,
Coloane între ele se leagă cu liane,
Şi trandafiri atîrnă de templul lui Cipris.

Cascade se aruncă şi se opresc în cale;
Se frîng în curcubee, căzînd din lac în Inc;.
Şi din păduri cu ramuri întinse se desfac
Picînd ca păsări moarte pe iarbă, portocale.

Şi ostrovul din ape se naşte aprilin,
încununat cu frunză de rodii şi de laur.
Sub soarele ce scade e bulgăre de aur,
Şi pisc de-argint înfruntă al stelelor declin»

Lovind în spuma albă cu rostrul de aramă,
încalecă trirema, tăind al mării larg,

Talazul — Valuri repezi cu mugete se sparg,
Cînd despicate-n două în urmă le destramă.

Dar insula rămîne pe orizont rotund...
Ce depărtată pururi şi totuşi ce aproape! —
Şi, noapte după noapte o tot cufundă-n ape,
Şi, zile după zile, de doru-i mă pătrund.

E vie sau nălucă? în semn de răzbunare
Ce demon duşman nouă într-astfel ne orbi?
Dar Ea, mîngîietoare şi dulce, îmi vorbi:
Cithera nu ne minte pe-a zării legănare.

Cu aripi de zăpadă văzduhul luminînd,
O seară porumbeii zburară de pe proră.
— Părea că se ridică o albă auroră
Cînd stolul lor prin aer se rupse rînd pe rînd.

Şi cînd talazul verde roşi în zorii zilei
Cithera — visul mării — pe legănatul val
In noapte îşi topise omătul sideral
Şi-n vînt îşi risipise miresmele zambilei...

Dar tot gonea trirema cu pupa de stejar.
— Uitasem unde mergem pe apa letheană;
în suflet resimţisem o pace suverană
iNemaipurtînd în mine al năzuinţii jar.

Dar Ea pe puntea-naltă ca Sfinxul sta la pîndă.
Zadarnic cercetase Apus şi Răsărit...
Şi luna, semilună pe ceruri, a pierit
Şi nu pieri credinţa din faţa ei plăpîndă.

Veghea în veci senină şi pithicul ei glas:
Priveşte! Porumbelul revine iar, îmi zise.
— Zării, vîslind prin noapte cu aripe deschise,
Nu pasărea Venerei, ci buna lui Pallas.

Pe vîrfuri de catarge cu zborul greu se duse
De-atunci trirema-n ţara penumbrei a intrat,
Şi zodii asfinţiră în carul lor pătrat
Şi arcuit pe valuri al lunei arc apuse.

Cithera ne aşteaptă! Nu vezi din văl de nea,
Din spumele marine, ca soarele învie!
N-auzi cîntări de harfe şi voci de apă vie?
Vorbi marmoreană. — Ce palidă era!

Din fundul zării sure sporesc şi cresc cupole.
Se-ncheagă pe talazuri un ostrov solitar
Şi letheana undă cu valuri de cleştar
Loveşte ritmic stînca tăcutei necropole.

Talazul — Valuri repezi cu mugete se sparg,
Cînd despicate-n două în urmă le destramă.

Dar insula rămîne pe orizont rotund...
Ce depărtată pururi şi totuşi ce aproape! —•
Şi, noapte după noapte o tot cufundă-n ape,
Şi, zile după zile, de doru-i mă pătrund.

E vie sau nălucă? în semn de răzbunare
Ce demon duşman nouă într-asti'el ne orbi?
Dar Ea, mîngîietoare şi dulce, îmi vorbi:
Cithera nu ne minte pe-a zării legănare.

Cu aripi de zăpadă văzduhul luminînd,
O seară porumbeii zburară de pe proră.
— Părea că se ridică o albă auroră
Cînd stolul lor prin aer se rupse rînd pe rînd.

Şi cînd talazul verde roşi în zorii zilei
Cithera — visul mării — pe legănatul val
In noapte îşi topise omătul sideral
Şi-n vînt îşi risipise miresmele zambilei...

Dar tot gonea trirema cu pupa de stejar.
— Uitasem unde mergem pe apa letheană;
în suflet resimţisem o pace suverană
Memaipurtînd în mine al năzuinţii jar.

Dar Ea pe puntea-naltă ca Sfinxul sta la pîndă.
Zadarnic cercetase Apus şi Răsărit...
Şi luna, semilună pe ceruri, a pierit
Şi nu pieri credinţa din faţa ei plăpîndă.

Veghea în veci senină şi pithicul ei glas:
Priveşte! Porumbelul revine iar, îmi zise.
— Zării, vîslind prin noapte cu aripe deschise,
Nu pasărea Venerei, ci buha lui Pallas.

Pe vîrfuri de catarge cu zborul greu se duse
De-atunci trirema-n ţara penumbrei a intrat,
Şi zodii asfinţiră în carul lor pătrat
Şi arcuit pe valuri al lunei arc apuse.

Cithera ne aşteaptă! Nu vezi din văl de nea,
Din spumele marine, ca soarele învie!
N-auzi cîntări de harfe şi voci de apă vie?
Vorbi marmoreană. — Ce palidă era!

Din fundul zării sure sporesc şi cresc cupole.
Se-ncheagă pe talazuri un ostrov solitar
Şi letheana undă cu valuri de cleştar
Loveşte ritmic stînca tăcutei necropole.

Nu văd cu flori gătitul altar al lui Cipris,
Pustiu şi gol e templul umbrit de cbiparoase,
Şi săgetat Arcaşul e-ntins sub sălci pletoase,
Săgețile Iubirii, chiar ele, l-au ucis.

Dar Ea zîmbea senină mai albă ca narcisul
Şi cînd trirema țărmul Citherei a atins.
Cu mînile de gîtu-mi, ca un copil, s-a prins,
Şi adormi în pace cu moartea şi cu visul.

Şi părăsit şi singur cu mine am rămas
în ostrovul acesta de pe întinse ape.
Durerea omenirii în templul lui încape —
Pe stînca lui tăcută eu totuşi am rămas.

Cînd, de se îmbracă-n umbră planeta sublunară,
Se-aprinde pe Cithera lucind pe firmament
A Yenerei lumină în zbor fosforescent,
Luceafărul Iubirii pe urna-i funerară.

SONETE CORINTIENE

73. *Chrisotemis*

Grădina e sădită cu stranii crizanteme,
Cu struguri de glicină şi spice de iris...
— E insula departe? întrebi... şi vezi în vis
Gătite-n porturi albe subțirile trireme!

Cu noi pornească repezi pe-al mărilor abis...
Auzi cum prin catarge Eol zburdalnic geme?
Şi iată peste ape în licăriri de geme,
Cithera dăruită „poetis amicis".

Ilion s-a şters prin zare şi a pierit Scamandru.
Călătorind cu valul sub cerul de-ametist
Sosesc adormitoare miresme d-oleandru.

Se lasă pretutindeni amurgul blînd şi trist —
Iar eu, metempsicoză sau dor sau vis de-artist,.
Te văd schimbată-n Hero, iubita lui Leandru.

74. *Lals*

Dar noi punînd cununa de laur şi de mint,
Cînd Lesbos lesbiană se pierde sub arcade,
în ceasul înserării cînd mort Phoîbos cade
Şi caii de lumină cu umbra se desmint,

Vom părăsi cetatea iubirilor ce mint...
Fosforescent în noapte se vor ivi Sporade,
Spori-vor fără număr Ciclade şi Pleiade
Pe ceruri şi pe valuri cu încreţiri de-argint.

Zadarnic lanţ de fildeş de ţărm arunci, Selene,
Nu ancorăm trirema de raza unui vis...
Şi stîncă selenară dispare Mitilene.

Laîs, nu plînge astfel! Sub ramuri de cais
Aşteaptă zeul tînăr şi crud Adonais,
Privindu-ne sosirea pe mările elene.

75. *Biblis*

Pe marginea fîntînii şi-a odihnit amfora,
Cu sînul mic şi tare, cu braţul gol, Biblis.
Nevinovat priveşte cu ochiul ei deschis,
Cu-aceeaşi limpezime de rază, tuturora.

Dar aplecată-şi vede, zîmbind în apă, sora.
Mirată de mîndreţea-i, un zîmbet i-a trimis.
Lumina se răsfrînge pe faţa-amîndurora,
Dar oglindirea-i vie şi fata e un vis.

Pe marginea fîntînii iubirea izvorît-a,
Plăpîndă şi străină, în pieptul lui Biblis —
Dar tu, ca jertfă ad-o, în zori, lui Afrodita

Mioara cea mai dulce şi mielul cel mai drag,
Păstorule cu glugă şi fluier lung de fag,
Ferită să rămînă de dorul lui Narcis.

76. *Chrisis*

Pe cînd loveam cu dalta în marmura curată
Cercînd să dau ființă eternă unui gînd,
Veni, cu dimineața şi soarele intrînd,
Chrisis mai luminoasă oa raza strecurată.

Stătea făr-de mişcare cu dorul ei luptînd,
De mine, şi de dînsul la fel de speriată;
Ca un copil zburdalnic cu sfiiciuni de fată
De gitul meu cu teamă trecînd un braț plăpînd:

— Ce vrei să scoți, îmi spuse, din stana asta grea?
Şi eu cu glasul aspru: − In Păros dur, copilo,
Se va ivi Iubirea senin în fața ta,

Cu ochii fără umbră ai Venerei din Milo.
Dar se umbriră ochii acelei din Milet:
— Iubirea! Pentru cine? — parcă-ntrebau încet.

11. *Amarillis*

Amurgul înfloreşte prin /amuri de măslin...
Fecioara Amarillis cu trupul ca zăpada,
Zăreşte de pe munte Corintul alb, Hellada
Ce-adoarme mîngîiată de golful cristalin.

Şi-a păstorit poporul de capre prin livada
Cosită, înflorită cu cimbru şi pelin.
Acum cînd o aşteaptă în vale iar ograda,
îşi simte, fără vrere, de lacrimi ochiul plin.

Căci a băut, la şipot, din cofa ei aseară,
Din apa ne-ncepută sub cer de primăvară,
Theokritos, poetul, de cer îndrăgostit...

Pe buza lui suspină distih nemuritor,
în pieptul ei mai plînge nemîngîiat un dor
Şi visul, de iubire rămîne despărțit.

78. *Rodis*

Trei stele funerare-n amurgul primăverii
Se profilează-n umbre subţiri pe ceruri roze,
Adăogînd cereştii dar reci apoteoze
Fiorul amintirii, al morţii, al durerii.

In plasele luminii prin jocul adierii
Coloanele unite cu şiruri lungi de roze,
Amestecă în vane şi-n vii metamorfoze
Petalele aeve cu trandafirii serii.

în zări acum e cerul o dungă de argint,
Şi urna cinerară a lunii urcă-n noapte...
Fecioarelor pe vremuri iubite la Corint,

Azi Rodis le aduce cununi şi rodii coapte —
Ea, hetaira mică, venită să mai ceară
Iubirilor eterne, iubirea ei de-o seară.

79. *Thebaidă*

Piere, brîu cusut cu aur prins în boabe de mărgea
Nilul presărat cu ibişi în a zilei agonie.
Nici-un zgomot de lopată, nici-o şoaptă nu învie
Nesfîrşita necropolă a pustiului theban...

Iese luna: ce vrăjire de pilastre şi de geme!
Suie Phile, străvezie ca un ostrov de cleştar.
Şi cum aripi îşi iau zborul, pare rîul milenar
Că-şi înalţă, rînduri-rînduri, pînzele de pe trireme.

80. *Ocean polar*

Noapte albă. Stalagmite nepătate de ninsoare
Vin gheţarii cete-cete pribegind din Polul Nord.
Nu-i fior prin valuri clare şi în zare nu-i fiord,
Doar pe ape, limpezite cataracte selenare.

Şi pe unde, unde stele de argint mărite-apar,
Firmamentul în oglindă îşi restrînge-n cerc ovalul.
Calea Robilor lactee ninge cu lumină valul,
Legănată de legende, promoroacă pe cleştar.

Noapte albă. Gheaţă naltă iconiţă ca o friză
De zăpadă împietrită cu sclipire de oţel.
îşi arată amăgirea unor aripi fără ţel,
Fulgerare boreală, enigmatica Banchiză.

81. *Nici-un catarg*

Nici-un catarg.
Valuri se sparg
Pe dună.
Pe-al mării lars
Nici-un catarg.

Pe-al zării gol
Pescarii-n stol
Răsară.
Să dea ocol
Pe-al zării gol.

Ţipmd mereu,
Cu zborul greu
Să piară...
Prin somnul meu
Ţipînd mereu.

Să văd în vis
Pe cer deschis

Prin gene
— Tainic trimis —
Să văd în vis

Steaua Hesper
TJrcînd pe cer
Alene.
Pe-adîncul cer
Steaua Hesper.

82. *Stelei Hcsper*

De-opal e valul apei şi tu eşti opalină,
Te-aprinzi mai limpezită şi dulce, Hesperus.
Pricep ce e lumina cînd văd a ta lumină
Şi simt ce-i despărţirea cînd lunecînd te-ai dus.

N-ai raza plumburie a vechiului Saturn,
Pe nesimţite totuşi aduci melancolia.
Mai rece este noaptea sub cerul taciturn
Şi-n zori de ziuă cîntă mai tristă ciocîrlia.

De ce te-a luat nădejdea ca singurul ei sol,
Cînd parcă nu-i luceafăr mai dureros pe lume?
Cînd mă gîndesc că poate prin infinitul gol
Te-ai stins — şi eşti acuma lumina unui nume.

Şi mă întreb prin care aprinsă ironie
Ne amăgeşti nălucă şi astăzi ca şi ieri,
Cînd ştiu că-n întuneric stelara-ţi agonie
Cu opalină rază ne mîngîie, Hesper.

83. *Cutezătorul*

Sub plopii-n şir
Ce se deşir —
In goana lor spre zare,
Pe calu-mi alb,
Sub cer rosalb
Pornii în cutezare.

Zi după zi
Se îmbulzi...
An după an se-alungă...
Spre-un răsărit
Ne-ntre zărit
E cale încă lungă.

Dar calu-i bun,
II joc nebun
In pintenii de aur.
Nădejde am,
Şi port un ram
Pe fruntea mea, de laur.
Sub plopii-n şir
Ce se deşir —

ff

Sub raze lungi stelare,
Am întîlnit
Un om cernit
Spre-apus venind călare.

Mergea tăcut,
Şi n-avea scut,
De mult pierduse spada.
Rănit era
Şi sîngera
Cu fața ca zăpada.

— Zadarnic vii
Cu doruri vii
Şi-o inimă de nalbă!
Ciudat mi-a spus «=
Şi spre apus
S-a dus cu steaua albă.

ECOURI MARINE

84. *Corul lopâtarilor*

Luceferi ard pe mare şi nu mai sînt Sirene!

Zadarnic noaptea toată veghea-vom pe carene,
Cu trupul lor de spumă şi coadă de delfin,
Prin valuri legănate să le vedem cum vin.
Nebuni, în van cerca-vom să desluşim chemarea
Tritonilor ce suflă în scoici marine. — Marea
Mugind ne va răspunde că zeii ei sînt morţi..

Dar tu ce-n al tău suflet trecutul tot îl porţi,
O, călător de-o clipă pe apă călătoare,
Ridică-ţi fruntea tristă! Pe coarda sunătoare
A lirei, ce aşteaptă vibrînd, loveşte rar.
Atunci sub nimbul lunii şi farmecul stekr,
Purtînd în păru-i alge şi albe flori marine,
Sirena va renaşte din valuri pentru tine.

85. *O voce pe prora triremei*

Din lira pentacordă cu strunele de-aramă
Eu voi cînta la noapte sub cer fosforescent
în murmur de talazuri şi în bătăi de ramă.
Pe cînd trirema spuma în urma ei destramă
Şi şterge valul neted vislind spre Occident.

Din lira pentacordă chema-voi să revie
Poporul ce trăieşte în fund stîncos de mări...
Tritonii să-şi urmeze uitata pribegie
Suflînd prin scoici sonore prelung melancolie
în suflete deprinse cu vechile visări.

Apoi voi bate struna mai tare, tot mai tare
Poseidon iar să-şi mine fugarii lui marini,
Necheze sub copite de-acum întreaga mara
Şi armăsarii umezi în herghelii barbare
Să treacă albi de spume ca turme de delfini.

Şi voi atinge dulce cu dreapta coarda lirii
Căci poate din talazuri tîrziu se va ivi
Sirena întruparea eternă a iubirii...
Şi ca să nu mai piară în umbra amintirii
O, lopătari, — pe proră eu lira voi lovi!

86. *Glasul sirenei*

Cînd sub luciul lunei apa e mai albă ca zăpada
Urmărim corăbii grele sau triremele subțiri
Nopți întregi... şi marinarii ne cred poate năluciri,
Lopătarii fără suflet din Sidon sau din Hellada.

Nu aud cîntarea noastră dureroasă cum învie,
Nu văd trupul nostru fraged mîngîiat din val în val,
Pentru dînşii el e spumă sau spinare de narval,
Căci nu ştie azi vîslaşul marea toată că e vie.

Dar tu care stai pe proră pe trirema triumfală,
Tu ce cînți şi chemi trecutul peste vremuri domnitor
Glasul tău prin zări se-afundă ca un bucium sunător
Din ecouri în ecouri sub tăcerea siderală.

Şi Sirena ce ascunde o femeie şi o zee
într-un trup cum nu e altul nici în cer, nici pe pămînt»
Goală va ieşi din valuri, din al mării larg vestmînt,
Ca femeia de frumoasă şi eternă ca o zee.

87. *Scoicile tritonilor in depărtare*

Prin care unde
înoți Sirenă?
Răspunde: unde,
Sub ce carenă?

Din scoica mării
Dorința vie
Pustiul zării
In van învie!

Din stîncă-n stîncă
Lovindu-şi plînsul,
Răsună încă
Pierind cu dînsul...

îşi strigă marea
Pierduta fată;
N-auzi chemarea
înfricoşată?

88. *Glasul sirenei din nou*

Mă slrigă valul mării şi dorul tău mă leagă:
Am sînul de femeie şi trupul de delfin.
Trirema-naintează şi ape noi dezleagă,
Iar cornul lunii palid se-apleacă în declin.

Mă strigă valul mării si Eeho trist răspunde
Şi scoicile sonore din zări în zări se frîng...
Aruncă-ţi iar, străine, cîntarea ta pe unde
Să nu aud talazul şi apele ce plîng.

Mai cîntă, ca Sirena să fie iar femeie!
Căci iată se înalţă cu murmur milenar
Lung marea să-şi recheme puternic a ei zee.
O, tu, ce stai pe proră, ridică glasul iar!

89. *Vocea de pe proră*

Am auzit cîntarea Sirenelor pe mare..

Trecut-au nopţi şi zile de-atunci, şi-acum dispare
Iar soarele... şi struna din urmă mi s-a frînt.
Sirena nu mai cîntă şi singur stau pe proră
Şi mîine ca şi astăzi aceeaşi auroră
Trezi-va iar talazul cutreierat de vînt...
Dar marea va fi goală şi moartă şi pustie.
Zadarnic aştepta-voi Sirenele să vie
— Mai trist de-a le cunoaşte, de-a le dori mai Iri
Cînd steaua dimineţii pe valul de-ametist
Aprinde opalină lumina ce scînteie.
O lopătar, o frate, prin visu-ţi ce femeie,
Mireasă sau nevastă torcînd fuior de lînă,
Aşteaptă pe pribeagul plecat de la cămin?
Pe cînd cu lira spartă şi inima păgînă
Tot mai ascult chemarea ecoului marin.

90. *Murmur crescind pe valuri*

Trirema se şterge prin asfinţit,
Cu dînsa suspine deşarte....
Ecouri fugare au amuţit,
Departe se-aud... mai departe.

Trec plîngeri de oameni pe apele mari
Cu valul spumos şi cu vîntul.
Nimic nu rămîne din patime mari
Şi piere pe mare cuvîntul.

E-al nostru acuma întinsul stelar,
A noastră e noaptea pustie!
Din frînte talazuri un muget barbar
Se-nalţă, descreşte, învie.

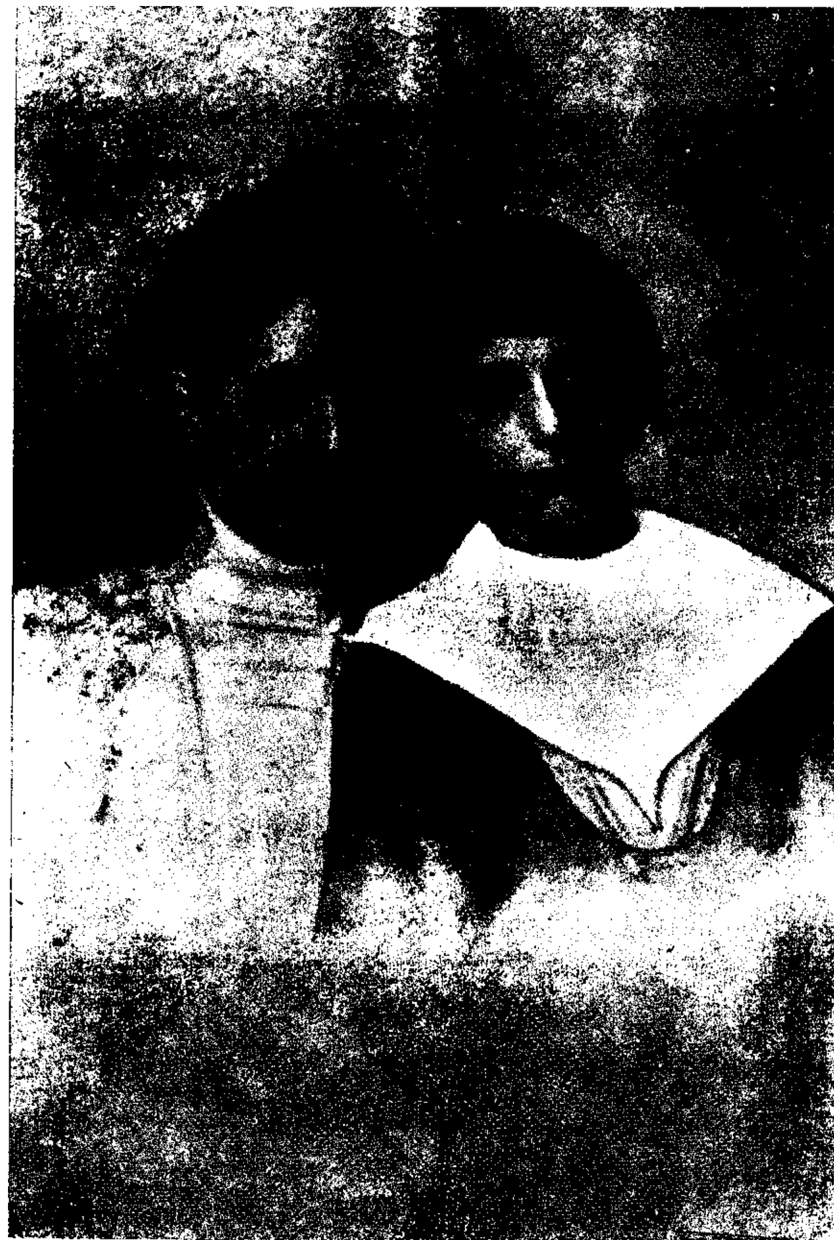
A noastră-i Sirena cu păr de argint
Ce-noată în rază de lună!

Uitate acuma sînt doruri ce min
Ea simte iubirea străbună

A mării; iar valul o fură, o ia,
O strînge — să-i fie stăpinu!
Alunecă albă pe cerul de nea
Spre ziuă Diana păgînă.

91. *Un monah orb vorbeşte*

Aud tălăngi din văi cum vin spre mine...
Amurgul piere lunecînd prin aer.
Mai trist se face-al şipotelor vaer,
Mai tristă pacea sfîntă-a mănăstirii.
Ce dulce sună-n seară armonia!
Prelung trezeşte glasul amintirii...
Simt luna iar cum urcă pe coline
Şi cum deschide porţile visării,
Ştergînd prin zări pastelul înserării,
Turnînd în suflet larg melancolia.
Simt ochii mei ce nu mai pot să vadă...
în sufletu-mi pătrund din gol de noapte
Lungi freamăte de vînt prin brazi — şi-n noapte
Izvoare plîng sub poduri de zăpadă.
Hăzleţ răsună un ecou... si tace
Ducînd cu el o ne-nţeleasă vrajă.
Tovarăş zvonul apei se desface
Adormitor, cu veghea mea de strajă.
Era-n amurg pe ţărmuri apusene
Cînd rătăceam în urmăriri deşarte
Simţind că nicăieri nu se desparte
Făptura mea, de vise letheene.
Zadarnic portocali cu rod de aur
Mă aşteptau, şi-n van, în chip de-argile
Tanagreene, în apusul zilei

Ion Pillat împreună cu mătuşa sa preferată Leliţa (Pia Brătianu, căsătorită Alimăneşteanu).

Căsătoria lui Ion Pillat cu Măria Procopie-Dumitrescu, la Florica, la 6 sep. 1915.

Plecau femei ca să culeagă laur
Pe cînd aezii se-ntreceau pe strună..
Nu mai credeam în spusele Sîbilei
Că Ea veni-va-n răsărit de lună
Cu ochi muiați sub mătăsoase gene,
Purtînd pe brațe fragede zambile
într-un amurg pe țărmuri apusene.

Şi Ea veni — Profilul efemeric
Se zugrăvi pe ceruri de lumină,
Se oglindi în ceruri de lumină
Ce se boltea pe mări de întuneric.
Şi jocul razei rupt în vii răsfrîngeri
Nimba în valea vecinicilor plîngeri
Un chip dintr-o planetă mai divină.
Pieri din ochii-mi totul: vis şi lume.
Se stinse universul — Ea rămase.
Şi luna ce urca prin țări de brume,
O adumbrea cu raze de mătase.
Pieri în suflet totul, amintirea
Trecutului se şterse la privirea
Unei copile rătăcită-n lume...
Şi dureros, pe țărm săpat de ape,
Eu am cules-o numai din privire
Şi am răpit-o sub închise pleoape,
Am dus-o-n țări cu vecinică zăpadă..,
Apoi din ochi ca pururea s-o vadă
Mi-am smuls lumina lumii trecătoare.

Şi am lumina feței Ei pe veci,
Călugăr orb sub bolta fără soare
închis în paza zidurilor reci.

92. *Jordin du Luxembourg*

Plutea aromitoare suflarea primăverii
Prin frunzătura-naltă din vechiul Luxemburg;
Era în clipa-n care nu ştii sub vraja serii
De vine aurora din nou, sau de-i amurg...

Zburară porumbeii din paltini. In surdină
Şoptea tînguitoare Fîntîna Medicis. —
în cea mai minunată şi clasică grădină
Ce-a înflorit vreodată sub cerul larg deschis,

Cînd zgomotul cetăţii, vuind prelung ca marea
Ce-şi urcă-n echinoxuri puternicul talaz,
Rostogolit departe pieri cu depărtarea,
Se strecură prin ramuri un liniştit obraz...

Ne-nvăluia Selene cu farmecul zăpezii.
De ce, pe cînd o lună de gheaţă ne privea,

Te-am revăzut ca-n clipa iernatică a străzii
Mai albă ca o nalbă prin fluturii de nea?

Şi cum treceam alături de recile regine,
De ce simţii în suflet al patimei kobold,
In ceasul îndoelnic cînd nu ştii de revine
Iubirea ca o moarte, sau ca un viu imbold?.

SONETE PARISIENE

93. *Trecătoarei*

Tot mai aveai privire şi ochi de fată mare
Şi zîmbetul şi vîrstă — deşi jucai prin „bar".
In orice gest tot trupul părea că-l dai în dar
Şi sufletu-ţi, se vede, uitase-orice mirare.

Ce straniu lucru: forma rămîne în zadar
Şi tot te mai îndeamnă — gîndeam cu întristare
Să crezi şi să-ţi închipui că-i alta şi că are
Ceva, în pieptu-i fraged, — nevinovat şi rar.

Şi chiar în seara ceea ne-am dus. Pe căi străine
Am căutat o clipă pe cînd mergeai cu mine
Să-ţi văd în ochi minciuna clipitei trecătoare

Şi cîtă frăgezime i-ascunsă-ntr-un mormînt.
Dar tu mi-ai zis mîhnită: — Nu mă privi... mă doare
Şi ţi-am iertat viaţa pentr-un sărman cuvînt.

94. *Aceleiaşi*

Ca un nebun o noapte întreagă, piept la piept,
îmbolnăvit de friguri, cu inima-nsetată
Te-am strîns luptînd zadarnic să-mi sting dorinţa toată.
Ai adormit spre ziuă — eu am rămas deştept.

Dormeai, parcă muriseşi, cu fruntea aplecată,
Cu sufletul şi trupul tot pîngărit. — Iar drept,
Sătul de mine însumi, priveam prea înţelept
La masca de femeie pe faţa ta de fată.

Şi otrăvit de ură, străin — ca un străin
Nepăsător de tine — eram ca înainte,
Privirea mi-o întoarse iar sufletul hain.

Dar ai visat pesemne şi cînd te-am revăzut
în albul dimineţii, în care sfînt trecut
Curată ca o soră te odihneai cuminte?

95. *Bolnavei*

Cu ochi adînc, prea mare în fața ta prea albă
Pe fundul alb al pernei, păreai — simbol ciudat
Neprihănită sfîntă cu chipul preacurat,
Neprihănită sfîntă cu inimă de nalbă.

Ce blîndă-aureolă durerea azi ți-a dat!
Copilă, ce pe vremuri vindeai pentru o salbă
De aur, trupul tînăr şi pielea ta rozalbă
Mințind pe toți de-a rîndul cu-acelaşi sărutat.

Odaia e pustie: ce părăsită eşti!
Zadarnic cerci, sfioasă de-atîta sărăcie,
Să-mi dai o mînă moartă şi vrei să mai zîmbeşti.

Eu te privesc cu spaimă, sărmană jucărie
Azi frîntă. Te iubisem... soptit-ai năbuşit.
Ce înger te pusese să minți pîn-la sfîrşit?

96. *Aceleiaşi*

Vei adormi la noapte cu moartea într-un pat!
Armonioasă formă, perfectă şi fugară,
Se va topi de-a pururi sub piatra funerară,
In glie se va stinge, căci ea n-a întrupat

Nici gînd semeț, nici suflet ce pe-alții înălțară
Intrînd în nemurire cînd gropi li s-au săpat.
Din apele iubirii tu nu te-ai adăpat,
Ai cunoscut fioruri şi-mbrătisări de-o seară.

Dar totuşi fără teamă surîzi. Dumnzeiesc
E zâmbetul ce trece uşor: o adiere
Pe fala de lumină... şi stau si mă-ndoiesc

Nepricepînd ce suflet în tine s-a trezit
Biruitor deodată, ce tainică putere,
De-nfrunți penumbra morții cu ochiul limpezit?

97. *Iubitei de departe*

Gonit de nostalgia-ți, Iubito de departe,
îmi ocrotisem visul, de zgomotul barbar
Ce-n răscoliri de patimi creştea pe străzi, în „bar"
Gercînd să uit fiorul şi dorul ce se-mparte.

Purtînd al nepăsării seninul obrăzar,
Mai singur stam eu mine acolo. La o parte,
Ştiind că-a mea gîndire, de ea nu se desparte,
Priveam la cei ce-azvîrlă al fericirii zar.

Ca o pisică albă se-apropia tăcută,
Mlădie ca o creangă subțire de alun,
îmi dezveli iubirea ca ea de prefăcută.

Şi-n noaptea-aceea, palid cum mă sculam din moarte,
La piept păgîn am frînt-o, cu spaimă de nebun
Simțindu-te pe tine, Iubito de departe.

98. *Aceleiaşi*

Acuma pe vecie ne leagă împreună
Viața, amintirea, un leagăn, un cămin,
în sufletele noastre nimic nu e străin,
îngemănat-am inimi ca sunete pe-o strună.

Prin plopi cu frunză rară ne bate vis de lună,
Şi poleind tot geamul fugare raze vin
Să-ți înflorească-n suflet un trandafir divin,
Ce floarea fericirii armonios adună.

Zadarnic razemi capul de mine — ce credință
Curată porți în ochii ce-atîta am iubit! —
Cînd azi privindu-ți fața întreaga mea ființă

Se mistuie în flăcări de dorul baiaderii
Şi-n locul tău o vede cu sînul răzvrătit,
Cabrînd, felină, trupul sub pintenul plăcerii.

99. *Eva*

Ceea ce sînt? Ce vrei să fiu? Alege!
Dă-mi aripi — voi fi înger de lumină,
Şi smulge-le — voi fi numai femeie.
Frivirea ta mă face fără vină,
Dar tot ea poate patime să-mi deie
Şi de păcat făptura să mi-o lege.

Ceea ce sînt? Ceea ce eşti tu însuţi.
Copil suspini. — sînt sora si sînt mama
Ce va veni zîmbind să-ţi şteargă plînsu-ţi
Şi pentru tată, chiar de port marama,
Rărаîn fetiţa scumpă de-altădată...
De treci nepăsător — sînt Trecătoarea,
Dar oarba ta credinţă mi-a redat
Eternitatea clipei, dacă-n marea
Fluidicelor plete te-ai scăldat.
De porunceşti, eu voi lovi în palme.
Ritma-voi goală pasul baiaderii,
Şi dacă vrei, voi sta curată-n strană
Şi voi re fi în murmur lin de psalme
Iar Sfînta-mîngătoare a durerii...

Dar de mă rogi, ţi-oi face altă rană.

Îndrăgostit mă chemi — îţi sînt Iubita
Ce-ţi poartă-n ochi Destinul. — De eşti bestie,
În braţul tău m-oi frînge ca o trestie,
Şi pofta mea pe veci nepotolita
Te va înlănţui cu lanţ de şarpe.
Şi dacă eşti înaltul visător
Ce-aude-n suflet freamăte de harpe,
Dispreţuind un spasm amăgitor
De îndrăzneşti să urmăreşti Ideea
Şi-n sferele sonore s-o vînezi,
Atunci cu lampa-n mînă sînt Psycheea
De strajă lîngă tine — de-o mai vezi !

100. *Sarcofagele*

— with Psyche, my Soul...
E.A. POE

Murea o lună albă pe zarea de opal
Şi plopii-n nemişcarea văpăii selenare
în şiruri nesfîrşite se oglindeau în mare.
Nu se-auzea nici vuiet nici spargere de val.

Şi singur cu-al meu suflet — cu Psyche — drept tovarăş,
Cutreieram ţinutul mergînd înspre Apus.
Iar, cînd prin frunza rară îşi stinse Hesperus
Lumina ca o veste că zori de zi vin iarăş,

Zărit-am cu uimire trei sarcofage-n rînd.
Erau ciclopeene şi foarte vechi pesemne,
Aveau pe ele puse necunoscute semne,
Şi tremurau pe ele lungi ramuri fremătînd.

De-aramă era unul şi altul de porfir.
Al treilea-n frontonul de marmură curată
O fugă de centaruri semeţi purta săpată;
Iar de zăpada stîncii un roşu trandafir

îşi agăţase floarea de sînge. — Am întrebat:
— Aceste sarcofage, o Psyche, ce sînt oare?
Dar ea, bătînd din aripi cu pene de ninsoare,
A început să plîngă şi mi-a răspuns ciudat:

O, nu-ntreba! Mai bine să ne vedem de drum.
Pe orizont se-nalţă tot mai aproape alba.
Dar faţa-i de lumină mai palidă ca nalba
Era... Simţeam în mine o inimă de scrum.

— Aceste sarcofage doresc să ştiu ce sînt.
O, Psyche, tristă Psyche, cu aripi de zăpadă!
Dar ea-n ţărînă pene de nea lăsînd să cadă
Părea din zbor rănită căzută pe pămînt.

Şi îmi şopti în pripă: De vrei, nebune, stai.
Aceste sarcofage cuprind sub stranii rune
Făptura celor care au fost în vremi străbune
Făuritori în viată de-al fericirii rai.

Sub friza de aramă, pe care luptători
Se-nfrîng şi se resfiră de veacuri, dar zadarnic,
Azi doarme Alexandru, ce-n cuceriri fu darnic,
Arcaşul biruinţei cu ochi fulgerători.

Pe piatra purpurie, umbriţi de oleandru,
Trec faunii pădurii şi nimfele silvane.
Sub teoria frizei păgîne, sub frontoane,
Cu Hero mai visează acelaş vis Leandru.

Pe marmura ce-nvie cînd lună e pe cer,
Centauri fug în luptă eu-nvingătorul Hidrei
Uitînd nisipul vremii şi clipele clepsidrei
îşi doarme nemurirea cu ochii stinşi Homer.

— Atunci strigat-am: Psyche, luceferii dispar,
Şi ceața dimineții se-naltă lungi fîşii...
Aproape-i alba zînă cu flori trandafirii,
Robita fericire în lume vină iar!

Deschide sarcofagul cu tainic epitaf!
Şi Psyche îngrozită împinse de aramă —
Lumina dă năvală şi umbra o sfărâmă,
Dar Alexandru unde-i?... Văd pulbere şi praf.

Şi am simțit în mine o inimă de scrum:
— Orice izbîndă-n veacuri e soră cu uitarea.
Nebunii stăpînească! E vremea ca şi marea.
Şi alți războinici calcă mereu acelaşi drum.

Nemuritor e singur copilul lui Eros —
Rămîne neştirbită şi vecinică iubirea.
O, Psyche, dă-ne iarăşi din moarte fericirea
A lui Leandru tînăr şi-a Herii din Sextos.

Dar îngropîndu-şi capul sub aripi de zăpadă,
Căzîndu-mi la picioare Psycheea tremu.înd:
— O, părăseşte dorul! o, vino! şi pe rînd
Ea penele curate în praf lăsa^să cadă.

Şi ridicat-am singur capacul de porfir:
Sub piatra răsturnată nu mai era nimica.
Stăteam legat de spaimă şi mă-nghețase frica
Nemaiputînd pricepe al amintirii fir.'

Iar Psyche se sculase. Se-apropia acum
De marmura-nflorită de vraja dimineții,
— Mai tristă parcă Psyche în raza dimineții —
Şi eu simțeam în mine o inimă de scrum.

— O. lasă sarcofagul din urmă! Nu-1 atinge!
Menită a fost poate să moară nemurirea.
Să crezi în fericire e poate fericirea...
Petale de lumină pe noi lumina ninge,

Răsare zeul zilei pe zarea de opal,
Şi plopii-n aşteptarea zîmbirilor solare
în şesuri nesfîrşite se oglindesc în mare
Şi auzim doar freamăt şi murmur lung de val...

101 Cîntecele stepei

I

In sori pe stepă

De-acuma uită omul ce-ai fost şi, pentru-o clipă,
Fii numai aşteptarea fiorului divin.
Deodată esti beţia ce n-o dă nici-un vin,
Şi sufletu-ţi pătrunde — ca-n ceruri o aripă —
In stepa răscolită de vîntul aprilin.

Mirosul, pipăitul, auzul şi privirea
Se-aruncă deopotrivă pe cele patru zări.
Eşti ritmul ne-ngrăditei şi singurei cântări,
Talazul ce-nverzeşte urmîndu-şi unduirea,
Mireasma îmbibată de vis şi avîntări.

Eşti simţul nesfîrşirii, fiind un fir de iarbă,
Eşti oceanul humei, fiind al lui corsar.
Eşti călăreţul galben, eşti albul armăsar,
Albastra depărtare, şi-ntrecerea lor oarba.
Eşti cîntecele stepei, eşti suflul lor barbar!

Aş vrea să fiu Oigur nomad,
Călare-n vînt să mă avînt,
Şi noaptea prin păduri de brad
La Selenga să-ncerce vad
Poporul meu ne-nfrînt.

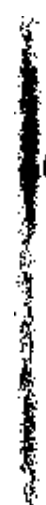
E ură-n pieptul meu de lup:
Aş vrea pe stepe Iară drum
Oştiri cu ghioaga să le rup.
Cetăţi, ce pline ca un stup
Trăiau, — să fie scrum!

Cu flamura de sînge-n steag.
Aş vrea să calc în Turkestan.
Tu, fata craiului pribeag,
Spre întîlnirea celui drag
Să vii cu lung chervan.

Aş vrea, cînd ies cumplit din zări,
Să tremuri toată ca un prunc,
Să cazi cu trupul pe cărări,

Şi cum ceri milei îndurări,
Pe cal să te arunc.

Şi-n Samarkanda ca-ntr-un cort,
Cu prada-mi vie prinsă-n şea,
Să intru-n trap. — Iar stind ca mort
Norodul vadă cum îi port
Stăpina lui şi-a mea!

///

Cînd ai un cal în spume
Şi suflet de pribeag,
A ta e-ntreaga lume
Din Kitai în Buceag!

Se-ntinde stepa, creşte
Din zări în zări pustii...
Sfîrşit nu se zăreşte
Şi început nu-i ştii.

N-ai cort rotund de piele
Nici izbă grea de brad.
Şi dormi flămînd sub sie'
Neţărmurit nomad.

Şi-n vis te vezi, nebune,
Stăpîn pe Kandahar,
Pe cînd spre zi apune
Lin cornul selenar.

IV

Se-aprind luceferii, se-aprinde
Pe stepă luna s-o colinde;
Şi-un aprig dor, păgîn mă prinde
Să sar în şea.

Al meu e cerul şi pămîntul!
Călare nu m-ajunge vîntul,
Şi cine-mi va opri avîntul
Pe stepa mea!

Nu stelele ce-or să apună,
Nici răsăritul viu de lună,
Ci stepa, stepa mea nebună
O voi cînta.

Nebiruită ca o mare
Prin zări se afundă şi dispare,
Şi suflete rătăcitoare
N-o pot uita...

Creşte, scade, piere
Stepa mişcătoare.
In apus de soare
Sufletul mi-l cere.

Caii se frămîntă,
Muşcă de zăbale:
Sotnii sute-n vale
Voiniceşte cîntă.

Una cîte una,
Suliţi lungi întinse,
Peste ierburi ninse
Vor porni cu luna.

Ce oraş nălucă
Le-a clădit în zare
Stepa vrăjitoare,
Dorul lor de ducă?

VI

Ţi-aducem cal, un steag, un arc
Şi cîmpul fără zări ca apa,
O, lasă plugul, zvîrle sapa
Şi fii al stepelor monarcl

Aruncă strigăt de război:
Viteji veni-vor cu grămada.
Ridică-ţi către zare spada,
Şi-n cerul ei să pieri cu noi!

Neam slobod ca ereţii-n vînt,
Noi toţi pastori de herghelii,
Te-alegem Hatman să ne fii,
Să voinicim pe-acest pămînt.

Ţi-aducem cal, un arc, un steag
Şi stepa. Nu-i auzi chemarea?
Va fi a ta, căci e ca marea
Şi se dă toată celui drag.

VII

Din ierburi creşte fremătare,
Se lasă noapte şi uitare,
Şi hergheliile în zare
Dispar.

Un cîntec, prelungit agale,
Răsună trist din vale-n vale,
îngînă dragoste cu jale,
Ş; rar

în stoluri lungi se duc cucoare...
iar după nori sfios răsare
O lună parcă de ninsoare
Şi-o stea.

Şi brumă de argint se lasă...
Ce albă-i stepa mătăsoasă!
E oare-n lume vreo mireasă
Ca ea?

VIII

Pe şesul nins fără ninsoare.
Cresc codri desfrunziţi sub lună
Sau suliţi, pilcuri, se adună
Pe stepă oare?

O, suflete, te prind călării!
O, suflet, tremură, căci iată
Cum vin prin iarba nearată
Haiducii zării.

Cazacii, vîntul: cot la cot...
Cazacii: scară Jîngă scară,
Vîrtej, potop... cu suliţi ară
Văzduhul tot...

O, suflet, vinător de vise,
Te lasă-n urma nălucirii
Pe stepele închipuirii
întredeschise.

IX

Pe stepa legănată de vîntul primăverii
Legaţi-vă iubirea de inimi şi de şea,
Ca o dorinţă surdă, pitită, a panterii
Cînd vede cerbul negru pe cîmpul alb de nea.

La pîndă, la pîndă,
Oigur lingă Oigur!
Şi stepa împrejur
Cu iarba ei plăpîndă.
La pîndă, Oigur!

Pe stepa nemişcată sub jar aprins de vara,
Legaţi-vă izbînda de suflet şi de-oblînc,
O, cei de-un neam cu lupii ce-n linişte lunară
Pornesc pe stepa largă de dorul ei adînc.

Călare, călare,
Oigur lingă Oigur I
Şi stepa împrejur
Sporind din zare-n zare.
Călare, Oigur!

Pe stepa argintată de bruma toamnei sure,
Legaţi-vă norocul de inimi şi de şea.
Uitaţi că-n zbor săgeata veni-va să vi-l fure,
O, voi, stăpînii morţii, dar stăpîniţi de ea.

'Nainte, 'nainte,
Oigur lingă Oigur!
Şi stepa împrejur
Cu visul ei fierbinte.
'Nainte, Oigur !

Pe stepa troienită de-a iernilor urgie,
Legaţi-vă mormîntul de suflet şi de-oblînc,
Cînd corbii de pe ceruri de sînge, reînvie
Intunecînd amurgul cu norul lor adînc.

La moarte, la moarte,
Oigur lingă Oigur!
Cînd stepa împrejur
La toţi ni se împarte,
La moarte, Oigur!

Mi-ai ars coliba de cioban,
Şi turmele mi le-ai răpit,
Strămoşii mi i-ai necinstit,
Iubita, tu mi-ai pîngărit,
O, Timur Khan!

De-un neam acum cu lupul sur,
Trăiesc ca lupul pe pămînt,.
Azvîrl din arcul meu răsfrînt,
Urlînd, săgeata mea în vînt,
O, Khan Timur!

De trece-n zare vreun chervan,
Il jăfuiesc după-al meu plac.
Ce-mi pasă dacă-n iarbă zac
Atîţia morţi pentr-un cazac,
O, Timur Khan!

Va răsări şi ziua, jur,
In faţa mea cînd tu vei sta,
Cînd ghioaga mea şi ghioaga ta
Cu dor de sînge vor lupta,
O, Khan Timur!

Dar ne-nfrînatul meu cîrlan
Goni-va negru-ți armăsar.
Obrazul tău va fi de var,
Şi pieptu-ți roşu ca un jar,
O, Timur Khan!

Şi stepa toată împrejur
La strigătu-mi va tresări...
Cu dînsa, slobod, m-oi iubi,
Uitînd de oasele-ți pustii,
O, Khan Timur!

XI

înmlădierea largă a stepelor oigure
— întrecerea nebună de iarbă şi de cer —
Ce-n zori de zi se naşte cu freamăt de pădure
Şi prin amurguri scade armonizînd murmure,
Dorința mea de ducă şi calul meu o cer.

Plugarii să rămînă în strimtele bordee!
Tu, suflet fără margini, spre nesfîrşit mă du
Pe stepa legănată de-nalte graminee,
Căci numai stepa poate nomadului să dee
Beția voiniciei ce-n ziduri se pierdu.

Cazac rănit de moarte cu sîngerîndă rană,
Călare ostăşeşte de suliți biruit,
Nu vreau culcuşul, țeapăn întins sub sfîntă strană,
Sub crucea, prăvălită greoaie ca o stană,
Ci iarba vreau să-mi cînte cu val neliniştit.

Din huma mea trupească să crească-albaştri scaii
Cînd gîndul lunii suie pe ceruri sinilii...
Şi poate printre stele vor căuta Nogaii
— Povestitori de basme şi păstorindu-şi caii —
Privirea mea stelară veghind pe herghelii.

XII

Noapte pe stepă

GREIERII
Țiriie greieri.
CiRD DE COCORI
Țipă cocorii.
AMURGUL
Amurgul ce moare: cer numai şi zare.
VÎNTUL
Vînt nebunatec, sălbatec.
NORII
Trec norii:
Repezi corăbii prin limpede aer
Pierind.
IARBA STEPEI
Freamăt de aripi, şoptire şi vaer
Se-ntind.
STEPA
Şi stepa boltită în zare ca marea,
Şi stepa uitată revarsă uitarea.
NOAPTEA CE VINE
Chervanul se-opreşte. Adorm călătorii,
Şi focul trosneşte.
CÎRD DE COCORI DE DEPARTE
Țipă cocorii..

Călăuza cămilelor cînta spre ziuă

Cămilele calcă pe stepe
Ca valuri pe mare.
Se leagănă stepele noastre
Ca apele mării.

Un foc scânteiază pe stepe
Ca steaua pe mare.
Sărate sînt stepele noastre
Ca apele mării.

Şi cortul albeşte pe stepe
Ca pînza pe mare.
Tăcute sînt stepele noastre
Ca apele mării.

Şi vise se-nalță pe stepe
Ca păsări pe mare.
Larg freamătă inima noastră
Ca apele mării.

Amăgiri

1914-1916

102. *Himerele*

în aer catedrala prin nori gonaci pe cer,
Cum sparge înserarea cetatea de cărbune,
în preajma lunii pare un sloi oprit de ger.

Jos dorm, înfrînţi de truda silinţelor străbune,
învinşii — să nu vadă cum pe lunarul cer
Himerele vin noaptea de trai să se răzbune.

Nu va găsi nici una o inimă, o casă?
Tăcute taie ceaţa oraşului de fier:
Arare cîte una din zbor înalt se lasă...

103. *Amăgire*

E ceasul cînd amurgul s-a stins în heleştee,
Cînd se podeşte apa lor rece cu cleştar,
Cînd luna în pustiul tăcutelor alee
Declină printre ramuri spre ultimul pătrar;

Cînd noaptea se aprinde în pîlpîiri de rază,
îîuminînd dorinţa cu umbra unui vis,
Şi cînd ninsori de raze prin crengi se depărtează
Umbrindu-ne visarea si dorul nedecis.

E ceasul cînd, nălucă, pe-a codrilor cărare
Se furişează vîntul prin foşnetul de foi,
Asemeni prevestirii melancoliei care
Se-apropie, se lasă, şi se strecoară-n noi...

Şi cînd simţind în tine nelămurit, primejdii,
îndrăgostita nopţii o chemi ca în trecut;
Cînd iar şopteşti la lună cuvintele nădejdii,
Deşi nu porţi nădejdea în sufletu-ţi tăcut.

E ceasul cînd iubita în glasul tău se-ncrede
Cum se-ncredea pe vremuri în vechile băsmiri
Cînd flacăra ea încă în ochiul tău o vede,
Desi scrumit e focul atîtor întîlniri...

Şi cînd iubirea noastră s-a stins în amintire,
Cînd inima e rece, podită cu cleştar
Şi dorul pe-a aleii pierdută amăgire
Se duce ca şi luna în ultimul pătrar.

104. *Roata morii*

Pe ceruri amurgiri revin. Ascullă:
Un clopot sună tainică dojana...
Vuiri de vînt şi freamăte şi şoapte
Descresc şi cresc şi tac pe nesimţite.
Şi bruma lunii cade multă, multă
Pe munte, pe pădure, pe poiană,
Pe inima-ţi bolnavă de fetiţă,
In hanul vechi la care călătorii
Ca noi se-opresc să şadă peste noapte
Cu suflete şi gînduri, obosite.

Acum în noapte cîntă roata morii,
Şi s-a ivit nisip mărunt de stele
Sub limpezimea cerului senin —
Şi speriată stai privind la stele,
Şi trupul tău mă roagă din privire..

Afară-n noapte plînge roata morii.

105. *Pe claie*

Întinşi pe floarea finului, pe claie
Visăm în miezul nopţilor de vară...
Prin ramuri răsturnate vîntul trece
Cu glas de val rostogolit departe...
Sub noi e cerul limpede ca marea
Zărită pe-nnoptate printre ramuri,
Cu stelele, fanaluri de corăbii,
Aprinse-n port de mîna înserării, .
Spre alt liman pluteşte fiecare:
Din mersul ei urzind eternă lege,
Şi dintr-un glob de lacrimi şi de tină,
Creînd pe cer deplină frumuseţe.
Ce-mi pasă dacă-n ele tragedia
Pămîntului, tăcut se desfăşoară.
De stele sus, ce-mi pasă — cînd e steaua
În ochii tăi şi pe tării lumină.

106. *Pescarul*

Sub stele, ce străbat cleştarul nopţii
Şi-nvie luciul apei, iazul este
Un cer visat de sălcii credincioase,
Îngenunchiate pentru rugăciune.

O lotcă se desprinde-ncet — Lopata
Ei cade cadenţînd singurătatea.

— Pescare, ce îndrumi din vîslă luntrea
Pe-un iaz cu stele sau pe-un cer cu nuferi
Şi stai încovoiat ca sub o cruce,
Ridicăte-n picioare — Fii profetid
Semeţ, ce-azvîrle tuturor cuvîntul
Şi pescuieşte-n suflete vecia.
Năvodul tău desface-l — îl aruncă!

Ai prins luceafărul din cer ! — Scînteie
Cu solzi de-argint, tremurător în plasă.
Şi stea cu stea în juru-i, înstelarea:
În bură şi-n ninsoare de lumină,
În picături de ploaie sclipitoare,
În grindină tăcută de luceferi,
Prin plasa ta, pescare, se adună.

Revine lotca-n țărm — în zori lopata
Ei cade întristînd singurătatea.

E zi — Pe iaz s-a resfirat cununa
De nuferi albi, bătută-n stele de-aur.,
La mal un om își trage plasa goală,
Şi stă încovoiat ca pentru rugă.

107. *Trei călări*

Cînd pe turlele cetății medievale
Flori de umbră, liniştite, s-au lăsat,
Sună tropot şi răsună-n vale
Ca un cîntec bătrînesc si măsurat.

Trec sub porțile boltite din cetate
Pe-un cal negru, pe-un cal alb şi pe-un cal murg
Trei călări cu suflete ciudate
Şi cu umbrele lungite de amurg.

Au pornit cu noaptea largă înainte:
Cîntă unul ca şi soarele în zori,
Altul ca-nserarea pe morminte
Părăsite de iubire si de flori.

Dar al treilea cuvinte de lumină
Şi de umbră nu rosteşte, ci tăcut
își ascultă inima lui plină
De nădejdea şi durerea din trecut.

108. *Balada privighetoarei*

în vis visai de un copil: ca-n vise
Cu ochii mari, cu zîmbet iertător...
Sub un cais în floare adormise;
Departe dus de visul domnitor,
Nu auzea cu glas fermecător
Din zări în zări cum răsuna cîntarea
Sălbatică de patimă şi dor,
Ce dureros cînta privighetoarea.

în vis visai de un copil: ca-n vise
Cu ochi fierbinți de-al dragostei fior...
Şi cum tăcuse melodia, i se
Frîngea de chin tot pieptul arzător.
— O, unde-i glasul ei alinător
Din zări în zări să-şi murmure cîntarea...
Plîngea acum copilul doritor,
Chemînd în visul lui privighetoarea.

în vis visai de un copil: ca-n vise
Cu ochiul mort de pace purtător...
Copacu-n vînt podoaba-şi risipise,
Şi-ntregul cer era un singur nor;

Nu se vestea o şoaptă de izvor
Din zări in zări să-şi tremure cîntarea,
Şi nemişcat copilul visător
De mult nu mai dorea privighetoarea.

— Domniță, tu ce ştii că visu-n vis e
Vrăjit prilej de-a ne primi cîntarea,
li iartă pe copilul ce-ndrăznise
Să cheme-n visul lui privighetoarea.

109. *Plasa*

Amurgul pe cetate biruitor îşi lasă
Să lunece alene o nevăzută plasă.

în mreaja ei de umbră, cu fire de argint
El prinde vînătorii visărilor ce mint.

Dar peste noi pescarul, de vrea să fie darnic,
Năvodul amintirii va arunca zadarnic.

Trecutul, viitorul, la fel s-au depărtat
în clipa fără margini în care mi te-ai dat.

110. *Clopot*

Ne va lăsa iubirea mea, iubirea ta...
O, clopot trist, profetizînd cu glas de Christ.

Mă doare-un gînd: nu pe-al meu rug va fi plăpînd
Al tău trup sfînt, pecetluit şi neînfrînt.

Iubita mea, cu anii, noi ne vom uita.,.
Acuma vii, iluzii s-or mai veşteji.

Domol, ce val sentimental te va juca,
Cînd prin uitări şi înnoptări voi ancora?.

111. *Balada viselor*

Cum străbăteam în răsărit de lună
Lumina vaporoasă-a unui vis,
Am auzit un dulce zvon de strună
Şi minunatul viers al lui Hafis.
Spre el m-am dus cu sufletul deschis
A melodiei pace să mi-o dee...
Atunci uimită inima mi-a zis:
E-un înger, un herub sau o femeie.
Cum perindam prin troeniri de lună
în ceața străvezie-a unui vis,
Simțind în piept a dorului furtună,
O pajişte cu flori mi s-a deschis,
Şi am zărit-o mîndră ca Balkis
Purtată-n slava psalmelor ebree...
Atunci mirată inima mi-a zis:
Nu-i înger, nici herub şi nici femeie.

Cum rătăceam sub curcubeu de lună
Prin luminoasa pace-a unui vis,
în țara fermecată ce-mpreună
Cu-al nopții rai pierdutul paradis,
Opritu-m-am în cercul lor, închis

De magica putere-a unei zee,
Căci îmbătată inima mi-a zis:
E înger, e herub şi e femeie.

— Domniță-mi risipesc ca stropi de lună
Prin noapte-aceste versuri. Să le iee
Fremătător un suflet sfînt de struna,
De înger, de herub sau de femeie.

112. *în preajma nopții*

în argintate zale
Pîraele s-au prins...
Pe-a stelelor petale
Argint brumat a nins...
Ce țară de lumină
Visează luna plină?...

A înflorit cu stele
Al nopților copac...
Și dorurile mele
In taină se desfac
Ca flori pe o tulpină,
Lumină cu lumină...

In pacea nevisată,
De ce mi s-a trezit
O inimă curată,
Și-n zbor nețărmurit
Un suflet de lumină
Senin ca luna plină?...

Cînd trupul ce mă poartă,
De-acuma duce trist
Iubirea lui: o moartă
Cu ochi de ametist,
O moartă fără vină
Spre vecinica lumină...

113. *Sapienția*

Hrisoave, pergamente şi hărți, nu mai ceti:
Clădeşti cu-aceieaşi slove, oricînd, orice ştiință.
ISu-ți legăna durerea cu ritmică silință:
Un alt poet va spune poemul ce nu seri.

Nu căuta iubirea născută din dorință:
Cu flacăra sporeşte, cu i'umu-i va pieri.
Platonica iubire, eternă n-o dori:
Nu razemi vecinicia pe-a inimii credință.

Cu mugur nestatornic se-mbracă primăvara,
Şi rozele prin care se-mpodobeşte vara,
Vor troieni petale la toamnă pe caruri.

Deci lasă-nțelepciunea şi părăseşte dorul:
Nu ştie, cînd porneşte cu ziua, călătorii!.
Pe drumul lui ce floare 1-aşteaptă-n inse. **ari**

114. *Spre ghețari*

în tine de se-ncuibă viesparul poftei hîde
Şi turbură murmurul izvorului tău clar,
De-i frîntă vitejia de-a traiului obide
Şi scapără în pieptu-ți al patimei amnar,

la-ți zborul, ca săgeata ce şuierînd desfide,
înspre reverberarea înaltului ghețar,
Şi prin morene arse în foc de cărămide,
Refii pe-a ta simțire atotputernic Țar.

Te scaldă-n zorii zilei ca într-o matcă nouă,
Te-mbală cu zăpada ce frige şi îngheață,
Şi razele-mproşcate de soare să te plouă!

Zvîrlindu-ți de pe umeri durerea de paiață,
înliora-vei cerul, stăpîn pe zarea lumei,
Cu rîsul tău ce-nvinge robia grea a humei.

115. *Trandafirul*

îmbălsămînd pămîntul cu alba ei minune,
O roză peste noapte a înflorit în parc
Pe soclul de pe care din vremile străbune ...
îşi încordează Eros nebiruitul arc.

Dar una cîte una, petalele nebune
S-au scuturat de dorul semețului monarc
Şi cînd veni blajinul amurg, în soare-apune
Culese floarea moartă pe marmura din parc.

Aşa-se stinse tainic cea mai frumoasă roză
Ca să învie astăzi în trupul tău divin.
Mai luminoasă parcă-n a ei metamorfoză...

Dar nu chema, iubito, arcaşul sibilin
Ce calcă sub picioare în serile cernite
Zăpada timpurie a rozei ofilite.

116. *în strană*

In pacea înfrățită cu umbra sfîntă-a stranii,
Cercînd pentru-al meu suflet neîndoielnic scut,
Zărit-am lîngă mine deodată doi ochi stranii,
Şi-un zîmbet de femeie din vraja lor născut.

Sub paza seculară a strîmbelor pisanii,
In mîngîierea rugii şi-a schitului tăcut,
Simții că-mi redeschide din nou amarul rănii
O singură-nflorire de-obraz necunoscut.

O, Doamne, sparge-mi lutul şi dă-mi o formă nouă!
Sub coaja unui paltin în crîng fremătător
M-oi bucura, Părinte, cu lacrime de rouă.

Mişea-voi printre ramuri un cer spuzit de stele,
Voi odihni fugarul popor de rîndunele,
Tinzînd umbrar de pace pe drum, pe trecător.

117. *Madonna mia*

Sub bolta viței înflorită,
Cu dulce umbră adumbrită,
Ca din icoane răsărită,
Zării iubita mea în vis.
în chip de sfîntă florentină,
Cu ochii limpeziți de vină,
Trecea plutind într-o lumină
De paradis.

Apoi, urmînd a lor stăpînă,
Mai albi ca mieii dintr-o stînă,
Veneau ținîndu-se de mînă
Cuminți, doi heruvimi copii.
Sub paza aripelor sale
Cintau ca-n strane ogivale
De răsuna întreaga vale
Cu melodii.

Şi inima fără de veste
Mi-a înflorit ca-ntr-o poveste,
în care nu ştii visul este

Predomnitor sau dacă nu-i —
Ca-n țara basmelor în care
Nu crezi de-i Aşteptata-n zare,
Ori mincinoasa arătare
A nimănui.

Sub cort de ramuri veştejite,
De goana norilor umbrite,
In vremea frunzelor cernite,
Văzui aievea ori în vis
Pe-un pat de flori de beladbnă,
Un chip de palidă madonă
într-o lumină monotonă
De cer închis.

Iar peste frăgezimea feții
Ochind privirea lor, semeții,
Vegheau în taina dimineții
Nepăsători doi îngeri rei...
Şi-n filfiiri de aripi grele
Umbrarul patimelor rele
îl aşterneau ca largi zăbrele
Pe fruntea ei.

Şi inima fără de veste
Mi se păli ca-ntr-o poveste,

în care toamna doamnă este
Pe racla recelui pămînt,
Şi n-a-ntrebat pe negrii îngeri
Pe cine duc fără do plîngeri,
în ale zorilor răsfrîngeri,
înspre mormînt.

118. *Dai Nippon*

Soarele, pierind prin ceață cu lunară amăgire,
Inserata lui ființă risipeşte împrejur —
Şi desprinde-n depărtare ca un cărăbuş de-azur,
Insula nelămurită pe a mării strălucire.

Stînci cu chipuri de balaur de pe coastă se desfac,
Şi cetăți iluminate, cu pereții de hîrtie,
Ard acuma, portocale de jăratic, cînd pustie
Apa mării ni le-ntinde ca pe tave verzi de lac.

Tace vîntul sus' în funii, şi tăcută cade rama.
- Naintăm, vîslind cu teamă, ca în preajma unui vis
Şi deodată urcă gemeni pe un cer albastru-ncbis
Cercul lunii de aramă şi-argintatul Fuji-Yama.

119. *Iazul*

0 streaşină de moară... un iaz întins... şi luna
Ca un tăiş de fildeş tăind al apei fir
Şi despărțind vremelnic, înaintînd întruna,
Al nopților albastru, de-al zilei trandafir.

Fugară înflorire, melodios Ofir,
Lumină nevisată în care cîte una
Melancolii coboară văzduhul de safir
Şi inima sonoră îşi încordează struna...

Pe cînd pe valuri netezi schimbate în platină,
Spre răsăritul roşu sau asfințitul roz
Alunecînd lin, luna de-argint ca o patină
Se-nclină în penumbra înaltului rogoz.

120. *Thule*

Prin cleştarul apei limpezi, cînd amurgul o desfide,
Cresc din adîncimea umbrei turle nalte de mărgean.
Un oraş nălucă doarme ancorat în ocean
Pe limanul madreporic al apusei Atlantide.

Sub eflorescenta algei cu mişcare de reptil,
Reapare amăgirea unui Thule singuratic:
Thule, unde visul nordic adumbrise visul atic,
Cînd Tristan visa alături de Endimion copil.

Ce pescuitor de doruri scufundate şi de scule,
Renăscut din spuma mării printre jocuri de delfin,
Suflete, îți va aduce din vînatul lui marin,
Irizată de talazuri, cupa regelui din Thule?...

121. *Naufragiatul*

Drumul lui trezind spirale în repaosul profund,
Cobora cu ochi de sticlă, alb ca varul, prin pereții
De calcare unde-n umbră, alipiți de veci, bureții
Îşi mişcau pădurea vie pe abise fără fund.

Se-afunda încet, cu calmul pu'trezitelor carene
Care-şi duc în voie marfă, căpitani şi matcloți,
Pribegind în oceane, fără cîrnie şi piloți...
Cobora lipsit de brațul aşteptatelor Sirene.

Şi pe cînd treceau deasupra, sus, în goana unui port
— Ca un zbor uşor de umbre peste cîmpuri elizee —
Caravanele-mpînzite în suflări de alizee...
Se-afunda prin întuneric nepăsarea unui mort.

122. *Turla*

I *într-o seară de răzvrătire*

Ca un catarg se-nalță pe nava eatedralii
De veacuri ancorată în praful de pe străzi,
O turlă pîngărită de-a caselor grămezi,
Ce-ntunecă-nțelesul preasfintelor vitralii.

In van, străine, cauți prin cerul de Rusalii
Sonorul zbor de clopot, pe care îl visezi
Și-n Angelusul serii zadarnic te încrezi —
Tăcută se bolteşte ogiva eatedralii.

Dispreţuind oraşul, azi turla nu răsună
De vocile arămii vibrînd prin înserări.
Aşteaptă înclinată. — In răsărit de lună,

Ieşind spre larg din portul de patimi şi de vină
Porneşte catedrala cu prora în lumină
Pe marea necuprinsă a înstelatei zări.

II *într-o seară de resemnare*

Ca un Christos de piatră pe culmea eatedralii,
De oameni ridicată la colțul unei străzi,
Din nou însîngerează umbritele vitralii
Azi turla pironită de-a caselor grămezi.

Coboară Angelusul din cerul de Rusalii
Cu glasuri de arhangheli, pe care le visezi,
Străine, ce-n altarul pustiu al eatedralii
In mistica putere cu totul te încrezi.

Dar cine în cetate mai şade să-i mai spună
Clopotnița uitată ce piînge-n înserări."
Oraşul îi robeşte cu farmece de lună.

Şi turla, care soarta cetăților domină,
Granitul sfînt sehimbîndu-şi în cruce de lumină,
îşi răstigneşte visul pe neatinse zări.

123. *Ciocirlia*

Palpită lămpi, spre ziuă stingîndu-se   La geam
Priveşti nemărginirea oraşului, din care
Ca ieri se naşte astăzi în uruit de care...
Oraşul unde-n vremuri alăturea plîngeam

In gama monotonă de fabrici şi de uliţi,
Ce zilnic răspîndeşte şi iar absoarbe-n ea
Aceeaşi omenească silinţă ce nu vrea
Să frîngă pentru vise biruitoare suliţi.

Afară străduinţa noroadelor se-mbată
Lovind pe nicovală metalul dur şi clar —
Şi pulsul surd al muncii începe iar să bată
In piepturi şi-n motoare: nostalgic, ritmic, rar.

Dar sus, sus prin spirale de fum, spre răsărit
Se-nalţă-un zbor şi suie pe scări de armonie.

Cetatea-n trepidare de fier n-a bănuit.
Că, slobod, sparge cerul un viers de ciocîrlie.

Cînd singur, pururi singur, te-ncerci în zori. [illegible] zile
Să prinzi scîntei de versuri cu griji de alchimist:
Presari cenuşe numai, pe înnegrite file...
O, aripi spre lumină! O, lut masiv şi trişti

124. *Rodul mării*

Mi-ai cerut, privind talazul nebrăzdat de nici o navă,
Unde-şi moaie doar aripa zborul unui elcovan,
Să-ţi aduc din fundul mării, ca pescarul năzdrăvan,
O minune să desfete nostalgia ta bolnavă.

Şi prin valuri translucide cu vibraţii de fosfor,
Unde tremură sargasul şi se-nalţă goemonii,
Lîngă stelele de mare cu-nflorirea anemonii,
Scufundat-am în adîncuri dorul meu lampadofor.

Cu lumina într-o mînă şi într-alta cu tridentul,
Gol, purtînd în ochi iubirea şi năvodul între dinţi,
Dar purtat de amăgirea unei veşnice credinţi,
A lăsat să-l năpădească şi sâ-l tragă-n fund curentul.

Pescui ursine rare, mărgărint cu luci de stea,
Pe nisipuri fabuloase ca grădinile Golcundiei,
Cînd cu soarele, din zare vine cavalcada undei
Cu penaşuri de lumină şi cu coamele de nea...

Şi culese flori de nufăr — ce pe ţărm erau meduze
Scoici trandafirii ursite s-aibă farmec feminin,

Cînd în adumbrirea zilei valul mării e senin
Şi în limpeziri de vise formele devin confuze.

Lumină smaraldul arctic sub gheţarul triumfal,
Duse plasa în azurul însoritelor escale
Şi din apa nemişcată pînă-n ape tropicale
Toate mările cuprinse le aprinse val cu val.

Răscolind prin oceane irizatele vitrine
Cu crengi roşii de coral şi cu alb mărgăritar,
Dorul meu şi-a tras năvodul din talaze pentru tine
Dar în el găsit-ai numai sarea lacrimei ca dar.

CÎNTECELE MĂRII

125. *Fereastră pe mare*

Fereastra ta deschisă e pe mare,
Visarea mea pe ape se deschide...

Pe mare trec trei păsări mari şi ţipă....

In pene albe poartă fremătarea
Furtunii prin catarge împînzite.
Cu vînt se umflă larga lor aripă.
Te du cu noi! — Nădejdea mea îmi ţipă.
Şi Vis şi Dor îmi strigă-n cor: Porneştel
Intinde-n vînturi pene de zăpadă.
Te du prin ţara norilor de spume.
înalţă-te spre ultima Pleiadă
Şi cupa ta trupească o sfărîmă
De ţărmul şters al ultimului Thule.
Pluteşte-n larguri singur tu cu zborul,
De dragul lui şi-al vîntului din aripi!

Pe ceruri pier trei umbre mari în noapte...

Iubito, lingă mine stai şi marea
îşi cîntă-ncet, şi tace trist, şi-n şoapte
Se plînge iar, şi tace iar, şi cîntă.

Fereastra ta deschisă e pe mare...

126. *Ghețarul*

Răsare a Polului magică stea
Pe albe pustiuri de gheață,
Şi-n noapte, de țărmuri cuprinse de nea
Verzi valuri vuind se agață.

Răsună ghețarul cu ropot prelung,
Cînd apele dau să-1 pătrundă,
Prin somnul zăpezii chemări îi ajung
Rostite din undă în undă:

— Departe e marea cu val de smarald
Spre care vîslează năierii.
Murmură talazul şi-n aerul cald
Şoptesc foşnitori palmierii.

Trec păsări cu pene albastre, în stol,
Umbrind străvezia oglindă,
în cercuri răzlețe atol şi atol
Se-ncearcă zadarnic s-o prindă.

Cresc poame de aur, rodesc, apoi cad
Pe iarbă culese de vînturi
în insuli gradine, ce tainice scad
Prin zări: plutitoare păminturi. —

Lung geme ghețarul; să plece ar vrea
Spre marea de-a pururi senină,
Dar frigul îl leagă; a Polului stea
îl ține cu lanț de lumină.

Şi gerul trosneşte de dorul etern
A soarelui țară să vadă.
Năpraznic se zbate: din albul infern
Se rupe un pisc de zăpadă.

E slobod şi drumul se-ntinde spre Sud!
E slobod pe sloboda mare!
Prin spumă de valuri, cu creştetul ud
Despică o nouă cărare...

Departe, pe marea cu val de smarald
Se-nalță un sloi de ninsoare.
Fantastica navă în aerul cald
Descreşte sub flăcări de soare...

Vin păsări cu pene albastre, alin
Umbrind străvezia făptură,
Pe care de-acuma cu farmec deplin
Şi visul şi moartea, o fură.

127. *Pilotul*

Valul — oglindă
Tremură stele;
Umbre, pe ele
Norii colindă.

Pacea-nnoptării
Rece se lasă,
Ca o mireasă
Sfîntă a mării.

Mort doarme totul.
Singur pe mare
Stă-n nemişcare
Palid, pilotul.

Dar sub amarul
Apei ce creşte,
Se risipeşte
Galben, gheţarul.

128. *Pornire*

Se-nalţă soarele din mare
Nebiruit.
Gheţarii se aprind în zare
Şi ard ca flăcări de serbare,
Spre răsărit.

înalte valuri se destramă
Pe ţărm săpat.
Năieri, luaţi barda ce sfărâmă!
Vă puneţi codul de aramă,
înaripat.

Pe bărci cu cai sculptaţi în proră
Cabrind în vînt,
Noi vom porni prin auroră,
Cînd marea rîde şi e soră
Cu larg avînt.

în ritmul vîslei mînuite
De lopătari,
Visa-vom ape nesfîrşite
Cu insule necucerite
De alţi barbari...

129. *Pribegie*

Coboară in cascadă
Coline de cleştar,
Şi se ridică iar
Cu creasta de zăpadă.

Sus pînza! Să se-ndoaie
— O aripă în vînt —
Şi-al valului avînt
Cu spumă să ne ploaie 1

Cîrmaci, barbar ca dorul
Ce ne împunge-n piept,
Ne du pe ape drept,
Să ne uităm ogorul.

Pe veci să-nghită zarea
Pădurile de nea,
Căci visul nostru vrea
Să cucerească marea.

130. *Părăsire*

Lungi stoluri grăbite ţin calea spre Nord}
Trist ele ţipă.
Departe, amurgul azvîrie-n fiord
Aur o clipă.

Pătate de umbră, dorm apele verzi,
Moarte pe mare.
Cu ochii nostalgici de-a pururea pierzi
Ţărmul din zare.

De zile lăsat-am valul nomad
Tot să ne ducă —
Azi de zăpada umbrită de brad,
Dor ne apucă . . .

Şi buciumul nostru şi-aruncă păgin,
Glasul pe unde...
Doar ţipăt de păsări, pe noapte stăpîn.y..
Jalnic răspunde.

131. *Piratul*

Osînd colibă şi părinți,
Ținînd cuțitul înti? dinți,
Cu dor de sînge-n ochi fierbinți,
Vom înota departe.

Zărit-am, azi, străin catarg
Ce s-a oprit pe-al mării larg,
Căci vînturi nu-s, şi nu se sparg
Talazurile moarte.

Spre el ne-om duce cîte doi
Cu valuri verzi pe umeri goi...
In juru-i se va naşte roi
De duşmănii cumplite.

Şi cînd aprinde luna jar,
De pupa joasă de stejar
Ne-om agăța, izvorînd rar
Din ape potolite.

Tăcuți, ne vom tirl pe brînei,
Cum şerpii se lungesc pe felinei,
Şi-n clipa liniştei adinei,
Urlind, sări-vom gloată.

Din pradă, voi, nimic să-mi da
A voastră fie! Răsturnați
Ducați şi piaştri numărați,
Din lada punții ude.

Răpi-voi doar o fată: ea
Să tremure de teama mea,
Dar dornică să mi se dea
De groaza mării crude.

132. *Păginătate*

Furtuna freamătă şi marea
Se zbate ca un cal ne-nfrînt.
Nechează valul, şi chemarea
M-ajunge vîjîind în vînt.

Alerg la ţărm — Domnind pe malul
Surpat şi nalt, mă rup din stînci:
în braţe mi se frînge valul
Clocotitor sub spume-adînci.

Mă lupt cu el, şi el cu mine:
îl prind de coama lui de nea,
îl fugăresc, dar iar revine
Nebiruit ca o reţea.

Zadarnic vreau la trîntă dreaptă,
Ca să-1 dobor: se scurge-n veci,
Şi pe la spate cum se-ndreaptă
Mă-nlănţuie cu lanţuri reci.

în văl de spume să mă culce
învins mă dau, dar el tiptil
Se face mlădios, şi dulce
Mă leagănă ca pe-un copil.

Pe pieptu-mi gol, pe-obraz, pe gene
Mă mîngîie cu mîni de vis —
Simt unda cum îşi mişcă-alene
Pe-ntinse-oglinzi un cer deschis.

Şi-adorm în jocul legănării
Cum doarme-n porturi un catarg,
Ce-a cunoscut iubirea mării
Şi pururi va porni spre larg.

Las noaptea soră să coboare
Pe ape şi pe fruntea mea...
Şi lîngă mine ca o floare
Răsare limpede, o stea.

133. *Pierdutul*

Pe țărmul apei liniştite,
în vis mergînd văzui, Iuhite,
Un om cu pleoapele lipiLe,
Străin cu trăsături de zeu.

Purta în păru-i flori marine
Şi semăna atît cu tine
încît strigai cu spaimă: cine
A omorît iubitul meu?

Dar marea spumegînd pe stîncă,
Zvîrli în liniştea adîncă,
— O glasul ei răsună încă! —
Cumplita vorbă numai: Eu.

Apoi cu-aceeaşi nepăsare
Se potoli eterna mare
Şi lîngă tine-n înserare
Să plîng rămas-am numai eu.

134. *Din Bretania*

Căsuțele cetăților bretone,
Cu spate-adus şi şoapte guturale,
Se-nclină-n umbra naltei catedrale.

în zori de zi se împînzeşte marea.
Vin neguri zăbrelite de lumină,
Bat clopote, blajine, în surdină.

Nevestele pescarilor ce pleacă,
Na se bocesc, nu flutură batiste,
S'.ințind prelung cum se goleşte zarea.

Şi în amurg, purtînd copilu-n brațe,
Mai stau pe țărmul mărilor bretone,
Ca pe vitralii ştersele Madone.

135. *Departe*

Departe, undeva, sînt porturi ce aşteaptă...
Pe mări, ca păsări albe corăbii se îndreaptă.

Pe ţărmuri, undeva, se-nalţă palmierii....
Se-naripează pînza în vîntul primăverii.

La Poluri, undeva, gheţari sînt şi morene...
Ce vise cheamă zborul corsarelor carene?

Ning aur, undeva, pădurile mimozii....
în galbena-nnoptare mai stau visînd matrozii.

Prin insuli, undeva, creole au ochi stranii....
Pe punte tot veghează sub lună căpitanii.

O, ţara, undeva, a basmelor arabe!...
Imbătrînesc piloţii cătînd în astrolabe.

Golcunda, undeva, Formoza, dorm sub stele...
E greu în inimi dorul, şi ancorele-s grele.

Răsare, undeva, Ofirul — ce departe...
Sînt morţi conquistadorii, galerele sînt sparte.

136. *Farurile*

Vin herghelii scăpate cu coamele vîlvoi,
Vin valuri îmbrîncite în tropot de furtună
Şi peste stîncă sare năvala lor nebună —
Dat- iată promontoriul cu pumnul lui greoi,
Le-a prins de nări, zăbală de-argint ca să le pună.

Vin norii, vulturi negri, pe aripi vii de vînt.
Rotind flămînzi, coboară din cuib înalt de lună,
Se-aruncă pe corăbii fugare prin furtună,
Si'îşie pînza ruptă de pe catargul frînt
Şi lasă gol scheletul lor putrezit, pe dună.

Pe cînd mărindu-si steaua cu umbra înnoptării,
Visind o zare nouă, de vijelii străină,
Uitați de toți, de toate în straja lor senină,
Stau farurile mute pe malurile mării,
Cu gesturi ne-nțelese împrăştiind lumină.

Gradina între zidu

1916-1918

Ştiu bine, cei dc-afară văd. ziduri cenuşii.
Nobămtind grădina in care m-am închis —
Doar pentru tine singur, ce nu poți să nu vii.
Copacii mei din suflet spre ceruri i-am trimis.

137. *Solia căprioarei*

... Dar netezind alene al rochiei larg fald,
Domnița-nlănțuită de vrăji medievale.
Sub desflorirea serii ce-n juru-i se prăvale,
Ascultă căprioara sosită ca herald.

— Cuprinde-mă, Domniță, cu brațul mic şi cald,
Şi să pornim... Nuntaşii au poposit în vale.
Viața te aşteaptă cu surle şi chimvale,
Şi vreau în ea şi visul şi ochii să ți-i scald

Domnița îi răspunde: — Le spune, dulce crainic:
Domnița mulțumeşte străinilor ce-o vor,
Dar simte-n astă seară că visul e mai trainic,

Nedepăşind sfielnic grădina între ziduri
Cu pajiştea mai moale ca lîna din covor.
Mai verde decît fierea pe smălțuite bliduri.

138. *în luna în care pălesc trandafirii*

în luna în care pălesc trandafirii
Pe veşteda scoarță de foi ruginii,
în inima tristă îndemnul iubirii
Foşneşte şi creşte şi-aşteaptă să vii.
în luna în care pălesc trandafirii.

Şi vise şi doruri, ce nu le mai ştii,
în ploaie de aur aduc amintirii
Brumatele roade din floarea de-o zi,
Aprinsă şi stinsă pe ramul iubirii,
Cu vise, cu doruri, ce nu le mai ştii...

E luna în care pălesc trandafirii.

139. *Balada toamnei*

In parcuri frunza cade arămie
Pe pajişti unde ieri zîmbise Mai,
Şi în avuzuri lunecă pustie
Pe apa-n care dorul ți-oglindeai.
Azi singur al păunilor alai
Mai înfloreşte pacea din grădină.
Iar eu, simțind zăpezile ce vin
Şi presimțind durerea ce-o să vină,
Rechem în țări de geruri şi de chin,
Uitarea ce durerile alină.

Pierdută e a verii frenezie,
Dus, Pan suflînd în trestie de nai.
De-acum să sune dulcea melodie
A toamnei... Tristă inimă, ce n-ai
Iubitele pe care le visai,
Priveşte cum apare de senină,
Prin seara-n care ninge aur fin
De foi îngălbenite de lumină
Cu uşurința unui zbor divin,
Uitarea ee durerile alină.

Din depărtări în depărtări adie
Cum, în amurguri, zurgălăi de cai
Răsună, pier şi tremură şi-nvie
Nostalgic, pe un drum care-1 uitai...
0, suflete, bolnav al meu, ce ai?
E ca o rază caldă de lumină
In țara peste care norii vin
S-arunce umbră, jale şi ruină,
Şi e prin ceața veşnicului spleen
Uitarea ce durerile alină

O, toamnă, fie voia ta regină!
Tu care faci din trandafir **un** spin,
Tu, ce pe codri de-aur prinzi rugină,
Tu, ce-ai sădit alături de suspin
Uitarea ce durerile alină.

140. *în parc*

Cînd am venit tîrziu ca să te caut
In parcul îmbrăcat în frunză lală,
în parcul năpădit de ierburi rele —
Departe, pe-o cărare neumblată,
Zării pe Zeul Toamnei, trist şi singur.

Cum alergam cu dorul de-altădată,
Purtînd în suflet rediurile verzi
Şi cerul clar şi iarba cu zorele
Şi visul viu, în care să te pierzi,
Am stat pe loc legat de-o melodie.

Şi Zeul Toamnei pe un flaut de-aur
îmi tălmăcea trecutul în surdină,
Şi soarele se stinse prin frunzare,
Pălind încet cu galbenă lumină,
Cînd cerul îşi cocli în zări arama.

Şi frunzele zburară de rugină,
Ca fluturi mari cu aripe ciudate,
Vicleanul zeu cînta acum mai tare;
Şi frunzele foşniră spulberate...
Foşniră cum foşneşte amintirea.

141. *Satan*

Şi negura în juru-mi creştea tot mai adîncă...
Uitasem orgă, rugă şi psalm şi mîntuire,
Cînd dreapta Lui, întinsă în dar de răzvrătire,
Trăzni în două noaptea masivă ca o stîncă.

Prin surpătura umbrei atinsă de-a Lui pală,
Trecură ca-n legende martirele Lui pale,
Din vremuri zugrăvite pe geamuri ogivale...
Şi clopote sunară în pacea monahală.

în fața mea, deodată, Arhanghel prea înalt,
Satan trăi de flăcări în negrele vitralii
— Rozace de lumină şi Domn al eatedralii —
Fulgerător de patimi sub aripi de bazalt.

A spulberat c-un deget: altar, catapeteasmă,
Mi-a şters cu o privire şi dragoste şi ură,
Şi-a înflorit, zîmbindu-mi uscata mea făptură,
Cu sevă, cu dorință, cu flori şi cu mireasmă.

Apoi lărgind aripa puțin, făr-de povară
Impuse catedralei pădure iar să fie...
Şi iată că din piatră vlăstarul cum învie
Se-ntoarse pe sub ramuri păgîna Primăvară.

Sub ceruri troienite cu floare de cais,
Păşi zeița goală şi botticelliană,
Zvîrlind polen, iubire, viață şi prihană...
Şi se făcu o țară de muzică şi vis,

Născută din suspinul de dor al Primăverii:
O țară unde îngeri cu penele cernite,
Psalmodiind litanii şi liturghii oprite,
Melodios, în taină, se închinau plăcerii,

Şi unde androgine cu ochii de opale,
Muşcînd în sînuri crude ca-n galbene lămîi,
Vedeau cu nepăsare prin fumul de tămii,
Cum mor crucificate sfioasele vestale.

Atunci grăi Satana: — Alege a ta cale!
Pe cruci plîng şapte sfinte fecioare, fără vină,
Dar şapte demoni tineri slăvesc a mea grădină
In ciuda celor şapte virtuți teologale...

Şi aripile Sale cînd larg mi le deschise:
Se sparse-n țăndări cerul, pămîntul ars fu jar,
Dar noi, senini, zburarăm din ultimul hotar
Spre iaduri înflorite cu patimi şi cu vise.

142. *Narcis*

Din apele tăcerii,
Irişii serii
Pe-oglinzi tremurătoare de lacuri s-au deschis
Plecat pe-nchipuirea pe care o visezi,
Narcis,
Palid Narcis, ne spune în visul tău ce vezi?

— Văd printre ramuri, seara,
Cu ochi de dor,
Cu ochi de micşunele un minunat păstor.
Şi nu-i
In toată țara,
Cît ține primăvara,
Icoană mai frumoasă ca zîmbetele lui.

Văd pe Narcis,
Dar ca-ntr-un vis:
La orişice mişcare ce, doritor, o fac,
Sfios
El piere-n lac...
Şi nu mai văd nimic
în umbră...

S-au scuturat
Irişii serii.
Ulciorul clar al lunii pe lac s-a răsturnat...
Plecat pe-nchipuirea pe care o visezi,
Narcis,
Palid Narcis, ne spune în visul tău ce vezi?
— Văd prin rogoz
Un zeu străin,
Al meu, al tău şi-al nimănui...
Văd fruntea lui
De fildeş ca şi luna în zori pe cerul roz
Văd braţul lui divin
Ca şi un crin
Tăiat, ce-ar odihni şi-ar tremura pe lac.
Văd ochii lui mai sfinţi
De-a fi gîndit păcate şi patimi şi dorinii,
De-a fi uitat...
Şi nu mai văd nimic,
Căci se desfac
Iar norii...

Din apele tăcerii,
Irişii serii
Pe-oglinzi tremurătoare de lacuri s-ău deschis.
Plecat pe-nchipuirea pe care o visezi,
Narcis,
Palid Narcis, ne spune în visul tău ce vezi?

— Nu văd nimic...
O, frate,
Văd cerurile toate.
Văd umbra umbrei mele prin stele de argint.

143. *Leda si lebăda*

— Ce nufăr mare tremură pe lac?
Ce pînză ninsă flutură prin stele ?
Ce aripe, ce visuri, se desfac
Sfidînd cenuşa patimilor mele?

Revino, purtătoare de solie!
Pe lacul clar cu stele pietruit,
S-a scuturat o înflorire vie...
Icoana ta în suflet mi-a zîmbit.

Nici biruinţa omului sălbatec,
Nici lesbienele înlănţuiri,
N-or mai aprinde focul nebunatec
în care-am ars cu trup şi năluciri.

Destule braţe mi-au fost vii colane
De şerpi pe-un gît de nalbe şi de crini.
Destule mîini — ciudate scorpioane
Mi-au otrăvit umbritele grădini.

Visez acum apropieri de gene
Pe-un trup sătul de grelele plăceri.
O, brațe aripi, degete de pene,
Redați-mi, dați-mi alte mîngîieri!

Şi fulgii tăi ca fulgii de zăpadă
l.fi buza mea nu s-or topi... şi-n veci
Te voi urma, o, pasăre de pradă,
Cu soarele în aripele reci.

— Nu veşteji, o, Leda, cu mîna ta păgînă
Omătul primăverii pe-al visului cais.
Rămîne floare numai pe creanga unui vis:
Din înfloriri plăpinde, în mîini ce-o să-ți rămînă?

Nu săruta cu buza, în noapte, apa clară,
Pe care înstelarea aşteaptă s-o cuprinzi.
Nu-i cerul de pe unda curatelor oglinzi,
în pumnii tăi, o apă, opacă şi murdară?

Cu poftă îndrăzneață, nebuno, nu atinge
înariparea vie a visului ce port.
Nu-mi doborî avîntul în praf, cu lutul mort
Ce ancorează vîntul iubirii şi-l învinge.

Femeie, nu ajunge să rupi din pene zborul,
Ca să te-nalți cu visul, de huma ta să-l legi...
Cu mîini înnebunite zadarnic îl culegi:
îți scapă nemurirea şi prinzi doar muritorul.

Căci Lebăda, căci floarea de raze şi zăpadă,
Alunecînd stăpînă pe zarea inimii,
De-a pururea departe, în veci, o vei privi
Cu sufletul nostalgic, din nalta balustradă,

Din țara unde vine e frate de durere
Al frunților crescute sub ceruri de amurg,
Din sfintele pridvoare de-asupra căror curg
Simbolurile clare culese în tăcere.

144. *Leda*

într-o țară unde Visul e stăpîn peste Durere,
într-o țară de văzduhuri adumbrite de amurg,
Sus pe-naltele terase, peste care zboruri curg.
Freamăte fîlfîitoare într-un fluviu de tăcere,

Leda mai visează încă minunatul trup de pene,
Lebăda ce nu dispare de pe cerul legendar...
Şi iubirea-i cere încă zeilor înalți, ca dar
Mîngîieri înaripate dulci ca fluturări de gene.

Iată-o, albă, cu penetul de zăpadă nupțială,
Pasărea atotcurată, nepătată de iubiri,
Cum îşi lasă lin, în zboru-i vestitor de năluciri,
Crinul gîtului subțire pe a penelor petală.

Şi fecioara îndrăzneşte brațe dornice să-ntindă:
în amfora ei de-argilă pieritoare, vie vrea

Să culeagă înflorirea de lumină şi de nea
Ca din smulsele avînturi, roza vîntului să prindă.

Dar lăsînd pămîntul jalnic şi iubita ce se miră,
Pasărea născută pentru siderale cununii,
îşi ridică hieratic spre-ale stelelor domnii
Aripile nălucite, arcuite-n chip de liră...

145. *Opium*

De-atîtea nopți fumăm otravă...
E iarăşi un oraş malez
Cu luna galbenă, bolnavă,
Pe plantațiunea de orez
Perfect pătrată ca o tavă.

E iar grădina de petunii
Cu zei ce retrăiesc în bronz
Extazele lui Sakya-Muni,
Şi cu pagode fără bronz
Dormind sub incantația lunii.

Şuierător ca o săgeată,
Şerpuitor ca un talaz,
Revine şarpele de-agată
Tîrînd luciri de crizopraz
în inelarea lui bogată

O, iar copila baiaderă
Cu ochii cercuiți de khol,

Cu şolduri strimte de panteră,
Tronînd ne-nduplecat idol
Păzit de guşter şi himeră...

Şi eu urmînd învins cornacul
Pe țărmul unui vis malez,
M-aplec, robit din nou, pe lacul
închipuirii — ce-l creez
în dulcea moarte ce-o dă macul.

146. *Clopote sună*

Clopote sună...
Dar pentru cine?
Dormi. Noapte bună,
Suflet de plumb.

Stele de-acuma...
Dar pentru cine?
Lacul şi bruma
Lunii pe el.

Nourii repezi...
Dar pentru cine?
Sălcii şi lebezi,
Nuferi şi-un crin

Singur pe lume...
Dar pentru cine?
Alb, ca din spume,
Suflet de plumb.

147. *Balta*

Coclindu-şi putregaiul şi apele amare,
Zărirăm în arşiţa cumplită de amiaz
Pe Bărăgan, departe, lucirea unui iaz:
Opală moartă prinsă într-un inel de sare.

Ţi-am spus pe ţărmu-i: — Balta aceasta mă-nfioară.
Nu tremură pe dînsa nici cer, nici nor, nici zbor,
Şi sub povară sură şi grea de cositor
Oglinda ei nu simte lumina din afară.

Nici salcia pe maluri frunzişul nu şi-l plînge
Nici nufărul pe apă nu rîde alb în stuf.
Pe maluri ning scaieţii zadarnicul lor puf,
Pe apă ca un blestem pustiul se răsfrînge...

Lumina serii însă se răspîndi pe iaz,
Şi se făcu din apa murdară o grădină
în care cresc din fire şi pete de lumină
Zambile şi lalele şi roze de Siraz.

Şi cînd albastrul nopţii ne-aduse micşunele
Pe pajiştile apei şi lin le-a răsfirat.
Cînd cerul, pentru clipa de taină, şi-a lăsat
Pe-aleele lichide prundişul alb de stele.

Noi în genunchi căzurăm....
Petale cu petale,
Din balta cea mai tristă, grădină ai făcut.
O, Doamne, înfloreşte şi bietul nostru lut
Cu raza pogorîtă din darurile Tale.

148. *Soror sanda, mater dolorosa.*

O rugă de monah, în strană chemînd suava ta iubire,
Din argintările-nserării, din neaua crinilor cuminţi,
Ne-a dăruit neprihănită, o soră albă printre sfinţi,
— Mărio, zîmbet de fecioară şi prea curată ispitire.

Un strigăt sfîşiat de mamă înnebunită de mîhnire,
Pe lîngă fiul ei ce moare, în clipa moartelor credinţi,
Te-a preschimbat în alinarea nevindecatei suferinţi,
— Mărio, maică-ndurerată şi viu izvor de izbăvire.

Dar cine-a fost copilul mistic, naivul suflet primitiv,
Ce, fermecat de amîndouă, te-a presimţit, Madonă, care
Ascunzi o dragoste de mamă sub sfiiciuni de soră mare,

Şi te-a lăsat să fii în inimi — precum îşi întregeşte roza,
Prin cea mai fragedă culoare, parfumul cel mai fugitiv
Măria, zîmbet de fecioară, Măria, mater dolorosa.

149. *Logodnă mistică*

Ţi-e trupul mai curat ca o zăpadă
Ce-aşteaptă îngerii în noaptea de Crăciun,
Dar ochii tăi de-azur n-ajung să vadă
La pămînteştile răspîntii drumul bun.

Ţi-e trupul ca un clopot de cleştar,
Dar nimeni nu-i, vecernii-n el să sune...
Şi-n schituri tăinuite, în zadar,
L-ai aplecat în chip de rugăciune.

A mai rămas in rarul lui potir
Ca drojdie un suflet de ispită
Şi ce atinge-n ale lui iubiri
Se stinge ca o floare otrăvită.

Ci trupu-mi, ars de patimi, e-un tăciune
— Lumină fu în jaruri de dorinţi —
Doar sufletul, vibrînd cu mii de strune,
Păstrează raiul vechii biruinţi.

In paturi largi îmi las cînd vine seara
Un trup atins de moartea tuturor,
Dar sufletul nu-si uită întruparea
De-Arhanghel sfînt în alb triumfător,

Şi cînd, ocnaş, îmi duc prin praf ghiuleaua,
îmi sună nemurirea-n lanţul greu.
0, de-am avea: eu, trupul tău ca neaua,
Tu, sufletu-mi de tînăr Dumnezeu —

Cu-o clară palpitare de lumină
Răsfrîntă de cerescul tău contur,
Am trece prin zăbrelele de tină
Deasupra coliviei de azur.

Intinde-mi dar iubirii viitoare
Un curcubeu de irizate punţi.
Priveşte: catedralele stelare
Ke-aşteaptă pentru misticele nunţi.

150. *Trei îngeri*

Trei îngeri zboară-n asfinţit.
Doi tac şi unul a grăit:

E linişte atît de mare...
Aud cum se deschide-o floare.

Trei îngeri zboară-n asfinţit.;
Doi tac şi unul a şoptit:

E linişte atît de sfîntă...
Aud cum stelele îşi cîntă.

Trei îngeri zboară-n asfinţit.
Toţi tac şi unul s-a gîndit:

Ce zgomote înfricoşate...
Aud o inimă cum bate.

151. *Ca să suim la tine*

Ca să suim la Tine, rămînă-n vale casa,
Azi sufletul ne cere desăvîrşitul cuib.
Să părăsim ceaslovul, mătăniile, rasa,
Şi rugile cu care icoanele-mi îmbuib.

Ca să suim la Tine, să stăm ca şi natura
In răsărit de soare; să fim curaţi şi goi
Ca plopul din lumină ce-şi mişcă frunzătura,
Ca zborul fără umbră al unui piţigoi.

Ca să suim la Tine, să mergem dimineaţa,
Cînd limpede e cerul prin ramuri ca un Jac,
Ca răutatea noastră să piară ca şi ceaţa
Sub razele ce-n suliţi pe smîrcuri se desfac.

Ca să suim la Tine, să trecem prin livadă
Şi să ne ningă floarea de zarzăr şi de prun —
Ca sufletul, pe munte, cînd schitul o să-1 vadă,
Sub boltă să se-ascundă cu aripi de lăstun.

152. *Mănăstire*

Au trecut porumbii vineți pe un cer ca iazul morii
Verde şters cu fire de-aur în amurguri de mătasă
Şi-n grădina mănăstirii regăsite mi te lasă
Să fii dragostea curată din privirile surorii.

A tăcut fîntîna serii în oglinzile ce poartă,
Printre roze în risipă, cîte-un mugur nou de stea...
Fii-ne Binefăcătoarea ce din inimă ne ia,
Pentru primăveri eterne, floarea veştedă şi moartă.

Şi-au căzut în iarba nopții pîrguitele caise,
Şi ca inimi sîngerînde, deodată, s-au deschis...
Nu atinge rodul putred de păcate şi de vis;
Ci, mai sus de amintirea voluptăților ucise,

Şi cu mîini întinse-n darul cerului desfăşurat,
Fii Grădinăreasa sfîntă culegînd — pentru ce masă? —
Printre stele sfoliate în penumbra de mătasă,
Fructele sonore care cad din clopotul visat.

154. *Steaua*

în geamul înserării
O stea a strălucit,
Aproape de copilul
Cu fruntea pe fereastră.

Şi mina lui atinge
în dorul fericit
Fiinţa de sclipire
Plăpîndă şi albastră.

155. *Noaptea scade*

Noaptea scade...
La fereastră, lîngă stele trupu-mi sade...
El cu mine...
Foc în sobă, somn în gene... şi e bine.

Ce tăcere!
Chiar gîndirea-mi glas lăuntric nu mai cere.
în granit,
Totul pare de-o vecie-ncremenit.

... Tac... tic-tac...
Stă de vorbă cu obiecte care tac,
Singur viu,
Orologiul din perete cum îl ştiu.

Şi pe rînd
Tot aceleaşi linii negre numărînd,

Minutarul
Timpului atotputernic zvîrle zarul.

Dar cu ora,
Fîlfîind în zboru-i tînăr, aurora
Ne trezi
Mai săraci, în jocul vremii, cu o zi.

156. *Privind luceafărul*

Cît vezi cu ochii: numai cer
Şi flota norilor gonaci.
La ancoră cîţiva copaci,
Pe ţărmul marelui mister.

Te simţi grăunte de piper,
Gîndac, în iarba cu gîndaci
In care, trup şi suflet, zaci,
Privind luceafărul străjer.

Dar — uimitoare biruinţă —
In miligramul de fiinţă,
Un martor cerul şi-a ales.

Căci de n-aţi fi, voi, ochi de-argilă,
Ar fi lipsită de-nţeles
Nemuritoarea lui vigilă.

157. *Furnica*

în liniştea de aur a serii, omul ară...
Şi plugul greu şi boii şi el, par jucării
De lemn pe şahul negru şi verde din cîmpii:
Deasupra lor domneşte un cer de primăvară.

în brazda răsturnată, din care germinară
Atîtea azimi albe — dar pentru alţi copii,
Adînc înfige fierul, şi-n gînduri cenuşii
Se-opreşte, frint în două de truda seculară.

Dar n-a văzut alături, tovarăşă mai mică,
Pe-o iarbă, cum îşi duce necazul o furnică,
Precum nici ea într-însul n-a bănuit un zeu.

Şi-acum cînd noaptea şterge furnică, om şi zare,
Nici unul nu presimte în cer pe Dumnezeu
Ce ară, orb ca dînşii, întinsa înstelare.

158. *Scoica*

Din ţara fabuloasă cu crînguri de polip,
Cu flori ca pietre scumpe încremenind pe stîncă,
Pe-un ţărm, pe care valul îl bate şi-1 măirîncă.
Copil, zării o scoică zvîrlită pe nisip.

O, de-aş putea în mine din nou să înfirip
Fiorul de atuncea, mirarea mea adîncă
De-a prinde-n scoica mută ca o şoptire încă
De ape nevăzute, de valuri fără chip;

Şi noaptea, cu urechea pe scoică, depărtat
Să tot aud, pe plaja tăcută a visării,
Urcind, urcînd vuirea şi murmurile mării..

Dar ce copil de veghe la geamul alb de stele,
Va fi, purtindu-mi versul în suflet incrustat,
Misterioasa scoică a nemuririi mele?

159. *Oblonul*

Cînd pentru mine ceasul de somn bătuse iar,
Cînd lampa din odaia copilului ieşise,
Lăsîndu-mă în umbra obloanelor închise,
Ducînd cu dînsa ziua cu chip familiar,

Cînd, singur pe al nopţii necunoscut hotar,
Simţeam — cu ce durere! — că tot mă părăsise
Şi adormeam departe de ce avusem, mi se
Umpleau de lacrimi ochii şi pieptul de amar.

Dar mă trezeam deodată zîmbind în dimineaţă,
Căci deschizînd oblonul, părinţii mei c-un semn
Îmi dăruiau o lume de-azur şi de verdeaţă.

Azi mă gîndesc la noaptea coşciugului de lemn,
La Tatăl meu din ceruri, la mîna ce-o să vie
Să-mi dea, crăpînd mormîntul, lumina pe vecie.

160. *Plopul*

Născut din ţarină spre cer se-avîntă
Ca un izvor de ramuri şi de foi...
Şi doru-1 mînă, norilor, spre voi,
Dar lutul rădăcina-i înmormîntă.

Vioară e — şi-n vîntul serii cîntă.
Ce suflet plînge în buştean greoi?
Ce gînd de aur piere prin noroi,
Căzîndu-i frunza, aripa lui frîntă?

Cînd va suna a Morţii grea secure,
Atuncea doar, din lemnul de pădure,
Dm flăcări fumul alb o să învie

Piutind senin pe-al cerurilor larg...
Sînt, Doamne, plopul cel legat de glie
întins spre infinit ca un catarg.

161. *Seară la Miorcani*

Ieşi din satul alb şi vino să vedem ca de pe plajă
Cum, lăţindu-şi unduirea, urcă unduind pămîntul,
Largul ocean pacific ce-şi încremeni avîntrd.
Suflete, priveşte bine şi de-acuma ţine strajă,
Căci coboară înserarea şi ne bate-n faţă vîntul.

Ritmic, lanuri nesfîrşite mişcînd valul lor de spice,
Il pornesc din capul zării ca să-l frîngă-n cap de sat;
îl izbesc de-un dig de cridă, îndîrjit şi îndesat;
Il răsfiră printre case, ce se-ncearcă să-l despice
Şi-n ogrăzi îmbălărite, străbătînd, l-au revărsat.

Ca un far de piatră, turnul, dîrz biserica-şi ridică.
Clopotul de seară-i paznic veşnic trist şi veşnic treaz...
O cireada răzleţită la păşune pe islaz,
Pare-un stol de păsări albe ce se lasă fără frică
în furtuni, pe pieptul verde al înaltului talaz.

De praf alb umflîndu-şi pînza pe albastrul depărtării
Navighează şarabane: repezi luntri de pescar,
Şi în urmă fuge drumul, ca o pîrtie de var
Peste valuri, spre coşare potmolite-n largul ţării
Ca vapoare părăsite de demult de marinar.

Şi păreaţi în miezul serii, ce conturul vă-necase,
Voi, înalte ierbi cosite, voi, sulfine mici, şi voi,
Fiori de cîmp neadunate şi culcate în trifoi:
Alge verzi şi anemone palide şi lungi sargase,
înşirate pe nisipuri de-al refluxului şuvoi.

Dar ţărani cu grebla-n mînă, adunară goemonul,
Lîng-o mare de fineţe, pe un ţărm închipuit.
Şi un clopot, de departe, de vecernii a vuit,
Şi din port în port pluteşte şi se înmulţeşte zvonul,
Şi treptat din undă-n undă, cîntecul s-a mîntuit.

Se-nnoptează... şi cîmpia îşi ascunde oceanul...
Suflete, ce-n scoica nopţii eşti bolnavul mărgărit,
Pentru pămîntene drumuri orice suflet e oprit,
Dar priveşte cu nesaţiu deodată, la limanul
Oceanului ce-acuma transparenţa şi-a mărit.

Fără valuri, fără maluri şi cu luciu de fosfor,
Peste tine îşi bolteşte limpezimea ideală
Marea cea adevărată, nălucită şi reală,
Unde trupul nu mai este pentru visuri necrofor,
Unde inima nu minte, unde dorul nu înşeală.

Linişte desăvîrşită... Cu lumina ei verzuie
Pîlpîie în farul umbrei, pe un ţărm divin, o stea

Şi desfăşurîndu-şi pînza, norul, nemaivrînd să stea,
In chip lainic de galeră spre tării încet se suie...
Dar galera se scufundă şi rămîne numai ea.

Suflete, te pregăteşte, vîntul serii bate încă...
Ce corăbii ne vor duce, vis şi trup, la Dumnezeu?
Clopotul de seară sună de plecare şi mereu
Faruri noi se-aprind în stele pe un ţărm de crez şi stîncă,
Pe un ţărm la care poate n-o s-ajungi nici tu, nici eu.

162. *Femeia pe pajişte*

Cum goală te-ai oprit pe pragul de cer, de iarbă şi lumină,
Visez, ori ţi-ai schimbat aievea involtul trup într-o tulpină?

Ca ramuri braţe împăcate întinzi uitînd de dor, de ură,
Şi părul tău în vînt rămîne purtat în chip de frunzătură,

înfăşurată-n tinereţea copacilor din primăvară,
In tine — ca sub muşchi izvorul — se urcă seva şi coboară.

Şi cum te odihneşti plăpîndă pe-un plai cu plante fără număr,
O, lasă, rogu-te, visarea să se aplece pe-al tău umăr.

îngăduie un gînd iernatic, zburînd cu aripi obosite,
în fîlfîit de dor să cadă pe tine, pe nebănuite.

Deşi frunzişul supt de soare, în ploaie veştedă revine,
O, sănătatea de-a înfige în huma neagră rădăcine!

163. *Dezrobire*

Oraşul se scufundă şi orice deal dispare...
Şi nu e trup să-nchidă azi sufletu-mi păgîn.
Am lepădat prin moarte a cărnii grăniţare!
Sînt vînt ce se ridică în bucurie mare,
Sînt dezlegat, sînt slobod, sînt singuru-mi stăpîn.

O, voluptatea vieţii scăpată de fiinţă,
Zeiasca mulţumire de-a nu mai fi pămînt!
Un fluture ce lasă a larvei neputinţă
Şi fîlfîie din aripi un zbor de biruinţă,
Cunoaşte îmbătarea de-a fi şi el ce sînt.

Văzduhuri care treceţi nesupărate-n mine
Şi mă purtaţi prin aer vibrînd ca un catarg,
O, vînturi curgătoare ca sîngele din vine,
Mă arde-n piept suflarea puterilor divine,
Ce lumi întruchipate le-mbracă şi le sparg.

Iubito de pe vremuri, nu plînge la fereastră,
Nu aştepta la geamuri cu ramuri lungi să bat...
E cerul prea aproape, e umbra prea albastră,
Ca să-mi aduc aminte de tînguirea voastră,
Femei, în care visu-mi în van s-a căutat.

Pădurea răzleţită pe patru văi, mă cheamă,
Mireasa îmi întinde verzi braţe — eu le frînst.
Mă-nfăşur, gol, în frunze pletoase ca o coamă.
O, nu credeam să fie sicriul de aramă
îmbălsămată pace a nopţilor de crîng!

O, nu visam nici somnul şi nici redeşteptarea
în mîngîieri de ramuri şi de tulpine vii!...
Dar cînd lumina rupse înflăcărată zarea,
Spre focul tău, o, soare, mi-am luat înariparea,
Purtînd în mine cerul cu mii de ciocîrlii.

164. *Iielladă*

Pe țărmul unde vineți chiparoşii
Brăzdează seara cerul de smarald
Şi unde marea poartă pînze roşii
Ca rodii sîngerînd pe valu-i cald,

Acolo şi de Fidias sculptată,
Marmoreană şi ca visul trist,
Fecioara stă cu fața îndreptată
Spre noapte şi spre golful de-ametist.

Zadarnic din idile arcadine,
Păstori frumoşi şi goi ca nişte zei,
Cu ramuri verzi dînd, vîntule, în tine,
Gonesc întineriți de dragul ei.

Ea stă divină şi de piatră dură,
Căci nu s-a desfăcut de Dumnezeu...

Sub scutu-i marea lui Homer murmură
Şi mai răsună lira lui Orfeu.

Ce dragoste înaltă mă ridică
Spre cerul lui Platone şi Plotin?
O, Pallas, dă-mi din fruntea ta unică
Unitul ram de laur şi măslin.

165. *Unei amfore*

Tu, amforă, ce porți pe tine
Pecetea visului elin,
Desmormîntată din gradine
Umbrite încă de măslin.

Turnat-ai vin bălai ce face
Un cer de nouri, înstelat,
Şi din greoaie minți opace
Alcibiade şi Socrat?

Vărsat-ai, galben, untdelemnul
Pe trupul sculptural al forții?
Păstrat-ai pe altar îndemnul
Luminilor în lampa morții?

Ai fost o urnă cinerară
Sau vasul fraged de parfum?
S-a scurs prin tine apă clară?
Ai scuturat pămînt şi scrum?

Nu ştim şi nimeni n-o să ştie,
Căci, amforă, rămas-ai goală.
Dar, precum eşti, porți o beție
Cu mult mai grea în a ta oală.

Şi înălțîndu-te la gură,
Sorbim Hellada şi Olimpul,
Cu toate setele ce fură;
Pe noi ne-mbată numai Timpul.

Deschide-te naturii ca mugurul luminii,
Şi sparge închisoarea îngustului tău trup!
Simţirile să-ţi fie albinele grădinii,
Brăzdînd în zbor văzduhul, cu aurite linii,
Ca soarele să-1 prindă în mierea unui stup.

Ai fost, ne spui, prin insuli cu nume spaniole
Şi ai iubit creola şi verzii papagai,
Şi inima, din mare în mare, ţi-o legai
Cînd înfloreau catarge cu pînzele: corole.

Ce rni-e călătoria şi-al mărilor amar
Şi insula rodită cu palme şi banane ^-
Mă vezi pornit de-acuma pe alte-oceane
Spre portul unde n-afli nici vas, nici marinar.

Mi-am îmbarcat destinul pe calea cea mai lungă
Spre ţărmul ce nu poartă un nume în atlas.
Corăbiilor tale, mereu gonind, le las
Zadarnica strădanie în nicăieri s*ajungă.

Dar te joci de-a mingea cu globul, — pasu-mi ştie
El singur să lărgească ogorul strămoşesc,
Şi cumpăna veciei în suflet mi-o găsesc
De-mi ancorează-n zare Carpaţii pe moşie.

Ion Pillat citind,(schiță în cărbune de Camil Ressu),(Cabinetul de stampe BARSR).

PORUMBEII MORȚII

168. *Duşmanii*

Se depărtează lupta, şi tunul doar împarte,
Pecetluind izbînda, înfrîngerea pe culmi...
Bubuitor, furtuna descreşte-n zări departe,
Şi pacea se strecoară-n dumbrăvile de ulmi.

Văratica pădure re-nvață fremătarea
De ramuri şi de aripi, de frunze şi de vînt.
Lumina milostivă povățuie uitarea,
Şi crîngul tot se ține de biblicul cuvînt.

Zburdalnic, prinde spumă pîrlul pe pietrişe;
Sfios, un ram de umbră se-ntinde pe poteci;
Un iepure cutează o raită-n luminişe;
Şoplrle friguroase se trag din ierburi reci...

Şi codrul urmărindu-şi menirea sibilină
La dînsul găzduieşte doi trecători. — Ei stau

Alăturați de-acuma cu-ncredere deplină...
Dar ce de ură-n vremea cînd nu se cunoşteau.

Ca doi hoinari tovarăşi, culcați cu burta-n soare,
Feriți de orice grijă, dulceața zilei sorb,
Şi dorm cu-atîta poftă... Ce somn adînc dorm oare
Că nu le-alungă visul un zbor greoi de corb?

169. *Doi oameni stau..*

Pe cerul serii înfloresc lalele
Cu cîte-o stea de aur în potir.
Tranşeele veghează paralele
La nesfîrşit ca guri de cimitir.

Doi oameni stau cu gînd să se omoare.

In două case,-n două limbi, deodată,
In geam cu crinul lunei, doi copii,
La fel în cămăşuța lor curată,
Se roagă, Doamne, tatăl lor să-l ții.

Doi oameni stau cu gînd să se omoare.

Şi-n două case, două mame plîng
Şi la icoane îndurare cer...
In zori. Atac. Tranşeele se frîng
Sub sîngerarea unui singur cer.

Alți oameni stau cu gînd să se omoare.

171. *Păpuşile de ceară*

Soldaţi de plumb, eroii copilăriei, cînd
Visam pe^Moş Crăciunul şi magica-i cutie,
Din care, ca din basme, oştiri o să ne vie
Pe mese, pe covoare, izbînzile ducînd,

De ce la voi colindă nostalgicul meu gînd?
Nu vine iar Crăciunul cu blînda lui solie?
Nu ne soseşte astăzi bătrînul Mag, purtlnd,
In sacul său de vrajă aceeaşi jucărie?

O, cîte lănci şi săbii, şi cîte puşti el scoate!
Ce multe tunuri lasă pe dealuri, pe cîmpii!
La toţi le-mparte Moşul şi, darnic, nu socoate,

Iar pentru-acei ce încă nu sînt sătui să ceară
Soldaţi ca să încingă frumoase bătălii,
Dezgroapă din tranşee păpuşile de ceară.

172. *Porumbeii morţii*

Tauben himmlisch grausame Boten...

HOLDERLIN

Brumate cu geruri de stele,
Dorm stepele cerului sus.
Să treci zburător peste ele
O, suflete, visul nespus!

Dar pasărea iat-o măiastră,
Ursită prin calcul şi fier,
Că sparge a nopţii fereastră
Şi urcă pe miticul cer.

Prea strimt pentru om fu pămîntul?
Dorinţa de aripi, prea grea?
Priveşte... îşi lasă mormîntul
Şi stelele toate le vrea.

Pe-oraşul cu inimi deschise,
Ce doarme în clarul lunar,
Rotesc porumbeii ca vise...
Mai albi pe al nopţii cleştar.

Cu pene de Îngeri de pază,
Spre case se lasă uşor.
La geamuri un suflet visează
Vrăjit de fantasticul zbor.

O, suflete, iată solia!
Primeşte-o: îţi vine de sus...
Din ceruri coboară frăţia
Pe aripe dragi lui Isus.

*

Ce ţipete cer răzbunare?
Ce clopote-n umbră se frîng?
Pe cînd porumbeii în zare
A morţii aripă o strîng.

Durerea ce n-are măsură,
O, suflete, te-a măsurat.
Priveşte — de poţi fără ură
La fraţii cu piept sîngerat.

Priveşte la faţa lor suptă,
Şi uită şi biblicul stol
Şi raiul şi visul — cînd ruptă
Scriptura-i de-al morţilor sol.

Poezii ne publicate în volum

173. *Ţi-am citit din nou povestea...*

Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec, p. 34}

Ţi-am citit din nou povestea şi frumoasele-i cuvinte
Iar răsună ca un bucium lung, fermecător în minte
Trezind tainic in pădurea amintirii rînd pe rînd
Tot trecutul, toată vraja ceasului de-a pururi sfînt
Cînd singurătăţii mele drept solie ai trimis
Dulcea ta „Singurătate". Am sorbit eternul vis
Făurit din raza stelii, pricepînd bietul păstor
Ce-n talaz privind icoana-i s-a-necat de al ei dor.
Dar de ce să-1 numesc bietul? Nu e oare fericit
Cel care zărind iubirea pentru dînsa a murit?
Şi la urmă chiar o bae fie-n Dunăre-i plăcut
Pentru cel ce de căldură suferă în mod acut.
Deci rămîn Măriei Tale rob supus şi prea plecat
Pe hrisovul fără pete iscălind

Ion Pillat
Miercuri 10 febr. 1910

174. *Am vrut s-ucid iubirea...*

A **Florica Rosetti** **Sîmbătâ 23 iulie 1910.**

Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec. p. 33 Predeal

Am vrut s-ucid iubirea o zi de toamnă sură
Cînd vîntul frunze d-aur din codri mi le fură
Şi darnic le azvîrle potecilor pustii...

E mult de-atunci — pesemne nici tu nu mai o ştii.

Dar tot trăia la mine iubirea d-altădată,
Deşi chiar amintirea-i credeam că-i îngropată
In cea mai veche groapă din sufletul meu trist
Dormindu-şi somnul rece şi vecinie ca un Crist —
Da/,/ îmi părea de veacuri iubirea noastră moartă.

Şi totuşi cînd prin ramuri se strecura o pată
De lună pe pridvorul unde şedeam tăcut,
Simţeam d-odată-n umbră re-nviind atît trecut/, /
încît parcă treceam din nou prin vaduri anii,
Şi mă pierdeam cu tine din nou, şi iar castanii
Iţi conturau în plete flori albe/, / argintii...

E mult de-atunci — pesemne nici tu nu mai o ştii.

Şi clteodată seara/,/ în trap de telegari/,/
Un fior mă cuprindea pe drumurile mari,
Cînd sîngereaz-amurgul prin plopii neclintiţi,
Şi parcă lîngă mine zăream doi ochi cuminţi
Ce mă priveau prelung şi plini c-o rugăminte.

Şi-atunci simţeam în mine cum se deschid morminte*

175 *Corăbiile din port plecat-au cite una.*

Manuscriptum, **IV (1973), nr. 3, dec, p. 31.**

Corăbiile din port plecat-au cîte una
Şi nu s-au mai întors, deşi pe valuri luna
In urmă zugrăvea lungi pîrtii argintate
Ca şi cum ar fi vrut în depărtări s-arate
0 clipă încă drumul care pierea pe mări.

Şi norii după nori s-au perindat prin zări [—]
Oştiri făr de sfîrşit şi fără ţel [—], grămadă [,]
în stoluri [,] au trecut ca păsări mari de pradă
Şi umbra lor pe veci s-a şters de pe cîmpii.

Iar astăzi [,] cînd pe ţărm prin codrii arămii
Cu vintul înfrăţită pornit-a frunza moartă [,]
Tu îţi aduci aminte de vremea d-altădată
Şi vrei c-o amintire să rechemi dorul mort...

Dar nu s-au mai întors corăbiile în port.

1910

176 *Sonet*

Mss. 17.117 MLR.

Nu e Amor copilul cu trandafirii lui
Din tolbă să-şi desprindă o floare drept săgeată,
Nu e Uahiul Aşk şi Kamadeva nu-i
Ca şi credinţa-n ei iubirea ei e moartă.

Zeul care frămîntă inima-mi sîngerată
N-are înfăţişarea eternelor statui,
Arcaşi cu zîmbet trist cu ochii mari de fată
De ce-ai venit în suflet icoana ta să-mi pui.

De cînd pătrunse adînc privirea ta ciudată
Sînt ca un om muşcat de-o gură-veninată
Şi noaptea ars de friguri dorinţa nu mi-o spui.

Un Isus răstignit pe cruce an cu an
N-a îndurat cît mine durerea-nfricoşată
Unde-i Amor copilul cu trandafirii lui?

1911

177 *[Era odată la Medina...]*

***Manuscriptum,* IV (1973), nr. 3, dec, p. 32.**

Era odată la Medina
O fată ca o iasomie/,/
Era un cîntăreţ odată
Care-şi zicea pe strună dorul.

Doi ani stăpîn şi rob durerii
Trăi visînd o vecinicie/,/ —
Şi seara prin grădini cu lună
In stihuri îşi clnta dorinţa.

Domnea pe vremuri la Medina
Peste norod un fiu de rege
înalt, frumos ca un luceafăr/—/
Cum se cuvine unui — Khalif.

Şi fata îl zări o dată
O seară prin grădini cu lună/,/
Şi ea privindu-1 fără veste
In piept îi înflori iubirea.

Tot bate cîntărețul struna,
De dorul ei tot se frămîntă/,/—
Dar ea n-aude şi nu vede
Şi altul parcă îi grăieşte/./

Da/,/ altul pentru ea se stinge
Şi altul pentru ea suspină,
Iar seara prin grădini cu lună
E umbra lui care se pierde.

12/25 iulie/, /Sinaia/—/ Predeal.
Ion

178 *Cintec de dor*

Convorbiri Literare **XLVI (1912) 9 sept., nr. 9, p. 990 şi**
Viața românească, **XVI (1973), nr. 6—7, p. 74.**

Motto: ***„Ce e, a fost ți va fi..."***
(FILOSOF INDIAN}

Căzută-i bruma sus la vie;
Pustiu e drumul spre izvor;'
Căci, vezi trecutul nu învie;
Doruri ce-a fost de-apururi mor

Se sting pe veci dar cine ştie,
Urmînd rotitul vremii zbor,
In care altă vecinicie
Se va ivi acelaşi dor?

Pe noi aceiaşi să ne-mbie
Pe-acelaşi vechi umbrit răzor
Cu cîntec, în cules de vie,
Cu ropot dulce de izvor.

Noi, n-om ghici c-am fost odată,
Nici n-om visa că vom fi iar,
Că ne-a fost scris d-aceeaşi soartă.
Să ne iubim tot în zadar.

Şi cînd o fi să ne despartă
Viața din nou cu nou hotar,
Rosti-voi trist ca altădată
Cu suflet nins şi graiul rar.

Căzută-i bruma sus la vie;
Pustiu e drumul spre izvor;
Căci, vezi trecutul nu învie;
Doruri ce-au fost de-apururi mor.

LISTA DE ABREVIERI

V.P. – VISĂRI PĂGÎNE
E.C. – ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ
A. — AMĂGIRI
G.Z. – GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI
P.Ag.S. – PE ARGEȘ ÎN SUS
E.o. — Ediție originală
E.D.I. – Poezii, ediție definitivă, voi. I (1944)
ÎN – ÎNTOARCERE
mss. BARSR — volum manuscris, păstrat în biblioteca Academiei Republicii Socialiste România
f. mss. MLR — foaie manuscris, păstrat în Muzeul Literaturii române
mss. MLR — volum manuscris, păstrat în Muzeul Literaturii române.

EDIȚII ORIGINALE

Ion Pillat, VISĂRI PĂGÎNE, Poezii. 1910—1912, București, „Minerva" Institutul de arte grafice și editură, B-dul Academiei, 3,str. Edgar Quinet, 4, 1912. 156 p. + 3 f.,

Volumul poartă dedicația: „Părinților mei".

Ion Pillat, ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, Poezii, București, Institutul de editură și arte grafice „Flacăra", str. Cîmpineanu, nr. 40, 1914, 158 p. + 1 f.

Volumul poartă dedicația: „Mătușei mele Pia Brătianu" și are ca motto catrenul: *Culege înțeleptul.* Pe penultima filă a fost tipărită, în colofoniu. nota autorului: „Aceste poezii făuritu-s-au în anii 1912—1913, afară de Cîntece din trecut scrise mai toate de la 1906—1910".

Ion'Pillat, AMĂGIRI, Poezii, București, C. Banu —editor, str. Cîmpineanu nr. 40, 1916, 193 p. + 3 f.

Volumul poartă dedicația „Lui I. Brateș" (Măria Pillat, soția poetului sub pseudonimul ei de pictoriță). Pe ultima pagină s-a tipărit, în colofoniu, nota autorului: „Poeziile din acest volum au fost făurite în 1914 și 1915 afară de *Casa amintirii, Nocturnă, Ultima nox, Templul meu.* și prima parte din *Ca-n poveste,* scrise în 1909 și 1910.

Ion Pillat, GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, Ilustrații de Jac Martin-Ferrieres. Paris MCMXIX, 82 p. + 1 f. + 59 vignete + pl. color. S-au tipărit din această carte două sute de exemplare pe hîrtie Normandy-Vellum, numerotate de la 1—200.

Pe penultima pagină în colofoniu: Ieșit de sub tiparul casei Frazier Soye. Maeștrii tipografi la Paris, la 28 iunie 1919, în ziua glorioasă a Tratatului de Pace de la Versailles.

Ion Pillat, GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, Poezii. București. Editura Librăriei Socec & Co. Societ. anonimă, 1920, ed. a II-a adăugită, 110 p.+ 1 f. S-au adăugat, poemul *Toamna* și ciclul *Porumbeii morții* format din 4 bucăți: *Doi oameni stau; Soldații de plumb; Păpușile de ceară, Porumbeii morții.*

Pillat, ÎNTOARCERE, 1908—1918, Editura Petre Cătunaru, Bucureşti 1928, 143 p. Pe verso paginei de gardă:

S-a cules şi tipărit această carte în luna Făurar 1928, în Institutul grafic „Luceafărul" din Bucureşti: 2 000 exemplare pe hîrtie velină mată şi 20 exemplare pe hîrtie de Olanda, numerotate (I—XX). Volumul este o antologie de 87 poeme selectate din: *Casa amintirii* (cu dedicaţia: Mamei), *Visări păgîne* (cu dedicaţia: Lui Horia Furtună),. *Eternităţi de-o clipă, Amăgiri* (cu dedicaţia: Lui I. Brateş) şi *Grădina între ziduri.*

Prefaţa volumului este edificatoare pentru felul în care Ion Pillat îşi privea poeziile sale de tinereţe:

„Un volum de adevărată poezie e o piatră de hotar. Aci începe un om — aci îşi îngrădeşte el anumitul fel de a simţi, de a gîndi şi de a oglindi viaţa.

Dar nu toţi poeţii izbutesc de la primele versuri, de la întîiul volum, să-şi afirme răspicat personalitatea şi, într-un stil propriu» să-şi tragă hotărît graniţele sufleteşti. Sînt unii sortiţi să se caute mult timp pe sine. Ei sînt asemeni meşterilor fîntînari urmărind ape presimţite în adîncurile pămîntului. Dar iată într-o zi sapa lor înfrigurată ajunge izvorul şi el izvorăşte cu atît mai limpede cu cît a fost mai ascuns.

Fără voie, autorul acestui volum se gîndeşte la dibuirile de la început, la rătăcirile prin lumi, credinţe şi sensibilităţi străine şi fini sale adevărate şi pămîntului nostru. Azi, cînd şi-a îngrădit cu rustice uluci părticica de moşie şi de suflet strămoşesc din via de pe Argeş sau din ogorul de pe Prut, poetul îşi reia de pe raftul uitat primele sale volume. Le citeşte zîmbind cu bunătate. Se gîndeşte poate cu amărăciune, că mireasma lor a pierit cu anii şi prea puţine îi mai plac

Dintr-atîtea visări păgîne de odinioară, din atîtea eternităţi — vai!—de-o clipă, au rămas în casa amintirii doar cîteva amăgiri..»

De aceea şi fiindcă publicului cititor de versuri româneşti se cuvine a nu i se da decît cărţile indispensabile cunoaşterii unui poet, autorul s-a hotărît la o alegere, voit restrînsă la o treime din producţia sa dinainte de război.

Acestor versuri de tinereţe i-a adăugat poeziile din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI afară de acelea care republicate în PE ARGEŞ ÎN SUS şi-au găsit acolo, într-o atmosferă înrudită, locul firesc.

CASA AMINTIRII fusese anunţată din 1912. împărţite între ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ şi AMĂGIRI sau risipite prin reviste.

poeziile acestui volum, unele inedite pînă azi, îşi recapătă adunate laolaltă vechea lor unitate.

Volumul de faţă aş vrea să fie, nu numai suma versurilor scrise în tinereţe, ci însăşi, realizată în lumina de azi, cartea întîielor poezii". 1928.

Deoarece în tabelele înregistrînd etapele formării fiecărui volum în parte, poemele din ÎNTOARCERE au fost repartizate la volumul din care au fost selectate, socotim necesar să dăm enumerarea lor integrală, după •cum a fost alcătuită de Ion Pillat.]

în Biblioteca Academiei Republicii Socmtiste Rom ânia. In mss. 5 077 „Dăruit de d-l Ion Pillat, la 13 iunie 1930", sînt copiate de autor, poemele alese care alcătuiesc volumul ÎNTOARCERE, după cum urmează: CASA AMINTIRII: *înapoiere, Clntec de ducă, Drum tn noapte, Sfirşit de toamnă, -Ctntec de amurg, Nocturnă, Templul meu, Lanterna magică;* VISĂRI PĂGÎNE: Centaurii:/. *Vis şi centauri, II. Renaştere, III. Rugă păgtnă, IV. Viziune, V. Artemis, Unor mori de vlnt, Daii Nippon, Opium, Visai o cetate;* ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: *Cutezătorul, Cythera, în Luxembourg, Bolnavei (I, II), Eva, Sapienţia, Cintecele stepei (l-XII)/* AMĂGIRI: *Pescarul, Roata morii. Pe claie, Trei călări, Clopot, In preajma nopţii, Iazul, în strană, Madonna mia, Naufragiatul, Thule, Ciocirlia, Cintecele mării: Gheţarul, Pornire, Pribegie, Părăsire, Piratul, Armar, Departe, Fereastra pe mare, Farurile.* GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: *Ştiu bine cei de-afară, Solia căprioarei, în luna tn care pălesc trandafirii, Balada toamnei, Solie, în parc, Satan, Narcis, Leda şi lebăda, Hellada, Unei amfore, Clopote sună, Balta, Soror sancta, Mater Dolorosa, Logodnă mistică, Trei îngeri zboară, Ca să suim la tine, Mănăstire, Steaua, Noaptea • cade, Privind luceafărul, Furnica, Scoica, Oblonul, Plopul, Soldaţii ae plumb, Poruncă, Femeia pe pajişte, Dezrobire.*

Poeziile inedite ca apariţie în volum şi publicate în ÎNTOARCERE •sînt: *înapoiere, Lanterna magică, Opium, In zori pe stepa* şi *Farurile.*

ANTOLOGII POSTUME

'Poezii. Antologie şi prefaţă de Aurel Rău. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, 446 p. Coperta de Cristea Muller. Cu portretul autorului. Cuprinde: Introducere; Notă asupra ediţiei. POEZII ORIGINALE: Menire. CASA AMINTIRII 1906—1910: *Prima verba:* în catedrală;

Ctntece de demult: Drumul strămoşesc; Cîntec în amurg; Zbîrnîie cobza; Cîntec de toamnă; în primăvară; *Casa amintirii:* întoarcere; La» culesul viei; Sfîrşit de toamnă; A doua moarte; Lanterna magică. VISĂRI PĂGÎNE 1910—1912: Sînt zile; Divan din Basra; Din rubaiyatul lui Yussuf; Rugă lui Buddha; *Centaurii:* Centaurul; Blestemul; Cel din urmă centaur; Vedenie; *Anotimpurile:* Inscripţii; *Pictor ignotus;* El însuşi; Fresca din Urbino; *Krum cuceritorul:* I Pe armăsar-în spume oprit.../; II./ Şi cînd fu scris să piară.../; Lăpuşneanu; Unor mori de vînt; Necunoscutei; Veneţia; Noapte păgînă.
ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ 1912—1914: îngerul amintirii; Fresca-din Orvietto; *Sonete corintiene:* Amarilis; Ocean polar; Cutezătorul; Jardin du Luxembourg; *Sonete pariziene:* I. Trecătoarei; II. Aceleiaşi; Eva; *Cîntecele stepei:* I. în zori pe stepă; II. Aş vrea să fiu. Oigur nomad; V. Creşte, scade, piere; VI. Ţi-aducem cal, un steag„ un arc; XI. înmlădierea largă a stepelor oigure.
AMĂGIRI 1914—1916: Amăgire; Roata morii; Pe claie; Pescarul; Trei călări; Sapienţia; Thule; Naufragiatul; Ciocîrlia; Rodul mării; *Cîntecele mării:* Părăsire; Păgînitate; Din Bretania; Departe. GRĂDINA ÎNTRE ZI.DURI 1916—1918: Solia căprioarei; în parc; Leda;. Clopote sună; Balta; Păsări pe mare; Noaptea scade; Furnica; Scoica; Plopul; Seară la, Miorcani; Femeia pe pajişte; Poruncă; [Călătorul; *Porumbeii morţii:* Duşmanii; Doi oameni stau...; Soldaţi de plumb; Păpuşile de ceară.

ii. Voi. 1—2. Antologie de Dinu Pillat. Prefaţă de Mircea Tomuş. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1967.

Voi. 1 Cuprinde: Prefaţă; Tabel cronologic; Notă asupra ediţiei. CASA AMINTIRII Casa amintirii; întoarcere; Sfîrşitjde toamnă;.,Lanterna-magică. VISĂRI PĂGÎNE ^isai de o cetate; Din rubaiyatul lut Yussuf; Din (Samisen; *Centaurii:* Vis şi centauri; II. Centaurul: III. Blestemul; IV. Renaştere; V. Fugă de centauri; VI. Cel din urmă centaur; VII. Rugă păgînă;] VIII. Vedenie; IX. Artemis; Unui hermafrodit de marmură; Barbarul; Unor mori de vînt; Ultima fugă (în colaborare cu Horia Furtună). ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ 1912—1914: Noaptea pe lagună; Ocean polar; Nici un catarg; *Ecouri marine:* I. Corul lopătarilor; II. O voce pe prora triremei; III. Glasul sirenei; IV. Scoicile tritonilor în depărtare; V. Glasul' sirenei din nou; VI. Vocea de pe proră; VII. Murmur crescînd de valuri. Jardin du Luxembourg; *Cîntecele stepei:* I. în zori pe stepă;. II. Aş vrea să fiu Oigur nomad; III. Cînd ai un cal în spume; IV. Se-aprind luceferii, se-aprinde; V. Creşte, scade, piere; VI. Ţi-aducem. cal, un steag, un arc; VIL Din ierburi creşte fremătarea; VIII. Pe-

şesul nins fărăj.ninsoare; IX. Pe stepa legănată de vîntul primăverii; X. Mi-ai ars coliba de cioban; XI. înmlădierea largă a stepelor oigure; XII. Noaptea pe stepă. AMĂGIRI: Pe claie; Pescarul; Trei călări; Clopot; Thule; Naufragiatul; Ciocîrlia; Rodul mării; Fereastra pe mare; Gheţarul; Pornire; Părăsire; Din Bretania; Departe. GRĂDI-NA'ÎNTRE ZIDURI: Solia căprioarei; Balta; Trei îngeri; Ca să suim la tine; Păsări pe mare; Furnica; Oblonul; Plopul; Seară la Miorcani; Călătorul; Soldaţi de plumb.

"Versuri. Cuvînt înainte de Al. Piru. Bucureşti, Editura tineretului, 1968, 269 p. Ion Pillat, desen de Bardocz Ludovic. (Colecţia „Cele mai frumoase poezii").

Cuprinde: Cuvînt înainte. VISĂRI PĂGÎNE: Visai de o cetate; Barbarul. ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: Ocean polar; Călăuza cămilelor cîntă spre ziuă. AMĂGIRI: Părăsire; Din Bretania; Departe. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: Trei îngeri; Păsări pe mare; Furnica; Plopul; Seară la Miorcani; Călătorul.

Ceremonia naturii. Antologie şi studiu de Victoria Ana Tăuşan. Bucureşti, Editura Albatros, 1972, 223 p. (Seria „Contemporanul nostru").

Cuprinde: Ion Pillat: Ceremonia naturii de Victoria Ana Tăuşan. Din CASA AMINTIRII: Nocturnă; Casa amintirii; Tîrziu de toamnă; Sfîrşit de toamnă. Din VISĂRI PĂGÎNE: *Centaurii:* IV. Renaştere; IX. Artemis; Unui hermafrodit de marmură...; Mării păgîne; Barbarul. Din ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: Nici un catarg; Corul lopătarilor; Jardin du Luxembourg.

Din AMĂGIRI: Himerele; Amăgire; Pe claie; Pescarul; Ciocîrlia; Fereastra pe mare.

Din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: în luna în care pălesc trandafirii; Leda; Clopote sună; Trei îngeri; Plopul; Unei amfore.

Poezii. Antologie, postfaţă şi bibliografie de Cornel Ungureanu. Bucureşti, Editura Minerva, 1975, 307 p. (Arcade).

Cuprinde: CASA AMINTIRII: Cîntec de toamnă; La culesul viei; în toamnă.

VISĂRI PĂGÎNE: Visai de o cetate; Din Samisen. I.; *Centaurii:* I. Vis şi centauri; II. Centaurul; III. Blestemul; IV. Renaştere; V. Fugă de centauri; VI. Cel din urmă centaur; VII. Rugă păgînă; VIII. Vedenie; IX. Artemis. Barbarul.

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: Ocean polar; Jardin du Luxembourg; *Cîntecele stepei:* I. în zori pe stepă.

AMĂGIRI: Departe.

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: Furnica; Seară la Miorcani.

POEME SCRISE INTRE 1906—1918
IN ANTOLOGII ŞI, VOLUME COLECTIVE

Poezia toamnei.' Antologie de Ion Pillat. Bucureşti, „Viaţa Românească",. 1921.
De I.P.: *In luna în care pălesc trandafirii* (G.Z.) p. 65—66; *In toamna* (CA.) p. 168.

Cartea dragostei. Antologie] 1740—1922 de Rosetti D. Radu şi Emanuel Cerbu. Bucureşti, Editura „Ancora" Alcalay & Calafeteanu, 1922.
De I.P.: *Logodnă mistică* (G.Z.) p. 267—268.

Antologia poeţilor de azi] de Ion Pillat şi Perpessicius. Bucureşti, „Cartea Românească", 1928, voi. 2.
De I.P.: *Furnica* (G.Z.) p. 153—154.

Poetica. Retorica. Compoziţie pentru clasa a 5-a de M. Carp, Ed. a 4-a Bucureşti, Editura Aut. Asociaţi, 1935.
De I.P.: *Cîntecul stepei* (A.) p. 268.

Literatura română" contemporană—antologie de V. Streinu, Bucureşti» „Dacia", 1943.
De I.P.: *Furnica* (G.Z.) p. 134.

Poezia noastră religioasă. Antologie însoţită de un studiu critic de Pan M. Vizirescu. Cluj, Edit. Episcopiei ortodoxe române, 1943.
De I.P. *Mînăstire* (G.Z.) p. 115; *Steaua [G.Z.)* p. 117.

Din lirica mării. Antologie, prefaţă, text îngrijit de Vasile Nicolescu. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1964.
De I.P.: *Scoica (G.Z.)* p. 13—14; *Rodul mării* (A.) p. 215—216.

Cîntecul iubirii. (Din lirica românească de dragoste). Antologie, text îngrijit, prefaţă de Vasile Nicolescu. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966.
De I.P.: *Logodnă mistică* (G.Z.) p. 193—194; *Sfîrşit de toamnă* (CA.) p. 194.

Intîlniri cu poezia culegere de versuri pentru pionieri şi şcolari. Bucureşti, Editura tineretului, 1967.
De I.P.: *Lanterna magică* (CA.) p. 128—129.

Antologia poeziei simboliste româneşti de Lidia Bote. Bucureşti,) Editura pentru literatură, 1968.
De I.P.: *In toamnă* (CA.) p. 433—434; *Jardin du Luxembourg* (E.A.) p. 434—435; *Thule* (A.) p. 435; *Rodul mării* (A,) p. 436; *Fereastra pe mare* (G.Z.) p. 437; *Gheţarul* (A,) p. 437—439; *Părăsire* (A.) p. 439; *Departe* (A.) p. 439—440; *Balada toamnei* (G.Z.) p. 440—441; *Păsări pe mare* (G.Z.) p. 441—442; *Scoica* (G.Z.) p. 442.

Poeţi de la „Viaţa nouă". Studiu introductiv de Dumitru Micu. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.
De I.P.: *Balta* (G.Z.) p. 293—294; *Narcis* (G.Z.) p. 295—296; *Leda* (G.Z.) p. 297; *Porumbeii morţii* (G.Z.) p. 298—299; *Departe* (A.) p. 300; *Farurile* (A.) p. 301; *Balada toamnei* (G.Z.) p. 302—303; *In parc* (G.Z.) p. 304; *Păsări pe mare* (E.D.I.) p. 305; *Scoica* (G.Z.) p. 306.

Poezia, română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta. Antologie, prefaţă şi note de Nicolae Manolescu. Voi. 1—2, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.
De I.P.: *Balta* (G.Z.) p. 151—152; *Seară la Miorcani* (G.Z.) p. 152—154.

Antologia poeziei simboliste româneşti. Ediţie şi prefaţă de Lidia Bote. Bucureşti, „Minerva", 1972.]
De I.P.: *In toamnă* (CA.) p. 315—316; *Fereastra spre mare* (G.Z. p. 316—317; *Părăsire* (A.) p. 317—318; *Departe* (A.) p. 318—319; *Balada toamnei* (G.Z.) p. 319—320.

•*O sută de ani de sonet românesc.* Antologie de Gh. Tomozei. Bucureşti,' Editura Albatros, 1973.
De I.P.: *Veneţia* (E.C.) p. 121; *Din sonete pariziene* (VI) (A.) p. 123.

Poezii cu formă fixă. Ediţie îngrijită, prefaţă, note şi bibliografie de Gh. Cardaş. Bucureşti, Editura Albatros, 1973.
De I.P.: *Furnica* (G.Z.) p. 309.

Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat, Voiculescu. Prezentaţi de Laurenţiu Ulici. Cronologie de Emil Mânu, Bucureşti, Editura enciclopedică română, 1974.
De I.P.: *Casa amintirii* (CA.) p. 291—292; *La culesul viei* (CA.) p. 292 *Sfîrşit de toamnă* (CA.) p. 292—293; *A doua moarte* (CA.) p. 293 *Lanterna magică* (CA.) p. 293—294; *Sînt zile* (V.P.) D . 294—295 *Visai de o cetate* (V.P.) p. "Î95; *Visări budiste* (II) (V.P.) p. 295—296 *Barbarul* (V.P.) p. 297; *Vedenie* (V.P.) p. 297—298; *Fresca din Urbino* (V.P.) p. 298—299; *Inscripţii* (V.P.) p. 299—300; *Corul lopătarilor* (E.C.) p. 300—301; *Vocea de pe proră* (E.C.) p. 301; *Fereastră pe mare* (E.C.) p. 301—302; *Balta* (G.Z.) p. 302—303; *Seară la Miorcani* (G.Z.) p.] 303—304; *Femeia pe pajişte* (G.Z.) p. 305; *Poruncă* (G.Z.) p. 306.

Copilăria evocată de poeţi (De la Eminescu la Nicolae Labiş). Antologie de Ion N. Voiculescu. Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1975.
De I.P.: *întoarcere* (ÎN) p. 66; *Soldaţi de plumb* (G.Z.) p. 67.

Simbolism,] modernism, avangardism. Îndrumări metodice de I. Mihuţ. Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1976.
De I.P.: *Jardin du Luxembourg* (E.C.) p. 142; *Părăsire* (A.) p. 142—143; *Departe* (A.) p. 143; *Păsări pe mare* (E.D.I.) p. 143—144; *Ocean polar* (G.Z.) p. 144.

Ctntecul amintirii.] Antologie şi prefaţă de Cezar Ivănescu, Bucureşti, „Minei?» va", 1978.

De I.P.: *[Sfirşit de toamnă* (CA.) p. 101; *A doua moarte* (CA.) p. 102) *îngerul amintirii* (E.C.) p. 102—103; *Jardin du Luxembourg* (E.C.) p. 103; *Sonete pariziene* (E;C); I. *Trecătoarei* (E.C.) p. 104; II. *Aceleiaşi* (E.C.) p. 104—105; *Amăgire* (A.) p. 105—106; *Trei călări* (A.) p. 106—107; *în parc* (Â.) p. 107—108.

PERIODICELE ÎN CARE AU FOST PUBLICATE POEMELE ŞI ORDINEA CRONOLOGICĂ A ACESTORA

Convorbiri literare, XLVI, (1912); nr. 1', ian., p. 43—44.
Pictor Ignotus: El însuşi.

Ibid., XLVI, (1912), nr. 2, feb., p: 135.
Cîntec nocturn.

Ibid., XLVI, (1912), nr; 2, feb., p. 136.
Ruga budistă.

Ibid., XWI, (1912), nr. 3, mar., p. 265.
Anotimpurile: Panouri decorative.

Ibid., XXXVI, (1912), nr. 7, iul., p. 780.
în ritmul antic.

Ibid., XLVI, (1912), nr. 9, sept., p. 990; *Viata românească,* 16, nr. 6—7, iun.—iul. 1973, p. 74 (fragment).
Cîntec de dor.

Noua revistă română, XII, (1912), nr. 21, 7 oct., p. 319; *Cetatea Albă, 1* (1930), nr. 2, nov., p. 20.
Rugă păgînă (fragment).

Flacăra, II (1913), nr. 17, 9 feb., p. 130.
Sarcofagele.

Viaţa românească, VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 166—167.
Cîntecele Stepei: I. *Aş vrea să fiu Oigur...*

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul,—aug., p. 167—168.
Cîntecele Stepei: II. *Cînd ai un cal...*

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 168.
Cîntecele Stepei: III. *Se aprind luceferii...*

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 169.
Cîntecele Stepei: IV. *Creşte, scade, piere...*

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 169—170.]
Cîntecele Stepei: V. *Ţi-aducem cal...**

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 170—171.
Cîntecele Stepei: VI. *Din ierburi creşte fremătarea.*

Convorbiri literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830.
Corul lopătarilor.

Ibid., XXXXVII (1913), nr. 9, sept., p. 830—831.
O voce pe prora triremei.

Ibid., XXXVII 1(1913), tar. 9, sept., p. 831; *Noua revistă română,* 14, nr."18, 20 oct., 1913, p< 287 (reprodusă din *Convorbiri literare).*
Glasul sirenei.

Ibid., XWII (1913), nr. 9, sept., p. 832.
Scoicile tritonilor în depărtare.

Ibid., XXXVII (1913), nr. 9, sept., p. 832—833.
Glasul sirenei din nou.

Ibid., XLVII (1913), far. 9,' sept., p. 833.
Vocea de pe proră.

Ibid., XLVII (1913), nr. 9, sept!, p. 833—834;
Murmur crescînd de valuri.

Flacăra II (1913), nr. 48, 14 sept., p. 378.
Lui Laîs.

Convorbiri literare, XXXXVII (1913), nr. 10, oct., p. 961.
Cîntec de ducă / E seară.../

Ibid., XLVII (1913), nr. 10, oct., p. 961; *Răboj,* 2. nr. 13, mar. 1V33; p. 44; *Calendarul gospodarilor pe 1944* de I. Simionescu, Bucureşti, Edit. Cartea Românească, 1944, p. 91; *Săteanca,* nr. 10, oct. 1965, p. 20.
Cîntec de toamnă / Lin frunzele cad/.

Ibid., XLVII (1913), nr. 10, oct., p. 962.
Bolnavei: I. Cu ochi adine...

Ibid., XXXVII (1913), nr. 10, oct., p. 962.
Bolnavei: dl. Vei dormi la noapte...

Flacăra III (1913), nr. 10, 21 dec, p. 82.
Stelei Hesper.

Ibid., III (1914), nr. 12, 4 ian., p. 98.
Cythera.

Ibid., III (1914), nr. 14, 18 ian., p. 113.
Eva.

Convorbiri literare, XLVIII (1914), nr. 2, feb., p. 130.
In memoriam.

Revista idealistă, XII (1914), nr. 3, mar., p. 153; *Manuscriptum,* 4, nr. 3, iul.—sept., 1973, p. 31.
Corăbiile din port.

Ibid., XII (1914), nr. 3, mar., p. 152.
Lui Nefi. Cintâreț pe vremuri al primăverii.
Flacăra III (1914), 3, nr. 42—43, 9 aug., p. 348.
Ctntec de pirat.
Convorbiri literare, XLIX (1915), nr. 7—8, iul.—aug., p. 745.
Turla: Pe o seară de răzvrătire. în volumul *„Amăgiri"* apare cu titlul: *într-o seară de răzvrătire.*
Ibid., XLIX (1915), nr. 7—8, iul.—aug., p. 746.
Turla: Pe o seară de resemnare. în volumul *„Amăgiri"* cu titlul: *într-o seară de resemnare.*
Flacăra V (1915), nr. 8, 5 dec, p. 81.
Roata morii.
Ibid., V (1915), nr. 9, 12 dec, p. 93.
Trei călări.
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec, p. 106.
Cintecele cazacului: I. Pe şesul nins fără ninsoare.
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec, p. 105—106.
Cintecele cazacului: II. Pe stepa legănată...
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec, p. 107.
Cintecele cazacului: III. Mi-ai ars coliba...
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec, p. 107.
Cintecele cazacului: IV. înmlădierea largă...
Ibid., V (1915), nr. 11, 25 dec, p. 118.
Balada viselor.
Ibid., V (1916), nr, 12, 2 ian., p. 129.
Ultima nox.
Ibid., V (1915), nr. 13, 9 ian., p. 143.
Pescarul.
Neamul românesc, (XI (1916), nr. 15 ian., (indicația Iui I.P. care nu a putut fi controlată)
Sonet, intitulat ulterior *Soldați de plumb.*
Flacăra V (1916), nr. 14, 16 ian, p. 155.
în strană.)
Ibid., V (1916), nr. 15, 23 ian., p. 165.
Duşmanii (Morților din pădurea Argonne).
Ibid., V (1916), nr. 3, 16, 30 ian., p. 179.
Iazul (O straşină de moară...)}
Ibid., V (1916), nr. 17, [6 febr., p. 193.
Fereastra ta deschisă e pe mare.
Noua revistă română, XVII (1916), nr. 24, 7—14 febr., p. 352; *Revista scriitoarelor şi scriitorilor români,* XIII (1939), nr. 9—10, sept.—oct., p. 6.
Vino ... e ceasul prielnic.

Revista idealistă, XIV (1916), nr. 3, mart. p. 149—150.
Opium.
Flacără, V (1916), nr. 22, 12 mart., p. 251.
Dezrobire.
Ibid., V (1916), 22, 12 mart., p. 260.
Cintecele mării: IV. Cobeară In cascadă.
Ibid., V (1916), nr. 22, 12 mart, p. 260.
în preajma nopții.
Ibid., V (1916), nr. 29, 3 apr., p. 343.
Satan.
Versuri şi proză, V (1916), nr. 5, 26 mai, p. 68.
Visai de o cetate...
Ibid., V (1916), nr. 8, 18 iunie, p. 124.
Sapienția.
Cronica, Bucureşti, II (1916), nr. 71, 19 iun., p. 302.
Nocturnă (fragment).
Flacăra V (1916), nr. 37, 25 iun., p. 1.
Soror, sancta, mater dolorosa...
Ibid., V (1916), nr. 44, 13 aug., p. 521.
Femeia pe pajişte.
Neamul românesc, VII (1917), nr. 13 ian., (indicația lui I.P. care nu a putut fi controlată)
Crăciun intitulat ulterior *Păpuşi de ceară.*
Viață nouă, XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec, p. 1—2.
Porumbeii morții. (în amintirea lui Al. Romano).
Ibid., XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec, p. 2—3.
Mănăstire. (Au trecut porumbii vineți...)
Ibid., XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec, p. 3—4.
Balta. (Coclindu-şi putregaiul...).
Ibid., XIII (1917), nr. 13, nr. 1—10, mart.—dec, p. 4—5.
Leda. (într-o țară unde Visul...).
Ibid., XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec, p. 5—7.
Narcis. (Din apele tăcerii).
Letopiseți, I (1919), nr. 5—6, 20 dec 1918 —1 ian., p. 1; *Citiți-mă,* I (1922), nr. 2, ian. 1922, p. 87—89; *Aurora,* Bucureşti, VII (1927), nr. 1848, 25 dec, p. 3. *Revista Fundațiilor* VIII (1941), nr. 5 mai, p. 275.
Jucării.
Letopiseți, I (1919), nr. 8, 1 mart., p. 3; *Cultura poporului,* I (1921), nr. 16, 15 aug., p. 2; *Flacăra,* VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 187; *Universul literar,* XXXXII (1926), nr. 11, 14 mart., p. 9; *Junimea literară,* XVII (1928), nr. 4—6, apr.—iun., p. 32—33.
Unei amfore.

Sburătorul, I (1919), nr. 34, 6 dec, p. 176.

în zori pe stepă.

Însemnări literare, nr. 43, 7 dec. 1919, p. 4; *Adevărul* XXXII (1919), nr. 10 983, 15 dec, p. 2; *Junimea literară,* XII (1923), nr. 10—11, oct.—nov., p. 387; *Cronica,* I (1966), nr. 9, 9 apr., p. 8.

Toamnă. (Au vuit prelung...)

Însemnări literare, I (1919), nr. 44, 14 dec, p. 9.

Septemvrie. (O foaie se desprinde din crtng...).

Luceafărul, XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec, p. 460.

Furnica.

Ibid., XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec, p. 460.

Plopul.

Ibid., XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec, p. 460.

Privind luceafărul.

Ibid., XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec, p. 460; *Gtndirea,* XVI (1937), nr. 5, mai, p. 214.

Scoica.

Sburătorul, I (1919), nr. 36, 20 dec, p. 226.

Poruncă. (Deschide-te naturii...).

Ibid., I (1919), nr. 36, 20 dec, p. 226.

Steaua. (In geamul înserării o stea a strălucit). * •

Lectura pentru toți, II (1919), nr. 1, p. 34—36; *Luceafărul,* XV (1920), nr. 1, 1 ian., p. 9—10.

Seară la Miorcani.

Luceafărul, XVI (1920), nr. 1, 1 ian., p. 10.

Oblonul.

Ideea Europeană, I (1920), nr. 29—30, 4—11 ian., p. 5.

Logodna mistică.

Sburătorul, I (1920), nr. 39, 10 ian., p. 302.

Copil de odinioară.

Ibid., I (1920), nr. 40, 17 ian., p. 326—327.

Balada toamnei. (Lui Ionel Vulturescu).

Ibid., I (1920), nr. 40, 17 ian., p. 327.

Sqlie. (O, toamnă, fie voia ta...)

Ibid., I (1920), nr. 43, 7 febr., p. 393.

Helladă.

Lamura I (1920), nr. 6—7, mart.—apr., p. 558; *Revista Fundațiilor regale,* XI (1944), nr. 2, febr., p. 282.

. *Călătorul.*

Ideea Europeană, I (1920), nr. 37, 21—28 mart., p. 3; *Flacăra,* VII (1923), nr. 5, 2._febr., p. 89.

Inserare. (Deschid ochii-seara...).

Hiena II (1920), nr. 15, 26 sept., p. 1.

Farurile.

Solidaritatea, I (1920), nr. 7—8, oct.—nov., p. 252;' *Viața literară,* VIII (1933), nr. 140, 1—30 ian., p. 2; *Rampa,* XIX (1936) nr. 5 688, 25 dec, p. o.

în catedrală: Notre Dame de Chârtres. (Scrisă la 22 dec. 1906 şi publicată mai tîrziu în *Solidaritatea.*

Solidaritatea, I (1920), nr. 9—10, p. 316; *Cultura poporului,* I (1912), nr. 15, 8 aug. 1921, p. 2.

Ca să suim la tine...

Țara, Timişoara, II (1921), nr. 5, 7 ian., p. 1; *Cultura poporului,* I (1921), nr. 13, 24 iul. 1921, p. 4; *Lamura,* IX (1928), nr. 2—3, febr.—mart., p. 39.

Trei îngeri zboară-n asfințit.

Ideea Europeană, II (1921), nr. 58, 16—23 ian., p. 1.

Autumnus sacer.

Cultura poporului, I (1921), nr. 4 , 22 mai, p. 2.

Gloria României VI (1927), nr. 1, ian., p. 2, *Lanterna magică.*

Adevărul literar şi artistic VIII (192 +) nr. 362, 13 nov., p. 1.

Lanterna magică, Gloria României VI (1927), nr. 1, ian. p. 2. *Adevărul literar şi artistic,* VIII (1927), nr. 362, 13 nov. p. 1.

Manuscriptum, IV (1937), nr. 3, dec, p. 31.

(Corăbiile din port plecat-au cîte una).

Ibid., p. 32.

(Era odată la Medina)

Ibid., p. 33.

(Am vrut s-ucid iubirea)

Ibid.. p. 34.

(Ți-am citit din nou povestea)

Revista Fundațiilor regale, XI (1944), nr. 2, febr., p. 280—281.

Din Samisen.

Vremea, XIV (1942), nr. 679, 25 oct., p. 10.

în luna în care pălesc trandafirii.

Primăvara Banatului, IV (1942), serie nouă, nr. 2, 15 febr., p. 38.

Noaptea pe lagună.

Vremea, XIV (1942), nr. 679, 25 dec, p. 18.

Soldați de plumb.

Revista Fundațiilor regale, VIII (1941), nr. 5, mai, p. 275.

Narcis.

FRECVENȚA PUBLICĂRII FIECĂREI POEEII IN PERIODICE, VOLUME, ANTOLOGII ŞI VOLUME COLECTIVE

CASA AMINTIRII

Prima verfoa

In catedrală: Notre Dame de Chărtres, Solidaritatea, I (1920), nr. 7—8, oct.—nov., p. 252; *Viața literară,* VIII (1933), nr. 140, 1—30 ian., p. 2; *Rampa,* XIX (1936), 19, nr. 5 688, 25 dec, p. 5; E.D.I.

în catedrală: Notre Dame de Paris, E.D.I.

Cîntece de demult

Drumul strămoşesc, E.C. *(Cîntec de ducă),* E.D.I.; Aurel Rău: *Ion Pillat Poezii. Antologie...*

Legendă, E.C. *(S-au dus);* E.D.I.

Cîntec tn amurg, E.C. (Cîntec de amurg); E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Sbtrntie cobza, E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Cintec de toamnă, E.C; P.Ag.S. (1936); E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.* Cornel Ungureanu: *Antologie...*

Cîntec In noapte, A (Nocturnă); ÎN; P.Ag.S. (1936); E.D.I.

Nocturnă, E.C; P.Ag.S. (1936); V ictoria Ana Tăuşan, *Ceremonia naturii...*

Romanță, E.C; E.D.I.

în primăvară, E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Pentru alta, E.C; E.D.I.

Acelaş freamăt, E.C; E.D.I.

Ecou, E.C; E.D.I.

Cîntec tlrziu, E.C; P.Ag.S. (1936); E.D.I.

Casa amintirii

Casa amintirii, A.; ÎN; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.* Dinu Pillat, *Ion Pillat, Poezii, Antologie;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Laurențiu Ulici: *Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat...*

întoarcere, A.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Ion N. Voiculescu, *Copilăria evocată de poeți. Antologie...*

La culesul viei, A.; P.Ag.S. (1923) *(în cramă);* E.D.I.

Tirziu de toamnă, A.; E.D.I.; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*

în toamnă, A.; Ion Pillat, *Antologia toamnei;* E.D.I.; Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Lidia Bote, *Antologia poeziei simboliste româneşti* (1968); *ibidem* (1972).

Sfirşit de toamnă, A.; ÎN; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Vasile Nicolescu, *Cîntecul iubirii. Antologie...;* Laurențiu Ulici, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *Cîntecul amintirii. Antologie...*

A doua moarte, A.; E.D.I.; Laurențiu Ulici, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *op. cit.*

Ca-n poveste, A.; E.D.I.

Lanterna magică, ÎN; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.*

întilniri cu poezia, culegere de versuri pentru pionieri şi şcolari...

VISĂRI PĂGÎNE

Sînt zile, Y.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Laurențiu Ulici, *op. cit.*

Voci în amurg, V.P.; E.D.I.

Visai de o cetate, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Al. Piru, *Ion Pillat, Versuri;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Laurențiu Ulici, *op. cit.*

Divan din Brussa, V.P.; E.D.I.

Divan din Basra, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Divan din Bagdad, V.P.; E.D.I.

Din Rubayatul lui Yussuf, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat *op. cit.*

Din Samisen, V.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.,*

Ruga lui Buddha, Convorbiri literare, 46, nr. 2, febr., 1912, p. 135, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.]*

Visări budiste, V.P.; E.D.I.; Laurențiu Ulici, *op. cit.*

Imn de închinăciune, V.P.; E.D.I.

Centaurii

Vis şi centauri, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Centaurul, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Blestemul, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Renaştere, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op-cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.]*

Fugă de centauri, V.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op cil.*

Cel din urmă centaur, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Rugă păgînă, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Vedenie, V.P.; ÎN. (Viziune); E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Artemis, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Unui hermafrodit de marmură, T.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*
Mării păgîne, Convorbiri literare, XLVI (1912), nr. 7 iul. p. 780 *(în ritmul antic);* V.P.; E.D.I.; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*
Către Proteu, V.P.; E.D.I.
Necredincioasei, "V.P.; E.D.I.
Anotimpurile, Convorbirii Literare, XLVI (1912), nr. 3, mar., p. 265; Y.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*

Pictor Ignotus

O icoană, V.P.; E.D.I.
El însuşi, Convorbiri Literare, XLVI (1912), nr. 1, ian., p. 43—44; Y.P.: E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Gemenii, V.P.; E.D.I.
Fresca din Urbino, Y.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Barbarul, V.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cil.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Krum cuceritorul, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Lăpuşneanu, Y.P.; 'E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Unor mori de vînt, V.P.; ÎN; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cil.*
Necunoscutei, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Răsărit de lună, V.P.; E.D.I.
Veneţia, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Spovedanie, V.P.; E.D.I.
Năzuinţi, V.P.; E.D.I.
Noapte păgînă, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cil.*
Ultima fugă, Flacăra, VIII (1922), nr. 2, dec, p. 31; V.P.: E.D.I.: Dinu Pillat, *op. cit.*

Poeme scrise In epoca VISĂRILOR PĂGÎNE care nu au fost tipărite în volum

(Am vrut s-ucid iubirea), Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec, p. 33.
(Era odată la Medina), ibidem, p. 32.
(Corăbiile din port plecat-au cîte una), ibidem, p. 31.

(Ţi-am citit din nou povestea), ibidem, p. 34.
Sonet, (inedit f. MLR, 17117).
Cîntec de dor, Convorbiri Literare, XLVI (1912), nr. 9, p. 990.

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ

îngerul amintirii,' E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Cezar Ivăneseu, *op. cit.*
Noapte pe lagună, E.C; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Fresca din Orvieto, E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Cithera, E.C; ÎN; E.D.I.
Cithera (prima versiune) *Flacăra,* III (1914), nr. 12, 4 ian. p. 98; E.C; E.D.I.

Sonete corintiene

Chrisotemis, V.P.; E.D.I.
Biblis, E.C; E.D.I.
Chrisis, E.C; E.D.I.
Amarillis, E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Rodis, A.; E.D.I. (retipărit la voi. E.C)
Thebaidă, E.C; E.D.I.
Ocean polar, E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* I. Mihuţ, *Simbolism, modernism, avangardism...*
Nici-un catarg, Flacăra, III (1913), nr. 10, p. 82, *{Stelei Hesper);* E.C; E.DJL; Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăusan, *op. cit. Stelei Hesper,* E.C.; E.D.I.
Cutezătorul, E.C (partea treia a poemului *Stelei Hesper);* ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Ecouri marine

Corul lopătarilor. Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830, E.C; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
O voce pe prora triremei, Convorbiri Literare, XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 830—831 E.C; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Glasul sirenei, Convorbiri Literare, XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 831—832.
Scoicile Tritonilor în depărtare, Convorbiri Literare, XLVII (1913); E.C.; E.D.I.
Glasul sirenei din nou, Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 832, E.C.; E.DJ.; Dinu Pillat, *op. cit.*

Vocea de pe proră, Convorbiri Literare, **XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 833; E.C; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.***

Murmur cresctnd de valuri, Convorbiri Literare, **XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 833—834; E.C; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Un monah orb vorbeşte, **E.C. *(Aeterna lux);* E.D.I.**

Jardin du Luxembourg, **E.C; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968); I. Mihuţ, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *op. cit.***

Sonete parisiene

/. Trecătoarei, **E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *op. cit.***

II. Aceleiaşi, **E.C; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *op. cit.***

III. Bolnavei, **E.C; ÎN.; E.D.I.**

IV. Aceleiaşi, **E.C; ÎN.; E.D.I.**

V. Iubitei de departe, **A.; E.D.I.**

VI. Aceleiaşi, **A.; E.D.I.**

Eva, Flacăra, **III (1914), nr. 14, 18 ian., p. 113; E.C; ÎN.; E.D.I.; Aurel Râu, *op. cit.***

Sarcofagele, Flacăra, **II (1912), nr. 17, 9 febr., p. 130; E.C; E.D.I.**

Cintecele stepei

In zori pe stepă, **ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.***

Aş vrea să fiu Oigur, Viaţa Românească, **VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 166—167; E.C; (I); ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.***

Cind ai un cal, Viaţa Românească, **idem, p. 167—168; E.C. (II); ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Se aprind luceferi, Viaţa Românească, op. cil., **p. 168; E.C (III); ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Creşte, scade, piere, Viaţa Românească, **idem, p. 69; E.C. (IV); ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.***

Ti-aducem cal, Viaţa Românească, **idem, p. 169—170; E.C. (V); ÎN.; Aurel Rău, *op. cil.;* Dinu Pillat, *op. cit.***

Din ierburi creşte, Viaţa Românească, **idem, p. 170—171; EX). (VI); ÎN.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Pe şesul nins, **A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Pe stepa legănată, **A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Mi-ai ars coliba, **A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Inmlădierea largă, **A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

Noapte pe stepă, **A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cil.* *(Călăuza cămilelor clntă spre ziuă).***

AMĂGIRI

Himerele, **A.; E.D.I.; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.***

Amăgire, **A.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *op. cit.***

Roata morii, Flacăra, **V (1915), nr. 8, 5 dec, p. 81; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.***

Pe claie, **A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;***

Pescarul, Flacăra, **V (1916), nr. 13, 9 ian., p. 143; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.***

Trei călări, Flacăra, **V (1916), nr. 9, 12 dec, p. 93; A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Cezar Ivănescu, *op. cit.***

Balada privighetorii, **A.; E.D.I.**

Plasa, **A.; E.D.I.**

Clopot, **A.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.***

în preajma nopţii, **A.; ÎN.; P.Ag.S. (1936); E.D.I.**

Sapienţia, Versuri şi proză, **V (1916), nr. 8, 18 iun., p. 124; A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.***

Spre gheţari, **A.; E.D.I.**

Trandafirul, **A.; E.D.I.**

în strană, Flacăra, **V (1916), nr. 14, 17 ian., p. 155; A.; ÎN.; E.D.I.**

Madonna mia, **A.; ÎN.; E.D.I.**

Dai Nippon; **A.; ÎN.; E.D.I.**

Iazul, Flacăra, **V (1916), nr. 16, ian., p. 149; A.; ÎN.; E.D.I.**

Thule, **A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cil.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968)**

Naufragiul, **A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.***

Turla, Convorbiri Literare, **XLIX (1915), nr. 7—8 iul.—aug., p. 145—146; A.; E.DJ.**

Cioclrlia, Flacăra, **V (1916), nr. 22, 12 mai, p. 260 *(în preajma nopţii);* ÎN.; E.DJ.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.***

Rodul mării, **A. *(Mi-ai cerut privind talazul);* E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Vasile Nicolescu, *Din lirica mării. Antologie.* Lidia Bote, *op. cit.* (1968).**

Cîntecele mării

Fereastră pe mare, Flacăra, V (1916), nr. 17, 6 iun., p. 195 *(Fereastra ta deschisă e pe mare);* A.; ÎN.: E.D.I.; Dinu Pillat,, *op. cil.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968); *ibidem* (1972); Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Gheţarul, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968),
Pilotul, A.; E.D.I.
Pornire, A.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Pribegie, A.; ÎN.; E.D.I.
Părăsire, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968); *ibidem* (1972).
Piratul, A.; E.D.I.
Păgtnătate, A.; E.D.I.: Aurel Rău, *op. cit.*
Pierdutul, A.; E.D.I.
Din Bretania, A.; ÎN. *(Amor);* P.Ag.S.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Al .Piru, *op. cit.*
Departe, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968), *ibidem* (1972); I. Mihuţ, *op. cit.;* Dumitra Micu, *Poeţii de la Viaţa nouă...*
Farurile, A.; ÎN.; E.D.I.; Dumitru Micu, *op. cit.*

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

Solia căprioarei, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Râu, *op. cit.;* Dinu Pillat, *In luna In care pălesc trandafirii,* G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*
Balada toamnei, G.Z. I, II; E.D.I.; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); *ibidem* (1973).
In parc, G.Z. I, II; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dumitru Mic u, *op. cit.;* Cezar Ivăneseu, *op. cit.*
Satan, Flacăra, V (1916), nr. 5, 26 mai, p. 68; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I..
Leda şi Lebăda, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
Leda, Viata nouă, XIII (1917), nr. 1—10, p. 1—2; G.Z. I, II; Victoria Aaa Tăuşan, *op. cil.*
Opium, Revista idealistă, XIV (1916), mar., p. 149—150; G.Z. I, II; E.D.I.
Clopote sună, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cil.*
Balta, Viaţa nouă, XIII (1917), nr. 1—10, p. 3—4; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op, cit.*
Soror sancta, mater dolorosa, Flacăra, V (1916), nr. 37, 25 iunie, p. 1; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.

Logodna mistică, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Rosetti D. Radu şi E. *Cerbii op. cit. Cartea dragostei;* Vasile Nicolescu, *op. cit.*
Trei îngeri, Ţara, II (1921), nr. 5, 7 ian., p. 1; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.;* Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*
Ca să-suim la tine, Solidaritatea, I (dec. 1920 <–ian. 1921), nr. 9, 10, p. 316; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Mlnâstirc, Viaţă nouă, XIII (1917); nr. 1—10, mar.—dec, p. 1—2; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; M. Vizirescu, *op. cit.*
Păsări,pe mare, E.D.I.; Aurel Rău, *op. cil.;* Dinu Pillat, *op., cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968); Dumitru Micu, *op. cit.;* I. Mihuţ, *op. cit.*
Sleaua, Sburătorul, I (1919), nr. 36, 20 dec, p. 226; G.Z. I, II; .ÎN.; P.Ag E.D.I.; M. Vizirescu, *Poezia noastră religioasă.*
Noaptea scade, G.Z. I, U ; ÎN.; E.D.I.
Privind luceafărul, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
Furnice, Luceafărul, XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec, p. 460; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău,' *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* AL Piry, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Ion Piiiat şi Perpessicius, *Antologia poeţilor de azi;* V. Streinu, *Antologia română contemporană...* Gh. Cardaş, *Poezii cu formă fixă...*
Scoica, Luceafărul, XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec, p. 460; G.Z. I, G.Z. H ; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Vasile Nicolescu, *op. cit.;* Lidia Bote, *op. cit.* (1968); Dumitru Micu, *op. cit.*
Oblonul, Luceafărul, XV (1920), nr. 1, 1 ian., p. 9—10; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Plopul, GiZ. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op.* ca.; Dinu Pillat, *op. cil.;* Al. Piru *op. cit.*
Seara la Miorcani, Lectura pentru toţi II (1920), nr. 1, p. 34—36, *Luceafărul,* XV (1920), nr. 1, p. 9—10; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.;* Cornel Ungureanu, *op. cit.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Femeia pe pajişte, Flacăra, V (1916), nr. 37, 25 iun. 1916, p. 1; G.Z. I. II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Desrobire, Flacăra, V (1916), nr. 22, 13 mai, p. 251; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
Hclladă, Sburătorul I (1920), nr. 39, 10 ian., p. 202; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
Unei amfore, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Victoria Ana Tăuşan, *op. cit.*
Poruncă, Sburătorul, I (1919), nr. 36, p. 226; G.Z. I, II; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cil.;* Laurenţiu Ulici, *op. cit.*
Călătorul, Lamura I (1920), nr. 6—7, mart.—apr., p. 558; *Revista Fundaţiilor regale,* XI (1944), nr. 2, feb., p. 282; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cil.;* Dinu Pillat, *op. cit.;* Al. Piru, *op. cit.*

Porumbeii morții

Duşmanii, Flacăra, V (1916), nr. 15, 23 iar.., p. 165; G.Z. II; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Doi oameni stau, Cultura poporului, I (1921), nr. 4, 22 mai, p. 1; G.Z. II; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Soldați de plumb, Neamul Românesc VI (1916), 15 ian., *(Sonet);* G.Z. II, E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.;* Dinu Pillat, *op. cit.*

Păpuşile de ceară, Neamul românesc, VII (1917), 13 ian., *(Crăciun);* Aurel Rău, *op. cit.*

Porumbeii morții, Viața Nouă XIII (1917), nr. 1—10, mart.-dec, p. 1—2; G.Z. II; E.D.I.

Poezii care nu au fost publicate In volum

[Ți-am citit din nou povestea], (feb. 1910), *Manuscriptum* IV (1973), nr. 3, dec, p. 34.

[Am vrut s-ucid iubirea], (23 iul. 1910), *ibid.,* p. 33.

[Corăbiile din port plecat-au clte una], ibid., p. 31.

Sonet, (1911) inedit.

Era odată la Medina (12—23 iulie), [1910—1911?], *ibid.,* p. 32.

DESPRE POEMELE LUI ION PILLAT CUPRINSE /V ACEST VOLUM

(Bibliografia selectează *Bibliografia: Ion Pillat* de Georgeta Oniscu)

VISĂRI PĂGÎNE

N. Iorgâ. *Sfaturi unui tînâr,* în *Neamul RomânescV* (1912), nr. 41—42, 28 oct., p. 641—642.

Trivale Ion, (Netzler Iosif) *Visări păgîne, poezii de Ion Pillat* în *Noua revistă română,* XII (1912), nr. 21, oct. 7, p. 319; reprodus în *Cronici literare,* Buc, Tipogr. Cooperativa 1915, p. 194—198 şi *Cronici literare,* Buc. Ed. Minerva 1971, pp. 131—133.

Gr. T. Tăuşan, *Un nou poet: Ion Pillat* în *Viitorul,* V (1912), nr. 1684,15 oct., p. 1.

Hasnaş, C. Sp. *Visări păgîne poezii de Ion Pillat,* în *Flacăra,* II (1912), nr. 1, 20 oct., p. 6—7.

Densusianu Ovid, I. Pillat: *Visări păgîne* în *Viața Nouă,* VIII (1912), nr. 14—16, p. 293—294.

Karnabatt D. *Ion Pillat, Nostalgia păgtnismului, Visări păgîne,* în *Seara,* III (1912), nr. 995, p. 1.

Bogdan-Duică G., *Bătrînul şi tînărul, Impresii literare* de d. 1... *Visări păgîne* în *Viitorul,* V (1912), nr. 1691, 22 oct., p. 2.

Scriban Ştefan, *Un poet, Ion Pillat: Visări păgîne* în *Universul literar,* XXIX (1912), nr. 47, 19 nov. p. 4.

Tr. D.L. (Lăzărescu Traian D.) *Ion Pillat, Visări păgîne* (1910 — 1912), Minerva, 1912, în *Convorbiri literare,* XLVI (1912), nr. 12, dec, p. 1 425—1 426.

Lahovari N. Em. *Un nou poet Ion Pillat: Visări păgîne* în *Săptămina politică şi culturală,* III (1912), nr. 5, 5 ian., p. 54—57.

Hg. (Hefter, A.), *Visări păgîne, poezii 1910—1912, de Ion Pillat,* în *Versuri şi proză,* II (1912), nr. 2, ian., pp. 31—32.

M.G.H. (Holban M.G.), *Visări păgîne, Poezii 1910—1912 de Ion Pillat,* Minerva, 1912 în *Revista idealistă,* XI XI (1912), nr. 5, mai, p. 265 — 266.

Bogdan-Duică G. *Ion Pillat, Visări păgîne,* în *Societatea de mîine,* II (1925), nr. 38, p. 658—659.

Cantaruzino I Ion. *Note despre poezia lui Ion Pilat,* în *Revista Fundațiilor regale,* I (1934). nr. 9 sep. p. 556—596.

Vianu T., *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii şi Portrete literare,* Editura Ramuri, Craiova, 1938, p. 63—69.

Munteanu Basile, *Panorama de la Litterature Roumaine Contemporaine,* Edition du Sagittaire, Paris (1938), p. 288.

Călinescu G., *Istoria Literaturii Române dela origini pînă în prezent,* Ediție şi prefață de Al. Piru, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 857.

Ion Filial, Poezii. Antologie şi prefață de Aurel Rău, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968, p. VI1I-XIII.

Ion Pillat, Versuri. Cuvlnt înainte de Al. Piru, in colecția *Cele mai frumoase poezii,* Editura Tineretului (Bucureşti), (1968), p. 5—7.

Ion Pillat. Poezii. Antologie de Dinu Pillat. Prefață de Mircea Tomuş, Editura pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1967, p. VI.

Tăuşan, Victoria Ana, *Ion Pillat, Ceremonia naturii,* Colecția Contemporanul nostru, Editura Albatros (Bucureşti) (1972), p. 8; p. 11; p. 22.

Crohmâmiceanu Ov. S. *Literatura română între cele două războaie mondiale,* Editura Minerva, Bucureşti, 1974, p. 98—100.

Papadima, Ovidiu, *Ion Pillat,* Editura Albatros (Bucureşti, 1984, pp. 23—24).

Mieu D., *Ion Pillat,* Extras din culegerea *Limbă şi Literatură,* voi. XXII, Bucureşti, 1969, p. 66—68.

Idem, în *Gtndirea fi gîndirismul, Ion Pillat,* colecția Momente şi sinteze, Bucureşti, 1975, p. 456—461.

Liveseu Cristian, *Introducere tn opera lui Ion Pillat,* Editura Minerva, Bucureşti, 1980, p. 23—32.

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ

F.C.S. (Făgețel C.S.), *Eternități de-o clipă* **de *Ion Pillat* în *Ramuri,* IX (1914), nr. 3—4, la 13 febr., p. 61—62.**

Haneş C. Sp. *Eternități de-o clipă, poezii de Ion Pillat,* Flacăra, 1914 *în Flacăra,* III (1914), nr. 17, 8 febr., p. 143.

Nădejde Iosif, *Eternități de-o clipă poezii de Ion Pillat* în *Adevărul,* XXVII (1914), nr. 8 759, pp. 1-2.

Stoika Const. T. *Ion Pillat tn Eternități de-o clipă,* în *Săptămina politică si culturală,* IV (1914), nr. 7, 15 febr., p. 80—82.

Densusianu Ovid, *Ion Pillat, Eternități de-o clipă,* în *Viața nouă,* X (1915), nr. 3, p. 97—98.

Lăzărescu Tr. *Ion Pillat, Eternități de-o clipă, Poezii,* Ed. Flacăra, 1914, în *Convorbiri literare,* XLVIII (1914), nr. 3, mar. 1915, p. 321—323.

G.T. (Topîrceanu G.), *Ion Pillat, Eternități de-o clipă,* în *Viața Românească,* IX (1914), nr. 3, mar., p. 429.

I.M.R. (Raşcu M.) *Ion Pillat: Eternități de-o clipă,* Ed. Flacăra, 1914 în *Versuri ți proză,* III (1914), nr. 6, 15 mar., p. 186—188. ,

Mişcarea intelectuală, Literatura: Ion Pillat, Eternități de-o clipă poezii, Editura Flacăra în *Viața nouă,* X (1914), nr. 3, p. ao. p. 97—98.

Hasnaş C. Sp. *Literatura anului 1914, în Flacăra,* IV (1914), nr. 11, .27 dec, p. 74, *I.P. Eternități de-o clipă.*

Stoica V., *Un volum de versuri („Eternități de-o clipă"),* în *Românul,* IV (1916) nr. 168, 19 iul.—aug., p. 1.

Vianu T. *Op. cit.* p. 63, p. 65, p. 66.

Călinescu G., *Op. cit.,* p. 858.

Piru AL, *Op. cit.* pp. 6—7.

Crohmălniceanu Ov. S., *Op. cit.* p. 106.

Mic.u D., *Op. cit.* p. 361, p. 464.

Livescu Cristian, *Op. cit.* p. 32—39, p. 42, p. 45, p. 56. ;*

AMĂGIRI ' • ' ' ' " "'

Branişte Andrei, *Amăgiri, poezii de Ion Pillat* în *Rampa nouă* ilustrată, I (1916), nr. 175, 4 mar. 1916, p., 2, • • -ᴷ ' •

Hasnaş C. Sp., *Amăgiri, poezii de Ion Pillat;* Ed. C. Banu 1916; *ÎWViitorul,* IX (1916), nr. 2 896, 4-mar., p. 1, Idem, *Amăgiri, poezii de Ion Pillat',* Ed. C. Banu in *Flacăra,* V (1916) nr. 22, 12 mar., p. 260.

Davidescu N., *Ion Pillat, Amăgiri,* în Noua revistă română, 1916, nr. 4, 3—10 apr., p. 67.

Şeicaru P., *Ion Pillat, Amăgiri* în *Versuri şi proză,* V (1916) nr. 8, 18 iun., p. 122—124.

Adrian Maniu, *Amăgiri de Ion Pillat* în *Cronica,* II (1916) nr. 71, 19 iun., p. 301—302.

Vianu T., *Op. cit.,* p. 66.

Densusianu Ovid, *Ion Pillat, Amăgiri* în *Viața Nouă,* XII (1916) nr. 3., p. 103—104.

Călinescu G., *Op. cit.*

Crohmălniceanu Ov. S., *Op. cit.,* p. 107.

Micu D., *Op. cit.*

Livescu Cristian, *Op. cit.,* p. 40, p. 44, p. 52—55, p. 58.

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

Bianu I., *Ion Pillat, Grădina între ziduri* (Raport la Academia pentru premiere). *Analele Academiei Române.* Dezbateri, seria 2, tom. 40, 1919 — 1920. p. 159—161.

Em.B. (Bucuța Emanoil), *însemnări: Grădina între ziduri de Ion Pillat,* în *Ideea europeană,* I (1920), nr. 29—30, 4—11, ian., 1920, p. 5.

A.M. (Maniu Adrian), *Ion Pillat: Grădina între ziduri, Poezii,* Editura Socec 1920, în *Chemarea,* III (1920), nr. 262, 11 ian., p. 2.

Furtună Horia, *Ion Pillat. Grădina între ziduri* în *Viitorul,* XIII, (1920), 8 feb., nr. 3 595, p. 1, 2.

Tolan Isaia, *Ion Pillat: Grădina între ziduri, poezii 1920* în *Patria,* 11(1920), nr. 28, 9 feb., p. 1.

N.D. (Davidescu N.), *Grădina intre ziduri poezii de I. Pillat* în *Steagul,* VI (1920), nr. 598, 12 feb., p. 1. Idem *Ion Pillat: Grădina între ziduri, poezii, 1920,* în *Steagul,* VI (1920), nr. 687, 15 apr., p. 2; Idem *Aspecte şi direcții literare,* Ediție şi prefață de Margareta Feraru, Bucureşti, Edit. Minerva, 1975, p. 296—299, note p. 583.

Vianu Tudor, *Grădina între ziduri de I. Pillat* în *Sburătorul,* I (1920), nr. 47, 3 apr., pp. 498—499; Idem *Poezia lui Ion Pillat In Studii şi Portrete literare,* pp. 63—67; Idem Opere, *voi.* 3, *Scriitori români,* Antologie şi note de M.C. Text stabilit de Cornelia Botez. Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 511 — 512.

Vinea I., *Grădina Intre ziduri, versuri de I. Pillat* în *Adevărul,* XXXIII (1920), nr. 11 065, 30 apr., p. 1, 2. Idem *Publicistica literară,* Ediția

şi prefaţă de Constantin Breazu-Stoian, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 189—192.
E.F. (Furtună Eric), *Ion Pillat, Grădina Intre ziduri. Poezii,* Socec 1920, în *Umanitatea,* I (1920), nr. 1, iun. p. 36—37.
E.C. (Ciomac Em.), *Însemnări literare* în *Revista vremii,* I (1921), nr. 1, 30 oct., p. 14.
Milian Claudia, *Grădina între ziduri, poezii de Ion Pillat,* în *Dacia* IV (1921), nr. 4, 10 dec, p. 1.
Teodoreanu Ionel, *Grădina între ziduri, Ion Pillat, Mărturisiri despre om şi poet,* Bucureşti, Editura Publicom, 1946, p. 9—13.
Călinescu G., *Op. cit.,* p. 859—860.
Rău Aurel, *Op. cit.,* p. XIII.
Tomuş Mircea, *Op. cit.,* p. IV.
Crohmălnicean Ov. S., *Op. cit.,* p. 107—109.
Papadima Ovidiu, *Op. cit.,* p. 77.
Micu D., *Op. cit.,* p. 462—464.
Livescu Cristian, *Op. cit.,* p. 60—70.

POEME IN PROZĂ

POVESTEA CELUI DIN URMĂ SFÎNT

Fotino M., *Contribuţie la o bibliografie franco-română. 1. 1907—1914. Opere scrise in limba franceză de autori români între 1907—1911: I. Pillat. Povestea celui din urmă sfînt,* A la Belle Edition, Paris, 1912.
Convorbiri literare, 58 (1926), nr. 1—2, febr., p. 128.

IUBITA DE ZĂPADĂ

Petronius (Teieşan Gr.) *(Literatura alegorică) (Cu ocazia apariţiei* voi. *Iubita de zăpadă* de I. Pillat) în *Viitorul,* VIII (1915), nr. 2 708, |26 aug., p. 1.
A.H. (Het'ter Alfred) *Ion Pillat: Iubita de zăpadă,* Ibid, V (1916), nr. 13, 23 iul., p. 405.

Tabelul 1

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ VOLUMULUI „CASA AMINTIRII" 1906-1

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ (1914)	**AMĂGIRI (1916)**
Cîntece din trecut	Casa amintirii
Cîntec de amurg (1908)	Nu ştiu în care seară...
Cîntec de ducă (1908)	Casa amintirii (1910)
Cîntec de toamnă (1909)	Nocturnă (1909)
Variantă	în toamnă, I. Te iau, te strîng.. (1910)
S-au dus	în toamnă, II. Pe drum mergeam.. (1910)
Cîntec nocturn (1910)	în toamnă, III. Nu mai vorbi.. (1910)
Rugat-am norul călător	în toamnă, IV. Pustie e grădina.. (1910)
Sbîrnîie cobza (1909)	în toamnă, V. Plutaşul moarte.. (1910)
Romanţă	Ultima nox (1909)
Pentru alta	Templul meu (1910)
Priveam alături	Ca-n poveste (1909)
în primăvară au sosit	La culesul viei (1914)
Acelaş freamăt	Izvorul amintirii (1911)
Ecou	
ÎNTOARCERE (1928)	**PE ARGEŞ ÎN SUS (B.P.T. 1936)**
Casa amintirii	Cîntece de demult
Casa amintirii	Drumul strămoşesc
înapoiere (1910)	înserare (Sbîrnîie cobza)
Drumul strămoşesc (Cîntec de ducă)	Cîntec de toamnă
Sfîrşit de toamnă (III)	Cîntec în noapte (Nocturnă)

Cîntec în amurg
Nocturnă
Templul meu
Lanterna magică

Alt cîntec
în primăvară
Visai de o cetate (V.P.)
Sub plopii în şir...
Trei călări (A.)
Din Bretania (A.)
în preajma nopţii (A.)
Pe pajişte (G.Z.)
în luna în care pălesc... G.Z.
în parc (G.Z.)
Clopote sună (G.Z.)
Trei îngeri (G.Z.)
Copilul cu steaua (G.Z.)
Poruncă (G.Z.)

PLANUL OPERELOR COMPLETE în 8 voi., 29 dec. 1940.
Proiect revăzut 26 mart. 1941—12 april 1941

începuturi

în catedrală: Notre Dame de Chârtres (1906)
în catedrală: Notre Dame de Paris (1907)

CASA AMINTIRII

Cîntece de demult
Drumul strămoşesc
Legendă
Cîntec în amurg
înserare (Sbîrnîie cobza)
Rugat-am norul
Cintec de toamnă
Cîntec în noapte
Nocturnă
Romanţă
în primăvară
Pentru alta
Acelaş freamăt
Priveam alături
Ecou
Alt cîntec
Chemare
întoarcere
Sfîrşit de toamnă III
La culesul viei
Tîrziu de toamnă II
în toamnă I, IV, V
A doua moarte
Ca-n poveste
Lanterna magică
Casa amintirii

CASA AMINTIRII în POEZII
voi. I, Ediţie definitivă. 1944

Prima verba

în catedrală: Notre Dame de Chârtres (1906)
în catedrală: Notre Dame de Paris (1907)

Cîntece de demult

Drumul strămoşesc
Legendă
Cîntec în amurg
Sbîrnîie cobza
Rugat-am norul
Cîntec de toamnă
Cîntec în noapte
Nocturnă
Romanţă
în primăvară
Pentru alta
Acelaş freamăt
Priveam alături
Ecou
Cîntec tîrziu

Casa amintirii

Casa amintirii
întoarcere
Templul meu
La culesul viei
Tîrziu de toamnă II
în toamnă I, IV, V
Sfîrşit de toamnă. III
A doua moarte
Ca-n poveste
Lanterna magică

*Tabelul **2***

ORDINEA CRONOLOGICĂ A POEZIILOR DIN VOL. „VISĂRI PĂGÎNE"

1909

Krum cuceritorul
I. Paris, febr.
II. Paris, oct.

1910

Divan din Brussa (Bucureşti, martie)
II. Din Rubayatul lui Iusuff (Bucureşti, mai)
Voci în amurg, Timur Lenk (Paris, 21 febr.)
Lăpuşneanu (Paris, dec.)

1911

Pictor ignotus. O icoană (Paris, 3 ian.)
Divan din Basra (Paris, 17 febr.)
Voci în amurg, II. De o aripă (21 febr.)
Din Rubayatul lui Iussuf (Paris, iarna)
Rugă Iui Buddha (Paris, 23 febr.)
I. Vis şi Centauri (Paris, mart.)
V. Fugă de Centauri (Paris, 22 mai)
Unui hermafrodit (Paris, 17 iunie)
II. Centaurul (Paris, 17 iunie)
Blestemul (Paris, 17 iunie)
VI. Cel din urmă Centaur (Paris, 19 iunie)
Pictor ignotus. *El însuşi* (Predeal, 1 aug.)
VII. Rugă păgînă (Predeal, 16 aug.)
VIII. Vedenie (Florica, 8 sept.)
Unor mori de vînt (Paris, 13 sept.)
IV. Renaştere (Florica, 23 sept.)

Pictor ignotus, *Gemenii* (Bucureşti, 4 oct.)
Năzuinţi III (Bucureşti, 19 oct.)
Anotimpurile (Paris, 3 dec.)
Visai de o cetate (Paris, 17 dec.)
Mării păgîne (Paris, dec.)
Necredincioasei (Paris, sfirşit dec.)
Sînt zile (Paris, 29 dec.)

1912

Visări budiste. I. *Nu e intlia oară* (Paris, ian.)
II. *De cînd pe malul vremii* (Paris, ian.)
Din Samisen II. (Paris, 25 febr.)
Divan din Bagdad (Paris, 29 febr.)
Visări budiste. III. *O Buda Sakyamuni* (Paris, 22_mart.l
Necunoscutei (Paris, 17 martie)
I. Năzuinţi (Paris, april.)
II. Năzuinţi (Paris, 15 april.)
IV. Năzuinţi (Paris, 11 mai)
V. Năzuinţi (Paris, 12—13 mai)
Imn de închinăciune (28 mai)
Spovedanie (Paris, 11—12 iunie)
Către Proteu (Paris, 17 iulie)
Veneţia (Paris, 18 iulie)
Răsărit de lună (Predeal, 2 aug.)
Din Samisen (Predeal, 2 sept.)
Pictor ignotus. *Fresca din Urbino,* (Predeal, 3 aug.)
Noapte păgînă (Predeal — Bucureşti, sept.)
Barbarul (Florica, sept. 1908—1912)
Ultima fugă
Artemis (Florica, 2 mai 1915)

Tabelul 3

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI „VISĂRI PĂGÎNE"

VISĂRI PĂGÎNE (1912)

Predoslovie

Sînt zile

Voci în amurg

Timur Lenk, Firdusisau Galileanul?
Voci în amurg

Cîntece

Divan din:
Brussa I
Basra II
Bagdad III
Din Rubavatul lui Yussuf IV

Din Samisen
I
II

Visări budiste

Rugă budistă
Samsara
Spre Nirvana
Karman
Imn de închinăciune
Lămuriri la Visări budiste

Centaurii

I. Vis şi centauri
II. Centaurul
III. Renaştere
IV. Fugă de Centauri
V. Cel din urmă Centaur
VI. Rugă păgînă

Ode barbare

Unui hermafrodit
Mării păgîne
Lui Proteu

Necredincioasei

Anotimpurile

Primăvara
Vara
Toamna
Iarna

Pictor ignotus

O icoană
El însuşi
Gemenii

Fresca din Urbino

Sonete

Sonet barbar
Lui Krum cuceritorul I, II
Lui Lăpuşneanu Vodă
Trecătoarei I, II
Celui£din urmă centaur

Unor mori de vint
Lui Chrisotemis
Veneţia
Răsărit de lună
Spovedanie (Anno domini 15)

Năzuinţi, I, II, III, IV, V,

Noapte păgînă

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme alese din VISĂRI PĂGÎNE

Centaurii

I. Vis şi centauri
II. Renaştere
III. Rugă păgînă
IV. Viziune
V. Artemis
Daii Nippon (din AMĂGIRI)
Opium (din AMĂGIRI)
Visai de o cetate

VISĂRI PAGI NE

Proiect ÎNTÎIELE POEZII (1906—1919) 12, aug. 1939 —6 dec. 1940

Visai de o cetate (voi. ÎN.)

Visări budiste:

I. Nu e întîia oară (Samsara în V.P.)
II. De cînd pe valul vremii (Spre Nirvana în V.P.

Din Rubayatul lui Yussuf (1—5 V.P.)

Din Samisen (I) (Munte Fuji) (strof. 1, 4, 5)

Anotimpurile—Inscripţii (voi. ÎN.)

Centaurii:

I. Vis şi centauri (din ÎN.)
II. Centaurul (din V.P.)

III. Renaştere (ÎN.)
IV. Fugă de centauri (V.P.)
V. Cel din urmă centaur (V.P.)
VI. Rugă păgînă (ÎN.)
VII. Viziune (ÎN.) (Celui din urmă centaur]
VIII. Artemis (A.)

O icoană (Pictor ignotus, V.P.)
Unui hermafrodit de marmură (V.P.) (numai 3 strofe, strofa 3, 4 contopite)
Lăpuşneanu (V.P.) (Din Lăpuşneanu Vodă) (modificări în text)
Unor mori de vînt (din ÎN.)
Licorna (Noapte păgînă) numai strofele 1, 3 şi 6 ultimul vers schimbat (V.P.)

Năzuinţi. (V.P.)

I. Delrio ne e sete
II. Spre nord Delrio
III. Doresc fiorduri negre
IV. Ce stranie voluptate
V. Antares, Altair...
(cu modificări în text şi suprimări de versuri)
Barbarul (Sonet barbar) (V.P.)

Krum cuceritorul (amîndouă sonetele intr-o singură poezie, despărţite cu o steluţă, V.P.)

Planul OPERELOR COMPLETE în 8 voi.
29 dec. 1940 —12 april. 1941

Visai de o cetate

Visări budiste

I. Nu e întîia oară
II. De cînd pe valul vremii

Din Rubayatul lui Yussuf (1—5)
Din Samisen
Munte Fuji, munte Fuji...

Anotimpurile — Inscripţii
Barbarul (sonet barbar)
Krum cuceritorul
O icoană
Unui hermafrodit de marmură
Mării păgîne
Lăpuşneanu
Unor mori de vînt

Năzuinţi

I. Delrio ne e sete...
II. Spre nord, Delrio...
III. Doresc fiorduri negre...
IV. Ce stranie voluptate...
V. Antares, Altair...

Ultima fugă (Fragment dintr-un poem neisprăvit: *Sfîrşitul pămîntului* în colaborare cu Horia Furtună)

Licorna (Fragment din *Noapte păgînă)*

Centaurii

1. Vis şi centauri
II. Centaurul
III. Renaştere
IV. Fuga de centaur
V. Cel din urmă centaur
VI. Rugă păgînă
VII. Viziune
VIII. Artemis

VISĂRI PĂGÎNE în POEZII, voi. I—Ediţie definitivă, 1944

Sînt zile

Voci în amurg

I. Vei fi cuceritorul (Timur Lenk)
II. De-o aripă, de-un sînge

Visai de o cetate
Divan din Brussa
Divan din Basra
Divan din Bagdad
Din Rubayatul lui Yussuf

Din Samisen

I. Munte Fuji
II. Lîngă templul vechi

Rugă lui Buddha

Visări budiste

I. Nu e întîia oară...
II. De cînd pe valul vremi...

III. O, Buddha Sakya Muni..
Imn de închinăciune

Centaurii

I. Vis şi centauri
II. Centaurul
III. Blestemul
IV. Renaştere
V. Fugă de Centauri
VI. Cel din urmă Centaur
VII. Rugă păgînă
VIII. Vedenie
IX. Artemis

Unui hermafrodit de marmură
Mării păgîne
Către Proteu
Necredincioasei
Anotimpurile — inscripţii

Pictor ignotus

I. O icoană
II. El însuşi

III. Gemenii
Fresca din Urbino

Barbarul

Krum cuceritorul

I. Pe armăsar...
II. Şi cînd fu scris..

Lăpuşneanu
Unor mori de vînt
Necunoscutei
Veneţia
Spovedanie
Năzuinţi
Noapte păgînă
Ultima fugă

Tabelul i

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI „ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ"

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ (1914)

Culege înţeleptul (1912, A.)
Noapte pe lagună

Pictor ignotus

Fresca dia Orvieto (1911—1912)

Bolnavei
I. (1912, V.P.)
II.
Cithera

Cîntecele stepei (1913, ÎN.)

I. în zori pe stepă (1913, ÎN.)
II. Aş vrea să fiu Oigur (1913 voi. ÎN.)
III. Cînd ai un cal (1913, voi. ÎN.)
IV. Se-aprind luceferi (1913, ÎN.)
V. Creşte, scade, piere (1913, *ÎS.)*
VI. Ţi-aducem cal (1913, ÎN.)

Sonete corintiene

Lui Lals
Biblis
Chrisis
Amarillis

Vedenii

Din miază-zi: Thebaidă
Din miază-noapte: Ocean polar

Stelei Hesper (1913 f. mss. 17 168 MLR)

I. (Nici un catarg)
II. (Stelei Hesper)
III. (Cutezătorul)

Ecouri marine

I. Corul lopătarilor (1913) *(Convorbiri literare)*
II. O voce pe prora triremii (1913) *(Convorbiri literare)*
III. Glasul Sirenei (1913) *(Convorbiri literare)*
IV. Scoicile tritonului (1913) *(Convorbiri literare)*
V. Glasul sirenei din nou (1913) *(Convorbiri literare)*
VI. Vocea de pe proră (1913) *(Convorbiri literare)*
VII. Murmur crescînd pe valuri (1913) *(Convorbiri literare)*
Aeterna Lux
În Luxemburg (1914 ÎN.)
Eva (1913 ÎN.)
Sarcofagele (1913, *Flacăra)*

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme alese din ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ

Cutezătorul
Cithera
în Luxemburg
Bolnavei
Eva
Anotimpurile (V.P.)
Sapienția (A.)

Cintecele stepei

I. în zori pe stepă (ÎN.)
II. Aş vrea să fiu Oigur... (E.C.)
III. Cînd ai un cal... (E.C.)
IV. Se-aprind luceferi... (E.C.)
V. Creşte scade piere... (E.C.)
VI. Ți-aducem cal... (E.C.)
VII. Din ierburi creşte... (E.C.)
VIII. Pe şesul nins... (Cîntecele Cazacului 1915, voi. A.)
IX. Pe stepa legănată... (Cintecele Cazacului 1915, voi. A.)
X. Mi-ai ars coliba... (Cîntecele Cazacului 1915, voi. A.)
XI. înmlădierea largă... (Cîntecele Cazacului 1915, voi. A.)
XII. Noaptea pe stepă... (Cîntecele Cazacului 1915, voi. A.)

PROIECT ÎNTÎIELE POEZII
(1906 — 1919) 12 aug. 1936 — 6 dec. 1940

Două cîntece din *Noapte pe lagună*
I. în depărtare (E.C.)
II. Santa Măria del Salute (idem) (modificări)
Fresca din Orvieto *(Pictor ignotus)* (E.C.) fără ultimele 12 versuri

Sonete corintiene

Lais (ÎN.)
Biblis (idem)
Chrisis (idem)
Amarillis (idem)
Rodis (A.) (cu modificări la catrene)

Thebaidă (E.C.) (numai 2 strofe: 1 şi 3 cu modificări)
Ocean polar (idem) (3 strofe cu modificări)
Cithera (ÎN.)
Cutezătorul (idem)
Stelei Hesper (E.C. fără strofa a doua)
în Luxemburg (ÎN.)

Ecouri marine (E.C. Poemul întreg fără numerotație şi tipărit în continuare)

Cîntecele stepei (ÎN.)

PLANUL OPERELOR COMPLETE
în 8 voi. 29 dec. 1940 —12 april. 1941

Două cîntece din *Noapte pe lagună:*
I. în depărtare
II. Santa Măria del Salute
Fresca din Orvieto
Eva

Sonete eorintiene

Lais
Biblis
Chrisis
Amarillis
Thebaidă

Ocean polar
Cithera
Cutezătorul
Stelei Hesper
în Luxemburg
Ecouri marine (Poemul întreg, fără numerotație şi tipărit în continuare, despărțit prin steluțe)

Cîntecele stepei I—XII

(Ordinea şi textul din ÎNTOARCERE, dar cîte una pe pagină).

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ,
în POEZII voi. I, Ediție definitivă 1944

Culege înțeleptul
îngerul amintirii (1913, mss. 5 075 BARSR şi voi. A.)
Noaptea pe lagună
Fresca din Orvieto
Citera
Citera — prima versiune

Sonete corintiene

Chrisotemis (1912, V.P.)
Lais
Biblis
Chrisis
Amarillis
Rodis (1912, Flacăra şi voi. A.)
Thebaidă
Ocean polar

Nici un catarg
Stelei Hesper
Cutezătorul
Un monah orb vorbeşte
Jardin du Luxembourg

Sonete pariziene

Trecătoarei (1910, V.P.)
Aceleiaşi (1910, V.P.)
Bolnavei (1910, V.P.)
Aceleiaşi (1910, V.P.)
Iubitei de departe (1914 Voi. A.
Aceleiaşi
Eva
Sarcofagele
Cîntecele stepei I—XII

Tabelul 5

ORDINEA CRONOLOGICĂ A POEZIILOR DIN VOL. „AMĂGIRI"

1914

Iubitei de departe (25 ian.)
Balada privighetoarei (30 april).
Balada viselor (4 april.)
Trei călări (15 april.)
Cîntecele mării I
Cîntecele mării III (22 april.)
Cîntecele mării V (22 april.)
Cîntecele mării VII (26 april.)
Cîntecele mării VIII (26 april.)
Cîntecele mării IV (28 april.)
Cîntecele mării VI (28 april.)
Cîntecele mării II (28 april.)
Amurg (4 mai)
Daii Nippon (30 mai)
Thule (5 aug.)
Madonna mia (sept.)
Iazul (8 sept.)
în strană (23 sept.)
Drum în noapte (1910—10 oct. 1914)
Palpită lămpi în noapte... (20 oct.)
(Ciocîrlia) (2 oct.)
Duşmanii (21 oct.)
Naufragiatul (8 noiembrie)
Mi-ai cerut privind talazul (7—9 noiembrie)
Cîntecele cazacului II (1 dec.)
Iubitei de departe (25 ian.)

1915

Cîntecele mării X (3 ian.)
Clopot (12 febr.)
în preajma nopţii (23 april.)

Trandafirul (12 mai)
Turla I, II (15—20 mai)
Sapienţia (20 mai)
Roata morii (30 iunie)
Pe clae (iulie)
Cîntecele mării IX (august)
Cîntecele cazacului IV (început sept.)
Cîntecele cazacului III (13 sept.)
Cîntecele cazacului I (13—21 sept.)
Fereastra ta deschisă e pe mare (21 sept/
Artemis (2 mai−1 oct.)
Cuprinde înserarea (1 oct.)
E ceasul cînd amurgul (2 oct.)
Rodis (23 oct.)
Pescarul (11—17 dec.)
Spre gheţari (1909—1915)
Noapte pe stepă (1913—1915)

Tabelul 6

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI „AMĂGIRI"

AMĂGIRI (1916)

Cuprinde înserarea
E ceasul cînd amurgul
Roata morii
Pe clae
Pescarul

Strune

Trei călări
Balada privighetoarei
Amurg
Clopot
Balada viselor
în preajma nopții

Sonete

Rodis
Drum de noapte
Sapienția
Spre ghețari
Trandafirul
în strana
Iubitei de departe I, II
Madonna mia

Vedenii

Naufragiatul
Daii Nippon
Iazul
Thule

Artemis
Noapte pe stepă

Cîntecele cazacului I, II, III, IV

(în voi. ÎN., trecute la poeziile alese din voi. E.C. sub titlul *Cîntecele stepei;* luînd locul VIII, IX, X şi XI)
I (VIII) Pe şesul nins...
II (IX) Pe stepa legănată
III (X) Mi-ai ars coliba
IV (IX) în mlădierea largă

Duşmanii

Turla I într-o seară de răzvrătire
II într-o seară de resemnare
Palpită nopți spre ziuă stingîndu-se (Ciocîrlia)

Casa amintirii

Nu ştiu în care seară, *(Casa amintirii)*
în toamnă I, II, III, IV, V; Ultima nox
Templul meu; Ca-n poveste; La culesul viei; Izvorul amintirii.

Cîntecele mării

Mi-ai cerut privind talazul

I. (Răsare a polului magică stea...)
II. (Valul oglindă)
III. (Se-nalță soarele...)
IV. (Coboară în cascadă...)
V. (Lungi stoluri grăbite...)
VI. (Lăsînd coliba...)
VII. (Femee lasă-mă...)
VIII. (Pe țărmul apei...)
IX. (Căsuțele cetăților...)
X. (Departe, undeva...)
Fereastra ta deschisă e De mare

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme selectate din AMĂGIRI

Pescarul
Roata morii
Pe clae
Trei călări
Clopot
în preajma nopții
Iazul
Thule
Madonna mia
în strană
Ciocîrlia

Cîntecele mării

I. Ghețarul (Răsare a Polului...)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cascadă)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)
VI. Piratul (Lăsind coliba...)
IX. Armor (Căsuțele cetăților...)
X. Departe (Departe undeva...)
Naufragiatul (trecut la A.)
Farurile

PROIECT ÎNTÎILE POEZII (1906 — 1919), 12 aug. 1939 — 6 dec. 1940

Himerele
E ceasul cînd amurgul
Roata morii
Pe clae
Pescarul
Trei călări
Balada privighetoarei
Plasa (Amurg)
Clopot
Balada viselor
în preajma nopții
Sapienția
Spre ghețar

în strană
Madonna mia

Tedenii

Daii Nippon
Iazul
Thule
Naufragiatul
Farurile

Turla
I într-o seară de răzvrătire
II într-o seară de resemnare

Ciocîrlia

Cîntecele mării

Fereastră pe mare
I. Ghețarul (Răsare a Polului...')
II. Pilotul (Valul oglindă)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cascadă)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)
VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
VII. Păgînătate (v. 1 schimbat: Furtuna freamătă)
VIII. Pierdutul (Pe țărmul apei...)
IX. Din Bretania (Armor)
X. Departe (Departe undeva...)
Rodul mării (Mi-ai cerut privind...)

PLANUL OPERELOR COMPLETE
în 8 voi. 29 dec. 1940 —12 april. 1941

Himerele
E ceasul cînd amurgul
Roata morii
Pe clae
Pescarul
Trei călări
Balada privighetoarei
Plasa (Amurg)
Clopot
Balada viselor
în preajma nopții
Sapiența
Spre ghețar
în strană
Trandafirul
Madonna mia
Daii Nippon
Iazul

Thule
Naufragiatul
Opium
Farurile
Turla
I. într-o seară de răzvrătire
II. într-o seară de resemnare
Ciocîrlia
Cîntecele mării
Fereastră pe mare
I. Ghețarul (Răsare a Polului...)
II. Pilotul (Valul oglindă)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cascadă...)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)

VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
VII. Păgînătate (v. 1 schimbat: Furtuna freamătă...)

AMĂGIRI în POEZII
voi. I (Ediție definitivă 1944)

Himerele
Amăgire
Roata morii
Pe clae
Pescarul
Trei călări
Balada privighetoarei
Plasa (Amurg)
Clopot
Balada viselor
în preajma nopții
Sapiența
Spre ghețari
Opium
Farurile
Iazul
Thule
Turla
I. într-o seară de răzvrătire

VIII. Pierdutul (Pe țărmul apei...)
IX. Din Bretania (Armor)
X. Departe (Departe undeva...)

II. într-o seară de resemnare
Ciocîrlia
Rodul mării

Cîntecele mării

Fereastră pe mare
I. Ghețarul (Răsare a Polului...)
II. Pilotul (Valul oglindă)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cascadă...)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)
VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
VII. Păgînătate (v. 1 schimbat: Furtuna freamătă...)
VIII. Pierdutul (Pe țărmul apei...)
IX. Din Bretania (Armor)
X. Departe (Departe undeva...)

Tabelul 7

ORDINEA CRONOLOGICĂ A POEZIILOR DIN VOL. „GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI"

1916

Satan (22—24 april.)
Desrobirea (4 mai)
Soror sancta (16 iunie)
Femeia pe pajişte (20 aug.)
în luna în care pălesc trandafirii (5 oct.)
Soldaţii de plumb (dec.)
Păpuşile de ceară (dec.)
Copil de odinioară (1916—1918)

1917

Balta (6 april.)
Leda (8 mai)
Mănăstire (5 aug.;
Narcis (12 aug.)

1918

Porumbeii morţii (ianuarie)
Logodnă mistică (6 april.)
Furnica (18 april.)
în parc (iunie)
Poruncă (20 iulie)
Aci sosi pe vremuri (28 iul.)
Solia căprioarei (1 aug.)
Privind luceafărul (3 aug.)
Seara la Miorcani (27 aug.)
Noaptea scade (30 aug.)
Unei amfore (3 sept.)
Steaua (4 sept.)

•Jucării (11—14 sept.)
Septembrie (noembrie)
Leda şi Lebăda (1916 *-si.* dec. 1917)

1919

Cina ceai de taină (17 ian.)
Ca să suim Ia tine (18-^19 ian.
Doi oameni stau (ian.)
Clopote sună (mart.)
Helladă (mart.)
Scoica (16 april.)
Plopul (14 mai)
Trei îngeri (21 mai)
Oblonul (7 aug.)
Toamna (10 oct.)

Tabelul 8

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI „GRĂDINA INTRE ZIDURI"

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

(Ed. I Paris 1919)

Balta
Soror sancta mater dolorosa
Logodnă mistică
Trei îngeri sboară
Ca să suim la tine
Seară la Miorcani
Poruncă
Clopote sună
Mănăstire
Satan
Narcis
Leda şi Lebăda
Leda
Helladă
Unei amfore
Aci sosi pe vremuri
Steaua
Cina cea de taină
Jucării
Noaptea scade
Femeia pe pajişte
Septembrie
în luna în care pălesc trandafirii
în parc
Balada toamnei
Copil de odinioară
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Desrobire

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

Ed. II Bucureşti 1920

Inscripţie
Balta
Soror sancta mater dolorosa
Logodnă mistică
Trei îngeri zboară
Ca să suim la tine
Seară la Miorcani
Poruncă
Clopote sună
Mănăstire
Satan
Narcis
Leda şi Lebăda
Leda
Helladă
Unei amfore
Aci sosi pe vremuri
Steaua
Cina cea de taină
Jucării
Noaptea scade
Femeia pe pajişte
Septembrie
În luna în care pălesc trandafiri
în parc
Toamna
Balada toamnei

Copil de odinioară
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Plopul
Desrobire
Porumbeii morţii

Doi oameni stau
Soldaţi de plumb
Păpuşile de ceară
Porumbeii morţii

ÎNTOARCERE (1928)
Poeme selectate din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

Balta
Soror sancta mater dolorosa
în luna în care înfloresc trandafirii
Balada toamnei
în pare
Satan
Narcis
Leda şi Lebăda
Leda
Helladă
Unei amfore
Clopote sună
Balta
Soror sancta...
Logodnă mistică
Trei îngeri zboară
Ca să suim la tine
.Mănăstire
Steaua
Noaptea scade
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Soldaţi de plumb
Femeia pe pajişte
Desrobire
Seară la Miorcani
Poruncă

PROIECT ÎNTÎIELE POEZII 1906-1919
12 AUG. 1939-6 DEC. 1940

Nota autorului:

„Cele 29 poezii din ÎNTOARCERE, în aceeaşi ordine, dar cu schimbările din text introduse în volumul meu legat. Catrenul liminar: Ştiu bine, cei de afară... se va tipări cu litere obişnuite şi cu titlul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI... ca o poezie separată la începutul despărţirii. *Soldaţi de plumb* trece la *Porumbeii morţii,* la fel *Duşmanii* (fără dedicaţie) din AMĂGIRI (1916) care deschide ciclul — aşa că ei va cuprinde 5 poezii".

PLANUL OPERELOR COMPLETE
în 8 volume 29 dec. 1940—12 april. 1941

Solia căprioarei
în luna în care pălesc trandafirii
Balada toamnei
în parc
Satan
Narcis
Leda
I. Leda şi lebăda
II. Leda
Helladă
Unei amfore
Clopote sună
Balta
Soror sancta
Logodnă mistică
Trei îngeri
Ca să suim la tine
Mănăstire
Steaua

Noaptea scade
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Femeia pe pajişte
Desrobire
Seară la Miorcani
Poruncă

Porumbeii morţii

Duşmanii (A.)
Doi oameni stau
Soldaţi de plumb
Păpuşile de ceară
Porumbeii morţii

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI
în POEZII voi. I 1944

Solia căprioarei
în luna în care pălesc trandafirii
Balada toamnei
în parc
Satan
Narcis
Leda
Leda şi lebăda
Opium
Clopote sună
Balta
Soror sancta mater dolorosa
Logodnă mistică

Trei îngeri
Ca să suim la tine
Mănăstire
Păsări pe mare
Steaua
Noaptea scade
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Seara la Miorcani

Femeia pe pajişte
Desrobire
Hellada
Unei amfore
Poruncă
Călătorul

Porumbeii morţii
Duşmanii
Doi oameni stau
Soldaţi de plumb
Păpuşile de ceară
Porumbeii morţii

Note şi variante

CASA AMINTIRII (1906-1910)

PRIMA VERBA

1 *în catedrală*
Notre Dame de Chârtres, Paris, 6 decembrie 1906.
Datare însemnată de autor pe poezia în manuscris.
Solidaritatea, I (1920), nr. 7—8, oct.—nov. p. 252; *Viața Literară* nr. 140, 1 ian., p. 2; *Rampa* XIX (1936) nr. 5 688, 25 dec. 1936, pag. 5.

2 *în Catedrală*
Notre Dame de Paris, Paris 1907.
Datare însemnată de autor pe poezia în manuscris,
în timpul liceului Ion Pillat împreună cu fratele său Nicolae şi sora sa Pia au vizitat, împreună cu mama lor monumentele de artă ale Franței. Ion Pillat mărturiseşte: „am cunoscut atunci revelația artei gotice, acele admirabile produse ale sufletului mistic occidental: catedralele de la Chârtres, de la Reims (pe atunci nici dărîmată nici restaurată), de la Beauvais, de la Amiens, care toate îmi completau viziunea de la Notre Dame de Paris. Impresia aceea mistică şi grandioasă sub pădurile artificiale ale pilaştrilor, arcurilor şi bolților gotice, în lumina de veşnic amurg a vitraliilor, în vuetul adînc al orgii, resimțită într-o seară la Notre Dame de Chârtres — m-a făcut să scriu în Decembrie 1906, a doua mea poezie, intitulată *în catedrală* influențată de o poezie de O. Carp". (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 274—275). Este vorba de poezia *în vechea catedrală* de O. Carp (G. Proca)).

CÎNTECE DE DEMULT

Tabloul 1 reconstituie modul în care Ion Pillat a format ciclul CASA AMINTIRII, alcătuit din poemele apărute mai întîi în voi. EC. şi intitulate *Cîntece din trecui,* cărora le-a adăugat poemele *Casa amintirii* din voi. A. şi în cele din urmă: *înapoiere* (cu titlul schimbat ulterior în *întoarcere* şt *Lanterna magică,* poeme publicate în 1928 în voi. ÎN).

în 1936 în voi. P.Ag.S. Ion Pillat adaugă grupajului de poezii intitulat acum CÎNTECE DE DEMULT cîteva din poezii selectate din voi. G.Z. (1919). Selecția făcută în voi. P.Ag.S. col. B.P.T. era subordonată altui stop după cum declara poetul în prefață:

..Din poeziile mai vechi —socotind că ele vor contribui să lămurească oarecum drumul parcurs spre realizarea atmosferei poetice din PE ARGEŞ ÎN SUS —, am reluat cîteva sub titlul «Cîntece de demult». Le-am dat împreună cu celelalte bucăți scrise înainte de război, pentru o mai bună înțelegere a acestei evoluții". Ion Pillat ajunge la cea mai strînsă selecție şi dă ciclului CASA AMINTIRII o consistență logică şi omogenă în proiectul *Operelor Complecte* în 8 volume, alcătuit între dec. 1940 şi april. 1941 şi perfectat apoi în Ediția definitivă. Poemele avînd în fruntea lor *Casa Amintirii* sînt grupate la sfîrşitul ciclului, iar, *Cîntecele din trecut* se află la început alcătuind, nu numai o introducere în volum, conformă cronologiei creației lor, dar şi sfera atmosferei poetice în care este inclusă plămădirea şi naşterea unuia din motivele principale ale operei sale, care este timpul. Mecanismul alcătuirii acestui ciclu nu face decît să demonstreze şi exemplifice observația lui T. Vianu şi anume: „Volumele lui Ion Pillat nu sînt niciodată) alcătuite din poezii întîmplătoare, aduse de valul capricios al inspirației neprevăzute. Totdeauna ele sînt făcute din grupuri subordonate cîte unui motiv principal". (Vezi T. Vianu: *Poezia lui Ion Pillat,* în *op. cit.* p. 66).

3 *Drumul strămoşesc,* 1908, (datat în mss. BARSR, 5 077, p. 11 şi în voi ÎN., p. 19).
În *Convorbiri literare,* X (1913), nr. 47, oct. p. 961, intitulat *Cîntec de ducă.*
Poezie publicată în voi. E.C. (1914) cu acelaş titlu. La retipărirea ei în cuprinsul ciclului Casa amintirii din voi. ÎN., ea este intitulată *Drumul strămoşesc,* după cum apare şi în E.D.I., unde se remarcă şi unele mici schimbări. în versiunea din 1914, după strofa a doua se află un rînd de pumete de suspensie.

v. 19 în *Convorbiri: Abia şopteau brazii acum*
v. 20 în *Convorbiri:* Un dor din vremi *străbune.*

în voi. ÎN., exemplarul autorului se află nota: „Poezia îşi păstrează refrenul (repetarea primului vers din fiecare strofă), refren care produce de fapt toată atmosfera urmărită").

Legendă

în voi. E.C. poezia era intitulată *S-au dus.* în E.D.I. este retipărită cu titlul *Legendă* şi cu modificările:

V. 4. *S-au dus... n-au mai venit.*
v. 12. Cu *inima* la ei
v. 15. *Oftează încă* pe-nnopl.at
v. 16. *De* merge la fintînă
v. 18. *Haiducul* fugărit pe cal
v. 22. Pădurea'n deal *a-mbătrinit*

Cintec in amurg, 1908, (datat în mss. BARSR 5077, p. 15 şi voi. ÎN, p. 16).

în voi. E.C. intitulată *Cintec de amurg,* în următoarea varianta:

Strunele vioarei tale
plingeau
Un cîntec foarte vechi
se legăna
pe ele.
Veneau din luncă mirodenii
venea din deal
miros de fîn cosit şi ud de ploi
Jar trandafiri subţiri umplînd ceardacul
spre tine aplecaţi ca spre o soră,
petalele răcoritoare
le scuturau
uşor
din fund de zări.
pe cîmpul nesf'îrşit: albastru
atunci ni s-a ivit
craiul Amurg,
Amurgul, blîndul călător ce varsă vis în suflet.
Era tîrziu...
Vrăjit ca-n basme slam privind...
şi din luceferi,
Năprasnic
din mine-atunci au izvorît
dorinii din alte vremi,
comori a lumilor ce-au fost
dorinţele pierdute a moşilor strămoşi
ce stau pe veci
adine, în mine îngropate...

Republicată în voi. ÎN. cu următoarele modificări, omisiuni şi comprimări de versuri:

v. 6. *Veneau din luncă mirodenii,*
v. 15. Pe cîmpul nesfîrşit: *albastru*

Versurile 16, 17, ale primei variante sînt schimbate astfel, în varianta din voi. ÎNi

v. 16. *tn ochii lui cu întîia stea*
v. 17. *Amurgul ne privea.*

Este omis v. 18. Se continuă cu v. 19, devenit deci v. 18. Se renunţă în continuare la v. 20, 21, 22 şi 23 şi se omite v. 25 pentru a se reveni la v. 27 şi 28 ale versiunii originale.

în voi. ÎN, la sfîrşitul poeziei se află indicaţia autograf a autorului: „Pentru forma definitivă vezi *„Cîntece de demult"* din P.Ag.S. (B.P.T.) ed. din 1936 —care o înlocuieşte".

Poezia concentrată la trei strofe, fiecare de cîte trei versuri a fost reprodusă aidoma în E.D.I.

€ *Sbîrnîie cobza* 1908 (Datare din voi. P.Ag.S. (B.P.T., 1936).

Poezie reluată în P.Ag.S. (B.P.T., 1936), dar cu titlul schimbat în *Inserare* şi redusă la prima strofă a versiunei din voi. E.C. Republicată în E.D.I. cu titlul original şi cu cele trei strofe ale primei forme dar cu următoarele mici modificări:

v. 3. *Şi plopul afară* se tîngue'n vînt;
v. 10. *Deapururi oglinde* aceluiaş dor;

7 *Rugat-am norul...*

în voi. E.C, poezia apare intitulată: *Rugat-am norul călător.* Retipărită în E.D.I. cu titlul prescurtat.

Cîntec de toamnă, 1909 (datare din voi. P.Ag.S. (B.p.t. 1936)

în voi. E.C poezia are patru strofe, fiecare din ele fiind formată din cîte două versuri din cinci silabe şi un vers din 10 silabe. în voi. P.Ag.S., (B.P.T. 1936) poezia este republicată cu textul identic dar repartizat în patru strofe, fiecare din două versuri a cîte 10 silabe, formă păstrată şi în E.D.I.

în voi. E.C.e.o. poezia *Variantă* amplifică cuprinsul primei versiuni, păstrînd ca eşafodaj versurile iniţiale:

Poteca brumată stropind cu rugină
Lin frunzele cad:

în codru ce-n freamăt durerea şi-alină
Pltng apele-n vad.

Lung buciumul toamnei prin noapte răsună.
Prin ramuri de tei
Îşi ţese năframa lumină de lună;
Ning molcom scintei.

Pe-ntinsele ceruri tot pier mai departe
Nori albi după nori,
Cum tainic pe mare tn zboruri deşarte
Trec stoluri cocori.

Cu frunzele moarte se scutură vise
Din mine şirag.
Cu norii se duce spre zări mai deschise
Tot dorul pribeag

9 *Cintec in noapte.* **Florica, 27 iunie 1909 (Datare din voi. A. exemplarul autorului)**

Prima variantă a poeziei din mss. 5075 B.A.R.S.R., pp. 56—59, ale voi. A. şi reprodusă în volumul respectiv tipărit, purta titlul *Nocturnă* şi se prezenta astfel:

Prin nucii din vie
pe plopii din zare murea asfinţitul,
şi-n mine murea,
şi-n geamul ferestrii deschise
pe vise.
în toamna ttrzie,
In luna Brumar,
ctnd frunze luîndu-şi răvaşe de drum
au aripi de vtnl,
şi zboară ca păsări acum,
la pămtnt.
De la cules, arareori
venea
un cintec vechi, un cintec vechi
de dor de jale,
pltngtnd aleanul tuturo"
agale.

jŞi glasuri de fete cu umbre veneau,
şi sctrţtia pe caldarlm
un car
pe dealuri cu lună, **(în mss. 5075: pe dealuri *spoite* de lună)**
pe-urcuşuri ninse cu var.

Visam tn noapte... visam...
De ce deodată m-am trezit
străin
in locul unde am crescut
tovarăş altor vremi?
(Mă minunam
•de parcă ieri sosisem ici pe lume)
Şi-am auzit afară
•ca-n mersul de şoareci tn noapte venind,
şi-am tresărit
uimit.
Pe scara de piatră ce urcă-n pridvor
recunoscui
un neam întreg
(Cu cît priveam
necunoscuţii-i cunoşteam.
Erau precum fusesem:
copil, băiat, flăcău...)
tot ce-a trăit odată,
tot ce-a pierit de mult.

•Cu feţe albe ca de morţi, cu vii priviri
tăcuţi veneau:
cei mici în frunte, cu ochii mari,
cu plete lungi cum le purtam
pe-atunci.
Zîmbeau cei mici
şi după ei
mai gînditori păşeau cei mari
spre mine.
(„Tot ţintirimul meu de morţi
adînc îl port
în fund de suflet îngropat".
— strigai de spaimă — „Ce-aţi venit" !
Nimic n-au spus.

Cu ochi mirați priveau cei mici
nevinovat ți lung.
„Ce vreți? răspundeți!" am țipat.
Nimic n-au spus.
dar ochii lor simțeam cum mă străpung. (în **mss. 5075:** *împung)*
De groază mută, am șoptit:
„Pieriți, pieriți...")
Nimic n-au spus
dar pașii lor mărunți tn depărtări
i-au dus.

în toamnă ttrzie,
tn luna Brumar,
ctnd frunzele joacă-nvtrtite pe drum
cu vtntul în horă cu ele.
am priceput:
veniseră să-și ia răvaș de drum
să plece și ei cu frunzele moarte
departe, departe...

Şi m-au lăsat singur acum
ş-un aprig dor m-a înjunghiat,
un dor de ducă după ei, —
după copiii ce s-au stins tn mine,
să plec în noapte să plec.)

In vie, **(în mss 5075:** *în noapte)*
în geamul fereslrii închise,
și-n mine,
amurgul murise.
De la cules din cînd tn ctnd.
un cîntec vechi, un cîntec vechi
venea plîngînd...
Adus de vînt tn vînt adie
pierdut tn vlnt.
Şi singur stau
străin, vistnd.

La sfîrşitul variantei din voi. A. **se află următoarea însemnare a poetului: „Republicat în** ***Casa Amintirii*** **din** ***întoarcere*** **(1927), dar fără versurile puse aici în paranteză. O versiune mult prescurtată jt**

mai bună, cu titlul „Cîntec în noapte" în ***Cîntece de demult*** **din** ***Pe Argeş-în sus*** **(B.P.T.) (1936)".**

în voi. ÎN. **la sfîrşitul celei de a doua variante, (vezi şi mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 16—19) autorul dă indicația: „Se suprimă din volum. A se vedea varianta definitivă** ***Cîntec în noapte*** **din B.P.T. (ca mai sus) — care o înlocuieşte". Este vorba de noua formă a acestei poezii din voi.** P.Ag.S. **retipărită identic în** E.D.I.

10 Nocturnă **1910 (Datare în** P.Ag.S. **(B.P.T. 1936).**

în voi. E.C. **poezia are titlul** ***Cintec nocturn*** **şi este formată din patru strofe, fiecare din cîte două versuri din patru silabe şi un ultim vers din trei silabe.**

în P.Ag.S. **(B.P.T. 1936) poezia apare cu titlul schimbat în** ***Nocturnă*** **şi cu o singură strofă de patru versuri din 11 silabe, exprimînd acelaşi conținut, formă retipărită identic în** E.D.I. **Ion Pillat declara că poezia i-a fost influențată de muzica versurilor lui Verlaine (Ion Pillat,** ***Mărturisiri,*** **p. 278).**

11 Romanță

Poezie publicată în voi. E.C. **şi retipărită în** E.D.I. **cu mici schimbări:**
v. 9. Rîzînd ai ***luat-o,*** **te-ai jucat**

12 în primăvară, **1910, (Datată în voi.** P.Ag.S. **B.P.T. 1936)**

în E.C, **publicată sub titlul:** ***în primăvară au sosit.*** **Republicată în** P.Ag.S. **cu titlul prescurtat şi versul 8 schimbat:**

v. 8. ***Ztmbind strigai „Veniți mai rar".***

şi fără strofele 3 şi 4:

în toamnă singur a sosit să-mi cinte la fereastră
Din vioară pe-o strună numai
Trecutul, pierdui în noapte sihastră
Cu zilele mortului Mai.

Abia-ngîna — dar m-a trezit din lunga mea visare
Zvîrlit-am inima ca dar
Şi cînd el a stat cerîndu-mi iertare
Plîngînd şoptii: „Revino iar".

Noua variantă a fost adoptată în E.D. **voi. I.**

13 Pentru alta

Poezie publicată în voi. E.C. şi retipărită în E.D.I. cu schimbările:

v. 4. *Să-mi asculte-a.ce\aş* dor

v. 14. Vor *sclipi* pe deal şi lunci

14 Acelaş freamăt, Paris 20 iunie—3 iulie 1911, (Datată îh f. mss. 17165 M.L.R.)

Poezie publicată în voi. E.C. şi retipărită în E.D.I. cu modificări aduse versurilor 6 şi 8 şi cu omiterea strofelor 5—8.

v. 6. *Şi-n* liniştea-i adîncă (în f. mss. 17.165 M.L.R. *Cu liniştea-i)*

v. 9. *în* nopţile cu lună

Ca ieri tăcută te apleci,
Şi visătoare mă petreci
Cu gindul cînd el tace.
Acelaş un trecut întreg,
Dar azi eu nu pot sâ-nţeleg (în f. mss. 17.165 M.L.R.:
Cuvlntul lui de pace. Dar eu *nu mai* pot...)

Zadarnic visul mi-l re-ncep (în f. mss. 17165 M.L.R.:
Dar eu un biet străin mă simt)
Azi farmecul nu-l mai pricep (în f. mss. 17165 M.L.R.:
Şi ţie tocmai ca să mint)
Credinţa nu revine. (în f. mss. 17165, M.L.R.:
Cu al meu dor nu-mi vine)

Şi toluş stau să le ascult (în f. mss. 17165 M.L.R.:
Redă-mi credinţa ce-am pierdut)
Redă-mi copilul de demult
Ca să mai cred tn tine. (în f. mss. 17165 M.L.R.:
Care s-a stins în mine)

15 Priveam alături. Predeal, aug. 1912, (Datare autograf din f. mss. 17166 M.L.R.)

Prima variantă din f. mss. 17.165, formată din cinci strofe, a fost repartizată în voi. E.C. în două poezii: *Priveam alături,* din primele două strofe şi *Ecou,* din ultimele trei.

Din varianta publicată în voi. E.C. se reţin în E.DJ. primele patru versuri, se înlocuieşte al cincilea vers:

v. 5. *Şi'n noi se rătăci un dor*

iar cuprinsul următoarelor şase versuri a fost concentrat în două versuri:

Privim şi azi de pe pridvor
In faptul înserării
La vraja zilelor ce mor
Prin toamna depărtării...
Şi ne frămîntă un fior
Prevestitor uitării.

16 Ecou. Predeal, aug. 1912. (Datare în mss. 17.166 M.L.R.)

Poezia publicată în voi. E.C. prezintă următoarele diferenţe faţă de versurile respective din manuscris:

v. 2. *Şi Peleşul se frămîntă*

v. 6. *O coacăză amară*

v. 7. *Şi dulce ca o floare, tu*

v. 8. *lubito-n fapt de seară*

v. 11. *Copilul de demult pierdut.*

în E.D.I. poezia apare tipărită la fel ca în voi. E.C. cu o mică modificare a v. 8: *Cum* murmură izvorul.

17 Cîntec tîrziu. 1910 (Datată în P.Ag.S., B.P.T., 1936)

Poezie publicată în P.Ag.S. în 1936 şi intitulată *Alt cîntec.* Retipărită în E.DJ. cu titlul schimbat dar cu acelaşi cuprins.

Casa amintirii

18 Casa amintirii, Florica, 14—15 iunie 1910, Datată în mss. 5075 BARSR al voi. A. p. 54, datare scrisă de autor la sfîrşitul poeziei publicată în voi. A. (exemplarul autorului), p. 109.

în mss. ca şi în volum, poezia poartă dedicaţia: „Mamei mele". La sfîrşitul poeziei se află nota autorului: „Retipărită, cu titlul ei: *Casa amintirii,* şi cu prea micile schimbări însemnate aici, în 1927, în volumul meu *Întoarcere.* La o nouă ediţie se vor păstra numai primele 22 versuri şi cele 2 din urmă, suprimîndu-s3 restul ca disoursiv. însemn cu « » ce trebuie scos definitiv".

Modificările sînt următoarele:

v. 6. Copii ne apropiarăm privind cu *sfiiciune*

v. 12. Miresmele cosite *a* florilor de fîn

Versurile suprimate slnt următoarele:

v. 23. *în casa cu pridvorul boltitelor zidiri*
v. 24. *Ca-n orişicare toamnă ca umbre, umbre, umbre*
v. 25. *Sosit-au călătorii aduşi de drumul verii,*
v. 25. *Sosit-au călătorii ca-n orişicare an.*
v. 27. *La chip, la port sînt gemeni şi numai slnt aceiaşi,*
v. 28. *Căci ochiul fiecărui ascunde altă clipă*
v. 29. *Fugară împietrită în cîle-o amintire...*
v. 30. *Şi fiecare-n spate povara ei o poartă*
v. 31. *Ca s-o descarce-n poala boltitelor cămări.*
v. 32. *Şi fiecare-n suflet durerea ei o duce*
v. 33. *Ca s-o adoarmă-n pacea tăcutelor cămări...*
v. 34. *Şi toţi pe lingă vatră s-aşează: licăreşte*
v. 35. *Ciudat lumina vieţii, pe rînd în ochii lor.*

v. 36. *De mult uitasem casa cu plopii însoţiţi.*
v. 37. *Dorind o împăcare voit-am s-o revăd.*
v. 38. *Schimbată am găsit-o şi fără suflet, nouă*
v. 39. *Necunoscut de nouă, ea, buna casă veche.*
v. 40. *In care colindasem sălăşluindu-mi viaţa.*
v. 41. *Şi reîncepe ceasul să bală ne-ncelat.*
v. 42. *Şi vremea dezrobită porneşte măsurat...*

în E.D.I. poezia este publicată de autor cu omisiunile dorite de el şi cu modificarea ultimului vers, 44, al versiunii originale, devenit versul 22:

M-am dus în largul *lumii cu atîţia morţi* în mine,

19 Întoarcere 1910 (Datat în mss. 5077, B.A.R.S.R., p. 192 al voi. ÎN.).

în mss. 5077 B.A.R.S.R. la p. 192 se află prima variantă a poeziei, intitulată, la început, *Înapoiere,* cu indicaţia autorului: „Pentru *Casa Amintirii"* din voi. ÎN.

în E.D.I., poezia, cu titlul schimbat, este formată din partea a doua a variantei publicată în voi. ÎN., unde, la sfîrşitul ei, se află nota: „Partea întîia a fost trecută, ca poezie de sine stătătoare în *„Pe Argeş •tn sus",* vezi ediţia definitivă din B.P.T."

În voi. ÎN. se reproduc primele 8 versuri ale primei părţi din varianta întîia şi se reduc următoarele versuri:

Gindeam sub plopii serii înalţi: „Mă văd aproap-:
De casa străjuită de anii mei. Pe ape

Corabia plecată revine iar In port —
De ce pe drumul vremii trecutul meu e mort?"
Dar cine să răspundă ! Amurgul stins prin gene
De nori, se risipise şi înota alene.

în mss. 5077, BARSR, la p. 193 se indică înlocuirea versurilor de mai sus cu:

Şi casa străjuită de anii mei, deodată
In suflet şi sub plopii din zare, mi se-arală

schimbare care apare în versiunea poeziei publicată în voi. ÎN.

20 Templul meu. Florica, 14 iunie 1910, (Datată în voi. A., exemplarul autorului)

Poezia publicată în volumul A. este însoţită la sflrşit de însemnarea: „Republicată cu prea mici modificări în *Întoarcere* (1927) şi anume în Casa amintirii."

Este vorba de versul 15: Atîrnă *grape grele,* dulci strugurii şi-n vii.

21 La culesul viei. Bucureşti, 26—27 ianuarie 1914, (Datată în voi. A., exemplarul autorului)

Poezia, publicată prima oară in voi. A. are nouă strofe; primele trei cu subtitlul *El-ei,* următoarele trei: *Ea-lui,* apoi alte două: *El-ei* şi ultima *Ea-lui.* Varianta are la sflrşit lămurirea: „Ultimele două strofe revăzute şi-au găsit, într-o formă definitivă, sub titlul *în Cramă,* locul potrivit în *Pe Argeş tn sus* (Bucureşti), Cultura naţională (1923)".

în E.D.I. s-au păstrat doar primele trei strofe, fără subtitlu şi cu clteva modificări:

v. 5. Am lăsat pridvorul casei sub *umbraru-i* lat de nuci
v. 11. *Crede-mă* Iubito, *-n van e,* căci al lor e-al toamnei dar
v. 12. Lasă-te de voie bună *ca Amor* să te culeagă!

Variante ale strofelor 5—6 se află în f. mss. 17122 MLR iar ale strofelor 7 şi 8 în f. mss. 17113 MLR.

Strofele suprimate de autor în E.D.I. sînt următoarele:

Ea-lui
Urcăm iar poteca la vie în toamna ce-ntîrzie-acuma;
Răpit-a ieri culegătorul dintr-tnsa roditul ei rod,

Şi jalnic sub vițe golaşe s-aşterne al frunzei norod.
Pe care, cu giulgiul ei rece, încet îl acoperă bruma.

Ce tristă e via culeasă sub cer căptuşit şi opac!
Ce trist e cînd nu-i zburătoare să-nscrie în aer vreo dungă.
(în f. mss. 17112: *Privim, dar nici-o zburătoare nu-nscrie în aer vreo-dungă)*
In juru-mi e pace, şi totuşi dorințele nu se alungă:
(în f. mss. 17112: *Privim, dar totuş nostalgia dorințelor nu se alungă)*
Lovit in furtuna de patimi mi-e sufletul ca un copac
(în f. mss. 17112: *Şi desfrunzit In vînt de patimi mi-e sufletul ca un copac)..*

Acuma flăcăii frămîntă în lin caldul must sub picioare
(în f. mss. 17112: *In lin acum flăcăii ager frămîntă musiul sub picioare.*
De sînge îți pare că-i grapa strivită-n călcîiul semeț.
(în f. mss. 17112: *Şi singerează grapa neagră de strugure sub teasc semeț)»*
In veselul cint de lăută şi'n chiote de cinlăreț...
(în f. mss. 117112: *In vesel cint de lăută...)*
Iubito să nu-mi calci iubirea, căci va singera şi mă doare.
(f. mss. 17112: *Iubite nu-mi călca iubirea, căci singera-va şi mă doare..*

El-ei
Primii fulgi de-omăl pe streşini par lumini de lună plină,
Şi e noapte cristalină sub un cer cu disc solar
(în f. mss. 17113: *Şi e noapte selenară...)*
Alb şi rece e ca luna, soarele ce-atila jar
JSe aprinse odinioară in văpaia de lumină.

Viu, sporesc prelung răsună goarnele de vinători
Dar se potolesc cu încetul — Doarme tot acum — Ascultă
(în f. mss. 17113: *Şi se potolesc de-odală — Lingă vatră stăm — Ascultă))*
Cum în pivnițe-ncuiale, zăvorit cu grijă multă
(în f. mss. 17113: *Cum în pivnițe boltite...)*
Numai vinul nou mai cîntă spumegînd prin zăcători
(în f. mss. 18113: *Vinul nou îşi cîntă cîntul.,.)*

Ea-lui
Au tăcut sub neaua vremii ale patimilor goarne,
Dar ne fierbe încă'n inimi al dorințelor pelin...

S-aşteptăm să se prefacă mustul fără preț în vin
Şi nectarul amintirii în pahare să se toarne.

"22 *Tîrziu de toamnă,* **Bucureşti, septembrie 1910. (Datată în mss. 5075 BARSR, p. 61, dată trecută ulterior în voi.** A., **exemplarul autorului)**

Al doilea sonet din ciclul ***Sonetele toamnei,*** **publicate în voi.** A. **în** E.D.I. **poezia este retipărită de sine stătătoare luînd titlul de mai sus şi cu modificările următoare:**

v. 8. Am stat să ne petreacă ***al toamnei*** **rece vînt.**

Ultimele două strofe ale sonetului sînt concentrate în E.D.I. **într-o singură strofă. Ele sunau astfel:**
Şi tu mi-ai spus: Trecutul întreg nu e trecut
(în f. mss. 5075: *Şi tu mi-ai spus: Trecutul nu e tocmai trecut.)*
Din el iubirii noastre să făurim un scul. —
Dar vocea ta în umbră părea o nălucire...

Eu ți-am răspuns: Trecutul rămtnă în trecut,
Căci clipa veciniciei mi-o dai dintr-o privire. —
De ce în umbră glasu-mi părea o amintire?

23 *In toamnă*

în mss. 5075 BARSR p. 62 ca şi în voi. A., **ciclul este format din cinci sonete dedicate toamnei: I. „Te iau te string..." (datat în voi.** A. **exemplarul autorului: Bucureşti, 5 mai 1910), II. „Pe drum mergeam alături (vezi poezia de mai sus), III. „Nu mai vorbi, nu plînge" (Paris, noembrie 1910); IV. „Pustie e grădina" (Paris 2 mai 1911 revăzut în 1915); V. „Plutaşul moarte..." (Tabăra Dadilov, august 1910).**

în E.DJ. **ciclul:** *In toamnă* **reține doar sonetele I, IV şi V care devin în** E.DJ. **I, II şi III, celelalte două: II şi III, formînd conținutul poeziei anterioare:** ***Tîrziu de toamnă*** **şi al celei următoare, în** E.D.I. **intitulată** ***Sfîrşit de toamnă.***

Se observă următoarele schimbări:

II. v. 16. în care o iubire crescuse an ***cu*** **an**

v. 21. Şi ***sub moscheea*** **veche a codrului** ***persan***

v. 22. ***Covor*** **aştern arinii în zilele de zloată**

v. 25. în mss. 5075 BARSR, p. 62: Dar ***credincios*** **prieten un** ***sunet slab*** **de greer)**

v. 28. îmi singerează pieptul ***cu-al amintirii*** **spin.**

III. v. 36 în mss. 5075 BARSR: Şi pulberea s-aşterne *pe pulberea* din drum

v. 42. în mss. 5075 BARSR: Uitarea cum se *lasă* pe suflete pustii.

24 *Sflrşit de toamnă,* Paris, noiembrie 1910, (Datat în voi. A., exemplarul autorului)

în voi. A., poezia este însoţită de nota autorului: „Republicată cu titlul: *Sflrşit de toamnă* în întoarcere şi anume la Casa Amintirii. Schimbări versul 9: —Ascultă la "Văratec... Versul 11: Icoană afumată..."

în E.D.I., poezia respectivă nu mai are forma sonetului, căci cele 12 versuri au fost repartizate în două strofe de cîte 6 versuri fiecare. Pe lingă acestea s-au adus unele modificări faţă de varianta din mss. 5075 BARSR p. 63 şi unele schimbări în ordinea versurilor faţă de variantele din mss. 5075 şi din volumele A., şi ÎN., iar ultima strofă din E.DJ. formulează diferit ideile cuprinse în ultimele două strofe ale sonetului iniţial. Astfel:

v. 3. *O nu-ncerca nici milă, şi mlinele nu-li frînge* a fost înlocuit cu v. 5 al variantei din volumul A:

v. 5. Nu vezi ce toamnă tristă? Cu pete mari de sînge

(In mss. 5075 p. 63: Nu vezi *afară-i toamnă?* Cu pete mari de sînge)

iar v. 3. *E prea tîrziu să crească jăratecul din scrum*

a fost înlocuit cu v. 6 al variantei din voi. A.:

Se iroseşte frunza pornită-n zbor pe drum

(în mss. 5075: *Porneşte frunzălura să moară-n zbor* pe drum) după care urmează v. 8 al versiunii din voi. A.

Versul 6 cu care se sfîrşeşte prima strofă din E.DJ., este v. 7 aî aceleiaşi variante, care este şi refrenul poeziei:

Nu mai vorbi, nu rlde, nu te gîndi, nu plînge.

(în mss. 5075: Nu mai vorbi, *nu te mişca, nu rlde nici nu pltnge}*

Ultima strofă a poeziei din E.DJ., exprimă diferit ideile din ultimele două strofe ale variantei din voi. A.

— R&spuns-ai la Văratic, din vremuri legendare
O sfintă-i zugrăvită de un necunoscut
Icoana byzantină un straniu farmec are.

Căci veacuri după veacuri s-au perindat tăcut,
Răpindu-i strălucirea dar tot mai bllnd ne pare

(în mss. 5075: Răpindu-i strălucirea dar tot *mai sflnt* ne pare
Obrazul ei asemeni iubirii ce a trecut.)

25 *A doua moarte,* Paris 28 martie 1911, revăzută la Florica, 2 noiembrie 1915 (Datat în voi. A. exemplarul autorului). Mss. 5075, p. 67.

în voi. A. poezia nu avea titlul, sfîrşea ciclul Casa Amintirii, era scrisă în litere italice şi avea forma sonetului. în E.DJ. poezia este formată din două catrene şi prezintă următoarele modificări:

v. 3. *In* rugăciunea serii *adoarme aceeaşi muncă*

Strofa a doua concentrează conţinutul ultimelor două strofe ale variantei din voi. A., care sunau astfel:

A vremilor furtună nc stinge şi ne-aruncă
Lumina fericirii în candele de lut.
Dar noi ce-n piept ascundem un cimitir tăcut
De clipe care fură, domnim a ei poruncă..

Noi ştim deşertăciunea clipitelor ce sînt
Ca două umbre trecem, păşind pe un mormînl
Urmăm cărarea noastră în liniştea ce pare.

Acei ce ne trăiră şi au iubit în piept,
Mai mor a doua oară cu noi în înserare,
Sau ne măresc trecutul cu ochiul înţelept?

26 *Ca-n poveste* I. Carlsbad, iulie 1909; II. revăzută şi sflrşită. Predeal august — Florica C. septembrie 1916, (Datată în voi. A.)

în mss. 5075, p. 75, balada a fost intitulată *Băsmire,* apoi la p. 76 *Din basme,* titluri la care autorul renunţă, hotărîndu-se în voi. A. pentru titlul *Ca-n poveste.*

Republicată în E.DJ. cu următoarele schimbări:

v. 2. Ei, *buni ca alba pită* dospită de pe masă,

v. 74. Prin *şapte* ţări venii, Domniţă dragă.

27 *Lanterna magică,* 30 oct. 1926 (Datată în mss. 5077 BARSR, p. 194, unde se află şi indicaţia autorului: Pentru *Casa Amintirii* din voi. *Întoarcere".)*

A apărut în *Gloria României.*

VI (1927), nr. 1, ian. p. 2 şi în *Adevărul literar şi artistic* VIII (192 +) nr. 362, 13 nov. p. 1.

Retipărită în E.DJ. cu următoarele modificări:

11. Scufița roșie *prin pădure-n mers*
15. *Și iată că mă simt așa sărac*
16. *Și atît de mare că mă prinde frica*
19. *Ușor* — Scufița roșie a plecat

VISĂRI PĂGÎNE (1910-1912)

Am prezentat deja cronologia poemelor din voi. VISĂRI PĂGÎNE, ediția originală precum și repartiția lor în cicluri. Cîteva din poeme au fost alese și retipărite în 1927-1928 în voi. ÎNTOARCERE, și anume: I. *Vis și Centauri,* II. *Renaștere,* III. *Rugă păgînă,* IV. *Viziuni,* V. *Artemis Unor mori de vînt. Daii Nipon* și *Opium* (din voi. AMĂGIRI) și *Visai de o cetate.*

în E.DJ. Ion Pillat a păstrat în linii mari distribuirea poemelor din ediția originală. Ciclul *Centaurii* a fost amplificat cu *Blestemul* (ultimele patru strofe ale poemului *Centaurul),* cu *Vedenie* (poemul: *Cel din urmă Centaur* din ciclul de sonete) și cu *Artemis.* Datarea poemelor a fost reprodusă după cum a fost însemnată de Ion Pillat în VISĂRI PĂGÎNE, volumul său personal.

28 Stnt zile, Paris, 23 dec, s.v.*, 1910

Poemul a fost socotit de poet o potrivită introducere în acest volum și în V.P.e.o. el apare sub titlul mai cuprinzător de *Predoslovie.*

Față de forma originală a poemului se remarcă o singură schimbare:
8 — *Întins urmai* cu ochii corăbiile in zare

29 Voci în amurg, I, Florica, 6 oct. 1910, II, Paris 21 febr. s.n.* 1911.

în V.P.e.o. *Voci în amurg* este titlul unui ciclu format de două poezii, prima intitulată *Timur Lenk, Firdusi sau Galileanul,* iar a doua: *Voci în amurg.* în E.DJ. Ion Pillat le-a reunit într-un singur poem intitulat *Voci în amurg.* în E.D.I. și doar la tabla de materii, prima parte este deosebită prin începutul primului vers: *„Vei fi cuceritorul";* iar a doua parte prin versul: *„De-o aripă de un sînge".* în V.P. primele strofe în care sînt evocați pe rînd: neînfrîntul Timur Lenk, dulcele poet persan Firdusi (980—1020) și blîndul Christos, au subtitlul: *Ei,*

* *s.v.* prescurtare de la „stil vechi" și *s.n.* prescurtare de „la stil nou"

iar ultimele versuri exprimînd concluzia autorului despre dispariția în neant atît a stăpînitorilor cît și a creatorilor de poezie și de religie au sentențiosul subtitlu: *Eu.* în E.DJ. se renunță la aceste indicații. Atracția lui Ion Pillat către marii cuceritori asiatici, evocați în poezia de mai sus ca și în poemul de mai tîrziu: *Cîntecele stepei,* i-a fost amplificată de lecturile din copilărie, care, după cum mărturisește: „m-au influențat adînc și au avut un răsunet în opera mea" printre care „o carte franceză de Leon Cahun intitulată *La baniere bleue,* un roman de aventuri istorice după vremea lui Genghis Han și care se petrece în stepele Asiei Centrale și Turkestanului. Acestei cărți — ferment puternic pentru tînăra mea imaginație — și desfășurării, unduite la nesfirșit, fără umbră de copac dar cu cîte un ochi de iaz deschis prin stuful văilor, a stepei dorohoiene din preajma Prutului, mult mai pustie altă dată sub regimul marii proprietăți decît acum după expropriere, le datoresc înclinația mea, păstrată pînă astăzi, pentru poezia stepei." (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 267)

I. v. 15. *Și* blajin vei întinde de-asupra lor un ram.
II. v. 11. *Pustiul unde sîntem se-ntinde ca o mare*
v. 12. *Și ca* corăbii smulse de un vîrtej de vînt
v. 13. *Pe dinsul fug nebune* cu miile popoare
v. 27. *Își iau eternitatea tot una de departe.*
v. 28. *Dar simt,* Iehova-n mine că sînt legat de moarte!

30 Visai de o cetate, Paris, 17 dec 1911

Retipărită în voi. Î.N. unde la sfirșitul poeziei se află indicația autorului: „Fără ultimele două versuri". în E.D.I. s-a păstrat insă forma originală.

Următoarele patru poeme din E.D.I.: *Divan din Brussa, Divan din Basra, Divan din Bagdad, Din Rubayatul lui Jussuf,* formau în ediția originală a VISĂRILOR PĂGÎNE, ciclul *Cîntece,* dedicat A.S.R. Prințului Carol. Ion Pillat declară că primele trei „divane" i-au fost inspirate de poemele lui Heine din „Romancero". (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 279)

31 Divan din Brussa, București, 13 martie, s.n., 1910.

în f. mss. 17.164, MLR poezia iscălită in glumă „Iussuf Pillaf", prezintă următoarele diferențe față de aceea publicată în V.P. Indicăm deosebirile din f. mss. 17.164 și V.P. față de ultima formă retipărită în E.D.I.

v.3 V.P. Verde-albastră *- Zic* moslinii:
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 5. Făr-a şti *dacă* e verde
f. Mss. 17.164 M.L.R. 7. *Căci o mie* de ani trecut-au
f. Mss. 17.164 M.L.R. *Oglindiţi* în mii de feţe
f. Mss 17.164 M.L.R. 12. *Tot* asculţi întreaga viaţă
f. Mss. 17.164 M.L.R. 13. Făr-a şti *dacă ea rîde*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 14. Ori *dacă ea plînge pururi*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 21. Dar zărit-am *numai ochii*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 22. Verzi albaştrii *într-o seară* Se renunţă Iar
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 23. *Oglindind în a lor ape*
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 24. *De dorinţi o mie una*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 25. *Auzit-am numai glasul*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 26. *Rîsul plînsul îmbinindu-l*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 27. *Şi spre lauda-ţi, o, Allahl*
f. Mss. 17.164 M.L.R. 28. *Scrii smerit aceste rînduri*

în E.DJ. ultimele patru versuri de mai jos, ale ultimei strofe din Y.P.e.o. au fost suprimate. Ele erau:

v. 25. *Deci desculţ cum vrea Profetul*
26. *Şi cu faţa către Meca*
27. *Cînlăreţ de altă lege*
28. *Cînt Alah, spre slava ta!*

32 Divan din Basra, Paris, 17 februarie s.n. 1911

în E.D.I. s-au modificat următoarele:

v. 13. Sună *zicătoarea astfel*

v. 20. *Tac şi dau din cap imamii*

în E.D.I. s-a renunţat la ultimele patru strofe din Y.P.e.o.

„Pradă e iubirii care
Te orbeşte şi le-omoară
Jertfă vie"... şi turbanul
Iar s-afundă în scriptură.

Peste ţări şi mări dervişul
Vine neştiind de vrajă
Răcoritu-l-au tustrele
Şipotele-n drumul Basrei

Deci nu-i vina lui, iubito
Dacă el orbind nu vede
Nici pămint nici cer, ci numai
Doi ochi negri printre gene.

Nu e vina lui iubito,
Inima-i de sîngerează
Ca şi rodia ce se sparge
în grădinile din Basra!

33 Divan din Bagdad, Paris, 29 februarie, s.n., 1912

în E.D.I. s-au modificat următoarele:

v. 5. . . . . . .Califul.

v. 7. . . . . . *Şe-razada*

v. 15. Mîine gîtul ei *ca neaua*

v. 16. *Va purta colan de sînge*

v. 20. *Ca un iatagan de aur.*

Se renunţă la ultimele 4 strofe:

Harun el Raşid de veacuri
Nu mai e. A lui iubită
Odihneşte Ungă dînsul
La Bagdad tn vreo geamie

Roşie ori trandafirie,
După cum atinge piatra
Raza soarelui ce-apune,
Raza soarelui-ce-nvie.

Un moslim şi astăzi este,
— Deşi nu-i Harun Raşidul —
Ce de-o mie nopţi îşi jură:
„Mîine-mi voi ucide dorul".

Dorul lui nemuritorul,
Să-l răpună nu se'ndură
Dar de-o mie nopţi şi una
Să-l ucidă el îşi jură.

34 Din Rubayatul lui Yussuf —Strofele 1, 4, 5, Paris iarna 1911.
— Strofele 2, 3, Bucureşti mai 1910.

f. M.L.R. 17.114 v. 2. *O!* Saki, tu *ne verşi* în primăvară nouă
V.P. v. 2. *Şi* Saki *tu ne toarnă* în primăvară nouă
V.P. v. 4. *Vinul toamnei trecute* ce scîntee-n pahar
i. MLR 17.114, V.P. v. 5. *Prin* paltinul...
f. MLR 17.114, V.P. v. 7. Miros de iasomie *ne-atinge* prins de vînt
f. MLR 17.114, V.P. v. 9. Legănîndu-mi *visătoare* colan de braţe moi
t. MLR 17.114, V.P. v. 10. *Mi-ai zis: Priveşte luna* se-nalţă *printre* foi
f. MLR 17.114, V.P. v. 11. Iubito nu e luna ci chipul tău *ce trece*
f. MLR 17.114, v. 12. Pe cer *vechea oglindă* râsfrîntă...
V.P. v. 12. *...Oglinda veche* răsfrîntă ...
f. MLR 17.114, V.P. v. 18. Nisipul şi *uitarea îmi vor călca pe urme*
1. MLR 17.114, V.P. v. 19. Dar azi ce-mi pasă mie *văzîndu-te...*
f. MLR 17.114, V.P. v. 20. *Al morţii Muezin chemîndu-mă pe nume*

•*35 Din Samisen*

în *Mărturisiri,* p. 278—279, Ion Pillat declară că lui Lofcadio Hearn (1850—1904) şi cercetărilor sale etnografice despre Japonia (Kokoro Unknown Japan) şi lecturii lucrărilor orientalistului Louis Burnouf (1891—1907) le datorează inspiraţia *Visărilor budiste* şi ciclul *Din Samisen* al aceluiaşi volum.

Revista Fundaţiilor regale. XI (1944), nr. 2, febr. p. 280—281.

în voi. V.P., poemul *Din Samisen* are trei părţi fiecare scrisă la o dată diferită: I, Paris, 21 mai, s.n., 1911; II, Paris 25 februarie, s.n., 1912; III, Predeal, 2 septembrie 1912. în E.DJ., el a fost redus la două părţi intitulate, la tabla de materii astfel: I —*Munte Fuji* şi II —*Lingă* •*templul vechi.*

în E.D.I. poemul a fost modificat prin următoarele schimbări aduse versurilor şi prin suprimarea unora dintre strofe, după cum urmează:

I. v. 1. Munte Fuji, *Fuji Yama*
v. 3. *Biwa berze sbor pe lacu-ţi.*

Se renunţă la strofele 2 şi 3:

Cad flori albe la Kitzumo
Din cireşi trandafirii
Lin se scutur liliecii
Pe cărări la Kumamoto —

— Munte Fuji nu stnt norii,
Ci sînt doruri azi uitate

Berze nu-s pe lacul Biwa
Vîslele pornesc alături.

v. 11, E.DJ. respectiv v. 21 din voi. V.P.: *Strune de mătase inimi*
v. 12, E.DJ. respectiv v. 22 din voi. V.P.: *Amîndouă* ni se frîng

în continuare, primele două strofe ale părţii a II-a a poemului respectiv din E.DJ. sînt de fapt primele două strofe ale părţii a III-a din voL V.P., cărora li s-au schimbat:

v. 2. E un lac şi *el oglindă*
v. 8. *Luna albă* cum răsare

Iar strofele patru şi cinci devin prima şi a doua strofă a părţii a II-a din volumul V.P. în E.DJ. au fost inversate între ele versurile 1 şi 2, ale primei versiuni, devenite versurile 9 şi 10 ale ultimei variante- S-au mai schimbat:

v. 10. *Lingă* coastele Japoniei
v. 13. Că pescarii spun: *„Tot* cerul
v. 14. *Faţa lui tn ea işi spală*

S-a renunţat la strofele 3—6 ale părţii a II-a a poemului iniţial_

Printre culmile Japoniei
Fuji Yama i se spune
Unui munte sfint. Zăpada-i
E atît de argintie

Că ne-au spus Niponii: „Luna
Raza ei din ea îşi toarce".
Dar ştiu un obraz, un singur
Mai curat ca Fuji Yama

Jizo se numeşte zeul
Care-n ţările Japoniei
Cu copii morţi se joacă
Zîmbetu-i e atît de dulce

Că părinţii spun: „O mamă"
Pruncului n-ar rîde astfel.
Dar cunosc un zîmbet, unul,
Mai blajin ca al lui Jizo.

Din partea a III-a a poemului din V.P. au fost suprimate strofele 3—5:

Spun Niponii „De zîmbeşte
Creşte lotusul albastru,
înfloreşte pretutindeni
Şi e locul o grădină".

Templul n-am văzut din Niko
Şi nici lacul ce-l oglindă...
Dar iubito, cu-o privire
Limpezeşti tnlregu-mi suflet.

Cînd zimbeşti atît de dulce
Inima îmi înfloreşte
Deodată ca un lotus
Fermecat de Cakya-Muni.

36 *Rugă lui Buddha,* Paris, 23 februarie, s.n., 1911

Poezie publicată în *Convorbiri literare,* XLVI (1912), m. 2, p. 265, unde este datată: iulie 1911.

în voi. V.P. poemul începea ciclul Visări budiste şi era intitulat *Rugă budistă* ca şi în *Convorbiri.* în E.DJ. au fost modificate versurile:

1. Am fost o *Cakya* Muni, acel *care* visase (în- *Convorbiri literare)*
6. *Brahman* fără ştiinţă şi fir fără fior (V.P. şi *Convorbiri literare)*
7. *S-a chinuit* o viaţă să prind-al vieţii fuior (V.P. şi *Convorbiri literare)*
17. Sînt obosit *de mine,* Stăpîne... (în *Convorbiri literare)*
18. *Dorinţa nesfirşită de-a pururi să adorm* (în *Convorbiri literare)*

37 *Visări budiste*

Poemul astfel intitulat în E.D.I. este alcătuit din următoarele trei poezii din voi. V.P.e.o.:

Samsara, închinat „Doamnei Eliza Brătianu" (dedicaţie la care se renunţă în E.DJ.) şi scris la Paris, începutul lui ianuarie, s.n., 1912 noaptea; *Spre Nirvana* cu dedicaţia: „Fratelui meu Nicolae" (dedicaţie la care se renunţă în E.DJ.) Paris, în noaptea de Moş Ajun. Ianuar s.n. 1912) şi *Karman,* Paris, 23 martie 1912.

în E.D.I. cele trei părţi ale poemului au fost diferenţiate la tabla de materii cu subtitlurile: *Nu e Inttia oară, De ctnd pe valul vremii* şi *O, Buddha Sakya Muni.*

Au fost modificate următoarele versuri:

Partea I-a

v. 1. *Dar* nu-i întîia oară cînd ne-nchinăm iubirii
4. 4. De mult în noi sădit-au *necunoscutul* fior...
v. 5. *Ne aruncase Brahma năvodul amăgirii*
v. 9. *Purtam* din treaptă-n treaptă spre alte chipuri noi,
v. 10. *Căci „Maja"* fermecase cărările deşarte
v. 12. *Ctnd ne jucam noi, morse,* spărgînd val după val?
v. 16. O seară primăvara, *pornit-am* împreună
v. 19. Un rîu înot *urcat-am* şi din păduri de brad
v. 22. *Cu liane pe palate de marmoră,* pe porţi
v. 23. *Ctnd slam întinşi la soare sub razele cernute*
v. 24. *Doi „cobra"-n* nemişcare acelor ce sînt morţi
v. 28. *Sunt un* Siva *de-aramă sau un Vişnu de piatră*
v. 29. Zăream aceeaşi lună pe ceruri *sus* şi-n lac
v. 30. O clipă... *şi-adormeam încolăciţi pe vatră*
v. 46. Apoi... dar e zadarnic trecutul *să-l înşir*
v. 48. Ne *vine-n* vînt *mireasmă* de fîn şi trandafir
v. 49. Din nou *se-mbracă* marea cu *valul alb al spumii*
v. 50. *Iar Brahma* ţese iarăşi al amăgirii fir.

Partea a II-a:

v. 18. într-o grădină-rc *care* îţi pierzi sub muşchi cărarea
v. 19. Lin odihnesc: copacii de vînt îşi *scutur* floarea
v. 21. Pe atunci poet şi *Sufi* cu vîntul tălmăceam;
v. 23. Priveam, uitînd *scriptura* cu rodul nebuniei,
v. 24. Cum se strecoară pacea în ochii lui *Kayam.*
v. 25. *Sau voi visa-n* cadenţa neturburatei mări

Partea a III-a:

v. 8. *Vor piere* pieritoare ca un lătrat de cîine
v. 10. Privească: el cu sine *stă;* roata vremii trece,
v. 12. Un *„Yoga."-nfră(itul,* cu al Nirvanei fior
v. 13. *Va trece* spune legea, de mii de ori un an
v. 22. Mă sperie chiar *şi* ruga de a fi o nefiinţă,
v. 23. Căci cine ştie *unde,* rodind ca o seminţă

38 *Imn de închinăciune,* Paris, 28 mai 1918.

La sfîrşitul poeziei: „Inspirată de un text budist publicat de Burnouf", Poemul din V.P. a fost retipărit aidoma în E.D.I.

Ciclul de poezii *Visări budiste* este urmat în V.P.e.o. de următoarele: *Lămuriri la Visările budiste,* socotite necesare de Ion Pillat.
— *Cakya-Muni* sau *Baghavat* (prea sflntul) sau *Buddha Cakya-Muni,* diferite numiri ale lui Buddha.

— *Karman* sau *Karma:* mişcare, faptă, faptă omenească săvîrşită, — privită ca bună ori rea. Aduce drept răsplată plăcere sau chin făptuitorului în viaţa aceasta sau într-o viaţă viitoare. *Karmanul* unui om determină forma şi felul vieţilor lui succesive în decursul evoluţiei lumii *(Samsara).*
— *Samsara:* evoluţia lumii; — şirul de metamorfoze prin care trec fiinţele în drumul spre neant, spre *Nirvana* la care tinde înţeleptul, Alesul.
— *Maya:* „Aceea ce nu este"; iluzia amăgirii; puterea de amăgire, cauza aparenţei amăgitoare a evoluţiei lumii (Samsara).
— *Yoga,* unire; armonie; unirea celui care cugetă cu obiectul cugetării; un fel de practică religioasă transcendentală a lumii simţurilor. Acel ce se îndeletniceşte cu această practică.
— *Brahma,* zeul Creaţiunii.
— *Vişnu* sau *Mukunda* sau *Hari,* zeul preservaţiei.
— *Siva, Siva* sau *Bhava,* zeul disoluţiei.
— *Kayam* sau mai bine *Omar Khayyam* (mort în 1123) poet persan din Nişapur cunoscut mai ales pentru un *Rubayat* faimos în tot Răsăritul *(Bubay*—catren; *Rubayat*—culegere de catrene). Făcea parte din secta filosofico-religioasă a *Iufiţilor.*

Centaurii

în voi. VJP.e.o. ciclul Centaurii este însoţit de explicaţia: *In urma unui vis* şi este dedicat: Lui Horia Furtună. Ion Pillat declară în *Mărturisiri,* p. 278: „Motivul acesta al Centaurilor, care m-a urmărit mult timp ca o obsesie, are la origină citirea măreţei poeme în proză *La Centaure* a lui Maurice de Guerin—pe care am tradus-o în româneşte după război, fără să o public pe atunci — dar, mai ales, se datoreşte unui vis straniu avut o noapte, la Paris, în 1911, în care mă vedeam şi mă simţeam trăind sub altă formă: jumătate om şi jumătate cadruped. Goneam nebun printr-o pădure cu copaci înalţi şi rari — auriţi de toamnă — printre care se zărea marea nordică într-o lumină orbitoare. Goneam nebuneşte de-a lungul ţărmului înalt, speriat de răsunetul fatidic al copitelor mele, lovind în cadenţă surdă pămîntul uscat şi căptuşit cu frunze moarte... Să tălmăcească alţii «freudian» sau nu acest vis ciudat. Eu însă i-am trăit adînc realitatea, şi acei critici, care în poemul *Centaurii* n-ar vedea decît un motiv literar s-ar înşela după mine cu totul".

într-o scrisoare, nedatată, către Florica Rosetti (probabil din ianuarie 1911) Ion Pillat scrie: „Mă întrebi dacă public *Centaurii?* I-am trimis împreună cu alte poezii prin Nicolas Lahovary (Bibico) Domnului Maiorescu,

care (după cum scrie Nicolae) a fost destul de binevoitor şi gentil spre a le da „Convorbirilor". Trebuie negreşit să-i scriu spre a-i mulţumi — dar nu prea ştiu cum s-o învîrtesc: unchiul tău mă cam intimidează — totuşi n-aş vrea să trec drept un băiat rău crescut..."

în voi. V.P. ciclul Centaurii este format din: I, *Vis şi Centauri,* II, *Centaurul,* III, *Renaştere,* IV, *Fugă de Centauri,* V, *Cel din urmă Centaur,* VI, *Rugă păgînă.* La republicarea în voi. ÎN. au fost reţinute doar: I, *Vis şi Centauri,* II, *Renaştere,* III, *Rugă păgînă,* IV, *Viziuni* (în V.P. *Cel din urmă Centaur)* şi *Artemis* (poezie apărută în voi. A.). în voi. ÎN., exemplarul autorului, se află indicaţia privind succesiunea poemelor: „La o nouă ediţie a se intercala între I şi II, poezia *„Centaurul";* între II şi III poeziile *„Fugă de Centaur"* şi *„Cel din urmă Centaur",* numerotate respectiv II, IV şi V din *Visări Păgîne* (Minerva 1912). Ciclul întregit astfel va avea opt părţi în loc de şase din *„Visări Păgîne"* sau de cinci din acest volum. *„Renaştere"* va fi deci numerotată 111 *„Rugă păgînă", „Viziune"* şi *„Artemis",* respectiv: III, VII, VIII".

39 Vis şi Centauri, Paris, martie 1911

în f. mss. 17.114, MLR, poemul are ca motto: „Et je me livre aux Dieux que je ne connais pas" — Maurice de Gue>in.

în E.D.I. s-a păstrat versiunea iniţială a poeziei din voi. V.P. repetată şi la republicarea ei în voi. ÎN.

40 Centaurul, Paris, 17 iunie s.n. 1911.

în f. mss. 17.160, MLR dedicaţia „în memoria lui Leconte de Lisle" mărturiseşte omagiul şi supunerea inspiraţiei lui Ion Pillat şefului şcoalei poeziei parnasiene.

Se observă diferenţe între prima variantă, din manuscris şi versiunea din V.P.:

f. mss. 17.160 MLR,' v. 8. Femeia ce ascunde în sinu-i *viaţă nouă*
f. mss. 17.160 MLR, v. 9. *Şi curînd a şaptea zi* amurgu-ncet se stinse
f. mss. 17.160 MLR, v. 10. *Parcă gemea în umbră lot marmorul, cioplitul*
f. mss. 17.160 MLR, v. 11. *Şi zeul armăsar* mai alb ca spuma mării
f. mss. 17.160 MLR, v. 12. Din noapte *se născu* cînd lună fu'n văzduhuri
f. mss. 17.160 MLR, v. 14. *El,* muritor măsoară o clipă nemurirea
f. mss. 17.160 MLR, v. 16. De ce din somnul pietrii *tu m-ai sculat nebune?*
f. mss. 17.160 MLR, v. 17. *De ce m-ai îmbrăcat cu haina ta* cu lutul?

f. mss. 17.160-MLR, v. 18. Sînt zeu şi *armăsar* de-odată— Oî durere
f. mss. 17.160 MLR, v. 19. *De-a fi nemuritor simţindu-ţi totuşi* [moartea,
f. mss. 17.160 MLR, v. 20. *De a nu putea iubi şi să te muşte dorul.*
f„ mss. 17.160 MLR, v. 21. *Demiurgos nu putu s-o facă,* ai făcut-o
(•şi V.P.e.o.) ..- v. 22. *Celui* dintîi centaur. „Dar glasul i se frînse
(şi V.P.e.o.) v. 24. *Şi nechezînd d-odală porni fugar prin noapte.*

41 *Blestemul,* Paris, 17 iunie, s.n., 1911

Poemul a fost alcătuit din ultimele patru strofe ale primei variante din YJ*. a poemului *Centaurul,* modificîndu-se versurile:
f. mss. 17.160 şi V.P. v. (25) 1. *De-atunci* pe drumul vremii...
f. mss. 17.160 (26) 2. Umplut-au tot pămîntul *neamul* de semizei
V.P. v. (26) „Umplut-au tot pămîntul *fugarii* semizei
f. mss. 17.160 v. (27) 3. —*Iar* numai cîte-odată...
V.P. v. (27) 3. —*Dar* numai cîte-odată
f. mSs. 17.160 şi Y.P. v. (29) 5. —*îndrăgostiţii singuri şi cei care-i adună*
f. mss. 17.160 şi V.P. v. (30) 7. —*Zăril-au* spun cu groază...
f. mss. 17.160 MLR şi V.P. v. (32) 8. —*Centaurii trectnd* strîngînd la piept femei
f. mss. 17.160 MLR v. (34) 10. — *Şi* zeul ce *trăieşte* în piele de-armăsar
V.P. v. (34) 10. —*Căci... tresare*
f. mss. 17.160 MLR v. (35) 11. —*Zadarnic va dori* femeia
f. mss. 17.160 MLR v. (36) 12. —Deşi *noi nu purtăm potcoavă* de aur
f. mss. 17.160 MLR v, (38) 14. —*In fiece poet trăieşte* un Centaur
V.P. v. (38) 14. •—*în pieptul tău poete* se zbate un Centaur
f. mss. 17.160 MLR şi V.P. v. (39) 15. —*Căci cel dinţii poet fu cel dinţii Centaur*

42 *Renaştere,* Florica, 28 septembrie 1911

v. 12. V.P. *O svlrl* şi mă cutremur ca un copac în vînt

43 *Fugă de centauri,* Paris 22 mai s.n. 1911.

In f. mss. 17.162 MLR şi în V.P. sînt următoarele diferenţe faţă de ultima formă dată poemului în E.DJ.
f. mss. 17.162 MLR şi V.P. v. 1. *Cobor pe povirnişuri cu cozi şi plete-n vînt*
f. mss. 17.162 MLR v. 2. Centaurii şi *noaptea prelung prin văi răsună*
f. mss. 17.162 MLR v. 4. *Iar izgonitul neom* în herghelii s-adună
V.P. v. 4. *Dar neamul izgonitul* în heghelii s-adună (identic în E.DJ.)
f. mss. 17.162 MLR v. 5. *Oprindu-se de-odată* pe ţărmul nalt şi frînt
V.P. v. 5. Şi-şi potoleşte mersul pe ţărmul nalt şi frînt
f. mss. 17.162 MLR v. 6. *Priveşte* valul mării rostogolit pe dună
V.P. v. 6. Privind la valul mării rostogolit pe dună
(identic în E.D.I.)
f. mss. 17.162 MLR v. 7. *Dar Okeanos singur* mai e nemuritor
f. mss. 17.162 MLR şi V.P. v. 7. *Doar* Poseidon mai este pe mări...
i. mss. 17.162 MLR v. 9. *Şi nu mai slnt sirene prin ape* de izvor
V.P. v. 9. *Sirene nu mai afli...*
f. mss. 17.162 MLR v. 10. *Murit-au însăşi zeii — dar azi din nou* învie
f. mss. 17.162 MLR şi V.P. v. 10. *Şi au murit chiar zeii.* Dar groaznic azi învie
f. mss. 17.162 MLR 11. *în armăsarii oameni* al morţii *straniu* fior
V.P. v. 11. în cele două piepturi al morţii *straniu* fior
f. mss. 17.162 MLR v. 12. *Şi groaza-i* biciuieşte prin liniştea pustie
V.P. v. 12. Şi spaima-i biciuieşte prin liniştea pustie
(identic E.DJ.)
f. mss. 17.162 MLR v. 13. *Ca-n vremi aud pe stincă pasul străin şi greu*
f. mss. 17.162 MLR şi V.P. v. 13. Pe stînca goală vine un tropot neînfrînt
(identic E.DJ.)
f. mss. 17.162 MLR v. 14. *Şi-n goană iar s-aruncă în viforul furtunii*
V.P. v. 14. Cu umbra el *se-nalţă şi creşte-n* înserare...

f. **mss. 17.162 MLR v. 15.** ***Să scape-n fuga oarbă de crudul semi-zeu***
V.P. **v. 15. Nebuni îşi încordează puternicul avînt**
(identic în E.DJ.)
f. mss. 17.162 MLR v. 16. ***Căci au crezut să vadă in spaima lor nebună***
V.P. **v. 16. Centaurii:** ***văzul-au*****ieşind din lună-n zare**
f. mss. 17.162 MLR v. 17. ***Cu buzduganu-n mină sub coama lui de leu***
V.P. **v. 17.** ***Sfîrşitul lor*** **vestindu-1 şi veşnicul mormînt**
f. **mss. 17.162 MLR v. 18.** ***Herakles neînvinsul pe discul roş al lunei***
V.P. **v. 18. Un armăsar, intiiul,** ***slăptn pe a lor cărare***

44 ***Cel din urmă Centaur,*** **Paris, 19 iunie, s.n., 1911**

(în f. mss. 17.161: MLR luni 6—19 iunie 1911)

în f. mss. 17.161 MLR şi V.P. **poemul prezintă cîteva mici modificări faţă de ultima Iui versiune din** E.DJ.

f. mss. 17.161 MLR v. 1. ***Visat-am că eram cel din urmă Centaur***
V.P. **v. 1. Visasem cel din urmă Centaur că eram (identic** E.D.I.)
f. mss. 17.161 MLR v. 2. ***Uitase lot pămîntul neamul de semizei***
V.P. **v. 2. Dormea sub lutul vremii pierdute hyppogeea**
(identic E.DJ.)
f. mss. 17.161 MLR v. 3. ***Şi noaptea cînd treceam în goană pe alei***
V.P. **v. 3. Şi seara, cînd în treacăt umbream în mers aleea**
(identic în E.D.I.)
f. mss. 17.161 MLR v. 4. ***Doar pietrele lovite îmi scăpărau scîntei***
V.P. **v. 4. Potcoava mea de aur îmi scapără scintea**
(identic în E.D.I.)
f. mss. 17.161 MLR v. 5. ***Suna pe slîncă straniu copita mea de aur***
f. mss. 17.161 MLR şi V.P. **v. 5. Pe care-n drumul nopţii sonor o cadenţam**
(identic în E.D.I.)
f. mss. 17.161 MLR v. 6. Cutreieram în van codrii bătrîni de brad
V.P. **v. 6. Cutreieram** ***zadarnic pădurile*** **de brad**
(identic in E.D.I.)

f. mss. 17.161 MLR v. 9. Cînd mă iveam din ***umbra pădurilor pustii***
V.P. **v. 9. Cînd mă iveam din** ***umbră pe-nlinderea pustie***
(identic în E.D.I.)
f. mss. 17.161 MLR v. 10. Sau cînd mă ***purta setea să mă cobor la vad***
V.P. **v. 10. Sau cînd purtat de sete mă coboram la vad**
(identic în E.D.I.)
f. mss. 17.161 MLR si V.P. **v. 12.** ***Şi nechczînd dorinţa-mi*** **pe ţărmul nalt al mării**
f.' mss. 17.161 MLR şi V.P. **v. 13. Nebun zdrobeam copită de** ***ţarina cărării***

45 ***Rugă păgînă,*** **Predeal 16 aug. s.n. 1911**

Retipărită în E.D.I. **cu foarte mici schimbări faţă de forma poemului din** V.P. **şi** ÎN.:

V.P. **şi** ÎN. **v. 4.** ***Din codrii...***
V.P. **şi** ÎN. **v. 17. Tăcerea să** ***se-ntindă*** **pe şesuri ca o mare**

46 ***Vedenie,*** **Florica 8 septembrie 1911**

în V.P. **poemul se află înclus în ciclul Sonete, şi poartă titlul:** ***Celui din urmă Centaur*** **şi dedicata: „Lui Ion Niculescu-Dorobanţ", care-i era unchi, fiind căsătorit cu mătuşa saTatiana, una din fiicele lui IonC. Brătianu. La republicarea poemului în voi.** ÎN. **şi** E.DJ., **se renunţă la dedicaţie. în voi.** ÎN. **poemului i se dăduse titlul** ***Viziune*** **şi i-au fost aduse unele mici schimbări:**

V.P. **v. 2. Dar azi pe malul apei** ***altarul sfînt &*** **Dianei**
V.P. **v. 3. Se prăbuşe-n ciorchine** ***de viţă...***
V.P. **v. 7. Veneau** ***să-şi cînte dorul chiar lor*** **necunoscut**

47 ***Artemis.*** **începută la Florica, 2 mai 1915, sfîrşită Bucureşti, 1 octombrie 1915.**

(Poezie datată în voi. A., exemplarul autorului, unde este publicată pentru prima oară şi are următoarea indicaţie: „Retipărită în ***întoarcere*** **(1927), la sfîrşitul ciclului Centaurii, numerotată V şi cu acelaş titlu").**

în voi. ÎN. apar neînsemnate schimbări care trec şi în E.DJ.

A. v. 4. Minate ca *de-un* viscol...

A. v. 11. Vibrind, din arc de fildeş porneşte *a ei* săgeată

48 Unui hermafrodit de marmură

Subtitlu: *Găsit pe marginea mării.* Paris, 17 iulie s.n. 1911.

în f. mss. 7654 M.L.R. poezia autograf este datată 14—27 iulie 1911 şi este intitulată *Hermafroditul.* în V.P. poemul, cu titlul: *Unui hermafrodit găsit pe marginea mării* este inclus în ciclul Ode barbare, în E.DJ. s-au schimbat:

V.P. v. 2. Prin alţii-ncercăm a noastră *făptură*

VJ*. v. 8. *Hermafroditul*

iar ultima strofă a poeziei din E.DJ. concentrează următoarele ultime două strofe din YJ*.:

Întins pe nisipul mării spumoase
Ca spuma de alb, ca stlnca de Păros,
Priveşte la valuri cum se frăminlă,
Se-nalţă şi cad.

El singur senin în lume de patimi.
Căci darnic pe sine se întregeşte
— Şi chipuri ce trec tn ochi el oglindă
cu nepăsare.

49 Mării păgîne, Paris, 12 dec, s.n., 1911.

Poezie publicată în *Convorbiri Literare* XLVI (1912), nr. 7, iul., p. 780 cu titlul: *în ritmul antic.*

în voi. V.P. poezia apare închinată Doamnei Sabina Cantacuzino, mătuşa poetului Ion Pillat, dedicaţie la care se renunţă la republicare, în E.DJ. au fost schimbate următoarele:

Convorbiri Literare şi V.P. v. 1. Cum scoica zvîrlită pe *ţărmuri* păstrează

Convorbiri Literare şi V.P. v. 2. *Deapururea* freamătul mării sălbatici

Convorbiri Literare şi V.P. v. 7. *Nereu păstorul,* din bucium să *sune*

Convorbiri Literare şi YJ*. v. 8. *Cu Glaucos* pe stînci (Cu *Glokos* pe stînci în *Convorbiri Literare)*

Convorbiri Literare şi V.P. v. 10. Vîslaşii, *proptindu-şi* lopeţile grele,

Convorbiri Literare şi V.P. v. 14. *Spre* mare m-oi duce...

Convorbiri Literare şi V.P. v. 20. *Şi* zeii — delfini

50 Către Proteu, Paris 17 iulie, s.n., 1912.

în V.P. poezia inclusă în ciclul Ode barbare este intitulată *Lui Proteu* şi prezintă următoarele diferenţe faţă de ultima versiune din E.D.I.:

V.P. v. 10. *Sau* plînge privirea-/i şi gura ta rîde?

V.P. v. 14. *Urmau* în amurguri, *ne-au spus* corăbierii

V.P. v. 17. Mai mult ca *chemarea* tritonilor noaptea.

51 Necredincioasei, Paris sfîrşit decembrie 1911. în f. mss. 17.159 M.L.R. poemul autograf, dar fără nici un titlu, are aceeaşi datare.

în voi. V.P. face parte din ciclul Ode barbare. în E.D.I. se păstrează forma poeziei din f. mss. 17.159 M.L.R. şi V.P.

52 Anotimpurile

Subtitlu *Inscripţii,* Paris 3 decembrie s.n. 1911. în f. mss. 17.163 M.L.R. autograf, poezia este însoţită de nota: „Făcut în ziua de duminică 20 noiembrie/3 decembrie 1911 la Paris" şi are indicaţia: „Pour un boudoir de jeune fille" şi apoi explicaţia: „o" grădină. în grădină statuia zeului Amor". în scrisoarea (Mss. 17.127 MLR) adresată Floricăi Rosetti, datată deasemenea duminică 20 noiembrie — 3 decembrie 1911, Ion Pillat scrie: „...îţi trimit aceste versuri făcute chiar azi..." şi mai departe: „sînt nişte versuri scrise sub patru panouri decorative reprezentînd cele patru anotimpuri. Dacă aş fi pictor le-aş fi zugrăvit fiind poet (quelle dârision) mă mulţumesc să mi le închipui. Poţi să-ţi împodobeşti cu ele odaia. (1'imagmation supleera ă la peinture) în fine muzicant compozitor de-aş fi fost aş fi scris un «quator» ..."

Poezia a fost publicată în *Convorbiri Literare,* XLVI (1912), nr. 3, p. 265, avînd titlul *Anotimpurile* şi ca subtitlu: *Panouri decorative.* Ea are data: Paris, noiembrie 1911.

în V.P. catrenele sînt dedicate lui Eugeniu Speranția, poet şi folclorist (1856—1924) omagiat astfel d« Ion Pillat. Dedicația a fost omisă la republicarea poeziei în E.D.I. în V.P. sub titlul *Anotimpurile* s-a reprodus lămurirea pe care autorul a dat-o in f. mss. 17.163 MLR: *Panouri decorative înfăţişînd o grădină. în ea statuia zeului Amor.* Catrenele sînt intitulate: *Primăvara, Vara, Iarna* şi *Toamna.* în E.D.I. cele patru strofe despărțite între ele printr-o steluță sînt Inscripții definind *Anotimpurile.* în f. mss. 17.163 şi *Convorbiri Literare* se remarcă următoarele diferențe față de versiunea din V.P. şi E.D.I.:

v. 2. Cocorii se-ntorc şi prin zare răzbate lung *strigătul* lor.

v. 3. *Ghiocei găsim* pe potecă mergind alături, iubito.

v. 4. *Amor* copilul *de-i* ducem să-şi facă cmaună din ei

v. 7. Stăpîno, cu stropi mari de sînge iubirea *noastră-i* pătată (în *Convorbiri Literare)*

v. 10. *Pustiu si jalnic e dealul* şi vița de struguri lipsită

v. 13. Zăpada curată *adus-a* ieri noapte... (în *Convorbiri Literare)*

v. 14. Cu sania pe drumuri de țară *vor merge* oa»enii astăzi (în *Convorbiri Literare)*

v. 15. Dar *eu ursuz* sînt şi singur privesc tăcut *la* fereastră (în *Convorbiri Literare)*

v. 16. Pe amor iubitul tovarăş de viscol *zvirlit* la pămînt.

Pictor ignotus

53 *O icoană,* Paris 3 ianuarie, s.n. 1911. în voi. V.P. la sfîrşitul poeziei se află nota: „Inspirată de Sl'. Ion Botezătorul al lui Leonardo da Vinci din muzeul Louvre".

în E.D.I. s-au modificat următoarele versuri:

v. 3. *Că s-a născut un Vinci in veacul lui Van Rin*

v. 5. E de *băiat* privirea *iar* ochii sînt de fată.

54 *El însuşi,* Predeal, 1 august s.n. 1911. în f. mss. 17.167 MLR data este: 19 iulie−1 august, Predeal 1911. în *Convorbiri Literare* XLVI (1912) nr. 1, iau. p. 43—44, poezia este datată: iulie 1912. Pictor ignotus: *El tnsuş, Cintec nocturn* şi *Rugă budistă* sînt primele poezii ce i-au fost publicate lui Ion Pillat în două numere consecutive ale *Convorbirilor Literare,* la recomandarea lui Titu Maiorescu.

în f. mss. 17.167, *Convorbiri Literare* şi V.P. apar următoarele diferențe față de poezia respectivă din E.D.I.:

v. 15. £jj *de* purpură bustul *s-ascunde-n* faldul mantii,

v. 15. *Şi bustul purpuriu...* (în *Convorbiri Literare)*

v. 17. Se-aprind! ca şi *laguna-n amurguri* la Ravena

v. 18. Pe cînd zarea sfîntă *ca* cerul...

în *Convorbiri Literare* după v. 9 s-a lăsat un rînd alb.

55 *Gemenii,* Bucureşti, 4 octombrie s.n. 1911.

în V.P. poezia apare dedicată: „Gemenilor Gheorghe şi Alexandru Cr..." Este vorba de frații Cruțescu, prieteni cu Ion Pillat în epoca studenției de la Paris. (Vezi scrisoarea către Florica Rosetti, mss. 17.149 MLR). în V.P. se observă următoarele mici diferențe față de E.DJ.

v. 2. Şi strania *ei* poveste...

v. 6. Şi unde *pricepurăm* amurgul, la Bellagio...

v. 8. Ce nu *vru* să arunce...

v. 10. *Şi-i* îngropa mîndria...

v. 31. De oarece pierise-de-acuma pentru *ceilalți...*

56 *Fresca din Urbino,* Predeal, 3 august 1912. în f. mss. 17.169, MLR datarea: Predeal, 1 august 1912.

în f. mss. 17.169 MLR sînt cîteva deosebiri față de redactarea din V.P. repetată aidoma în E.DJ.:

v. 13. *Eram ajunşi* cu amurgul...

v. 15. Prin *şirul* îndoit...

v. 23. Mergea *din loc in loc vlnind codrul* de pîine

v. 24. Assisa-1 *vedea azi Arezzo-l primea miine,*

v. 24. Assisa ieri, azi *Roma-l* primea <în V.P.)

v. 29. Purtînd priviri ciudate şi vorbe fără *fir.*

v. 32. *Şi cînd grăia plutea* miros de trandafir

v. 37. *Vn an întreg munci*

nr. 37. *O zi numai?* O viață? (in V.P.)

v. 43. *Iar eu învăluit de-apururi* de dorință

v. 45. *Cu ochi luminători de vis* şi suferință

v. 46. *Ce se-nchideau încet* în...

v. 47. Turburător de *dulci*

57 *Rarbarul,* Florica, septembrie 1908, revăzut la Paris — Predeal 1912 Mana Polojințev, bibliograf principal la B.C.S., - secția fotografii - ne-a comunicat o primă variantă a poemului *Barbarul,* scrisă pe verso-ul

fotografiei 53.952, care îl reprezintă pe Ion Pillat împreună cu mătuşa sa Pia Brătianu.

EGO

E-n mine o herghelie de armăsari nebuni.
Stnt unii mai arapii ca noaptea fără stele
Jar alții albi că neaua căzută pe păşuni
fi toți pasc iarba deasă pe ctmpurile mele.

, Pe fiecare-n rind îl prind şi sar călare,
Pribeag pe drumul vieții cu nările de foc,
Cu coama lungă-n vînt, s-aruncă, piere-n zare
D-odată trăznit cade grămadă, mort pe loc.

Atunci încalec p-altul... aşa va fi să fie
Pînă ce armăsarul din urmă o să vie
„Cu mine cal turbat în moarte o să sari".

Şi eu nu pot nimic să-mpiedic dintr-acele
Căci herghelia mîndră cu tainici armăsari
E însăşi herghelie a sufletelor mele.

în V.P., poezia face parte din ciclul: Sonete, este intitulată: *Sonet barbar* şi prezintă următoarele diferențe față de versiunea din E.D.I.:
v. 4. *Iar* alți fără pată, *sînt* negrii...
v. 5. Toți încordați aşteaptă şi *sforăind...*
v. 6. *Pe drumul larg al vieții cu ei să pier* călare
v. 7. *Pornesc pe fiecare...*
v. 8. *Mă scol rănit...*
v. 10. Şi voi urla *sălbatec...*

68 *Krum cuceritorul,* Paris, februarie 1908.
în V.P. face parte din ciclul Sonete şi este intitulată *Lui Krum cuceritor.* Poemul este format din două părți.
în E.D.I., la tabla de materii, primul sonet este diferențiat prin titlul *„Pe armăsar în spume..."* deosebindu-se de prima versiune, astfel:
v. 2. Privirea *lui flămîndă* roteşte pe cimpii
•v. 3. Oştirile-i în urmă *brăzdează* mii şi mii
. , V. 4- *Prin zări ne'ntrezărite nebiruit* perete
v. 5. Planeta sub *copila-i...*

v. 6. De kneji *legate dus-a* de şeaua-i, prade vii.
v. 9. Pămîntul tot îl ține *tn ghiară...*
v. 12. *Dar înghețat de groază...*
v. 13. Biruitor pe-o lume, el *însuşi se înfrînge.*
v. 14. *Căci sînge are'n ochiu-i* de vede numai sînge.
II Florica, octombrie 1909
în E.D.I. cu subtitlul: *„Şi clnd fu. scris să piară",*
v. 6. Şi *calu-ntins pornit-a* săgeată drept spre soare,
v. 12. Dar calul *şapte zile fugind* gonit de vînt
v. 13. *Stătu...*
v. 14. Şi nechezînd *sărit-a...*

59 *Lăpuşneanu,* Paris, decembrie 1910. în V.P. sonetul este intitulat *Lu Lăpuşneanu Vodă.*
v. 4. *Ca corbii rătăciți în iarnă de-al* lor stol.
v. 8. Stau *gîrboviți* de groază *sub* blănuri de sobol
v. 9. Şi Vodă-ra ziua cincea *pe turlă ese.* Vreau
v. 10. Un cap: Motoc, *—din carnea-i* tot slngele să bem"!
v. 12. *Dar cînd se las-amurgul* Motoc e spovedit
v. 13. *Şi dat...*
v. 14. Să dormi tu, Lăpuşnene, o noapte...

60 *Unor mori de vtnt,* Florica, 13 septembrie 1911. '
în V.P. sonetul apare cu dedicația: „Surbrii mele Pia".
Republicat în ÎNTOARCERE fără dedicație.
Poezia a fost scrisă în urma excursiei făcută în Bretania împreună cu mama sa, cu sora, Pia şi fratele, Nicolae. (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 276).

61 *Necunoscutei,* Paris, 17 martie, s.n., 1912.
în E.D.I. cu motto: Bruges la morte.
Sonet inspirat de excursia din Belgia, unde poetul a fost impresionat de Bruges „cu canalurile sale moarte" (Ion Pillat — *Mărturisiri,p.* 275).
v. 9. Şi aplecat pe brațu-i, *visai de-o Bruges moartă*
v. 14. *Cu* zîmbetul...

62 *Răsărit de lună,* Predeal, 2 august 1912.
în V.P., cu motto:

Cînd tot cerul pare-n zare
Rai, — da nobis hodie! —
Ce Semiramis te are
în grădina-i Rodie?

Horia Furtună (Din: *Balada lumei)*

v. 3. în port auzi *tăcere...*
v. 4. *Din stele pentru pururi s-a* zămislit "repaos.
v. 10. Luceafărul s-aprinde, *sclntee Bellatryx,*

63 *Veneția,* Paris, 18 iulie 1912 (O variantă mai veche, decembrie 1908).
în voi. V.P. sonetul are dedicația: Lui M. Eminescu — In Memoriam.
în E.DJ., dedicația este înlocuită cu un vers din sonetul *Veneția* de M. Eminescu, drept motto:
„Pătrunde luna înălbind pereții"
Sonetul retipăritjîn E.D.I. cu singura diferență:
v. 9. De mult e mort San Marco. *Departe* mandoline

64 *Spovedanie,* Paris, 10—12 iunie 1912.
în voi. V.P., poemul este intitulat *Anno Domini 15..* formînd ciclul *Spovedanie.* în E.DJ. se optează pentru titlul *Spovedanie* iar *Anno Domini 15...* rămîne o indicație a timpului în care se petrece acțiunea.
Se transformă următoarele: se renunțăla rîndul lăsat alb între v. 28—29.
v. 38. Și cum *privea* cu ochii duși în zare
v. 44. Dar ea *urma* corăbii depărtate
v. 48. O seară aruncă—*păru că-i* cade
v. 91. Viața *unui vis ți visul vieții întregi.*
v. 92. *Eram...*

65 *Năzuințí* — I, Paris, 1 aprilie, s.n., 1912; II, Paris 15 aprilie 1912; III, București 19 octombrie s.n. 1911; IV, Paris, 11 mai, s.n., 1912; V, Paris, 12—13 mai, s.n., 1912.
în V.P. poemul apare cu dedicația: Prietenilor mei: I, Lui Nicolae Emil Lahovary, iar II, Lui Ion Lugoșianu.
în E.D.I. cele cinci părți ale poemului nu mai sînt numerotate ci despărțite printr-o steluță.

în *Mărturisiri,* p. 279 Ion Pillat declară că în acest poem a fost înrîurit de romanul lui Maurice Barres: *Du sang, de la voluple el de la mort,* de atmosfera primelor romane a lui d'Annunzio și de Andrei Gide din *Nourritures lerrestres.*

I Poemul a fost retipărit în E.DJ. schimbîndu-se:
v. 7. *Chiar* lui Cezar Borgia...
v. 9. Măceșul *era-n* floare...
v. 10. Prin ramuri aplecate, *plecați am așteptat*
Se renunță la v. 22: *Visată de un Sforza sau de un Medicis.*
v. 26 (27). Revin la cuib, *țipat-au...*
v. 34 (35). Și neaua e murdară pe lîngă *haina* ei...
v. 35 (36). Luceferi poartă-n Suflet *ți-n ochi adinei* seîntei,
v. 36 (37). Și flutură *blondina* și *părul lung* în vînt.
v. 37 (38). Fecioara *cea din urmă rămasă pe* pămint
v. 38 (39). *Stă singură...*
v. 40 (41). *în nemișcarea stranie...*
v. 41 (42). Se duc pe ceruri *limpezi...*
v. 42 (43). *Și par* prin *înserare trireme* de argint.
v. 43 (44). Sar cînd *se'nalță* luna și *ceata* le-o străbate.
v. 45 (46). *Sălbatice* licorne în jurul *ei* grămadă
v. 46 (47). Cu *coarnele* de fildeș...
v. 47 (48). *Reci* mări...
Se renunță la v. 49: *Vedenia visată de cel din urmă Scald.*

III

v. 51 (53). N-auzi izbiri de valuri *sau* murmur de *izvor,*
v. 54 (56). Doar umbra-și *rătăcește vulturul* dus de vînt...
v. 55 (57). Pe țărm o mănăstire, *locașul cel mai sfînt,*
v. 57 (59). Ca un „Kremlin" fantastic *se iconește'n.* mare
v. 58 (60). Acei ce'n ea se roagă nu rid *și nici nu* pling
v. 59 (61). *Dar* fiecare seară...
Se renunță la rîndul din puncte de suspensie dintre v. 63 — 64.
v. 64 (66). *Al cărei* nume dulce ca rodia nu-1 *mai* știu
v. 65 (67). *Nu sînt palmieri* și ape, dar stranii chiparoșii
V. 66 (68). *Ca stilpi uriași de piatră deapururi* au rămas
v. 67 (69). *Iar cînd apune* luna...
v. 68 (70). Călătorind *Moslimii...*
v. 69 (71). Se-ntreabă plini de *frică...*
v. 70 (72). *Și cad, zărind cu spaimă,* cu palma la pămint,
v. 78 (80). Veni-va să-mi întindă al amăgirii *eort?*

Se suprimă următoarele versuri ale părţii a IV-a:
v. 81. Fakir prin Benareswi am stat trei zile mort,
v. 82. Scăldatu-m-am tn Gange rugîndu-mă lui Brahma,
v. 83. Monah făr-de prihană urcai pe Fuji-Yama,
o. 84. Şi m-am jelit zadarnic lui Cakya, ertător...
Se continuă apoi cu ultimele trei versuri: 85, 86, 87,' respectiv în E.DJ. 79, 80, 81.

V

v. 83 (89). Ca *raze* de mătase...
v. 84 (90). Şi prin *plecate* ramuri în scăpărări *de-onyx*
v. 85 (91). *Cei mai subtili luceferi: Hesper şi Bellatryx...*
v. 87 (93). *Ei* singură nădejde...
v. 88 (94). Pe care *Demiurgul* 1-a scris
v. 89 (95). Să ştie toţi poeţii *că fu* pe vremi...
v. 92 (98). *Cymerele* zărite...
v. 94 (100). Iubirile secate de al *iubirii fior...*
v. 95 (101). *Del Rio, e o cale re duce din Lahor*
v. 96 (102). Prin păsuri troenite *in munţii Himalaya*
v. 97 (103). *Pe piscuri întocmil-au spre a scăpa de „Maja"*
v. 98 (104). *Călugării din Lhama o sihăstrie* sfîntă
v. 100 (106). *Şi nu mai e iluzie căci nu mai sînt dorinţi...*

66 *Noapte păgînă,* Predeal—Bucureşti în cursul lui septembrie 1912. în V.P. poemul este dedicat: „Lui Alexandru Macedonski".
în E.DJ. dedicaţia a fost înlocuită cu motto: „noiane de veacuri păgîneşti". — Macedonski
Horia Furtună în *Alături de Ion Pillat (Ion Pillat, Mărturisiri despre om şi poet,* Editura Publicom-Bucureşti (1946), p. 15, mărturiseşte următoarele în legătură cu această poezie:
în vara anului 1912, eram cu Pillat la Predeal. îşi corecta şi pregătea întliul său volum de versuri „Visări Păgîne". Se interesa de poeţii români. Voia să-i publice într-o colecţie intitulată „Cărţile Albe". I-am vorbit de Macedonski. Nu-1 cunoştea. Am scris la Constanţa,) prietenului Traian Lăzărescu — astăzi membru al înaltei Curţi de Casaţie — să-mi trimeată „Noapte de Decembrie" a lui Alexandru Macedonski. Vroiam să-i arăt Iui Ion Pillat cît de mare e poetul acesta de care cafeneaua literară, susţinută de zeflemelele lui Ranetti în *Furnica,* îşi bătea joc. Pillat a fost entuziasmat de poemele lui Macedonski. în noaptea aceea, aproape că n-a dormit. Sub imboldul versurilor citite, inspiraţia 1-a ţinut treaz pînă dimineaţa. Pillat scrisese poemul „Noapte Păgînă". (Despre prietenia lui Ion Pillat cu Alexandru Macedonski: Tudor Vianu, *Studii şi Portrete Literare,* p. 56—57, Adrian Marino: *Opera lui Alexandru Macedonski.* Editura pentru Literatură, 1967, (Bucureşti), p. 137, 191, 194, 240, 242, 275; Aurel Rău, *op. cit.,* p. XI; Ion Pillat: *Alexandru Macedonski, omul şi poetul* (1930) în *Tradiţie şi Literatură,* Casa Şcoalelor, 1943 (Bucureşti, p. 230—244).

v. 4. *De-un ceas privesc* pe ginduri din *bietul* meu divan
v. 8. Dar ceasul pretutindeni *s-a pus ciudat* să bată
v. 10. *începe să răsune* răsunător deodată
v. 11. *Fantastic orologiu a început* să bată
v. 18. Un zgomot de copită... *şi focul e albastru*
Se suprimă strofele 4 şi 5 din V.P. (v. 19—30) adică:

Şi bate orologiul din ce în ce mai rar,

Iar zgomotul copitii tot creşte mai sălbatic
Şi tremură adesea. — Mă-ntreb: Ce armăsar
Din basme răsări-va în faţa mea hieratic?
Ce armăsar în spume veni-va singuratic
Mai alb ca neaua ninsă pe un mărgăritar?

Şi tace orologiu... şi focu-n scrum e jar...
Iar zgomotul clipitei de-aproape-i mai aproape...
Părere-i — şi de groază simt muşchii cum tresar —
Căci am zărit o umbră prin umbra de sub pleoape
Şi umbra se desface aproape, mai aproape...

Şi tace orologiul... şi focu-n scrum e jar.

v. 19 (31). *Licorna rătăcită,* din veacuri legendare
v. 20 (32). *Cu forme nevisate* de nici un visător
v. 24 (36). *Licorna corn de fildeş şi coamă albă are...*
v. 25 (37. *Grâesc în vis: „Licorno să plec* în depărtări
v. 26 (38. Şi zgomot de copită *nebun să crească-n* cale
v. 27 (39. Uitare, timp şi spaţiu să piară *şi ele.* 'JV zări
v. 28 (40. *Să vie sub potcoava-ţi brusc* munte, deal şi vale;
v. 29 (41. Pămîntul tot rotească feeric *pe-a mea* cale,
v. 33 (45. De sînge urcă luna deodată şi *—sfidare* —
v. 34 (46. *Brăzdată-o văd de cornul Licornii.* —A murit.
v. 37 (49. *E frig: spre Nord colindă zodiac după* zodiac,
v. 38 (50. Se sparg în curcubee *aurore* boreale
v. 58 (70. Trireme se *îndreaptă* spre Tyr...
v. 63 (75. Ne-arată cornul, fraged *dar rece ca un* astru,
v. 71 (83. Ne-arată tot *Byzaxx\u'mpărătesi* — Irene
v. 73 (85. Izbînda îndoită din Thracia *şi din* Pont...
v. 85 (97. Nu fură făurite de nici un zeu *cyclop.*

v. 88 (100). Şi-n tropotul *Licornii acuma urc* Calvarul
v. 89 (101). *Pe care se sfîrşeşte iubirea unui* Christ
v. 92 (104). Dar şi-a oprit avîntul *Licorna...*
v. 93 (105). *O pironeşte* groaza...
v. 95 (107). *Căci Chrislul mă priveşte...*
v. 97 (109). *Şi* fiori...
v. 98 (110). E vis sau nebunie? dar *Christul nu-i...*
v. 100 (112). Şi luna *urcă* cerul...
în E.DJ. s-a renunţat la ultimele versuri ale poemului 117—123.

De veacuri stau de strajă şi nimeni nu se-nchină...
Uitat-a omenirea că sîngerează Christ...
Şi nimeni să-i mingîie durerea lui divină...

Şi cum plingeam pe cruce veni un om şi trist
Se-ngenunehie cucernic grăind cu vote plină
De lacrimi: „Nu mai plinge căci eu slnt noul Christ".

Tresar... afară-i ziuă şi soare şi lumină!

67 *Ultima fugă,* 1912, datare însemnată pe manuscris.
Flacăra, VIII (1922), nr. 2, 22 dec, p. 31.
Ion Pillat, în Planul operelor complecte în 8 volume, Întocmit între 28 dec. 1940 —26 martie −12 april 1941, adaugă acest poem inedit, notînd că este vorba de un fragment dintr-un poem neisprăvit: *Sfirşitul pămîntului,* scris în colaborare cu Horia Furtună.

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ (1912-1914)

în E.DJ. au fost păstrate ca motto, pentru poeziile cuprinse în voi. ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ, aceleaşi versuri puse la începutul ediţiei originare şi care vor să dea o orientare asupra ideii poetice şi filozofice a volumului. Catrenul exprimă înţelepciunea de a culege bucuria destinată pieirii şi de a visa la fericirea ce ar putea sălăşlui într-o clipă.
Vezi descrierea volumului.

68 *Îngerul amintirii,* Paris 1 martie 1913 (Datat îa voi. A. şi în mss. 5075 BARSR.)
în *Convorbiri Literare,* XLVIII (1914), nr. 2, febr., 1914, p. 130 poezia are titlul *In memoriam* şi data: Paris 1913.
în voi. A. poezia, fără titlu, dar cu acelaş conţinut, a fost tipărită cu litere italice, ca introducere la ciclul Casa amintirii, iar la tabla de materii ea este înregistrată prin începutul primului vers: *„Nu ştiu tn care seară..."*

în E.DJ. ea a fost aleasă ca primă poezie a volumului E.C. scris sub semnul efemerităţii clipelor, fixate doar de aducerile aminte. Se remarcă transformările:
v. 6. *Mi-ai spus...*
v. 14. *Ajuns-am fără veste la Casa Amintirii*

69 *Noapte pe lagună*
A apărut în *Primăvara Banatului*
IV (1942), serie nouă, nr. 2, 15 febr., p. 38.
Poemul publicat în E.C. prezintă următoarele mici diferenţe faţă de forma adoptată în E.DJ.:
v. 18. *La* Sant-Maria...
v. 23. Pe cînd *cutreertnd* laguna
v. 24. Şi oglindeşte *tristă* luna
v. 26. *La* Sant-Maria...
v. 27. *Sbor* porumbeii...
v. 28. *Sbor amintirile pierdute*
v. 30. *Amurgul singur* mai încape
v. 32. *Pe ctnd veghează lung* pe ape
v. 33. *Trist* luna
Se suprimă: *Ea* şi versurile:
v. 34. *De Sant-Maria del Salute cine*
v. 35. *Vorbi? Lorenzo cine?*

70 *Fresca din Orvieto*
în voi. V.P. poemele din Ciclul Pictor ignotus au fost scrise între anii 1911—1912. *Fresca din Orvieto* din voi. E.C. face de asemenea parte din acelaş ciclu. Ea a fost scrisă după cum indică autorul în anul 1912, sub impresia călătoriei din Italia şi a poeziei poetului englez Browning. (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 278).
în E.DJ. poemul a fost întrucîtva schimbat în urma modificărilor: ordinea v. 16—26 a fost schimbată, ele fiind scoase (poemul continuînd cu v. 27—70 al primei variante, deci v. 16—59) pentru a fi puse la sflrşit.

v. 19 (30) *Iar* ochii verzi ca marea *sînt* nepătrunşi. Un deget...

Se renunță la v. 71—82 ale primei variante

Dar tlnărul deoparte trufaş şi crud şi rece,
Cu nepăsarea tristă ce-o-nvață visătorii
în lume, tot priveşte la cele patru chipuri,
De veacuri le priveşte, şi n-a ales dorința-i.

Amurgul se stinsese prin ramuri in fintlni.

Şi una după alta intrau acum tn noapte
Icoanele ca şterse de nevăzute mini...
Pe drumul din Orvieto ctntări departe^n şoapte
Piereau, şi clopotele sunau în Campanii...
Iar noi pătrunşi de taină priveam la umbra-n care
Se mai zărea-n bătaia săgeților solare
Doar îngerul-femee cu ochii de copil.

71 *Citera,* 1913 (Poemul a fost datat în voi. ÎN.) (în E . C : *Cythera)*
Poemul publicat în E.C.e.o. are opt părți a cîte 2 strofe. în voi ÎN. au fost reținute doar strofele: 4, 7, 8, 9, 10 şi 14 ale poemuluişi astfel a fost ^republicat în E.D.I.

72 *Citera* (Prima versiune), Paris 1913. (Datat în *Flacăra) Flacăra,* III (1913), nr. 12, 4 ian., 1914, p. 98. (în *Flacăra: Cythera)*
Flacăra v. 21. *Dar ea...*
Flacăra v. 43. Şi noapte după noapte a *scufundat-o-n ape*
Flacăra v. 79. *în noapte se stinsese ca sunet de caval*
în E.DJ. se republică aidoma poemul respectiv din E.C
Sonete Corintiene (în voi. E . C : Sonete *Coryntiene)*

73 *Chrisotemis,* Paris, 15 aprilie, s.n. 1912 (datat în V.P.)
Sonetul a fost publicat mai întîi în V.P. sub titlul: *Lui Chrysotemis.* în E.DJ. el a fost selectat şi adăugat ciclului de sonete publicate în voi. E.C
Se republică identic sonetul din voi. VJ?.

74 *Lais*
în E.C, cu titlul: *Lui Lais* ,
v. 7. . . . .Gyclade
y. 11. . . . .Mytilene

75 *Biblis*
în E.C, Byblis.
v. 6. Mirată de mîndrețea-i un zîmbet *şi-a.* trimis
v. 11. *Şi ea, dorind să-mpace pe* Femts-Afrodita
în voi. E.C, ultima strofă are o versiune diferită:
v. 12. *Voi c-o sărutare icoana să-şi pătrundă*
v. 13. *O seară cînd amurgul o re-noia din undă*
v. 14. *Dar buza ei atinse obrazul lui Narcis.*

76 *Chrisis*
în E.C, *Chrysis*
v. 5. *Stetea fără...*
v. 9. Ce vrei să scoți, îmi spuse din *stînca de Păros?*
v. 10. Şi eu cu glasul aspru: *„în fața ta copilo,*
v. 11. *Iubirea va apare în chipul lui Eros,*
v. 12. *Mai mîndră şi eternă ca Venerea din Milo:*
v. 13. *Iubirea plămădită de-un Prometeu artist".*
v. 14. „Iubirea! pentru cine?" *răspunse fala trist.*

77 *Amarillis*
în voi. E.C: *Amaryllis*
v. 2. £i-Amart/Mis...
v. 9. Căci *la izvor b&ul-a...*
v. 10. Din apa *ce răsfrînge un cer...*
v. 11. *Anacreon,* poetul...
v. 12. Pe buza lui *revine distihul trecător,*
v. 13. în pieptul *Ei...*

78 *Rodis,* Florica 23 octombrie s.v. 1915 (Datată în volumul A., exemplarul autorului).
Sonetul, apărut prima oară in volumul A. este selectat şi adăugit ciclului Sonete Corintiene.
v. 3. . . . .ApotAeoze
v. 11. . . . .Corynt

79J*Thebaidă*
în voi. E.C. poemul intitulat *Din miază-zi: Thebaidă,* aparține ciclului *Vedenii* şi este alcătuit din trei strofe.

In E.DJ. s-a renunţat la strofa a treia:
A lui Ramses tată doarme sub a vremii moarte file,
Şi rogozul îşi frămîntă lung murmurul monoton,
Dar pe ceruri iconiţă: tiară de Pharaon, —
Luna nouă iar străluce luminlnd palmieri la Philae...

80 *Ocean polar*
în voi. E.C. poemul aparţine de asemenea ciclului *Vedenii* şi este intitulat :
Din Miază-noapte: Ocean polar. Se modifică următoarele versuri:
v. 6. Firmamentul *semisferic* îşi restrînge...
v. 8. *Nebuloase-nvăluite de legende vechi, dispar.*
v. 9. Noapte albă *ş-al meu suflet işi înaripa pămîntul*
Se schimbă complet:
v. 10. *Intre două ceruri lutul redevine sideral —*
v. 11. *Şi purtînd ca nimb pe frunte curcubeul boreal*
v. 12. *Vită că-i e soră moartea şi e frate cu mormîntul*

81 *Nici-un catarg*
Poemul *Stelei Hesper* a fost publicat prima oară în *Flacăra,* III (1913), nr. 10, p. 82. Tipărit în volumul E.C, poemul îşi păstrează titlul şi este împărţit de asemenea în trei părţi. în E.D.I. fiecare din părţi a devenit o poezie de sine stătătoare. Prima, a luat ca titlu primul vers: *ISici-un catarg.* în E.D.I. se renunţă la strofa a doua:

Să mor mi-e dor
— Şi nu-i un nor
Pe lună. —
O norilor !
De voi mi-e dor.

82 *Stelei Hesper,* 1913 (Datare autograf în f. mss. 17 168 MLR)
Este vorba de partea a doua a poemului *Stelei Hesper.*
în E.D.I. se renunţă la strofa a doua: (v. 5—8)

Pe cerul verde-albaslru eşti palid ameţi st
Răsai pe zarea albă a raiului camee
Hesper subtil luceafăr scinteietor şi trist
Ce laşi în inimi frînte fioruri de femee.

f. mss. 17 168 MLR v. 11 (7). Mai rece *pare* noaptea *cînd stăm de veghe-n turn* (idem în *Flacăra)*
f. mss. 17 168 MLR v. 12 (8) şi E.C. Şi-n zori de ziuă *tace deodată* ciocîrlia.

f. mss. 17 168 MLR v. 14 (10) şi E.C	Cînd *simt* că nu-i luceafăr...
f. mss. 17 168 MLR v. 15 (11) şi E.C.	*Şi* mă gîndesc...
Mss. 17 168 MLR şi E.C. v. 16 (12).	Te-ai stins — şi eşti acuma *lumină doar şi-un* nume
Mss. 17 168 MLR şi E.C. v. 17 (13).	Şi mă întreb prin care *tăcută* ironie
MBS. 17 168 MLR şi E.C. v. 18 (14).	*Lucefere-xiălucă. ne spui de-apururi „Sper?"* (identic în *Flacăra)*
Mss. 17 168 MLR şi E.C. v. 19 (15).	*Visez prin* întuneric *stelară* agonie (identic în *Flacăra)*
Mss. 17 168 MLR şi E.C v. 20 (16).	*Cu raza-ţi* opalină
Flacăra v. 16 (20).	*Cînd opalina raza-ţi* ne mlngîit» Hesper.

«3 *Cutezătorul,* 1913 (Datată în voi. ÎN)
Este partea a treia a poeziei *Stelei Hesper* publicată în E.C Republicată în voi. ÎN cu titlul *Cutezătorul* şi motto:
„Where can it be
This land of Eldorado"
Edgar Allan Poe
în *Mărturisiri,* p. 278, Ion Pillat declară că motivul poeziei i-a fost inspirat de Edgar Allan Poe. Este vorba de poemul acestuia: *Eldorado.*

Ecouri marine

în voi. E.C ciclul format din şapte poeme a fost republicat aidoma în E.D.I.

84 *Corul lopălarilor*
Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830.
Poeziei respective din *Convorbiri Literare* nu i s-a lăsat un rînd alb între primul şi al doilea vers, aşa cum s-a făcut republicarea ei în volum.

85 *O voce pe prora triremei*
Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830—831.
La republicarea poeziei în volum, la sfîrşitul v. 18, s-au pus puncte de suspensie.
în *Convorbiri,* v. 20, O, lopătari, — pe proră *cu* lira voi lovi.

86 Glasul sirenei

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 831—832.

în Convorbiri literare:

v. 10. s-a pus , după Tu... şi , la sfîrşit.

v. 13. s-a pus , după Sirena...

v. 15. Goală va ieşi din valuri, din al mării larg *mormtnt.*

87 Scoicile Tritonilor tn depărtare

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 832.

La republicarea poeziei în volum, la sfîrşitul v. 12 s-au pus puncte de suspensie.

88 Glasul sirenei din nou

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept. p. 832—833; *Noua Revistă română,* XIV (1913), nr. 9, sept. 1913, p. 287 (Reprodusă din *Convorbiri Literare).*

La republicarea poeziei în volum, la sfîrşitul v. 6 s-au pus puncte de suspensie.

v. 10. în *Convorbiri Literare* şi E.C:

Căci iată se înalţă cu murmur *secular*

89 Vocea de pe proră

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept. p. 833.

In *Convorbiri:*

v. 2. Trecut-au nopţi şi zile de atunci. *Acum* dispare

v. 3. S-a pus , după: soarele...

v. 9. Mai trist de-a le cunoaşte *ţi de-a* dori mai trist.

în *Convorbiri literare* şi E.C, v. 14 Aşteaptă *aşteptatul* plecat de la cămin.

90 Murmur cresclnd de valuri

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 833—834.

în *Convorbiri* şi E.C v. 4. Departe *s-aud...*

în *Convorbiri* şi E.C v. 15. s-a pus , la sfîrşit

în *Convorbiri* şi E.C v. 16. *Căci* simte iubirea străbună

91 Un monah orb vorbeşte

Poem influenţat de lirica lui Robert Browning (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 278)

în voi. E.C formează ciclul intitulat: *Aeterna lux.*

în E.D.J. s-au făcut următoarele modificări şi omisiuni de versuri:

v. 15. Răsleţ răsună *najcaval...*

Se renunţă la strofele 2, 3 şi 4 ale versiunii iniţiale:

De ce se schimbă visu-n amintire!'
O amintire pe-alta o învie
Dureri uitate iarăşi o să vie,
Ca sunete pe coarda unei lire.
Icoana Ei din nou o să-mi răsară
Etern de dulce ca o primăvară.

Departe-n ţări cu codrii de lămîi
Sub portocali cu portocale coapte
De ce fu scris ca pururi să-mi rămti
Cu tot trecutul reintrat in noapte,
Tu singură de-a pururi să-mi rămti.

Din smulse flori, petale cu petale
Se duc, dar mîine rupem altă floare.
De ce dorim pe-Aceea ce-a trecut
Pe veci, clnd alta ne va da In cale
Acelaş dor, şi-un fior necunoscut?

Se renunţă de asemenea la ultimele versuri ale strofei a şasea şi la strofa a şaptea:

Şi pricepui pe ţărmuri depărtate
într-un amurg tîrziu sub cer de pari ,
Ş-apoi in pacea nopţii argintate
Că ea din mine n-o să mai dispară.

Atunci şi la ce bun un dor nebun
S-o iau, s-o string, s-o pling ca pe o floare?
Din două firi să facem Nefiinţa
O clipă; — apoi să resimţim fiinţa
Din nou cum ne desparte şi ne doare?
S-o urmăresc atuncea; la ce bun
Să caut să cunosc necunoscuta?
Clnd ai atins un flutur, el pierdut-a
Pe veci din aripi scumpa strălucire....

Poemul din E.D.I. a rămas alcătuit astfel din strofele 1, 5, 8 şi 9 ale versiunei din voi. E.C

92 ***Jardin du Luxembourg,*** **Paris 1814 (datat în voi. ÎN.).**
In voi. E.C. poezia poartă titlul *In Luxemburg.*
Despre grădina Luxemburg Ion Pillat scria în *Mărturisiri* p. 275—276: „Am iubit Luxemburgul cu grădina lui, cu fintîna Medicis, cu zborul hulubilor vineţi, cu reginele sale de piatră uitate şi albe, cu havuzul transparent plin de jocul luminos al norilor în primăvară sau de bărcile gaibene ale frunzelor toamna, Luxemburgul cîntat de Anghel şi în care, într-o noapte de vară, Remy de Gourmont pretindea că întîlnise pe Isus. Mi-a fost grădina sufletului şi grădina primelor mele iubiri, l-am evocat în versurile *In Luxemburg* şi mai tîrziu în *Recuerdo".*
Retipărită identic în E.D.I.

Sonete Pariziene

92 ***Trecătoarei,*** **Paris, 14 dec. s.n. 1910 (Datat în volumul V.P., exemplarul autorului).**
în voi. V.P., în ciclul *Trecătoarei,* sînt incluse două sonete. în E.D.I, primul sonet este intitulat ca mai sus, iar al doilea: *Aceleiaşi.*
S-au modificat următoarele:
v. 9. Şi chiar în seara ceea *te-am* luat...
v. 12. *Şi-n noaptea ei ghehena ce* zaee-ntr-un mormînt

94 ***Aceleiaşi,*** **Paris noiembrie 1910 (datat în V.P.)**
v. 11. *Şi capul intsrsei cu* sufletul hain
v. 13. *Ui luase somnul masca.* în care sfînt trecut

95 ***Bolnavei,*** **III 1913 (datat in voi. ÎN.)**
Versiunea din voi. E.C. retipărită identic în voi. ÎN. şi în E.D.I.

96 *Aceleiaşi,* **1913 (datată în voi. ÎN.)**
Versiunea din voi. E.C. retipărită identic în voi. ÎN. şi în E.DJ.

97 ***Iubitei de departe,*** **Bucureşti, 25 ianuarie s.v. 1914'](datat în volumul A., exemplarul autorului).**
în voi. A., sub titlul de mai sus, sînt incluse două sonete. în E.D.I. al doilea sonet apare intitulat: *Aceleiaşi.*
Versiunea din voi. A. identic republicată în E.D.I.

98 ***Aceleiaşi,*** **Bucureşti, 25 ianuarie s.v. 1914 (datat în voi. A., exemplarul autorului)**
Versiunea din voi. A. identic republicată în E.D.I.

99 ***Eva,*** **1913 (datare din voi. ÎN.)**
***Flacăra,* III (1914), nr. 14, 18 ian., p. 113.**
în voi. E.C. şi în voi. ÎN. poemul are ca motto: „Eva qui donc es-tu? Sais-tu bien ta nature?" − A. De Vigny (Este vorba de poemul: *La maison du berger.* Lettre ă Eve. III, de A. de Vigny).
Se remarcă puţine modificări:
v. 3. Şi smulge-le — *rămln* numai femee
v. 27. *Dar* dacă eşti...

100 ***Sarcofagele***

***Flacăra,* II (1913), nr. 17, 9 febr. p. 130.**
Cu privire la motivul poemului, Ion Pillat mărturiseşte: *„Sarcofagele* din *Eternităţi de o clipă* sînt replica, nereuşită, ale celor antice văzute de mine la Muzeul Imperial pe atunci, din Stambul." (Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 278—279).
în 1908 Ion Pillat, împreună cu părinţii, fratele său Nicolae şi cu sora sa Pia, au făcut o călătorie la Constantinopol. Ei s-au bucurat de ospitalitatea familiei bunului său prieten Suleiman, nepotul prefectului de Constantinopol, Halii Bey, ministrul Turciei în România în timp ce Ion C. Brătianu era prim ministru. (Vezi şi: Nicolas Pillat, *Souvenirs de ma familie* (Paris) (1943), Les Presses de l'Imprimerie A. Sirot, 58 rue Vieille du-temple, p. 54—55).
Ion Pillat recunoaşte că în acel poem a fost influenţat de Edgar Allan Poe, din care alege ca motto:
Here once, through an alley titanic
Of cypress, — I roamed with my soul.
Of cypress, —with Psyche, my soul".
Este vorba de poemul *Ulalume.*
Din versurile însoţind poemul publicat în volumul E.C. în E.D.I. s-au oprit doar cuvintele: „with Psyche, my soul".
S-au schimbat următoarele:
v. 13. Era *de-aramă* unul...
v. 29. *Atunci vorbi* în pripă...
v. 53. *Atunci simţind* în mine...
v. 54. Orice izbîndâ — *zis-am*
v. 74. *Strigai: „Menită-i poale* să moară...

JOI Cîntecele stepei, 1913, 1915 (datare din voi. ÎN.)

In voi E.C, ciclul *Cîntecele stepei* este format din şase poeme. La republicarea în voi. ÎN. el a fost amplificat cu poemul *în zori pe stepă* şi cu cele cinci poeme alcătuind în voi. A., ciclul Cîntecele cazacului, în E.DJ. poemele îşi păstrează succesiunea din voi. ÎN.

I *în zori pe stepă*

In E.D.I. se retipăreşte aidoma poemul respectiv din voi. ÎN.

II *Aş- vrea să fiu Oigur*

Viata Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie – august, p. 166—167.

Republicată identic in volum.

III *Cînd ai un cal...*

Viața Românească, VIII (1913), iulie — august, p. 167—168.

Republicată identic în volum.

IV *Se aprind luceferii...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. ' -8, iulie – august, p. 169.

Se modifică doar v. 4 *Iar* dor păgîn...

Creşte, scade, piere...

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie – august p. 169.

Republicată identic in volum.

VI *Ți-aducem cal...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. -8, iulie — august p. 169—170.

în *Viața Românească,* v. 8. *Şi pină-n cer vom merge* noi

în *Viața Românească* şi E.Ce.o. v. 11. *Hatman le-alegem* să ne fii

VII *Din ierburi creşte..*

Viața Românească VIII 11913), nr. 7—8, iulie — august p. 170-171.

în *Viața Românească* v. 5 Un cîntec *de pribeag* agale

VIII *Pe şesul nins...* Bucureşti ?) 1915, între 13 şi 21 septembrie, (data) în voi. A. (exemplarul autorului)

în E.D.I. se retipăreşte aidoma, poemul respectiv din voi. A. şi din voi. ÎN.

IX *Pe stepa legănată...* Bucureşti, 1 decembrie s.v. 1914 (data în voi. A. exemplarul autorului). La sfîrşitul poeziei se află nota: „Intitulat mai întîi: *Cîntec oigur".*

Mi-ai ars coliba... Florica 13 septembrie 1915. (datat în voi. A., exemplarul autorului).

în voi. ÎN. se adaugă la sfîrşit o strofă. în această formă poemul este retipărit în E.D.I.

XI *înmlădierea largă...* Florica, începutul septembrie, 1915. (datat în voi. A., exemplarul autorului unde, Ia sfîrşitul poemului, se află indicația: „Intitulată mai întîi: *„Nomadul".*

în E.DJ. se retipăreşte aidoma poemul respectiv din voi. A. şi din voi. ÎN-

XII *Noaptea pe stepă,* Florica, 13 septembrie 1915 ultimele patru strofe. în voi. A., exemplarul autorului se mai află şi însemnarea: „Prima parte notată cu creionul, în Salle Gaveau din Paris, iarna 1913, în timpul audiției: „Dans les steppes de l'Asie Centrale" de Borodin. Afirmația este întărită de Ion Pillat, în *Mărturisiri,* p. 279.

Poemul din voi. A. este aidoma republicat în voi. ÎN. şi E.DJ. cu singura deosebire că în primul caz el era de sine stătător, şi se afla repartizat înainte de ciclul Cîntecele cazacului, pe cînd ulterior el este înglobat şi sfîrşeşte ciclul Cîntecele stepei.

AMĂGIRI (1914 - 1916)

La Biblioteca Academiei R.S. România, Cabinetul de manuscrise se află mss. 5075, legat în coperți negre de carton şi care conține poeziile lui Ion Pillat din volumul AMĂGIRI. Pe pagina de titlu se află specificarea: „Dăruit de d-l Ion Pillat, la 13 iunie 1930".

Manuscrisul a fost alcătuit de Ion Pillat, din poeziile volumului respectiv, scrise pe foi volante, diferite ca dimensiune şi calitate de hîrtie, legate ulterior între ele pentru a constitui Volumul. Pe prima pagină autorul a scris:

Ion Pillat
Amăgiri
Casa amintirii. Cîntecele mării.
Poezii
Prețul 2 lei — Editura Flacăra
1916

Poeziile par — aşadar — a fi fost strînse în volumul manuscris, după ce volumul AMĂGIRI fusese publicat. Lipsesc din manuscris poeziile: *Trei călări* şi *Balada viselor,* iar primele opt poezii din ciclul *Cîntecele mării* se află în dublu exemplar. Forma poeziilor este aproape definitivă, ele par a fi ultima lor copie în manuscris înainte de darea Ia tipar. Dar în unele cazuri apar transformări în vederea perfectării versurilor şi nu a conținutului de idei.

Vezi tabelele 5 şi 6.

102 Himerele, Bucureşti, 1 octombrie s.v. 1915.

în AMĂGIRI exemplarul autorului la sfîrşitul poeziei se află nota: „Intitulat la un moment dat: „Himerele".

în mss. 5075, BARSR, p. 2, pe manuscrisul poeziei in formă definitivă, în colţul din dreapta paginei, se precizează că ea să fie tipărită cu litere italice.

„Himerele de piatră" de pe înălţimile catedralei, profilate deasupra oraşului şi evocate în poezie sînt simbolul amăgirilor oamenilor robiţi „de-a pururi de ghearele durerii". Poezia a fost considerată ca introducere a volumului A. Ea a fost tipărită de aceea cu litere italice şi fără titlu, iar la tabla de materii a fost deosebită prin începutul primului vers: *Cuprinde Inserarea.*

în E.D.I. poezia apare cu titlul: *Himerele* şi are trei strofe, fiecare din cîte trei versuri, în timp ce varianta din voi. A. are forma sonetului. Ultima variantă rezultă din următoarele transformări şi omisiuni: versul al doilea al primei strofe devine primul vers, iar primul vers, puţin modificat, devine versul al doilea,

v. 2. *Cum sparge* înserarea cetatea de cărbune
Se renunţă la:

v. 4. *Sfidtnd împărăţia banchizelor nebune.*
Se renunţă la:

v. 7. *Ca albatroşi fantastici din ţările de ger,—*

Strofa a treia a versiunii originare devine ultima şi se renunţă la strofa a IV-a:

Zadarnic zbori In visul de pene al Himerii
Şi eşti stăpîn o clipă In căzătorul vis,
O, tu robit de-a pururi de ghearele durerii

103 Amăgire, Florica, 7 octombrie s.v. 1915.

în voi. A. autorul a simţit nevoia să diferenţieze poezia prin tipărirea ei cu litere italice deoarece versurile evocînd presentimentul sfîrşitului iubirii reflectă de la început o melancolică reverie asupra întregului volum de poezii.

în mss. 5075 BARSR p. 3, au fost şterse de autor titlurile date iniţial poeziei: „Stanze" şi „E ceasul cînd...", autorul optînd pentru „Ceasul prielnic". în voi. A. poezia are ca motto: „Vino... e ceasul prielnic!" iar la tabla de materii ea este intitulată cu începutul primului vers: *E ceasul cînd amurgul...*

în mss. 5075
şi *tn* voi. A. v. 7. Şi cînd ninsori de raze prin crengi se *estompează*
în mss. 5075 v. 17. *Şi cînd iubita care* în glasul tău se-ncrede
(corectat de autor în forma definitivă din voi. A.)
v. 18. O *tngîn ca altă dată cu* cechile băsmiri
(corectat de autor în forma definitivă din voi. A.)
v. 19. Cînd flacăra *de-atuncea* în ochiul tău *mai* vede
(corectat de autor în forma definitivă din voi. A.)
v. 21. *E ceasul* cînd iubirea s-a stins în amintire
(corectat de autor în forma definitivă din voi. A.)
v. 22. Cînd inima *mi-e* rece podită cu cleştar
(corectat de autor în forma definitivă din voi. A.)
v. 23. *Cînd* dorul pe-a aleii pierdută amăgire
(corectat deautor în forma definitivă din voi. A.)
v. 24. *Declină* ca şi luna în ultimul pătrar
(corectat de autor în forma definitivă din voi. A.)

104 Roata morii, 30 iunie s.v. 1915, Bucureşti. (Aceeaşi datare ca în mss 5075 BARSR, p. 4)

Flacăra v. (1915) nr. 8, 5 dec, p. 81.

în exemplarul autorului, la sfîrşitul poeziei se află nota: „Retipărită cu micile schimbări indicate şi omisiunea versului penultim, în ÎNTOARCERE",

în mss. 5075
şi *Flacăra* v. 10. Cu suflete şi gînduri *ostenite* (corectat în voi. A. de mina autorului: *obosite)*
„ v. 13. Sub *apa clară...* sau *„Sub valul clar"...* şters şi optat pentru *„Sub limpezimea...*
„ v. 14. Şi tu speriată... şters şi optat pentru: Şi speriată

în A. se indică omiterea v. 18: *Dar trist ztmbesc privind păpuşa mea*

în E.D.I. se renunţă la v. 16 — 18:

Iubite azi la pieptu-ţi nu mă frlnge
Preschimbă-ţi azi dorinţa în iubire"
Dar trist zîmbesc privind păpuşa mea.

în E.D.I. v. 19 al poeziei din mss. 5075, *din Flacăra* şi din A., devine v. 16, ultimul.

105 Pe clae, Predeal, iulie 1915 (Aceeaşi datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 5). în voi. A. la sfîrşitul poeziei se află însemnarea: „Retipărită în ÎNTOARCERE, cu omisiunea primelor 3 versuri, cu un rind alb

după versul al 5-lea din versiunea de mai sus, şi înlocuind în ultimul vers „zenit" prin cuvîntul mai românesc şi mai potrivit „tării",
în mss. 5075
şi voi. A. v. 1. *îmbălsămat e părul tău ca finul*
v. 2. *Ce poartă flori cu lacrimă de rouă*
v. 3. *Şi ochii tăi sint limpezi ca şi roua.*
în mss. 5075
v. 3 inițial *Şi ochii noştri au răsfrlnt iubirea* corectat în forma din voi. A.
în mss. 5075, inițial 6 (3) *Prin frunze...* (dar corectat în forma din voi. A.)
v. 10 (7) *Sînt stelele...* 'dar corectat în forma def. în voi. A.)
v. 13 (10) Din mersul ei *picînd* (dar corectat în forma def. în voi. A.)
s-a renunțat la: *„în armonia sferelor eterne* (sonore) continuîndu-se cu v. 14.
v. 14 (11) inițial: Şi dintr-un glob *de patime* (corectat forma definitivă din voi. A.)
în E.D.I. se renunță la v. 18 din mss. 5075 şi din voi. A.):
De-s oameni de-i durere şi de-i ură
în mss. 5075
şi voi. A. v. 19 (15) *în* stele sus, ce-mi pasă — cînd e steaua
" v. 20 (16) în ochii tăi *şi-n ceruri e...* (corectat în forma din voi. A.)

106 Pescarul, Bucureşti, 11—17 decembrie s.v. 1915. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 6.) *Flacăra* V (1916), nr. 13, 9 ian., p. 143, cu ilustrații de I. Brateş (Măria Pillat).
în voi. A. la sfîrşitul poeziei se află nota: „Retipărită aidoma aproape în ÎNTOARCERE (1927). La o nouă ediție, de suprimat negreşit versurile 21—32, pe care le-am închis în paranteză dublă I.P."
Aceste versuri sînt:

21 *Apleacă-te puțin — trăgînd de mreajă:*
Un univers se clatină (pe valuri) —
Apleacă-te mai mult pe el: sub tine
Ard stelele acum aşa de-aproape
Ca umbra mtinii tale le atinge —
Ținlndu-le legate In rețele,
Voivod te crezi, stăpînitor pe ceruri.
Şi te apleci puțin, mai mult deodată:

Brusc umbra ta din ape îți răsare,
în lături feri şi ceruli iar coboară, —
Şi îl priveşti mai doritor pescare,
De cînd presimți că poate e departe...

în mss. 5075, în *Flacăra* şi voi. A. v. 33:
Revine lotca-n tărîm, *în* zori. — Lopata.

în mss. 5075, BARSR, p. 8, poeziile *Balada privighetorii, Amurg, Clopot, în preajma nopții,* sînt grupate sub titlul: înstrunări. A fost ştearsă însemnarea că acest ciclu este format doar din două balade,
în voi. A. ciclul este intitulat Strune şi cuprinde poeziile: *Trei călări, Balada privighetoarei, Amurg, Clopot, Balada viselor* şi *în preajma nopții.* în E.D. voi. I se respectă ordinea din voi. A. fără însă ca poeziile să mai fie adunate într-un ciclu aparte.

107 Trei călări, Paris, 15 aprilie, s.v., 1914.
Flacăra, V (1915) nr. 9, 12 dec, p. 93.
în voi. A. la sfîrşitul poeziei, nota: „Retipărită aidoma în ÎNTOARCERE. Vezi varianta definitivă din Cîntece de demult, PE ARGEŞ ÎN SUS (B.P.T.) cu versurile: 4, 8, 12 şi 16 lungite."
Poezia nu se află inclusă în mss. 5075.
în voi. A. se republică identic versiunea poeziei apărută în *Flacăra.*
în voi. ÎNTOARCERE, ex. autorului v. 4, 8, 12 şi 16 sînt complectate de mina acestuia care indică: „Vezi varianta din B.P.T." (citată mai sus).
în versiunea inițială versurile apăreau astfel:
v. 4 *Măsurat.*
v. 8. *In amurg*
v. 12. *Fără flori*
v. 16. *De trecut.*

108 Balada privighetoarei, Paris, aprilie, s.v., 1914. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 10)
în mss. 5075, poezia avusese la început titlul: *In vis visai...* corectat şi înlocuit cu *Balada privighetoarei:*
în mss. 5075, v. 11—16 apăreau astfel:

Caisa-n floare ieri, acum purta caise;
Sub soarele pâgîn şi arzător
Se văita havuzul țlşnilor
Din zări tn zări să-şi murmure cîntarea.
N-o auzea copilul; doritor
Şi dureros chema privighetoarea.

Versurile de mai sus sînt șterse și înlocuite de poet cu forma definitivă a strofei respective scrisă de el pe marginea pag. 9 a manuscrisului.

în mss. 5075, v. 25. *Crăiasă...*
„ v. 26. *E doar prilej să ne cintăm cintarea*
în voi. A. v. 26. *Prilej ne e de-a ne cinta cintarea*
în mss. 5075 v. 27. *Nu te gîndești că poate le iubesc*
în voi. A. v. 27. Gîndește-te că poate te iubise
în mss. 5075 și voi. A. v. 28. *Copilul ce-a dorit privighetoarea*

109 *Plasa,* Paris, 4 mai s.v. 1914 (Aceeași datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 11)
în mss. 5075, poeziei i se dase inițial titlul: *înserare,* optîndu-se apoi pentru *Amurg,* titlu păstrat și în voi. A. dar înlocuit în E.D.I. cu: *Plasa.*
în mss. 5075, v. 3. în *mrejile-i...* corectat în forma def. din A.
„ v. 5. Dar *pentru* noi... corectat în forma def. din A.
în mss. 5075 și voi. A. v. 8. *Nu mai visăm iubirea căci astăzi ne iubim*
„ v. 9. *Nu cheamă moartea, morții cind dorm in linlirim*

110 *Clopot,* București, 12 februarie s.v. 1915 (Aceeași datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 12. în voi. A. la sfîrșitul poeziei se află nota: „Retipărită aidoma în ÎNTOARCERE".
în mss. 5075, v. 2. *Amurgu-i trist ca un amurg de ametist,* sau *O clopot, clopot suni atit de trist,* corectat în forma definitivă din voi. A.

111 *Balada viselor,* Paris, 4 aprilie s.v. 1914.
Poezia nu se află în mss. 5075.
Flacăra, V (1916), nr. 11, 25 dec, p. 118.
Forma din voi. A. respectată aidoma în E.D.I.

112 *în preajma nopții,* 25 aprilie s.v. 1915 (Aceeași datare ca in mss. 5075, BARSR, p. 13).
în voi. A. la sfîrșitul poeziei este însemnarea: „Republicată greșit, numai cu primele două strofe, în ÎNTOARCERE. Versiunea din B.P.T.: PE ARGEȘ ÎN SUS (1936) și anume din Cîntece de demult, e conformă cu textul de mai sus, afară de ultima strofă.
versul 2: *Își duce, trista za,*
și versul 4: *Cu ochi de peruzea."*

în ÎNTOARCERE, poezia are însemnată indicația autorului: „A se reveni la versiunea primitivă în patru strofe — vezi si numărul din B.P.T. (PE ARGEȘ ÎN SUS)"
in E.D.I. poetul revine la prima versiune a ultimei strofe.

113 *Sapiența,* București, 20 mai s.v. 1915 (Aceeași datare ca în mss 5075 BARSR, p. 17).
Versuri și proză, V (1916) nr. 8, 18 iun., p. 124.
în voi. A. se află și observația: „Retipărită aidoma în ÎNTOARCERE greșit la ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ".
în mss. 5075 și de asemenea în voi. A. această poezie împreună cu: *Rodis, Drum de noapte, Spre ghețari, Trandafirul, In strană* și *Iubitei de departe I, II,* alcătuiau ciclul de Sonete.
în E.D.I. *Rodis* a fost inclus ciclului de Sonete corintiene din ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, *Drum tn noapte* poeziilor din PE ARGEȘ ÎN SUS (B.P.T., 1936) iar *Iubitei de departe,* I, II, Sonetelor pariziene din ETERNITĂȚI DE O CLIPĂ.

în mss. 5075, v. 3.
în mss. 5075, v. 4.
în mss. 5075, v. 10.

Spre gh"țari, Paris, fe (?) refăcut în 1915 (Poezie nedatată în mss. 5075, BARSR,
în mss. 5075, v. 6.
corectat în forma definitivă din voi. A.
în mss. 5075, v. 7. *Și sub frontonul nopței și-a stelelor*
corectat în forma definitivă din voi. A.
în mss. 5075, v. 8. *Refii pe a ta simțire nebiruitul Țar*
corectat în forma definitivă din voi. A.
în mss. 5075, v. 9. Te scaldă-n zorii zilei ca într-o *viață* nouă
corectat în forma definitivă din voi. A.
în mss. 5075, v. 10. Te-mbată cu zăpada ce *arde* și înghiață
corectat în forma definitivă din voi. A.
în mss. 5075, v. 11. Și razele *pierdute* de soare să te plouă
corectat în forma definitivă din voi. A.

115 *Trandafirul,* Florica, 12 mai s.v. 1915 (Aceeași datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 19).
în mss. 5075, v. 4. *Erosul își încorda* nebiruitul arc

în voi. A. v. 4. *Eros* îsi *încordează* nebiruitul arc
în mss. 5075, v. 5. *In zori de ziuă toate* petalele nebune (corectat în forma din voi. A.)
în mss. 5075
şi voi. A. v. 14. *Vremelnica zăpadă* a rozei ofilite

116 *în strană,* Florica 23 septembrie, s.v., 1914 (Aceeaşi datare ca în mss. BARSR, p. 80).
Flacăra, V (1916) nr. 14, 17 ian., p. 155.
în voi. A. se republică, fără nici o modificare, poezia tipărită în *Flacăra.*
în voi. A. exemplarul autorului, poezia e însoţită de nota: „Republicat în ÎNTOARCERE cu schimbarea versului 12:
Voi legăna pe ramuri...
în E.D.I. însă se reproduce versul respectiv al primei versiuni,
în mss. 5075, v. 1. în pacea *împărţită de...* (corectat în forma def. din voi. A.
în mss. 5075, v. 4. Şi-un zîmbet de femee şi *un vis necunoscut* apoi: .
în mss. 5075, v. 4. Şi zîmbet de femee şi un vis *neîntrecut* corectat în forma def. din voi. A.
în mss. 5075, v. 5. Sub *straja* seculară a *vechilor* pisanii corectat în forma def. din voi. A.
în mss. 5075, v. 8. O singură-nflorire de-obraz *neîntrecut* . corectat în forma def. din voi. A.
în mss. 5075, v. 10. Sub coaja unui paltin *refă-mă mai divin* corectat în forma def. din voi. A.
în mss. 5075, v. 11. M-oi bucura în *pace* de pămînteasca-ţi rouă
în voi. A. v. 11. M-oi bucura Părinte de pămînteasea-ţi rouă
în mss. 5075, v. 14. Tinzînd umbrar de pace *iubiţilor ce vin* corectat în forma din voi. A.

117 *Madonna mia,* Predeal, august 1944 (Aceeaşi datare ca în mss. 5075 BARSR p. 26).
în voi. A. autorul notează: „Republicată aidoma în ÎNTOARCERE"
în mss. 5075, p. 24, v. 4. *Văzui* iubita mea în vis (corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, p. 24, v. 6. Cu ochii *mari si făr de* vină (corectat in forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, p. 24, v. 12. Cuminţi *doi ingeri* copii (corectat în l'orma del'. din voi. *A.*

în mss. 5075, p. 25, v. 28. *Zării* aevea *azi* în vis (corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, p. 26, v. 44. Pe *glia* recelui pămînt (corectat în forma def. din voi. A.)

118 *Dai Nippon.* Paris, 30 mai s.v. 1914 (în mss. 5075, BARSR, p. 29, mai întîi însemnată luna „martie" şi apoi corectat „mai". în voi. A. la sfîrşitul poeziei se află şi observaţia: „Retipărit aidoma în ÎNTOARCERE şi anume - dar greşit în VISĂRILE PĂGÎNE din acel volum", în voi. A. poezia face parte din ciclul Vedenii.
în mss.- 5075* şi
în voi. A. v. 3. *Şi ne-arată-Tt* depărtare...
'•„ '•' v. 8. *Apa mării fără spume le-oglindeşte ca-ntr'-un* lac
„ v. 11. *Căci* deodată...
„ v. 12. Cercul lunii *de jăratic...*

119 *Iazul,* Florica, 8 septembrie 1914 (Aceeaşi datare ca în mss. .5075, BARSR, p. 30).
Flacăra, V (1916), nr. 16, ian. p. 149.
notă:' „Retipărit aidoma îh ÎNTOARCERE şi anume — dar greşit în'VISĂRILE PĂGÎNE din. acel volum".
în voi. A., poezia este inclusă ciclului Vedenii.
în mss. 5075, v. 5. Fugară înflorire *şi minunat Ophir* (corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, v. 7. Melancolii coboară *aduse* de safir (corectat în forma def. din voi. A.)
, în. mss.: 5075, v. &. *£i-n-* inimă *profetic;..* • (corectat în forma def. din voi. A.)
,în'mss. 5075, v. 12. .Se-nclină- în. penumbra*..
. .- ;•/;,.. • -.(corectat }& forma-def. din voi. A.)

120 *Thule,* Predeal 5—18 august'1914. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, • BARsR,"p. 21).
' îh' voi. A. la sfîrşitul poeziei însemnarea: „Retipărită aidoma în ÎN- •' TOARCERE".'
în' voi.'A.'poezia face parte'din ciclul Vedenii şi are ca motto: Es war ein Konig in Thule...
' în mss. 5075, v.' 6. Reapare *hălucirea* unui Thule singuratic: "•' " (corectat în forniă def. din voi. A.)
' In mss: 5075, v. 7. Thule unde visul nordic *mărgineşte* visul atic (corectat în formă def. din voi. A.)

în mss. 5075, v. 8. *Şi* Tristan *visează* alături de *Adonais* copil
(corectat în formă def. din voi. A.)
în mss. 5075, v. 10. Renăscut din spuma mării *ca un zeu greco-latin*
— idem în voi. A.)
în mss. 5075, v. 11. Suflete îţi va *întinde* din vînatul lui marin.
(corectat în forma def. din voi. A.)

121 *Naufragiatul,* Florica, 8 noembrie, s.v., 1914. (Datare autograf în mss. 5075, p. 28, reprodusă în voi. A. unde se afla şi însemnarea: „Republicat aidoma în Cîntecele Mării din ÎNTOARCERE (1927)."
în mss. 5075 poezia fusese intitulată pe rînd: *Naufragiu, Marină, înecatul,* titluri la care se renunţă optîndu-se pentru *Naufragiatul.*
în mss. 5075, v. 2. Cobora *naufragiatul...* corectat: Cobora *spre întuneric...* (corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, v. 3. De calcare unde'n *noapte...*
(corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, v. 6. Care-şi *plimbă-n* voe marfa *şi'nverziţii* înstelaţi
în mss. 5075, v. 8. . . . . .sirene
în mss. 5075, v. 9. Şi pe cînd treceau *ca umbre,* sus...
(corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, v. 10. devine v. 11 în voi. A. şi în E.D.I., iar v. 11 devine v. 10.
în mss. 5075, v. 11. Ca un sbor *de nori albaştri...*
(corectat în forma def. din voi. A.)
în mss. 5075, v. 12. Se-afundă în vecinicie... corectat: *In întuneric.*

122 *Turla,* Bucureşti, 15—20 mai 1915. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 58).
Convorbiri literare XLIX (1915), nr. 7—8, iul.—aug. p. 745—746.
în E.D.I. la sfîrşitul volumului Ion Pillat dă următoarea: „Notă la poezia „Turla" din AMĂGIRI:
„învelind acelaş obiect cu alte tonalităţi, pictorul n-are nevoie să-şi schimbe desenul ca să ne dea o realitate diferită. Modifică lumina: înţelesul adînc, sufletul lucrurilor devine altul. Claude Monet a zugrăvit de sute de ori un colţ de catedrală, pururi acelaş; totuşi din atîtea pînze nu sînt două la fel. Cu trăsături identice faţada de piatră zîmbeşte dimineţii sau se întunecă în amurg.
Nu s-ar putea oare concepe prin analogie o artă poetică apropiată? O poezie, care ar colora cadrul rigid al realului cu nuanţele fugitive ale simţirii; — o poezie care ar găsi în acelaşi motiv de inspirare, dar la lumina altui sentiment, simboluri deosebite.

în desenul unei expresiuni verbale nestrămutate, — în cazul de faţă sonetul, pâstrînd chiar aceleaşi cuvinte la rimă, — evocarea Turlii se va oglindi într-alte imagini în sufletul poetului, după cum e cuprins de raza răzvrătirii sau de penumbra resemnării.

Catedrala încătuşată în aceleaşi forme, se naşte tot alta pe pînză, după placul luminii din afară; de ce n-ar renaşte la fel la lumina vieţii interioare?

Iată problema pe care sonetele de faţă se încearcă să o ridice."
Sub titlul *Turla* sînt incluse două sonete:

I. *într-o seară de răzvrătire*
în mss. 5075 v. 1. Ca un catarg *de piatră...*
(corectat în forma def. din voi. A.)
v. 3. *Stă turla* pîngărită...
(corectat în forma def. din voi. A.)
v. 11. *Şi neclintit aşteaptă*
(corectat în forma def. din voi. A.)
în Convorbiri literare v. 11. Aşteaptă inclinată *şi-n* răsărit de lună
(corectat în forma def. în voi. A.)
„ v. 13. .Să *plece* catedrala cu prora...
(corectat în forma def. în voi. A.)

II. *într-o seară de resemnare*
în mss. 5075 BARSR
şi *Convorbiri literare* v. 1. Ca un Christos de piatră pe *slana...*
în mss. 5075 BARSR v. 2. De oameni *înălţată* (corectat în forma def. în *Convorbiri literare).*
3. *De veacuri* sîngerează *prin negrele...* (corectat în forma def. în *Convorbiri literare)*
4. *O turlă* pironită... (corectat in forma def. în *Convorbiri literare)*
7. Străine ce-n *simbolul tăcut...* (corectat în forma def. în *Convorbiri literare)*
şi A. v. 9. Dar cine în cetate mai şade *să asculte*
v. 11. Oraşul îi robeşte cu farmece *mai multe*
v. 12. Şi turla, care *totuşi cetăţile* domină

123 *Ciocîrlia,-* Florica 2 octombrie, s.v., 1914. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075 BSRSR, p. 51).

Publicată în *Flacăra-V .(i9l6)* nr. 22, 12.mai, p. 260 cu titlul *în preajma nopţii.*

în mss. 5075 în colţul din dreapta paginei se menţionează că poemul, la tipărirea lui, să fie scris cu litere italice. Sînt şterse de asemenea titlurile iniţiale: *în cetate* şi *Ciocîrlia.* Poemul apare în vql. A. fără titlu, dar la tabla de materii el este înregistrat prin începutul primului vers: *Palpită lămpi spre ziuă stîngîndu-se.*

Poezia exprimă contrastul dintre certitudinea şi libertatea sugerate de zborul slobod al ciocîrliei şi ceaţa de amăgiri ce îneacă oraşuj istovit, în continuă trepidaţie, şi în care poetul, însingurat, încearcă să prindă „scîntei pe înnegrite file". Ea a fost considerată de autor ca o încheiere potrivită ciclului AMĂGIRI şi de aceea a dorit să fie tipărită cu litere deosebite.

în mss. 5075, v. 5. în *monotona gamă de...* (corectat forma def. din A.) în voi. A. la sfîrşitul poeziei, nota autorului: „Publicată în ÎNTOARCERE (1927) sub titlu: *Ciocîrlia* — fără schimbări". în voi. ÎN., poezia se află de asemenea Ia sfîrşitul celor selectate din voi. A. în v. 3, cuvîntul *astăzi* este pus în ghilimele, pentru a se sublinia efemeritatea duratei unei zile.

124 *Rodul mării,* Florica, 1914, 7—9 noiembrie, s.v. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 88).

în mss. 5075 şi in voi. A., poezia face parte din cicluPCîntecele mării, intitulat la început *Amăgirile mării.* în manuscris se cere ca să fie tipărită cu litere italice. Poeziei i se dăduse iniţial titlul *Spumele mării.* în voi. A. ea apare fără titlu, deosebită doar la tabla de materii prin primul vers: *Mi-ai cerut privind talazul...* şi este considerată ca o introducere în ciclul *Cîntecele mării.*

în mss. 5075, p. 88 şi în voi. A., spre deosebire de celelalte şase strofe de cîte 4 versuri, ultima, a şaptea, are 5 versuri. în E.D.I. ultimele două versuri ale ultimei strofe apar concentrate într-unui singur.

V. 28. *Dar în el găsit-ai numai din întregul mării dar.*
V. 29. *Sarea lacrimilor msle printre spumele marine.*

Cîntecele mării

Atît în mss. 5075 BARSR cît şi în voi. A., ciclul este format din 12 poezii, dintre care sînt deosebite la tabla de materii, prima, prin titlul: *Mi-ai. cerut privind talazul* şi ultima, prin titlul: *Fereastra ta deschisă e pe mare..* celelalte sînt doar numerotate.

în voi. ÎNTOARCERE, ciclul apare format din cele 10 poezii distribuite astfel: *Fereastra pe mare; Gheţarul; Pornire; Pribegie; Părăsire-Piratul; Armor; Departe, Naufragiatul* (adăugat în voi. A. în ciclul Vedenii) şi adăugîndu-se poemul: *Farurile.*

înE.D.I. Cîntecele mării apar. complectate cu *Pilotul; Păgînătate Pierdutul; Din Bretania,* de fapt poezia *Armor.*

125 *Fereastră pe mare,* Constanţa, 21 septembrie 1915. (Nedatat in mss. 5075, BARSR, p. 164-165).

în *Flacăra* V (1916), nr. 17, 6 iunie p. .195, poemul este intitulat:.*Fereastra ta, deschisă e pe mare* şi este ilustrat, de I. Brateş.

• în mss. 5075 nota autorului recomandă, ca în volum, poezia să fie tipărită cu litere italice. La fel ca în manuscris şi în vot. A. ea încheie ciclul *Cîntecele mării.* Poezia nu. are titlu, dar la tabla de materii este semnalată prin primul vers. *Fereastra ta deschisă e pe mare.* în voi. A- la sfîrşitul poeziei se află indicaţia autorului: „Republicată în ÎNTOARCERE fără versurile: 3—6; 13 — 19; 31-32 şi 34-40, toate inclusiv cu titlul *Fereastră pe mare.* în voi. ÎNTOARCERE poezia intitulată ca mai sus începe însă ciclul *Cîntecele mării,* loc care i se dă şi în E.D.I. Poezia *Fereastră pe mare* suferă următoarele transformări pină ajunge fn versiunea definitivă:

Se renunţă ia versurile 3—6 din mss. 5075 reproduse în *Flacăra* şi in voi. A.

V.' 3. *Iubito al tău suflet e o floare*
v... 4. *Ce în amurg petalele-şi închide.*
V. 5. *Se strînge-ntreg la pieptu-mi: in grădină*
v. 6. *La fel adoarme floarea pe tulpină.*

în E.D.I. poetul nu mai ia în considerare recomandarea din ÎNTOARCERE, ca la o republicare a poeziei 3ă şe renunţe la versurile 7—15 respectiv 11 — 26 din voi. A., dar scoate dintre acestea doar v. 13 − 19

v. 13. *Si fi părtaş al cerului şi-al mării*
v. 14. *Te du cu noi ! Spre ce ţinut himeric*
v. 15. *Ce-a înflorit la graniţa uitării,*
v. 16. *Spre ce ostrov de vise şi de brume,*
v. 17. *Nu ştim dar şterge-n ochii tăi o lume*
v. 18. *Inţelenită-n lut şi-n întuneric. —*
v. 19. *înaripează omenească rîmă.*

De asemenea în E.D.I. nu se menţine nici recomandarea de a se renunţa la v. 17—19, care sînt însă păstrate, «miţîndu-se doar v. 31—32 şi 34—40 din voi. A.

v. 31. *Iubito lingă mine-mi eşti străină*

v. 32. ***Şi suflelu-tni pe ape se avîntă***
v. 34. ***Iubite,*** *lingă* ***tine stau, şi marea***
v. 35. Ca ţie-mi cintă-ncet, şi-mi cintă iarăş
v. 36. ***Dar o ascult ca pe un vechi*** *tovarăş.*
v. 37. *Zadarnic ţipă păsările zării*
v. 38. *în van mă strigă valul răzvrătirii*
v. 39. *Căci* ***marea mea*** *e cîntecul* ***iubirii,***
v. 40. ***Iubirea mea*** *e melodia mării.*

126 *Gheţarul,* „Scrisă în anul 1914".

în voi. A., poezia e însoţită de nota: „Publicată în volumul ÎNTOARCERE (1927) sub titlul «Gheţarul» fără strofele 9 şi 12, cu schimbările indicate aci".

în mss. 5075, BARSR, p. 89—90 v. 1. *Apare* a Polului *tainică* stea (înlocuit *apare* cu răsare şi *lainică* cu magică)

în mss. 5075, p. 89-90 şi voi. A.
v. 9. Departe ***e o*** mare... (corectat în forma def. din voi. ÎN., ex., autorului)
„ v. 14. Umbrind străvezia-(... (corectat în forma def. din voi. ÎN., ex. autorului)
v. 15. ***Şi-n*** cercuri răzleţe atol ***după*** atol (corectat în forma def. din voi. ÎN., ex. autorului)

în mss. 5075 v. 20. Prin zări ***cu-nflorile*** pămînturi (corectat formă def. în voi. A.)
v. 24. ***Şi*** *varsă* ***o rece*** lumină (corectat formă def. în voi. A.)

în ÎNTOARCERE şi E.D.I. renunţă la strofa 9 din voi. A. (respectiv v. 33—36).

Şi lisă Banchiza cu tristul ei Nord
îl smulge dorinţa păgînă
Şi tremură steaua, şi-al mării acord
O ultimă rugă îngînă

în mss. 5075, p. 91 şi voi. A. v. 37 (33) Departe *pe-o* mare...
(corectat în formă def. în voi. ÎN., ex„ autor)
v. 41. *Trec* pasări...
(corectat în formă def. în voi. ÎN., ex. autor)

Se omite strofa 12 din voi. A.
-Pe cînd ***peste Poluri o limpede stea***
Cu raza ei *tristă* ***transpare,***
Ursită ***de-a pururi pe ceruri să stea.***
Şi *pleacă gheţarii pe* ***mare.***

127 ***Pilotul,*** Paris, 28 aprilie, s.v., 1914 (Aceeaşi datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 92.

în mss. 5075 se renunţă la strofa a treia:

v. 9. *Nimeni nu cintă;*
Bucium nu sună;
Valul sub lună
Nu se frămîntă.

care e înlocuită cu:
v. 9. ***Profilul antic***
O luntre cella
S-ndreaptă sveltă
înspre Atlantic.

strofă reprodusă în voi. A. dar suprimată în E.D.I.

128 ***Pornire,*** Paris, 22 martie s.v. 1914. (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 94).

în voi. A. poezia este însoţită de observaţia: „Republicată în ÎNTOARCERE (1929), cu titlul *Pornire.*

în mss. 5075,
p. 93 v. 8. ***Normani,*** luaţi barda*., (corectat forma def. voi. A.)
„ v. 11. Pe bărci ***de lemn...*** (corectat forma def. voi. A.)
„ v. 16. în ritmul *vîslelor* ***lovite*** (corectat forma def. voi. A.)

în EJD.I. se renunţă la ultima strofă, a 5-a, reprodusă în AMĂGIRI şi ÎNTOARCERE.

Şi să murim de-i scris: să fie
Legaţi de za,
Loviţi In crudă bătălie,
Ca să sburăm cu-o Walkirie
în Walhalaf

129 *Pribegie,* Paris, 28 aprilie s.v. 1914 (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 95).

în voi. A. poezia este însoţită de nota: „Republicată cu titlul: „Pribegie" în voi. ÎNTOARCERE. '

în mss. 5075
p. 95 v. 6. *Întinsă de catarg* (înlocuit în forma def. din voi. A.)
v. 7. *Şi valuri ce se sparg* (înlocuit în forma def. din voi. A.)
„ şi A. v. 10. ... muşcă-n... (înlocuit în forma def.' din voi. ÎNTOARCERE, ex.. autorului)

130 *Părăsire,* Paris 22 aprilie, s.v., 1914 (Aceeaşi datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 96).

în voi. A. poezia e însoţită de nota: „Republicată'cu titlul «Părăsire» în ÎNTOARCERE".

în mss. 5075 şi voi. A., v. 7. *Zadarnic le-ncaieri cu dorul clnd* pierzi. (Corectat de poet în forma definitivă în ÎNTOARCERE, exemplarul autorului).

131 *Piratul,* Paris, 28 aprilie, s.v., 1914 (Aceeaşi "datare că în mss. 5075, BARSR, p. 98).

în voi. A. la sfîrşitul poeziei.autorul indicăr „Republicată tn ÎNTOARCERE sub titlul: «Piratul», unde versul 3 din ultima strofă se schimbă în: *Ducali şt piaştri număraţi.* în ultima strofă cuvintele «groază» şi «teamă» trec unul în locul altuia".

In mss. 5075,
p. 97 v. 11. *...un foi"*(la fetîn voi. A., dar corectat de poet în forma definitivă în voî.-ÎNi-, exemplarul autorului).
„ v. 15. Şi cînd s-aprinde *al* lunei far. (ta'fel'în voi. A., dar corectat de'poet în forma definitivă în voi. 'IN. exemplarul autorului).-

în mss. 5075,
p. 98 v. "17. *Ne' vom' tîrt tăcuţi* (corectat formă. ,def. din voi. A.)

în E.D.I. se suprimă strofa a 6-a, după cum se 'ihcrica'se- în voi. ÎN. exemplarul autorului.

Va izbucni un scurt război
Se vor lupta doi cîte doi
Ucişi vor fi străinii-apoi
Prăda-vom luntrea toată.

în mss. v. 25. *Din ea nu vreau...*
în mss. v. 26. *Din lăzi de lemn să răsturnaţi* (forma def. din voi. A.)
în mss. v. 27. *Comori de-arginţi nenumăraţi* (la fel în voi. A. dar schimbat definitiv în ÎNTOARCERE),
în mss. v. 28. *Pe blana* punţii ude (corectat forma def. în voi. A.)

132 *Păginătate,* Paris, 26 april, s.v., 1914.
în mss. 5075 BARSR, p. 117 şi voi. A.':
v. 1. *Femee, lasă-mă!* căci marea

133 *Pierdutul,* Paris, 26 aprilie, s.v., 1914.
în mss. 5075, BARSR, p. 120.

134 *Din Bretania,* Bucureşti, august 1915. Pe o reminiscenţă mai veche mult, din Bretania. (Datată în voi. A., unde se află şi următoarea notă: „Republicat aidoma în ÎNTOARCERE (1927) subtitlul «Armor»." O versiune mult mai bună se găseşte în Cîntecele de demult din ediţia Biblioteca pentru toţi: PE ARGEŞ ÎN SUS (1936). Ea e intitulată: *Din Bretania.* (Vezi şi sonetul din ÎMPLINIRI: „Port breton". (Bucureşti, 28 ianuar 1940), care desăvîrşeşte definitiv motivul),
în E.D.I. se revine la titlul poemei, publicată în PE ARGEŞ ÎN SUS. în ultima versiune a poeziei au fost omise următoarele versuri din mss. 5075, p. 162,
voi. A. si voi. ÎN.
v. 3. *Ca babe-ngenunchiaţe la vecernii*
v. 6. *Răsună rar, cu glasuri monotone,*
v. 7. *Dulci* clopote...
v. 12. *Dar li se umflă piepturile triste*
v. 13. Şi în amurg, *cînd negiiri se îndeasă*
v. 14. *Pe-ntinsul sur* al' mărilor bretone
v. 15. *Mai stau, purtind copilul lor în braţe.*
De fapt v. 12 al ultimei variante este o sinteză a v. 14 şi 15 din prima versiune a poeziei.

135 *Departe,* Bucureşti, 3 ianuarie s.v. 1916 (Aceeaşi datare ca în mss 5075 BARSR, p. 163).

1

în voi. A. poezia este însoțită de nota: „Republicată aidoma in ÎNTOARCERE cu titlul „Departe"),
în mss. 5075
p. 163 v. 3. *Prin insuli,* undeva... (corectat în formă def. în voi. A.)
„ v. 6. *Mai cintă undeva fantastice...* (corectat în formă def. în voi. A.)
„ v. 7. *Sint de-nuv...* (corectat în formă def. în voi. A.)
„ v. 8. *Prin galbena-nserare visează* (corectat în formă def. în voi. A.)
„ v. 10. Pe punte *sus, trist* veghează *tn noapte* (corectat în formă def. în voi. A.)
„ v. 13. Golcunda, undeva *şi hule* (corectat în formă def. în voi. A.)

136 ***Farurile,*** iulie 1910-1920, Tuzla. (Datată în voi. ÎNTOARCERE, ex. autorului).
Hiena, iulie 1920, nr. 15, 26 sept. 1920, p. 1.
Poezia publicată prima oară în voi. ÎN.
în *Hiena* şi voi. ÎN.: v. 6. Vin norii, vulturi negri *pe* aripi...
„ v. 7. Rotind *flămind...*
„ v. 11. Uitaţi de toţi de toate, în straja lor *divină.*

GRĂDINA INTRE ZIDURI (1916-1918)

în Muzeul Literaturii române se păstrează manuscrisul 878 al voi. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI.
Caiet hîrtie velină 1/4 legat cu piele roşie, cu titlul scris cu litere aurite, p. 2—74, pe contrapag. 2: Cuprinsul în ordinea cronologică:

1. Desrobire p. (publicat)
2. Satan p.
3. Soror sancta... p.
4. Femeia pe pajişte p.
5. Copil de odinioară i. (inedit)
6. în luna în care pălesc trandafirii p.
7. Soldaţii de plumb p.
8. ...păpuşele de ceară p.
9. Leda şi Lebăda i.
10. Balta p.
11. Leda p.

12. Mănăstire p.
13. Narcis p.
14. Ospăţul (Jules Tellier) i.
15. Balada toamnei i.
16. Porumbeii morţi p.
17. Logodnă mistică i.
18. Furnica i.
19. în parc i.
20. Poruncă i.
21. în zori pe stepă (în Cîntecele stepei) i.
22. Solia căprioarei i.
23. Aci sosi pe vremuri i.
24. Privind luceafărul i.
25. Seara la Miorcani i.
26. Noaptea scade (Jucătorul) i.
27. Unei amfore i.
28. Steaua i.
29. Jucării i.
30. Septembrie
31. Doi oameni stau
32. Cina cea de taină
33. Ca să revin la tine
34. Un clopot sună
35. Scoica
36. Helladă
37. Plopul
38. Trei îngeri sboară
39. Albumul

p. 5: „Poeziile din acest volum au apărut în forma definitivă în volumul meu *Grădina intre ziduri,* Socec 1920 afară de „In zori pe stepă" (publicată în *Sburătorul* şi „Ospăţul" (Jules Tellier) inedit. I.P. Buc. 1921".

Pag. de titlu: Ion Pillat *„Grădina între ziduri"* Poeme, Bucureşti 1918 (şters;.

Atit prima ediţie a volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (1919), cît şi a doua (1920) au ca motto versurile: „Et pour voir le jardin je fermais les paupieres" de Albert Samain (poet simbolist francez 1858 — 1900), motto care nu s-a mai repetat în E.DJ. Ediţiei a Il-a a volumului i s-au adăugat, ca o pregătire a cititorului şi ca o introducere în volum un catren scris de poet la „Bucureşti, decembrie 1919". El a fost deci compus după apariţia primei ediţii.

Catrenul conturează locul unde au fost scrise poeziile volumului şi care este grădina casei părinteşti de la Miorcani. El a fost repetat şi în voi. ÎN. la începutul poeziilor selectate din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, unde autorul a avut grije să indice: „Se va tipări ca poezie separată, cu titlul volumului, înainte de *Solia Căprioarei"*, după cum s-a făcut şi în E.D.I.

Datarea poeziilor, cum şi notele referitoare la Unele din ele au fost reproduse după cum ele au fost însemnate de Ion Pillat în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, ed. II, exemplarul personal. Au fost redate de asemenea şi însemnările din voi. ÎN., exemplarul autorului. Vezi tabelele 7 şi 8.

137 *Solia căprioarei*
G.Z. ed. I, v. 1 ... Dar netezind alene al rochii *sale*
Republicată în voi. ÎN., fără alte schimbări.

138 *în luna în care pălesc trandafirii,* Craiova (Parcul Bibescu), 5 oct., s.v., 1916 şi nota: „Penultimele patru versuri se suprimă". în voi. ÎN., unde poezia fusese republicată in prima variantă, se repetă indicaţia: „Fără primele patru versuri din ultima strofă". Poemul a apărut în *Vremea* XIV (1942) nr. 679, 25 oct. p. 10.
G.Z., I, II, v. 8. Brumatele roade *a florii* de-o zi
Versurile omise sînt următoarele:

în luna în care pălesc trandafirii
Pe aurul veşted din foi ruginii,
Petalele sboară din floarea iubirii,
Deschise în vise ce nu le mai ştii...

139 *Balada toamnei,* Iaşi, 10 noembrie, 1917. In mss. 23774 MLR poezia intitulată *Balada iubirilor de toamnă,* cu data 11 noiembrie 1917, purta dedicaţia: „Lui Ionel Vulturescu".
G.Z. I, II, voi. ÎN., v. 12. *Cu* Pan suflînd...
în mss. 23774, MLR, ultima strofă a poeziei, care este o invocaţie a toamnei, este diferenţiată de celelalte prin titlul: „închinare" iar în G.Z. I şi II şi voi. ÎN. prin „Solie". în E.D.I. autorul renunţă la această deosebire.

140 *în parc,* Iaşi iunie 1918.
în voi. ÎN., la sfîrşitul poeziei, nota: „Poezia rămîne cu patru strofe a cinci versuri". Autorul vroise deci, la un moment dat, să suprime strofa a IV-a, dar ulterior a renunţat la această hotărîre.

mss. 878 MLR, v. 5. *Zărit-am* Zeul Toamnei...
G.Z. I, II şi voi. ÎN., v. 5. Zării pe Zeul Toamnei...

141 *Satan,* Bucureşti, 22—24 aprilie, s.v., 1916. în mss. 878 MLR, poezia e însoţită de nota: „Publicată în *Flacăra* din 30 aprilie 1916. Scrisă la Bucureşti cu cîteva zile înainte".
Flacăra, V (1916) nr. 5, 26 mai 1916, p. 68.
mss. 878 MLR

şi *Flacăra*	v. 6. Trecură ca-n legende *martire foarte* pale,
„	v. 7. *Pe* vremuri...
„	v. 20. *S-aduse* pe sub ramuri...
„	v. 30. *Muşcau* în sînuri crude...
„	v. 31. *Privind* cu nepăsare...
„	v. 32. Cum mor crucificate *martire foarte pale*

Republicată in voi. ÎN. cu schimbările de mai sus.

142 *Narcis,* Iaşi, 12 august, s.v., 1917. (în mss. 878 MLR, data: sîmbătă 12 aug., Iaşi).
A apărut în *Viaţa nouă,* XIII (1917), nr. 1, 10 — mart.-dec. p. 5—7 şi în *Revista Fundaţiilor regale* VIII (1941), nr. 5, mai, p. 275.
în mss. 878 MLR

şi *Viaţa nouă*	v. 2. Irişii *serii*
„	v. 13. Icoană mai frumoasă şi *zîmbet ca ol* lui
>, Şi	
G.Z. I, II	v. 36. *Căci* au gîndit...
„	v. 37. *Dar le-au* uitat

Republicată în voi. ÎN. cu schimbările de mai sus.

143 *Leda şi lebăda,* Birlad sfîrşitul lui decembrie 1916. Revăzută în 1917 la Iaşi şi 1918 la Miorcani.
în mss. 878 MLR poezia este intitulată: *Leda.*
în mss. 878, G.Z. I

şi G.Z. II	v. 26. Omătul primăverii pe-ai visului *gutui*
„	v. 27. Rămîne floare numai *pe ramurele lui*

în mss. 878, v. 29. Nu veşteji *femee,* cu inima ta...
în voi. ÎN. poezia este publicată fără ultimele două strofe. în E.D.I se revine însă la forma originală.

144 *Leda,* Iaşi 8 mai, s.v., 1917 şi nota autograf: „Ultima strofă se suprimă", în mss. 878 MLR, aceeaşi datare şi nota: „vezi poezia anterioară din decembrie 1916".
Viaţa nouă, XIII (1917), nr. 1—10, p. 1—2.
în voi. ÎN. la sfîrşitul poeziei se află indicaţia: „Fărăstrofa 6. Ultimele două strofe îşi reiau locul, din volumul original, la sfîrşitul părţii a doua din poezia precedentă. Poezia rămîne deci cu primele cinci strofe numai".
Strofa a şasea care nu a mai fost reprodusă în E.D.I. este:

Tristă Leda, tristă Leda, nu răpui din pene zborul
Ca să te înalţi cu Visul de ţarina ta nu-l legi...
Şi cu mîini înfrigurate în zadar vrei să-l culegi,
Căci iţi scapă nemurirea şi pierzi numai muritorul.

în mss. 878 şi

Viaţa nouă v. 9. *Cu penetul de zăpadă se coboară* nupţiala
„ v. 11. *Şi* îţi lasă lin din sboru-i...
„ v. 12. *Crinul formei sale albe pe a pernelor* petală.

145 *Opium.*
Revista idealistă, XIV (1916), martie, p. 149—150.
Poezia publicată prima oară în voi. ÎN., dar trecută printre poeziile selectate din voi. V.P. cu recomandarea autorului ca ea să fie adăugată voi. A.
Poetul o include însă în E.D.I., volumului G.Z.
în *Revista idealistă* şi voi. ÎN. v. 17. Cu ochi *a-tot-ştiinzi de bram*
„ „ v. 19. *In ritmuri surde de tam-tam*
„ „ v. 20. *Renăscătoare de himeră...*

146 *Clopote sună,* Paris (52 Francois I-er) martie 1919.
Republicată în voi. ÎN.
în E.D.I. se republică aidoma forma originală a poeziei.

147 *Balta,* Iaşi, 6 aprilie, s.v., 1917, „data unei variante anterioare publicată în *Viaţa nouă* (nr. apărut la Iaşi). Textul publicat în volum, revăzut în 1918 la Miorcani". în mss. 878 MLR nota autorului: „Scrisă la Iaşi (12 str. Mitropoliei, casele Liebschutz, 6 aprilie 1918. Publicată împreună cu *Leda, Mănăstire, Narcis* şi *Porumbeii morţii* în *Viaţa nouă* (nr. 1—10 mai-dec. 1917) apărut la Iaşi în martie 1918. Revăzut iulie 1918 Miorcani".
Poezia tipărită în *Viaţa nouă* este identică cu aceea din mss. 878 de unde rezultă că schimbările din volum au fost făcute după prima ei publicare şi trecute apoi în manuscris,
în mss. 878 şi

Viaţa nouă v. 7.
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
» v. 8. *Pe oglinda ei opacă şi grea ca* c
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 9. *Pe maluri nici o salcie...*
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 10. *Pe apă nici un nufăr...*
(corectat în mss. ca în G.Z. I.)
« v. 12. *Şi-n* apă... (corectat în mss. ca î
» v. 13. *Dar cînd ne-aduse calea pe drum*
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 14. *Minune răsărită pe ape,* o grădi
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
» v. 15. *Din care înflorise In straturi de*
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 18. *Pe aleele lichide alin* le-a răsfii
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 20. *In străvezii izvoare* prundişul...
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 22. *în* balta cea mai tristă *un rai* <
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
„ v. 23. O Doamne înfloreşte *sărmanul* n
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)
v. 24. Cu-o rază *risipită a strălucirii*
(în mss. corectat ca în G.Z. I.)

148 *Soror Sanda Mater dolorosa,* Călimăneşti, 16 iunie, s.v., 1916. în mss. 878 MLR se află nota: „Publicată în „Flacăra" din 25 iunie 1916. Scrisă la Călimăneşti cu cîteva zile înainte".
Flacăra, v. (1916) nr. 37, 25 iunie, p. 1.
în G.Z. ed. I. strofa a II-a apare modificată faţă de versiunea poeziei din mss. 878 şi din *Flacăra* în sensul că au fost schimbate între ele versurile în felul următor: v. 6 în locul v. 5 şi v. 8 in locul v. 7
In mss. 878 şi *Flacăra* v. 7 (8) Mărio, maică *dureroasă...*

149 *Logodnă mistică*, Iaşi 6 aprilie, s.v., 1918.
în mss 878 v. 4. *Pe ceruri nici un semn şi nici un drum*
G.Z. I si G.Z. II v. 9. *Căci* a rămas în rarul lui potir
„ v. 13. *Dar* trupu-mi...
„ v. 14. *Carbonizat* în jaruri de dorinţi
„ v. 23. *O! de-aş avea cleştarul rar* şi neaua
„ v. 24. *Din trupul tău* de tînăr Dumnezeu
„ v. 24. Din *trupu-ţi aş fi...*
„ v. 27. Am trece *printre gratiile* de tină
„ v. 30. Un curcubeu *făuritor* de punţi.
Republicată în voi. ÎN. cu schimbările de mai sus.

ISO *Trei îngeri*, Paris (52 rue Franşois I-er) 21 mai 1919.
Ţara, Timişoara, II (1921), nr. 5, 7 ian. p. 1.
în mss. 878 MLR, *Ţara*,
G.Z. I şi II, şi voi. ÎN. v. 4. Aud a *florilor* suflare
„ v. 8. Aud cum stelele *ne* cîntă.
Republicată în voi. ÎN. cu schimbările de mai sus.

151 *Ca să suim la tine*, Bucureşti, 18, 19 ianuarie, s.v., 1919
Solidaritatea, I (dec. 1920 — ian. 1921) nr. 9—10, p. 316.
Solidaritatea, G.Z. ed. I şi ed. II, v. 2. *Căci* sufletul

152 *Mănăstire*, Iaşi, 5 aug., s.v., 1917. (Aceeaşi datare ca in mss. 878 MLR)
Viaţa nouă, XIII (1917) nr. 1, 10 mar.-dec. p. 1—2.
Viaţa nouă, v. 10. Şi ca inimi *sîngerate...*
Republicată în voi. ÎN.

153 *Păsări pe mare*

Poezia este o variantă mult prescurtată a piesei: *Fereastră pe măre*, scrisă la Constanţa la 21 septembrie 1915. Prima versiune a apărut în *Flacăra*, apoi în voi. A. repartizată la ciclul Cîntecele mării, şi a fost în cele din urmă republicată în E.D.I. într-o formă redusă. (Vezi nr. 125)

Poezia *Păsări pe mare* a rezultat din păstrarea versurilor 1—6 şi 20 din *Fereastră pe mare* iar în versurile 1 şi 22, cuvîntul „Fereastra..." a fost înlocuit cu: „Privirea..."

154 *Steaua*, Miorcani, 4 septembrie, s.v., 1918.
Sburătorul I (1919) nr. 36, 20 dec. p. 226, unde poezia are aceeaşi datare şi dedicaţia: „Micului meu prieten lui Bebe Băbeanu".
în *Sburătorul*, în G.Z. I şi G.Z. II, poezia se prezintă cu cîte două strofe din versuri alternînd, din cîte 12 silabe. în G.Z. II autorul însemnă: „Strofa a doua se suprimă". în mss. 878 însă poezia are 3 strofe şi tot astfel a fost republicată în voi. ÎN., unde, autorul dă următoarea indicaţie: „Poezia redusă la prima ei strofă, se va tipări sub forma publicată în *„Cîntece de demult"* din *Pe Argeş în sus*, ediţia din Biblioteca pentru toţi, adică în două strofe scurte, a patru versuri fiecare".
Strofa a doua, omisă, era:

Trecură ani de zile... pe geam aceeaş stea...
Un om ridică ochii lui searbezi de pe carte,
Dar el, deşi o vede, acuma n-o mai vrea,
Căci a citit pe Kepler şi crede că-i departe

Strofa a treia, omisă, era:

Se risipiră anii... dar steaua ca un jar
în clipa hotărltă, se-aprinde în odaie
Băirînului ce simte că nu mai e hotar,
Cînd, orb, o vede-n suflet că-şi tremură văpae.

în E.D.I. s-a reţinut doar prima strofă, care a fost împărţită în două strofe scurte din cîte 4 versuri fiecare.

155 *Noaptea scade*, Miorcani, 30 aug., s.v., 1918.
Republicată în voi. ÎN., în forma de la început.

156 *Privind luceafărul*, Miorcani, 3 aug., s.v., 1918.
Republicată în voi. ÎN., în forma de la început.

157 *Furnica*, Iaşi, aprilie, s.v., 1918.
Luceafărul, XIV (1919) nr. 23-24, 15 dec. 1919, p. 460.
în mss. 878, *Luceafărul*,
G.Z. *1* şi G.Z. II v. 5. în brazda răsturnată *în* care.
„ v. 6. Atîtea azimi *calde...*
Republicată îu voi. ÎN, cu schimbările de mai sus.

158 ***Scoica,*** **Paris (52 Francois I-er) 6—10 aprilie 1919.**
Luceafărul, **XIV (1919) nr. 23—24, 15 dec. p. 460.**
Republicată în voi. ÎN., în forma de la început.

159 ***Oblonul,*** **Paris (52 Francois I-er) 6—10 aprilie 1919.**
Luceafărul **XV (1920), nr. 1, 1 ian. p. 9—10.**
în G.Z. I, v. 1. Cînd pentru mine ceasul *culcării bătea* rar
Republicată în G.Z. II şi voi. ÎN., cu schimbarea de mai sus.

160 ***Plopul,*** **Paris (52 Francois I-er) 14 mai 1919.**
Republicată în voi. ÎN., în forma de la început.

161 ***Seara la Miorcani,*** **Miorcani, 27 — 30 august, s.v., 1918.**
Lectura pentru toţi **II (1920), nr. 1; *Luceafărul,* XV (1920), nr. 1, p. 9—10.**
în mss. 878 MLR, poezia este însoţită de însemnarea: „în urma unei plimbări făcute la iazul din marginea satului cu vreo zece zile înainte", şi apoi de: „Notiţa poeziei *Seara la Miorcani* (în timpul plimbării): Vederea de-asupra iazului. Marea unduire a pămîntului; a oceanului terestru. Valul spicelor cu o singură şi ritmică mişcare pornită din zare, se sparge de digul de cretă al satului, se resfiră printre bolovani albi (casele). Ogrăzile semănate, ca băltoace verzi, rămase printre pietrele ţărmului. Satele împădurite şi văruite, ca insule şi ca porturi — turla bisericii — un far. Clopotul — Şarabane departe cu norul lor de praf alb — ca luntre de pescari — Drumul: pîrtie de spumă fugind de sub pupele lor — Coşarele — corăbii imobile părăsite în larg! Pădurea de la Mitoc, ca un promontoriu întunecat. O cireada de bot albi răzleţi pe iarbă ca nişte goelanzi cu zborul aproape de mare. Ţăranii strîngînd fînul cu greble lungi parcă adună „goemonul" lăsat de reflux, înserează de-abinele — noaptea se pogoară. Oceanul pămîntesc se-retrage ca o pasăre. Dar deodată iată Oceanul ceresc, singur el de acum. Un nor cu pînza întinsă alergînd de-a lungul ţărmului negru înnoptat şi asta ca o lumină de far pe ţărmul nevăzut al Veciei — pentru călătoria sufletelor",
în mss. 878,

Lectura,

Luceafărul,

G.Z. I şi G.Z. II **v. 2. Cum lăţîndu-şi unduirea *vine* unduind pămîntul**
v. 17. Navighează *harabale:* repezi luntri de pescari

în mss. 878 **v. 21. Şi păreaţi în *ochii* serii, ce *orice formă deslegase***
v. 27. Lîngă-o mare de fineţe pe un ţărm *imaginat*
v. 28. Şi un clopot de departe de vecernii *a sunat*
v. 30. Şi din insulă într-alta vuetul *s-a îngînat.*
Republicată în voi. ÎN. cu schimbările de mai sus.

162 ***Femeia pe pajişte,*** **Bucureşti, 10 august 1916. (Aceeaşi datare ca în mss. 878 MLR, unde se află şi nota „Publicată în „Flacăra" din 12 aug. 1916). Scrisă la Bucureşti cu două zile înainte".**
Flacăra, **V (1916) nr. 37, 25 iun. 1916, p. 1.**
Republicată în voi. ÎN. fără nici o schimbare după cum a fost tipărită şi în E.D.I.

163 ***Desrobire,*** **Bucureşti, 4 martie, s.v., 1919. în mss. 878, nota: „Publicată în „Flacăra" din 12 mai 1916. Scrisă la Bucureşti cu cîteva zile înainte".**
Flacăra **V (1916), nr. 22, 12 mai 1916, p. 251.**
în mss. 878, v. 8. Un fluture ce lasă a *rimei* neputinţă
în mss. 878 şi *Flacăra* v. 9. Şi fîlfîie din aripi a *sborului dorinţă*
Republicată în voi. ÎN.

164 ***Helladă,*** **Paris (52 Francois I-er) martie 1919, scrisă în pat cu 39° febră, în timpul unei gripe.**
Sburătorul **I (1920) nr. 39, 10 ian. p. 202.**
în *Sburătorul* G.Z. I, .
G. Z II. şi voi. ÎN. **v. 4. Ca *portocale* mari pe valu-i cald**
v. 12. Gonesc *înnebunite* de dragul ei.
v. 17. Ce dragoste *nebună* mă ridică.

165 ***Unei amfore,*** **Miorcani, 3 septembrie, s. v., 1918.**
Lectura pentru toţi; **1919, nr. 12, p. 710.**
Republicată în voi. ÎN.
ÎN mss. 878
GZ I şi II **v. 1. Tu amforă *ce ai* pe tine**
v. 14. Sau vasul *vesel* de parfum.
Republicată în voi. ÎN., cu schimbările de mai sus.

166 ***Poruncă,*** **Miorcani, 20 iulie, s.v., 1918.**
Sburătorul **I (1919), nr. 36, p. 226.**
Republicată aidoma în voi. ÎN.

167 *Călătorul.* Pe manuscrisul bruion al poeziei se află datarea autograf: 1920—1942 noembrie şi însemnarea: „Pentru Grădina între ziduri. Voi. I" al POEZIILOR, Ed. Def. 1944".
în mss. 4219 BARSR se află o primă variantă a poemului apărut în *Lamura* I (1920) nr. 6—7, mal'. - apr. p. 558, strofele 1, 5 şi 6 au servit ulterior la alcătuirea poemului *Ctitorii* din voi. P.Ag.S. *Călătorul,* în forma sa definitivă a fost publicat în *Revista Fundaţiilor regale* XI (1944): nr. 2, feb. p. 282.

Ciclul Porumbeii Morţii, scris în timpul primului război mondial, a fost publicat în voi. G.Z. II în afară de poezia *Duşmanii* care a apărut în voi. A. Ea a fost adăugată ciclului în 1944, în E.D.I.

168 *Duşmanii,* Bucureşti sau Florica, 21 octombrie, s.v., 1914, noaptea. Este dedicată: „Morţilor din pădurea Argonne".
Flacăra V (1916) nr. 15, 23 ian. p. 165.

169 *Doi oameni stau,* Sibiu, ianuarie 1919.
Cultura poporului I (1921) nr. 4, 22 mai, p. 1.
Poezia îşi păstrează forma de la început.

170 *Soldaţi de plumb,* Bîrlad, decembrie 1916. în mss. 878 MLR, se află însemnarea făcută de poet: „Dec. 1916 Bîrlad, dar inspirată de tranşeele pline de morţi, de pe graniţă din sus de Buliga (Pasul Vulcan), văzute în timpul luptelor de pe Jiu. Publicată în Neamul Românesc din 15 ian. 1916 sub titlul: „Sonet" (variantă). în mss. 878, v. 2. *Hatmani cu blonde plete...*
A apărut în *Vremea* XIV (1942); nr. 679, 25 dec, p. 18.

171 *Păpuşile de ceară,* Bîrlad, decembrie 1916. în mss. 878 MLR, următoarea notă făcută de poet: „posterioară precedentei deşi publicată tot în *Neamul Românesc* din 13 ianuarie 1917 sub titlu *Crăciun.*

172 *Porumbeii morţii,* Iaşi, 31 ianuarie, s.v., 1918 şi nota .'„Poeziile din Iaşi au fost scrise în casele din 12 str. Mitropoliei".
Viata Nouă XIII (1917), nr. 1 — 10, dec.-mar.-dec. p. 1 — 2.
în *Viaţa Nouă* şi G.Z. II poezia dedicată: „Pictorului Al. Romano, ucis de un *Taube* german.

Addenda (Poeme în proza)

Povestea celui din urmă sfînt
(Cel din urmă sfînt)

Trăise în singurătatea munților dăruindu-şi sufletul şi trupul zeului căruia se ruga.

Iar cînd se ivi primăvara o bucurie mare îl cuprinse. Pricepu că ales printre aleşi va fi cel din urmă sfînt purtînd cuvîntul roditor spre mîntuirea lumii. îşi părăsi pustnicia şi porni către răsărit.

Coborî prin păduri cu frunze noi, legănate de vînt, într-o vale umbrită de castani. Din stîncă în şipot de lemn izvora apa, umplînd un urcior, se revărsa mai departe, şi-n ea se adăpa o turmă de oi. Stăpînul turmei, stăpîna urciorului, amîndoi aplecați unul spre altul, uitaseră avuțiile lor; dar zărind călătorul, păstorul se apropie scoțînd din traistă pîine caldă, urdă şi miere:

— Străine, îi zise, zeii poenilor să-ți binecuvînteze hrana, căci ei ne-au dat mierea luminoasă. Plinea a dospit-o iubita mea şi \irda eu am făcut-o. Iar fata aducîndu-i apă neîncepută îi zise: Străine, cu dînsul am jertfit un ied zeului acestui izvor: binecuvîntată să-ți fie băutura.

Atunci mînios cel din urmă sfînt apucînd urciorul îl aruncă pietrelor de pe drum şi luînd merindele le azvîrli. Cumplită şi fără de leac vă e nebunia, strigă el. Nu e decît un singur zeu; în fața lui zeii mincinoşi au pierit ca stelele nopții cînd soarele răsare. El nu vrea jertfe mînjite de sînge, ci inimile noastre le cere. Adevăr grăesc vouă, osîndiți de-a pururi vor fi smintiții ce iubesc făpturi trecătoare de lut.

Auzindu-1, fata începu să plîngă.

Cu ochii plini de lacrămi stătea băiatul, nepricepînd de ce le-a ucis fericirea.

El mergînd mai departe ajunse la zidul unei cetăți, albă, pe marginea mării sunătoare. Intrînd pe poartă în cetate, întîmpină un tînăr în haine de mătase împodobite cu pietre scumpe. După el venea o fecioară minunat de frumoasă; patru arapi cu turbane împletite urmau ducînd în spinare fel de fel de bogății necunoscute, şi doi, păşind înainte, împingeau cu palma norodul să-i facă loc. Şi cum buimăcit sfîntul, ca unul ce trăise în pustnicii, încurca drumul, arapii se năpustiră asupra-i să-1 dea în lături. Dar oprindu-i, tînărul zise: Străine, căci astfel te arată portul, fii bine venit în cetate, si zeii primitori să-ți fie. Azi mi-au adus corăbiile daruri culese pe țărmuri depărtate şi o fecioară robită mai mîndră ca lumina.

Binecuvîntată e ziua de azi.

Vreau cu toții să-mi împart bucuria şi, tu, străine plăcut ochilor mei, spune-mi ce doreşti şi-ți voi împlini dorința. Am haine foarte scumpe, cu ele te voi îmbrăca;

Am case de sticlă cu copaci jur împrejur încît mereu te crezi în grădini, în ele te voi găzdui;

Iar fetele mlădioase ca ramuri de alun vor juca mişcîndu-şi trupul şi cîntăreții vor atinge struna pentru tine.

Atunci luînd galbeni grei din cutii de lemn de trandafir tînărul îi împrăştie mulțimii adunate şi se apropie de cel din urmă sfînt să-1 călăuzească, proptindu-i paşii, spre locuințele sale. Mînios sfîntul îl respinse grăind :

— Cumplită ți-e nebunia şi fără de leac, bogatule în lucruri pieritoare, mai bine aş fi asemeni milogilor de pe zidul cetății decît ție, orbule ce ochi ai de văzut şi nu vezi.

Unul e zeul ce domneşte în ceruri. în gîndul lui lumea noastră o clipă e şi tu, osînditule, între două veşnicii clipa ai ales, pierzînd de-a pururi viața de veci.

Auzindu-1 norodul începu să rîdă ca de un om cu minte puțină, iar tînărul tăcut plîngea, nepricepînd de ce i-a ucis fericirea.

Mai departe afară din cetate, pe drum, tăvălit în praf era unul gol, acoperit de rănile bolii, gemînd în suferinţă şi lipsă, şi trecătorii-i aruncau un ban de aramă. Atunci sfîntul, închinîndu-se la el ca la icoană, grăi:

Fericiţi săracii pe pămînt. Iar milogul cerşind: De ce-ţi baţi joc de mine? Dă-mi pomana cuvenită şi zeii să te răsplătească.

Dar el n-avea să-i dea nici bani de aramă, nici bani de argint, ci numai cuvîntul roditor în mîntuire.

Cu ochii plini de durere îl privea milogul şi cel din urmă sfînt se depărta ca goniţii.

Inserase. — O pace mare domnea pe potecile şerpuite, prin garduri vii de măcieşi în floare, fîntîni cîntau nevăzute pe iarba fragedă, şi prin zări răzbătea sunet de tălăngi. Şi pretutindeni graiul lui era născător de suferinţă. Pe înnoptate ajunse la o cetate clădită pe pieptul unui deal. Străjerii nu lăsau pe nimeni **sa** pătrundă după adormirea soarelui. Cum rătăcea fără acoperiş "să-şi ocrotească odihna, o femeie se apropie de dînsul: Străine, e 'tirzm, hanuri nu vei găsi şi găzduitori oamenii aici nu sînt. Vino, fii'stăpîn sărăciei mele. Avere nli-e trupul, şi trecătorii mi l-au cumpărat de cînd eram copilă: ţie bucuros îl dăruiesc.

încruntindu-se o goni mustrîndu-i viaţa, lăudînd fecioarele binecuvîntate pentru care se vor deschide porţile cereşti.

Ea se duse plîngînd în nepricepere căci cel dintăi om căruia nu-i vindea: trupul, o respinse osîndind-p. ,

Frică neînţeleasă îl cuprinse, şi se închină zeului inimii sale. Doamne, fie-ţi milă de robul tău şi luminează**-1.** Noaptea **s-a** lăsat pe pămînt, umbră mi se lasă în suflet, căci sămînţa rodului tău o azvîrli şi numai durere din ea răsare. — El se întoarse în pustiul culmilor prea înalte.

Şapte ani trăi cu pustnicia dăruindu-şi sufletul şi trupul zeului căruia se ruga. Iar cînd, pricepind că în el e cuvîntul adevărului, spre fericirea lumii, părăsi munţii pornind către apus.

Coborî prin păduri trei zile şi ajunse la un rîu curgător printre lanuri de grîu.

Cu apa veneau corăbii încărcate, iar luntraşii întinzînd pînzele roşii, cîntau.

Pe poeni, ciobanii răzîmaţi de tulpina fagilor, doineau din caval; secerînd grînele de pe lanuri, oamenii se bucurau de munca lor. Mai departe, pe un colnic, era aşezată curtea boerească, cu pridvor şi straşină lată de şiţă. Stăpînul moşiei îi ieşi înainte şi îl pofti înăuntru după obiceiul ţării. Străinul, cu voie bună primi găzduirea, dar intrînd în casă se minună, căci ea era fără podoabe şi la fel cu coliba unui om de rînd.

— Bogatule, grăi el, trăeşti în lipsă avînd lanuri, turme şi corăbii multe, mare ţi-e nebunia şi fără de leac. Adevăr îţi spun, scurtă e viaţa şi moartea ne pîndeşte. Te zici fericit, neştiind bunurile lumii.

Zîmbetul pieri din ochii gazdei la cuvintele lui. Trimise în grabă să-i cheme vătafii; pe unul îl puse peste seeerători mai mare, pe unul peste ciobani şi unuia în primire i-a dat luntraşii cu luntrele lor cu poruncă Ia toţi să umple cămările cu galbeni cîntăriţi.

De acum în fiecare zi la curte soseau, cu salbă de clopoţei la gît, cătîfii aducîndu-i avutul în saci şi lăzi ferecate.

Dărîmă clădirile de piatră şi altele ridică de marmură curată, grădini nemaivăzute întocmai, trupul în mătăsuri şi-1 ascunse, aduse roabe frumoase spre desfătare; dar nu era mulţumit. Rîvnea tot alte bogăţii şi alte griji năpădindu-1, pacea inimii lui pierise. Străinul]a plecare, mulţumind:

De ce mi-ai ucis fericirea? îi zise.

Iar cel din urmă sfînt, plin de nelinişte s-a dus.

Pe unde trecea, oamenii sub arşiţa soarelui de vară se chinuiau să umple cu aur pivniţele boltite, blestemîndu-şi soarta şi el zadarnic cînta cîntecele de odinioară.

Pe drum mai la vale mergînd, ajunse la o fîntînă izvorîtă printre oleandri. Cerul se oglindea în apă şi cu cer se stropeau un flăcău şi o fată, rîzînd nevinovaţi.

Zărind călătorul, îl poftiră frumos să se răcorească şi curmîndu-si setea, necunoscutul grăi:

— Vă spun: sînteţi nebuni, căci vă bucuraţi şi nu ştiţi ce e bucuria: iubirea n-o cunoaşteţi, nici fiorul dorinţii. Scurtă e vremea; culegeţi azi roadele ei, mîine e prea tîrziu.

Auzindu-1, privirea băiatului se turbură. Dornic, luînd buzele tovarăşei lui, pînă la sînge le muşcă sărutîndu-le, dar ea, rănită, începu lacrimi. Tot pieptul fraged îl scutura plînsul şi băiatul îndurerat stătea nepricepînd.

De ce ne-ai ucis fericirea ? iar călătorul se depărta fără răspuns

Şi mergînd mai departe, întîlni unul ce se ruga icoanelor de piatră la răspîntii, lovindu-şi fruntea de ţărîna bătută. Atunci sfîntul de el apropiindu-se, grăi:

înfricoşată e nebunia ta, omule ce te închini pietrelor de pe drum. Comorile vremii neatinse de tine se pierd şi somnul morţii n-are vis. îţi spun: zeul meu m-a trimis să propăvăduiesc pămîntului preţul vieţii trecătoare.

Dar pierind lumina credinţii din ochii celui ce se ruga, ei se adumbriră de durere şi omul îi zise:

— De ce mi-ai ucis fericirea?

în liniştea serii, ajunse la poarta unei cetăţi. Turlele ei, subţiri ca minarete, pînă-n nori se înălţau pe cerul amurgului şi piatra lor, cînd verde, cînd albastră era, după lumină.

Atunci, pe rînd, din vîrful fiecărei, izbucni chemarea străjerilor nopţii, vestind oamenilor că domnia umbrii începe, şi pe rînd vuietul cetăţii se stinse ca şi cum s-ar fi depărtat. Iar la strigătul turlei din urmă, tăcu totul cuprins ca de moarte.

în tăcere păşea sfîntul, cînd auzi două glasuri cîntînd lingă ziduri; acolo zări un voinic şi o fată, trudindu-se să tragă cu burduful apă din gura unui puţ. Văzîndu-i veseli, muncind cînd toţi se odihnesc de grijile zilei, îl apucă mirarea şi uimit le grăi:

— Goi sînteţi şi flămînzi pînă-n noapte vă chinuiţi, să cîştigaţi pîinea rea de secară; puterea tinereţii o pierdeţi şi altora viaţa îşi aruncă darul. Nebunilor, cum puteţi cînta necunoscînd fericire?

Fata cu ochi de vulpe ţintindu-1, îşi sfîrşi cîntecul.

— Adevăr grăieşti, îi zise şi trecînd pe poarta cetăţii unul cu haine de in, cu dînsul se duse, pentru un ban de argint.

Iar voinicul, cîntecul uitîndu-1, îi zise:

— Adevăr grăieşti. Şi cum venea unul în straie cusute cu fir, scoţînd cuţitul îl înjunghia pentru un ban de aur.

Atunci cel din urmă sfînt cu groază se depărta. Noaptea întreagă rătăci ca un ucigaş. Cînd îşi opri mersul, era pe ţărmul mării liniştite. Luna în ea îndoită, colinda cerul apele cutreierînd.

— Doamne, se rugă el, fie-ţi milă de robul tău şi luminează-1. Valurilor călătoare le-ai pus luna călăuză. Chervanelor pierdute prin nisipul pustiului stelele din văzduh le-ai dat să le deschidă cărare, — dar pe mine m-ai părăsit. Am învăţat pe oameni să dispreţuiască bunurile pieritoare spre mîntuirea lumii şi am cules durere; pe oameni i-am învăţat preţul vieţii spre fericirea lor şi numai suferinţă şi ură am sădit. Cuvîntul tău credeam că rostesc şi nu era al tău; cu tine credeam că umblu...

Şi tot singur se întoarse spre culmile aspre.

Ani de zile trăi în singurătatea munţilor. Firul vremii de mult îi scăpase. Numai se rugă dîndu-şi sufletul şi trupul.

Ochii ţintiţi în ei înşişi oglindeau fără nădejde frunzele noi ale primăverii şi frunzele de rugină ale toamnei — iar vieţuitoarele codrilor văzîndu-1 nemişcat, fără teamă se apropiau de dînsul. Veneau veveriţe sărind din cracă-n cracă să-1 atingă mirate, căprioare blajine îşi răzîmau botul subţire de umărul lui şi din zborul lor păsările de pradă îi împleteau cununi.

O iarnă, un urs se culcă la picioarele sale; atunci sosiră mistreții unul cîte unul şi lupii clănțănind, ieşiră din desişul brazilor troieniți la focul lui să se încălzească. Şi, pricepînd că niciodată cuvîntul lui Dumnezeu n-o să-l rostească, ca un om se coborî spre oameni, printre ei să moară.

Trei zile umblînd prin păduri, ajunse într-un ținut locuit, şi toamna era pe dealuri. Vița de vie, de ramurile ulmilor legată, din copac în copac anina ciorchinele grele, piersica coaptă cădea pe iarbă şi perele şi merele roşii. Iar moşnenii satelor ascunse din vîlcele veniseră să adune roadele pămîntului. Cu albii pe cap, în şir, urcau cîntînd fetele în vii strugurii să culeagă şi flăcăii îndemnau măgarii cu coşuri pline spre linul apropiat. Copiii loveau cu prăjina nucii, nucile să le iee, şi prunii scuturau, prunele rotunde să prindă. Seara focuri multe se aprinseră pe povîrnişuri; la cramă, cu must nou uitîndu-şi păsurile, bătrînii priveau hora învîrtită în chiote şi veselie de cei tineri. Cum zăriră trecătorul, îl poftiră printre ei să şadă. Şi pustnicul, binecuvîntîndu-le masa, ospăta, şi cu ei în graiul lor grăind, se bucură, căci nu se mai gîndea la mîntuirea şi la fericirea lumii. Iar a doua zi vrînd să plece, ei se rugară să mai steie în mijlocul lor, vorbele lui fiind mai dulci ca poamele toamnei. Şapte zile printre ei se opri şi părăsindu-i cu suflet liniştit, lăsă inimi împăcate.

Mai departe, pe drumuri de țară, ajunse o cetate cu chiparoşi jur împrejur, atît de înalți încît soarele nu-i pătrundea, nici lumina lunii. în umbra lor, sub pietre albe culcați, îşi dormeau somnul morții cetății. Multe pietre erau sparte cu muşchi verde pe ele, multe noi împodobite cu slove săpate cu dalta şi ridicată una singură îşi aştepta mortul. Era tînăr: întins pe iarbă parcă se odihnea de munca zilei şi o femeie la creştetul lui plîngea, căci îi fusese mamă. Iar călătorul apropiindu-se de dînsa, de mila ei nu din credința vieții viitoare, grăi:

— Pace ție. De ce plîngi ? doarme numai deşteptarea din ceruri.

Iar femeia auzindu-1 îşi şterse lacrimile şi nădejdea îi înflori.

— Tu cel din urmă sfînt trebuie să fii, căci cuvîntul tău alină durerea.

El răspunse:

— Nu sînt chematul Domnului, ci unul ce a venit ca un om printre oameni să moară...

Şi de pace stăpînit intră în cetate.

Iar cum colinda ulițele strimte, îl întîmpinară doi îndrăgostiți şi ei cu fruntea aplecată în semn de mîhnire păşeau.

Îi zise băiatul:

— Preotul ne-a gonit osîndindu-ne, căci ne-am iubit şi fără de lege ne e dorul. Acuma de-a pururea blestemați sîntem, nimeni nu vrea să ne binecuvînteze iubirea.

Şi ea îi zise:

— Din altă țară sînt, şi alții îmi sînt zeii.

Atunci de dragul lor nu din credință, pustnicul grăi:

— Binecuvîntată vă e iubirea şi plăcută zeului meu.

Iar auzindu-1 îndrăgostiții cu un glas strigător:

— Cel din urmă sfînt trebuie să fii, căci chinul ne-ai vindecat.

Dar el răspunse:

— Nu sînt de cît un om şi ca un om am venit.

La o răspîntie stătea unul cu cuțitul în mînă şi ură în privire, pîndind noaptea. De el apropiindu-se:

— Pe cine aştepți?

întrebă şi omul răspunse:

— în fiecare seară vin şi altă muncă n-am învățat.

Atunci dreapta punîndu-i pe umăr cu bunătate îi zise:

Pace ție. Multe sînt caile vieții şi nepătrunse. De mine fii binecuvîntat şi ruga mea împlineşte-o: azi lasă-mă să fiu răpusul. Bătrîn sînt şi am venit printre oameni să mor.

Iar auzindu-1, ucigaşul lovit de spaimă îi căzu la picioare, pocăindu-se:

Trimes să mă scapi din pierzanie, mă mîntuie tu, căci grăeşti cuvîntul lui Dumnezeu.

Şi trecătorul de dragul lui, nu din credinţa judecăţii din urmă, îl lăsă să creadă că e sfîntul iertător de păcate.

Soarele apunea cînd ieşi pustnicul din cetate...

Domnea pe pajiştile toamnei o pace adîncă, şi în inima lui pace, căci rodiseră cuvintele sale ca pomii roditori.

Şi umbla pe drumul bătut de mii de ani, se simţi obosit de toată osteneala lor. Prin zări, deodată cîntecul culegătorilor de vii izbucni puternic ca o chemare, şi el pricepu că moartea e aproape. Ajunse la marginea unei mări, şi apa liniştită era ca sufletul lui.

Fără teamă, fără nădejde se culcă pe nisip, adormind în legănarea valurilor potolite.

Iar pescarii, cu năvodul veniţi să prindă peşte, se minunară găsind mortul, şi ochii lui plini de lumină.*

Din voi. *Iubita de zăpadă,* Bucureşt, Tipografia G. Ionescu, 3915.

Iubita de zăpadă

Dalta lui săpa numai marmura.

Dintre fiii Heladei era cel mai nemuritor, dar nu cunoştea iubirea, căci nu putea iubi decît făpturile sale, şi ele erau de piatră.

O zi, fiind pe ţărmul valurilor, simţi singurătatea şi pentru întîia oară i se făcu dor. — Atunci desăvîrşindu-şi rodul cel mai desăvîrşit: un discobol, de care nu voise încă să se despartă, îl aruncă în mare, închinîndu-1 Afroditei născută din ape.

Noaptea zeiţa, în vis oglindită, îi spuse:

„Ce aveai mai scump, mi-ai dăruit, — te voi hărăzi şi eu cu ce mi-e mai drag. Ca să poţi iubi, vei da viaţa celei dintîi icoane ieşită din mîinile tale şi ea va fi a ta".

Sculat din somn, de vis fugărit, porni în corabie, călătorind cu valurile spre ţări necunoscute, căci în toată Helada nu ştia o stîncă destul de curată spre a-şi plămădi vedenia. Cutreieră lumea şi mările primejdioase. Zări cetăţi pline de freamătul vieţii, altele roşii ca nisipul pustiului, şi moarte, şi altele cu grădini. Dar zadarnic privi: mei marmura albă, nici porfirurile roşii, — n-ajungeau să-i îmbrace dorinţa.

Atunci lepădînd dalta, turnă arama, argintul şi aurul împreună în amfore gătite cu trudă, dar simţi că nu din ele va răsări aşteptata, şi le părăsi.

— Un an întreg rătăci pe ape; cîteodată în spuma luminoasă a valurilor îşi scălda mîna ca şi cum ar fi încercat din ea să-şi făurească dorul, şi nemişcat parcă murise. — Iar ridicîndu-se vîntul, corabia, gonind patruzeci de nopţi şi patruzeci de zile spre miazănoapte, se opri în faţa unui ostrov stăpînit de iarnă cu locuri înghe-

țațe și cu păduri troenite, prin care se strecura soarele în dungi de argint. Trei zile suit pe catarg privi nesățios căci numai văzuse zăpadă.

A patra zi își coborî dorința pe țărm pricepînd că din stînca necunoscută își va zămisli visul.

Nebun ca Zeii făptuitori de oameni frămîntă neaua, din ninsoare se dezveli încet icoana unei femei. Marea dornică de frumusețe înălța valul să-i atingă piciorul. Iar cînd, desăvîrșită, ea tresări cuprinsă de viață, el, de spaimă și de dor închise pleoapele să-i zărească mai bine mîndrețea. Ochii îi erau verzi-albaștri ca ghețarii adinei, părul ca aurul privit în foi foarte subțiri, iar glasul îi suna ca murmurul izvoarelor zăvorite de ger.

— Atunci învins de el însuși, tremură în fiorul iubirii, — cu vorbe pline de soare, iar ea la flacăra dorinței pieri, căci era de zăpadă.

Și el, singur din nou, dorind numai somnul morții, strigă: — O, Afrodito, născută din mare, de ce, cînd am strîns-o la pieptul meu, a, murit?"

Dar nemuritoarea izvorînd din valuri: „De ce n-ai făcut-o de lut ca tine?"

Pilda trandafirilor

Pe vremea cînd colinda Domnul nostru Isus Christos ținuturile.

O bătrînă cosea cearceaful de mort. Degetele ei se înțepau în ac și degetele ei erau înțepate de ghimpi de trandafir.

Soarele călca umbra.

Două găini albe se scăldau în nisip și scuturau creasta roșie, în' casă plîngeau rudele.

închise pe veci, genele moartei tremurau cu lumina candelelor.

Surorile măi mici se uit'au la ea speriate că n-o trezesc din somn țipetele bocitoarelor, și părinții o plîngeau. Au plîns-o din zori și pînă-n amurg și din amurg pînă-n zori. Apoi s-au dus să rupă diri singurul trandafir înflorit la poarta lor din toți trandafirii ca sa îngroape sub frăgezimea florilor trupul fraged ce le fusese copil.

Auzind bocetele, Mîntuitorul se opri din drum și păși pragul porții. La privirea Lui coliba întunecoasă deveni lumină; obrazul copilei, deși murise, adormi la privirea Lui.

Dar părinții orbiți de durere strigară Celui-care-nu-minte: „Rabi, ne-ai înșelat căci Zeul tău e rău". Și Isus le grăi:

„Cine e mai vinovat: acela ce culege o singură floare, sau voi care ați răpit trandafirului toți trandafirii ?"

încheiere (Călătorul)

Ceața înserării se lasă pe pridvor.

Liniile se şterg.

Formele se pierd, toate devin înfățişări de vis sau de călătorie.

Hai să pornim!

E ceasul prielnic.

Corăbiile îşi clatină catargele pe mări; pe drumuri chervanele se duc şi ele.

Vom merge în pasul legănat al cămilelor prin țări necunoscute şi fiecare noapte ne va găzdui într-altă cetate.

Sînt cetăți minunate pe care nu le cunoşti.

Ştiu una moartă ziua cu minarete şi geamii albe sub jarul soarelui, dar noaptea albastre şi pline de privighetori, căci n-a mai rămas un singur om în cetate şi lianele pădurilor au şters urmele celor ce s-au dus.

Călăuza cămilelor va păşi înainte tăcut, şi vor cînta privighetorile la apropierea tăcerii noastre şi de pretutindeni va țîşni cîntecul apelor vii în cetatea moartă.

Din fintîni curgătoare prin umbră, din izvoare săltărețe, din havuzuri gîlgîind jocuri de spume — glasul apelor ne va chema urmărindu-ne dorul trecător.

Hai să pornim!

E ceasul prielnic.

Cunosc altă cetate agățată de munte cu chiparoşi jur împrejur. Ca să ajungi la ea trebuie să sui cu catîrul pe poteci şerpuite şi la fiecare cotitură a drumului mă ținea locului o privelişte pururi nouă.

Rodiseră viile de pe coaste şi rnă opream să le culeg rodul pătat de rugină — nu de sete, ci de mila ciorchinelor coapte. Iar seara mult m-am mirat să văd umbră pe văi, dar lumină pe cetate, căci era aşa de sus încît n-o ajungea niciodată aripa nopții. In vremea portocalelor fetele veneau să le vîndă pe piața Campanilului. Aveau ochi sperioşi, dar rîdeau într-una. Graiul nu-l pricepeam, dar suna ca un cîntec şi rîsul lor era zgomotul mărgelelor de apă risipite de fîntînă în amurg.

Hai să pornim!

Şi de nu vrei să calci pămîntul, ne vor legăna valurile mărilor nestrăbătute.

Fiecare seară vor luci alte stele, alți luceferi se vor aprinde, alte zodii se vor roti deasupra noastră. Departe spre răsărituri e un port pe un rîu lat ca brațul mării. Casele lui au pereți de hîrtie, şi luminate par lampioane mari. Vom sosi cu noaptea pe o corabie cu cap de balaur la proră, şi gongul pagodelor va vibra surd şi lung — grădinile pagodelor sînt vechi ca lumea; au fost sădite de mii de ani de împărați destul de înțelepți să priceapă că nu e frumusețe mai deplină decît frumusețea unei grădini.

In fiecare din ele sînt nişte stîlpi rotunzi de piatră ascunşi de ramuri. Pe ei se aşează cînd vine noaptea, cutii de mătase, pline de licurici — şi lumina lor cernută prin frunze e atît de dulce încît raza lunii apoi îți răneşte ochii.

Fiecare grădină e-nflorită cu altă floare: cu nuferi albi izvorîți din lacuri ca din oglinzi, cu struguri albaştri de glicină, cu floarea de aur a soarelui, cu floarea de sînge a macului dătător de vedenii. Spicul stînjeneilor l-am găsit în curtea unui templu pustiu, crescuse fără stăpîn, înflorise sălbatic, şi zeul de bronz, uriaşul zeu părăsit de toți credincioşii, zîmbea acestei singure mîngîieri.

Vino! e ceasul prielnic.

Cunosc păzitorii pagodelor şi unul mi-e prieten.

E bătrîn şi ştie toate poveştile. Citeşte în zodii **ca** în cărți; citeşte în ochi ca în inimi.

Ne va povesti basme înțelepte... dar noi neascultîndu-l vom privi luna şi constelațiile unui cer necunoscut.

„De ce să pornesc cu tine, o! călătorule? Auzindu-te am făcut toate călătoriile tale.

Trăit-am într-atîta visul încît ființa lucrurilor pipăite găseşte în mine un mort.

Şi aş vrea să plec — fără mine."

Iubitei (Laus Melancholiae)

Se stinge lumina cerului roşu.
Lungi, umbrele cipreşilor se mai lungesc violete pe coline. Un zbor de porumbei albi cade pe Campanii.

Ți-ai lăsat obrazul pe palmă.

Ti-ai proptit visul de tăcerea mea.

Privim fresca. O învăluie înserarea sau amurgul izvorăşte dintr-însa. Zugrăveala spălată de lumină a luat lucirea viselor şi a faianțelor arabe găsite pe fîntîni.

Pe țărmul unui cer limpede ca amurgul zilelor toscane, sub portocali cu frunzătura întunecată de aurul rodirii, stau patru fecioare.

Una poartă în vălu-i coloarea marină a algelor trandafirii; — alta petala rozelor terestre; — alta rozalba rază a stelelor cereşti.

Ca tine a patra e goală.

Una cu brațul întins îndoaie ramul spre dînsa. Alta cu mîinile amîndouă, atinge rodul. Alta îşi sărută cu dinții visul.

A patra ca tine îşi razimă ochii de zare. Crengile grele nu le frînge, portocalele pîrguite nu le prinde, visele culese nu le ridică.

Lungi umbrele cipreşilor se şterg pe coline.

S-a stins cerul şi fresca, — dar rămîne sub ea cu slove strîmbate de veacuri:

LAUS MELANCHOLIAE

OGLINDĂ MAGICĂ

Iubitele

Marinarul mi-a povestit:

Cînd am pornit pentru ocolul lumii — în portul, care acum nu mai era decît un punct undeva pe hartă, lăsam cu zilele cele mai frumoase ale tinereții două iubite.

Pe una o strînsesem chiar în seara plecării la piept şi plîngînd îmi jurase sub leasă înflorită a liliacului alb din grădină, că nu mă va uita niciodată. Pe a doua o văzusem chiar în seara plecării, la fereastra unui magazin de jucării, singură şi tăcută, cu ochii ca peruzeaua mărilor răsăritene, cu buzele de mărgean, cu inima ca mărgăritarul rar al iubirii mele tăinuite.

Ani de zile apoi am privit mările calde, prin care zburau — păsări închise într-un cer de smarald, — peşti de rubin şi de aur; şi ani de zile am privit pe urmă oceanele glaciale, prin ceața cărora ghețarii pluteau ca fabuloase corăbii.

Şi după ani de pribegie m-am reîntors în portul unde lăsasem două iubiri. în port nu se schimbase nimic. Pînă şi liliacul alb din grădină era în floare. Dar sub leasă înflorită iubita mea, plîngînd în brațele altui marinar, îi jura cum îmi jurase în seara plecării, că nu-l va uita niciodată, niciodată.

Inima mi se vesteji; inima îmi spuse: — Dacă ea te-a uitat, cealaltă cum vrei să-ți păstreze amintirea?

Dar a doua iubită şedea singură şi tăcută, la fereastra vechiului magazin de jucării, in inimă cu mărgăritarul rar al iubirii mele tăinuite. Am căzut la genunchii ei, am plîns de fericire şi i-am spus: — Tu care cu neclintită credință ani de zile ai aşteptat pe marinarul rătăcitor - iată-l pentru totdeauna! Şi luînd-o în brațe am strî ns-o la piept ca un marinar care îşi regăseşte iubirea. '

Dar buzele ei de mărgean nu tremurară, dar ochii ei albaştri rămaseră tot atît de limpezi ca peruzeaua mărilor răsăritene.

Atunci numai, îmi dădui seama că era o păpuse, - cea mai minunată păpuşe din vechiul magazin de jucării.

I

Sufletul

îmi pierdusem ziua ca şi toate zilele mele, în fumul acru al singurei cafenele dintr-un oraş provincial şi murdar.

Şi fiindcă în ziua aceea eram trist de viață ca de o băutură falsificată, n-am mers acasă după obicei, ci am ieşit afară la eîmp, ca să mă plimb.

Cu răsăritul stelelor, în amurg, pe marginea unei bălți, mi-am aplecat sufletul pe magia cerurilor răsturnate.

Se lăsase o tăcere siderală; suspendat o clipă între două infinituri, ochiul meu de om privi drept în ochiul lui Dumnezeu.

Şi divinitatea mişcată de bătăile inimei mele ca oglinda apelor de o piatră îndrăzneață, lărgi din constelații în constelații la infinit, sufletul necunoscut mie pe care îl tîram de atîta vreme prin noroaiele unui oras trist şi murdar.

Broasca rlioasă

Noaptea se revarsă în parc ca o apă întunecată, umflată mereu de izvoare nevăzute. Acum atinsese coama stejarilor celor mai bătrîni, descoperind printre ramuri de cărbune scînteietorul liman al unui cer de vară.

Dar tîrîndu-se pe nisipul umed al aleii, broasca rîioasă nu zări din stele decît stropul de lumină din băltoaca de pe drum.

— Păsările au mințit, gîndi ea — greutatea judecății mele, care nu rătăceşte uşuratică prin aer, şi ochii nu mă mint. Cerul nu e amețitor de sus, cum cîntă în zori ciocîrlia, ci îl văd aci: lîngă mine; iar steaua, cu toate suspinele nocturne ale privighetorii, îmi pare un vierme lucitor şi comestibil. Păsările au mințit!

Şi brosca îndrăzneață cu o singură săritură ajunse cerul şi se afundă fericită în noroiul mocirlei ca în elementul ei natal.

Apa se turbură, dar steaua nebănuind planeta, pe care i se insultase lumina, pe oglinda refăcută, aprinse din nou minunatul ei mărgăritar.

Oglinda

Şi miile de veacuri zburară precum clipele zboară şi în ziua a şaptea Domnul se odihni împăcat, căci mintea eternă făurise lumile şi omul.

Cerul palpită, mările tresăriră, lutul se cutremură şi viaţa, deodată şi de pretutindeni, pururi învinsă şi biruitoare, izbucni împingîndu-şi generaţiile nesfîrşite rostogolindu-le şi zdrobindu-le în spumă de patimi de tronul de argint al divinităţii.

Atunci ca o umbră uriaşă în lumina dimineţii dominicale, sfidînd pentru întîia şi cea din urmă oară Dumnezeirea. Satan se ivi triumfător în mînă cu oglinda.

Gramofonul şi privighetoarea

Gramofonul auzi într-o noapte cu lună glasul unei privighetori. Tot aceleaşi note urcau pe o scară imaginară pînă la cer şi coborau, ca stropii unui joc de ape vii şi melodioase.

— Vai! Ce gramofon primitiv, gîndi el. Apoi fiindcă nu era rău din fire, grăi binevoitor: — Pesemne privighetoare dragă, ai o placă tare veche şi nu cunoşti plăcile mele perfecţionate, care vin tocmai din New-York. Ca talent natural însă nu e nici o deosebire intre noi.

— Una singură, răspunse privighetoarea: tu cînţi cu plăci perfecţionate, eu cu discul de aur al lunii.

JUCĂRII PENTRU TINE

Lanterna magică

Cînd slugile prinseFă de perete un cearceaf de pînză albă, în odaia cea mai încăpătoare a casei boereşti, — covoarele de preţ, care de atîta vreme îi împodobeau zidurile neputînd strîmba idin nas, se mulţumiră să facă feţe feţe de necazul acestei tovărăşii.

— Ce caută mojicul printre noi! se răsti un Buhhara înroşindu-se de mînie. Artistul care m-a urzit acum sute de ani, s-a străduit o viaţă de om să fiu asemeni grădinilor de trandafiri din Khorasan — şi iată că urîta goliciune a unui cearceaf îndrăzneşte să-mi atingă florile nemuritoare. Şi toate covoarele cele din Persia şi cele din Anatol, strigară într-un glas: —Aşa e, aşa e. Ce caută printre noi?

La aşa primire bietul cearceaf se înălbi şi mai tare la faţă, dar tăcu, rugîndu-se să vie noaptea cît de curînd ca să-şi poată ascunde goliciunea păcătoasă.

Şi noaptea aşteptată veni, păşind prin toate ferestrele deodată în odaie, şi cu dînsa prin uşa deschisă a salonului lanterna magică intră şi ea ca un ochi mare de lumină, creator de fantasmagorii: atunci, printr-o minune de nepriceput, în locul cearceafului gol de odinioară răsări un rai de culori, un rai pe lîngă care ţesăturile cele mai bogate erau şterse şi de lepădat.

Şi covoarelor ruşinate de splendoarea hărăzită unui cearceaf de rînd, pe cînd podoaba lor pierea în umbră, lanterna magică le spuse:

— Imaginile mele nu le pot dărui decît unui suflet curat şi alb.

In ţara papagalilor

In ţara papagalilor trăia un gramofon. Deşi tînăr ajunsese repede la mare cinste şi membru al mai multor Academii. Era într-adevăr universal: ţinea discursuri, conferinţe sau predici la poruncă, şi vorbea nepregătit asupra oricărui subiect artistic sau literar, cu o surprinzătoare înlesnire.

Gramofonul fu ales în unanimitate membru al Academiei naţionale a papagalilor şi viaţa parlamentară schimbă repede în faimă renumele pe care şi-1 căpătase. Era atît de popular că devenise un proverb să spui: *în ţara papagalilor gramofonul e rege.*

Tîmpit de admiraţie şi totuşi gelos, un bătrîn papagal îl rugă odată să-i destăinuiască misterul carierei sale strălucite.

— Pe cînd voi rostiţi de sute de ori orice vorbă auzită, eu nu repet decît ce e scris —, răspunse gramofonul.

Seara se lăsa în odaie ca o ceață albastră: am închis cartea poemelor în proză ale neîntrecutului Baudelaire. Dar neputînd scăpa de obsesia dureroasă a „Bătrînului saltimbanc" m-am dus la circ unde paiața înveselea poporul unui oraş întreg.

Paiața se strîmba, juca şi se da peste cap; lumea se înghesuia şi rîdea, țipînd: „încă odată!" încă odată!" Şi paiața neobosită se schimonosea din nou, în tunetele de aplauze ale mulțimii.

Singur eu nu făceam haz — şi cînd după spectacol, norodul se scurse afară ca o apă murdară revărsată neagră pe trotuar — în sala pustie acum, m-am apropiat de biata paiață care plîngea cu obrazul îngropat în palme.

Paiața părea atît de tristă că i-am spus: „îți înțeleg durerea. Ca tine îmi înjosesc mîndria firească pentru un public de imbecili. Lumea nu bănuieşte cîtă suferință ascund sub fardul strălucitor al versurilor mele, precum nu poate zări lacrimile de sub sulimanul obrazului tău de saltimbanc".

Dar paiața mă privi mirată: „Plîng, îmi răspunde, fiindcă m-au părăsit cu toții şi nu mai am în fața cui să mă dau peste cap".

BIBLIOGRAFIE LA POEMELE ÎN PROZĂ

EDIȚII ORIGINALE

POVESTEA CELUI DIN URMĂ SFÎNT. Cu schițe de P. Georgescu-Rachtivanu. Paris, „Â la Belle edition", 1912 (30 p.) Cuprinde: *(Clnd tremură luceferi)* (poezie în patru strofe); *Povestea celui din urmă sfînt.* Volumul a fost tipărit în 20 de exemplare pe hîrtie japoneză, numerotate 1 — 20 semnate şi parafate de autor şi editori.

IUBITA DE ZĂPADĂ, Bucureşti, Tipografia G. Ionescu, 1915, 46 p. Cuprinde: *Iubita de zăpadă, Cel din urmă sfînt, Pilda trandafirilor, încheiere, Iubitei.*

APARIȚIA POEMELOR ÎN PERIODICE IN ORDINEA CRONOLOGICĂ

***Flacăra,* V, 1916, nr. 19, 20 febr., p. 214.**
***Ibid.,* V (1916), nr. 20, 27 febr., p. 233.**
Pilda trandafirilor

***Ibid.,* V, (1916), nr. 23, 26 ian., p. 274.**
Proză

***Ibid.,* V, (1916), nr. 25, 2 apr., p. 293.**
Frescă

***Ibid.,* V, (1916), nr. 26, 9 apr., pp. 306-309.**
Cel din urmă sfînt. Poveste

***Gîndirea* II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 79; *Gloria României,* IV, nr. 2, mai (1924), p. 41.**
Iubitele

***Calendar,* Arad (1926), pp. 89—90.**
Sufletul

Gindirea II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 30; *Gloria României* IV (1924), nr. 2 mai, p. 4.

Broasca rîioasă

Gindirea II, (1922), nr. 9, dec. 5, p. 30; *Gloria României* IV (1924)' nr. 2 mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 266, 15 nov., p. 3.

Gramofonul şi privighetoarea

Gindirea II, (1922), nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* (1924), nr. 2, mai, p. 4, *Universul* (1926), nr. 260, 8 nov., p. 3.

Oglinda

Gindirea II, (1922), nr. 9, 5 dec, p. 80; *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 279, p. 3.

în ţara papagalilor

Flacăra, (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Lanterna magică

Ibid., VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Paiaţa

Ibid., VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

FRECVENTA PUBLICĂRII POEMELOR ÎN PROZĂ

POVESTEA CELUI DIN URMĂ SFÎNT. Ed. Â la Belle edition, Paris, 1912, în voi. IUBITA DE ZĂPADĂ, Bucureşti 1915, pp. 12-30, *Flacăra* V (1916), nr. 30, 7 mai, p. 363.

Iubita de zăpadă în op. cit.; *Flacăra* V (1916), nr. 19, 20 febr., p. 214.

încheiere în voi. *IUBITA DE ZĂPADĂ,* pp. 35—41; poem intitulat *Proză* în *Flacăra* V (1916), nr. 25, apr., p. 293.

Pilda trandafirilor în voi. *IUBITA DE ZĂPADĂ,* pp. 31-34; *în Flacăra,* V (1916), nr. 20, 27 febr., p. 233.

Iubitei în voi. IUBITA DE ZĂPADĂ pp, 42-46; poem intitulat fresca în *Flacăra* V (1916), nr. 26, 9 apr., pp. 306-309.

Iubitei, în *Gindirea* 11 (1922), nr. 9, 5 dec. 1922; în *Gloria României,* IV (1924), p. 4; în *Calendar.* Arad 1926, pp. 89—90.

Sufletul, în *Gindirea,Al* (1922), nr. 9, 5 dec; pp. 79—80, în *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4.

Broasca rîioasă, în *Gindirea,* 11 (1922), nr. 9, 5 dec, p. 80, în *Gloria României,* IV (1924), nr. 2, p. 4; în *Universul* XXXXIV (1926), nr. 266, 15 nov., p. 3.

Oglinda, în *Gindirea,* 11 (1922), nr. 9, 5 dec, în *Gloria României,* IV (1924), nr. 2, 2 mai, p. 4.

Gramofonul şi privighetoarea, în *Flacăra,* VIII (1923) nr. 3, 5 ian., p. 63,

Lanterna magică, în *Flacăra* VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

în ţara papagalilor, în *Flacăra,* VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Paiaţa, în *Flacăra,* VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

NOTE LA POEMELE ÎN PROZĂ

Scrise Intre anii 1911 — 1918, poemele în proză strîng mai pregnant esența unora din poeziile primelor volume, unele din ele prevestind treptele viitoare ale urcușului spiritual parcurs de Ion Pillat.

Drama artistului născută de discrepanța dintre varietatea aspirațiilor spiritului și încătușarea puterilor limitate, trupești, confruntarea dintre impulsul creator care-1 devoră și opera săvîrșită, conflict care a inspirat poemele mitului hibrid al *Centaurilor,* apare sub o altă alegorică formă în poemul *Iubita de zăpadă.* Ideea pare să pornească de la legenda lui Pygmalion. Dar nu este vorba de realizarea unei opere perfecte și de indestructibila legătură dintre artist și creația sa, ca în legendă, ci de căutarea și alegerea esenței unui material concretizînd supremul ideal de puritate care să poată fi încărcat cu incandescența spiritului. Itinerariul sculptorului în căutarea celei mai nobile marmore, roșu, porfir sau metal prețios, perindă în imaginație țărmurile de est ale Mediteranei și grădinile orientului din VISĂRI PĂGÎNE. El ajunge la mările Nordului pe care plutesc fosforescenții ghețari care își vor face majestuoasa apariție în Cîntecele mării (AMĂGIRI). Forma desăvîrșită a femeii iubite va fi modelată din imaculata și scînteietoarea zăpadă, dar se va topi la dogoarea dragostei celui care a creat-o, precum un vis care dispare chiar în momentul cînd părea să fi fost atins. Nepotrivirea dintre cele două esențe: forța pămîntească a artistului care ucide propriul său ideal nu duce numaidecît la deznădejdea neîmplinirii, căci sfîrșitul poemului lasă impresia că aspirația spre totala desăvîrșire nu se închide prin împlinirea ei ci îndreaptă artistul spre căutare continuă.

Povestea celui din urmă sfînt rezolvă problematica primelor poezii din VISĂRI PĂGÎNE și anume: *Sînt zile, Timur Lenk, Firdusi sau Galileanul, Voci în amurg* și *Visai de o cetate.*

Mărturisind fierberea și nestatornicia minții și sufletului său tînăr, atras dar în acelaș timp el însuși amalgam de trăiri și credințe contradictorii *(Sînt zile),* realizînd drama neantizării oricăror religii și puteri imperiale în năvala timpului *(Timur Lenk* și *Voci în amurg),* poetul își simte sufletul istovit de moarte, rătăcind prin cetatea prăbușită a visurilor sale

(Visai de o cetate). Spre deosebire de *Prințul fericit* al lui Oscar Wilde, care alină suferințele din orașul ce i se întinde la picioare despuindu-se și dăruind pe rind podoabele sale materiale, *Cel din urmă sfînt* aduce înseninare printre oameni, răspîndind o nemărginită dăruire sufletească. La începutul povestirii atmosfera de idilă bucolică cu personaje din *Sonete corintiene* (ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ) este sfîșiată de sfîntul care coboară printre oameni părăsind sălbatica sa izolare, unde se dăruia cu totul unui Dumnezeu închipuit. Străin de viață el nu este în stare să înțeleagă adevărurile ei esențiale și este pe rînd robul unor credințe contradictorii. Nedumerit de rezultatele dezastruoase ale predicilor sale, el se descătușează treptat de dogmatismul religiilor în numele cărora nu făcea decît să ucidă fericirea semenilor săi. Coborît pentru o ultimă oară printre oameni cu sufletul comunicînd direct cu natura și deschis oricărei înțelegeri, el aduce alinare și desăvîrșire și se eliberează în sfîrșit în moarte.

Povestea celui din urmă sfînt este în acelaș timp expunerea alegorică a aventurii unei arte poetice și a lui Ion Pillat în special. Pe parcursul celor trei volume, poezia sa renaște firesc, limpede și de sine stătătoare, îmbogățită dar din ce în ce mai purificată de contactul cu elemente și curente literare în care era înregimentată poezia europeană.

în *Pilda trandafirilor* poetul se eliberează de egocentrismul tiranic omenesc. El lărgește la nesfirșit universul, descoperind parabolic că moarte unei fete este la fel de crudă ca smulgerea unei flori.

Spre deosebire de *VInvitation au voyage* de Charles Baudelaire în care cele mai exotice meleaguri ale pămîntului sînt căutate ca decor prielnic pentru iubire, în poemul *încheiere,* intitulat și *Călătoria,* Ion Pillat este ispitit de nostalgia plecărilor doar pentru necunoscutul cetăților orientale sau a celor agățate pe coastele Mediteranei adumbrite de chiparoși și portocali și visează farmecul pagodelor din grădinile japoneze, reamintindu-ne astfel evocările din poeziile *Divanele* și *Din Samisen* (VISĂRI PĂGÎNE). Dar puternica trăire în închipuire arde pînă la distrugere elanul acțiunii •de a porni în călătorie, ficțiunea fiind mai puternică decît realitatea.

Poemul *Iubitei* reia pendularea între diversele tipuri de frumusețe, oglindind naturi sufletești diferite, incertitudine nedezlegată în poemul *Fresca dinOrvieto* (ETERNITĂȚI...). în poemul în proză, însă, atracția rămîne de partea celei care se refuză învăluită în melancolia de a nu crede în .posibilitatea împlinirii.

Micile poeme în proză cuprinse în ciclul Oglinda magică trimit la poeziile *Către Proteu, O icoană, El însuși, Gemenii* (VISĂRI PĂGÎNE) și la *Sonetele parisiene* (VISĂRI PĂGÎNE și ETERNITĂȚI...) în care, ființa omenească apare diversificată contradictoriu și prezentată deformat ca subiectele reflectate de mulțimea oglinzilor cu suprafețele învălurate, tapisînd

pereţii unei cabine catoptrice, ce poate fi la rindul ei alegoria însăşi a imaginaţiei dar şi a diversităţii sufletului omenesc.

Multiplicitatea dispoziţiei oglinzilor şi suprafeţele lor plane, curbe, convexe sau şerpuite creează un univers fabulos care reflectă în aceeaşi măsură ideea de divinitate ca şi demonismul şi sugerează proteismul sufletului ca şi infinitele aspecte ale Universului. /V. Jurgis Baltrusaitis, *Oglinda* (eseu privind o legendă ştiinţifică, revelaţii, science-fictioa şi înşelăciuni. Cuvînt înainte şi traducere de Marcel Petrişor, Editura Meridiane, 1981)./

în poemul *Cele două, iubite,* poetul ia act de reversibilitatea lucrurilor rătăcind între certitudinea care se dovedeşte a fi iluzorie şi aparenţa lipsită de consistenţa existenţei. Propria sa dorinţă reflectată — în oglinda plană a inimii sale este deformată de subiectele reale care apar diferite de plăsmuirile iubirii, deci iluzorii.

Sufletul poetului poate cuprinde nemărginirea Creaţiunii la fel ca lacul care oglindeşte inversat frumuseţea naturii de pe ţărm, motiv care a inspirat poezia *Balta* (GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI).

Broasca rlioasă care vede constelaţiile cerului reflectate în băltoaca ei de toate zilele, închipuie picătura de ploaie în stare să cuprindă constelaţiile dispuse catoptric pe oglinda cerului. Aceeaşi reflectare a infinitului în finit o sugerează şi poemul *Gramofonul şi Privighetoarea.*

Poemul *Oglinda* imaginează că, după ce Dumnezeu a creat lumea, Satan a inventat oglinda. Se figurează astfel atracţia către insolit, aparenţele magice, haosul universului pe care le reflectă oglinzile viciate ale minţii şi sufletului.

Ciclul Jucării pentru tine prelungeşte, prezentînd alte noi posibilităţi ale Oglinzii magice. Cearceaful alb pe care ochiul unic al *Lanternei magice* proiectează imagini de basm este de fapt oglinda curată a sufletului care potenţează amintirea, mai puternică şi minunată decît viaţa reală înconjurătoare. Poezia *Lanterna magică* a fost dată ca încheiere ciclului de poezii: Casa Amintirii.

Paiaţa plînge în momentul în care salturile sale comice nu se mai reflectă în rîsul publicului care a părăsit sala după sfîrşitul spectacolului. Deci necesitatea artistului de a-şi vedea oglindită opera în sensibilitatea semenilor săi. Dar, în poemul *In ţara papagalilor,* placa gramofonului care repetă la infinit formalismul discursurilor parlamentare este o replică a vorbirii papagalilor.

Poemele în proză ale lui Ion Pillat, uitate de mult, reverberează teme şi motive care i-au inspirat poeziile volumului de faţă.

în testamentul literar, redactat în Bucureşti la 2 sept. 1942, Ion Pillat hotărîse ca poemele în proză (1911 — 1918) să fie incluse ca addenda la sfîrşitul primului volum al operelor sale complete, care trebuia să cuprindă toate poeziile sale. în planul OPERELOR COMPLETE în 8 voi. însă, pe care el îl alcătuise între 29 decembrie 1940 — 12 aprilie 1941, el distribuise, judicios, poemele în proză, la sfîrşitul primului volum, cuprinzînd poeziile scrise în etapa parnasiană şi simbolistă. în ediţia de faţă poeziile au fost repartizate in trei volume, respectînd dar completînd Ediţia definitivă care ilustrează *Diagrama poetică* dată de Ion Pillat însuşi:

Voi. I	{ I	*Parnasian Simbolist*	Visări păgîne (1912) Eternităţi de-o clipă (1914) Amăgiri (1916) Grădina între ziduri (1919)
Voi. II	{II	*Tradiţionalist*	Pe Argeş în sus (1922) Satul meu (1925) Biserica de altă dată (1926) Limpezimi (1928)
Voi. III	III	Neo-clasic autohton	(• Caetul Verde (1932) *l* Scutul Minervei (1933) l Ţărm pierdut (1937)
	IV	Poezie pură	f Poeme într-un vers (1936)

Am socotit necesar aşadar să anexăm poemele în proză, scrise în perioada parnasiană şi simbolistă, primului volum după cum decisese iniţial şi Ion Pillat.

Am respectat ordinea poemelor dată de poet în proiectul 1940—1941, adică: *Cel din urmă sfint* (1911), *Iubita de zăpadă* (1911), *Călătorul (Hagiul oraşului) (încheiere),* (1912), *Pilda trandafirilor* (1914), *Laus Melancholiae (Iubitei)* (1915), *Iubitele* (1918), *Sufletul* (1918), *Broasca riioasă* (1918), *Oglinda* (1918), *Gramofonul şi privighetoarea* (1918), *Lanterna magică* (1918), *In ţara papagalilor* (1918), *Paiaţa* (1918).

„Primele 5 publicate în *Iubita de zăpadă* 1915. Ultimele, respectiv 6—10, în *Glndirea,* 5 dec. 1922; 11 — 13 în *Flacăra,* 5 ian. 1920".

într-o altă însemnare Ion Pillat precizează că: „Oglinda magică: *Iubitele; Sufletul; Broasca rlioasă; Oglinda; Gramofonul şi privighetoarea* şi Jucării pentru tine: *Lanterna magică, In ţara papagalilor; Paiaţa,* au fost scrise în anul 1918 la Iaşi. El precizează din nou: „A se publica în voi. I al Operelor Complete, după întîiele Poezii *(începuturi, Casa Amintirii,*

Visări păgîne, Eternitate de-o clipă, Amăgiri, Grădina dintre ziduri) şi sub titlul general de POEME ÎN PROZĂ". Poetul înşiră apoi aceeaşi ordine a pieselor pe care o fixase în proiectul din 1940—1941.

IUBITA DE ZĂPADĂ este primul poem scris de Ion Pillat la 27 sept. 1911, Bucureşti, dată reprodusă din exemplarul autorului. Poem publicat în *Flacăra,* V (1916), nr. 20, 27 febr. p. 233.

Poemul *Pilda trandafirilor* este datat: Iarna 1914, Bucureşti. în voi. IUBITA DE ZĂPADĂ. Republicat în *Flacăra,* V (1916), nr. 19, 20 febr. p. 214.

Poemul *încheiere* intitulat şi *Hagiul oraşului* şi *Călătorul,* titluri la care se renunţă ulterior, este datat în voi. citat mai sus: 23—24 sept. s.v. 1912, Paris. Apărut cu titlul *Proză* în *Flacăra,* V (1916), nr. 23, 20 fb. p. 293.

Poemul *Iubitei* astfel intitulat în voi. IUBITA DE ZĂPADĂ, unde este datat „16 al lunii Cuptor, 1915, Bucureşti" apare cu titlul *Frescă,* în *Flacăra* V (1916), nr. 26, 9 apr. p. 306—309.

Iubitele, Calendar, Arad (1926), p. 89—90.

Sufletul, Gindirea II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 30; *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4.

Broasca rîioasă, Gindirea II (1922) nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* IV (1924) nr. 2, mai, p. 4; *Universal* (1926) nr. 266, 15 nov., p. 3.

Gramofonul şi privighetoarea, Gindirea II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* (1924), nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 260, 6 nov. p. 3.

Oglinda, Gindirea II, (1922), nr. 9, 5 dec, p. 80; *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 279, p. 3.

Ţara papagalilor, Flacăra (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Lanterna magică, Ibid., VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Paiaţa, Ibid., VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

în voi. apărut la Paris al doilea poem apare intitulat *Povestea celui din urmă sfînt* dar titlul este schimbat în *Cel din urmă sfînt,* în 1915 în voi. IUBITA DE ZĂPADĂ, şi în 1916 în *Flacăra* nr. 26, din 9 apr., p. 306 — 309. Pe ultima pagină a primului volum se află tipărit: „Făuritu-s-au aceste slove în luna lui Brumar a anului 1911. Sfîrşitu-s-au de tipărit în ziua de 1 ianuarie 1912, Â la Belle Edition, la Paris". Poemul are la început următoarea poezie care nu mai este republicată în reeditarea din 1913 şi republicarea din 1916:

Ctnd tremurînd luceferi
Prin ramuri au trecut
Ai vrut să-ţi spun de omul
Cu inima de lut.

Şi cînd ne-aduse luna
Credinţele ce mint
Ceruşi povestea celui
Cu inima de-argint

Iar eu urmînd cadenţa
Izvorului, încet
Şoptit-am iarăşi basmul
Celui dinţii poet.

Căci cînd adoarme codrul
în legănări de vînt,
Ţi-am dezvelit povestea
Celui din urmă sfînt.

ION PILLAT:
DIN LABORATORUL CREAȚIEI

In 1920, Ion Pillat dedica poetului Horia Furtună un caiet cu ciornele unor poezii din PE ARGEȘ ÎN SUS: „Lui Horia Furtună, prietenului drag, ca să distrugă această nedemnă zgură a oricărei creațiuni manuscris". La rîndul său, Horia Furtună face cadou caietul, „Lui George Matulat pentru colecția de manuscrise și autografe, acest manuscris cu atît mai de preț cu cît e al unui mare poet care distruge toate bruioanele operelor sale. Horia Furtuna, 2 septembrie, 1950". (Mss. 20062 MLR).

Au rămas puține manuscrise din care să se vadă felul lui Ion Pillat de a-și elabora opera. Cu toate acestea cele cîteva ciorne păstrate în arhiva familiei și în colecțiile speciale ale Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România și Muzeului literaturii române dovedesc că, pentru Ion Pillat, procesul de creație nu era ușor. Un poem putea fi scris rapid, dar consumul nervos era arzător, căci bruionul unei poezii avea uneori aspectul unei bucăți de tapiserie formată dintr-o stranie țesătură de cuvinte care se împletesc, se suprapun, pentru a se înlocui unele pe altele. Este ca un desen abstract care ar închipui mișcarea zbuciumată a unei magme fierbinți planetare, în convulsiile prefacerilor și așezărilor. Nu s-ar putea crede că, din această încordare și înnodare de cuvinte, cu aparență haotică, își va face loc și va șerpui elegant și armonios *Versul,* conturînd limpezimea poeziei pillatiene. După cum a avut pudoarea de a nu-și etala incertitudinile și zbuciumările sufletești — decît în unele din poeziile din tinerețe și chiar atunci sub formă deghizată — tot astfel a ferit de ochii lumii cazna și chinul elaborării operei sale.

Manuscrisele care ne-au rămas de la el, cu forma definitivă a poemelor, cum și caietele în care a copiat din lirica română și străină, exprimă, prin caligrafia ceremonioasă a scrisului așternut domol pe hîrtia frumoasă, entuziasmul și venerația pentru creația împlinită.

Tabelele cu cronologia poemelor clin diferite volume arată că unele din ele au fost scrise într-o singură zi. Şapte din poemele *Cîntecele mării,* de pildă, au fost elaborate între 22—28 aprilie 1914, dar poemul *Copil de odinioară* a fost început în 1916 şi sfîrşit în 1918. Datarea poemelor pe care am redat-o exact, după cum a fost însemnată de Ion Pillat pe exemplarul personal al diferitelor volume, atestă, printre altele, durata şi mecanismul actului său de creaţie, pe care-l amintim după propriile sale mărturisiri: „... O poezie e înainte de toate, judecind după mine, o experienţă vitală — de un fel anumit — dezbărată de orice contingenţă logică, care-mi cutremură sufletul deodată, muzicalizînd privelişti şi dînd plasticitate sunetelor... Dacă încerc să scriu atunci, din cauza vibrării prea mari sufleteşti şi a amplificării excesive pe care o dă această vibrare materialului verbal întrebuinţat, poezia nu reuşeşte să se sincronizeze decît cu propriul meu suflet şi cu sufletul meu numai din clipa aceea, ea nu reuşeşte să trăiască valabil şi pentru altul... Poezia e ratată, nu prin lipsă de sinceritate a inspiraţiei sau prin execuţie tehnică greşită, ci prin lipsă de transmisibili tate. Dacă din contră las emoţia mea poetică să cadă, dacă o uit parcă pentru totdeauna, sau mai bine zis dacă mi se pare că am uitat-o, căci ea trăieşte viaţa ei adevărată tăinuit şi se coace ca un rod deplin în subconştient, o bună zi, după săpt'ămîni, luni, ani de zile chiar — un eveniment oarecare — pentru altul de nici o importanţă — deodată o recheamă în sferele conştiente, ca să fie culeasă valabil şi rodită acum pentru toţi, ca fructul acela din *Palme* despre care Paul Valery a spus: «Patience, patience / Patience dans l'azur! / Chaque atome de silence / Est la chance d'un fruit mur! / ». E faza a doua a creaţiei... Poema o simţi de-acum nu din afară înăuntru năpădindu-te ca întîia oară — ci făcîndu-şi drum spre expresia ei verbală, din năuntru, din suflet, din subconştient spre viaţă... Poezia atunci o scriu deodată — — fără ca să mă opresc, chiar de-aş trebui să lucrez o noapte întreagă, căci ştiu, de aş întrerupe-o, de aş ieşi, voit sau nu, din starea aceasta de aproape autosugestiune somnambulică — n-aş mai putea să o reiau decît pe planul logic şi aş trebui să o compun, s-o fac din bucăţi în loc de a o naşte organic"... „Această aşezare lentă, această decantare sufletească a unor emoţii vii şi adînci personale, dar care să devie poezie trebuiesc rechemate în linişte «recollected in tranquility», cum spune undeva Wordsworth, iată toată taina poeziei mele de mai tîrziu şi a oricărei poezii de altminteri"[1].

în introducerea la volumul ÎNTOARCERE (1928), format dintr-o culegere de poezii din primele patru A"olume, Ion Pillat priveşte cu ochi critic opera sa de tinereţe, în care se socoteşte sub imperiul poeziei parnasiene şi simboliste străine. Dar cu toate că are aerul că îşi cere scuze pentru această fază, Ion Pillat o reconsideră cu deosebită atenţie. Au rămas de Ia el două proiecte pentru un volum: *„întîiele poezii"* 1916—1919 care completează culegerea din volumul ÎNTOARCERE. Unul dintre proiecte e nedatat dar pe celălalt se însemnă că fusese început la 12 august 1939 la Miorcani şi sfîrşit la Bucureşti în 1940. Autorul îndrumă cu grijă asupra modificărilor pe care le-au suferit unele din poeme şi decide că acestea — aşa cum au fost distribuite de el — vor constitui primul volum al operei sale. Schimbările şi omisiunile de versuri făcute de Ion Pillat în epoca maturităţii sale clasice nu sînt întotdeauna fericite, căci poemelor trebuia să li se păstreze autenticitatea şi şuvoiul iniţial al inspiraţiei. Unele din ele par trunchiate, strofele sînt oprite forţat în loc. O privire prea lucidă îngheaţă fiorul creaţiei. De aceea am dat în *note şi variante* forma lor originară.

În proiectul *Operelor complete* în 8 volume, alcătuit de Ion Pillat între 29 decembrie 1940—12 aprilie 1941 nu se revine asupra numărului poemelor dar ele sînt grupate, în unele cazuri, in mod diferit.

Nu vom adopta punctele de vedere ale lui Ion Pillat din anii maturităţii sale tradiţionaliste şi nici ale anilor limpezimii sale clasice, cristalizate în poezie pură, şi nici nu vom reproduce sentinţele, criticii convenţionale. Ne vom lăsa atraşi de atmosfera deosebită a fiecărui volum în parte. Deşi s-a afirmat că poeziile sînt reci, reflectînd impresii străine, prin ele transpare căldura şi zbaterea sufletească a unei tinereţi şi în clocotul acelor ani vrem să pătrundem, în afară de aceasta, în cadrul somptuos al unor decoruri de pictură neo-clasică sau în impresionismul schiţărilor simboliste, năvăleşte impetuos izvorul inspiraţiei autohtone, care, cu excepţia VISĂRILOR PĂGÎNE, este prezent în toate celelalte volume.

Primul volum de poeme, strînse în ediţie definitivă, începe cu grupajul CASA AMINTIRII, format din ciclurile **Prima verba, Cîntece de demult** şi **Casa amintirii** (Pl.L). Cele două poeme din **Prima verba,** scrise de poet la 15 ani, în timpul liceului, sub impresia covîrşitoare a catedralelor Notre Dame de Chârtres şi Notre Dame de Paris, se diferenţiază de modelul lor: *„în vechea catedrală"* de O. Carp, prin pregnanta descriere picturală a interiorului monu-

meritului şi prin violenţa cu care tînărul Ion Pillat îşi exprimă deznădejdea de a nu-l găsi pe Dumnezeu printre „sfinţii reci de piatră".

Poemele alcătuind **Cîntecele de demult** au apărut întîi în anul 1914 în volumul ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ sub titlul **Cîntece din trecut.** Ele au fost scrise de Ion Pillat tot la Paris, între anii 1908—1910, înainte de a fi fost contaminat de atmosfera culturală şi de curentele literare franceze. Pînă a fi ajuns la Paris, adolescentul trăise în fericita atmosferă patriarhală românească a familiei sale dinspre mamă, neamul Brătienilor, în continuă legătură cu tradiţia trecutului şi obiceiurilor vechi ale pămîntului, bucurîndu-se, prin excursiile făcute de-a lungul şi de-a latul ţării, de frumuseţea pămîntului românesc[2]. Disciplina severă a Liceului Henri IV, „multiplicitatea Parisului", l-au descumpănit pe tînărul Ion Pillat.[3] In timpul procesului de adaptare şi în dorul vieţii de acasă scria poezii, unele influenţate de poeţi români, învăţaţi de el pe de rost. „Mă văd în ora de chimie dosind pe sub bancă strofele din *S-au dus* sau cutare altă poezie din **Cîntece din trecut,** publicate mai tîrziu, în 1914, în fruntea celui de al doilea volum al meu ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ, dar anterioare cu mult VISĂRILOR PĂGÎNE. Poate e interesant de relevat că primele mele poezii, cele din **Casa amintirii,** dintre 1908—1910, ca şi cele din **Cîntece din trecut,** dintre 1906—1908, deşi inferioare cu mult ca realizare — ca inspiraţie însă au acelaş izvor ca şi PE ARGEŞ ÎN SUS sau cărţile de mai tîrziu. Dintre dibuirile acelea din tinereţe şi ce am realizat eu după război nu e o diferenţă de atmosferă ci de intensitate şi mai ales de tehnică. Sînt în aceeaşi linie sufletească, deviată la un moment dat de poezia de altă inspiraţie din primele volume şi din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI"[4]. Aşadar, după cum mărturiseşte, el reţine **Cîntecele din trecut** din volumul ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ. Dar, nu începe cu *Cintec de amurg* ca acolo, în care evoca discret nostalgia ambianţei peisajului şi climatului natal, ci cu *Cîntec de ducă,* poezie mult mai potrivit intitulată ulterior: *Drumul strămoşesc.* Deşi considerată de o valoare minoră, scrisă în maniera lui Coşbuc[5], ea dă pornirea uneia din direcţiile poeziei pillatiene şi anume aceea a dorului de trecutul şi de peisajul strămoşesc şi familial din ce în ce mai dureros cu cît se îndepărtează, urmărit ca o „fata morgana" în pustietatea scurgerii timpului. Versurile: „Zăpada n-a căzut pe drum / Dar a brumat în mine/" *(Drumul strămoşesc);* „Domol te vrăjeşte al vremii descînt" *(Sbîrnlie cobza);* „Prin nucii din vie / Pe plopii din zare e stins asfinţitul / Dar stăruie-n mine / Şi-n geamul

deschis al ferestrii, / **In** rază tîrzie"/, *(Cintec in noapte);* „Ascultă cum sună-n pădure / Trecutul din bucium mereu" / *(Cintec tîrziu),* anunţă dintr-un început nu numai tema fundamentală a poeziei pillatiene care este *timpul*[6], dar şi pe făuritorul de versuri în stare să te farmece şi să te înfăşoare, pe nesimţite, în larga unduire a volutelor care par a te înălţa şi elibera, ţinîndu-te strîns totodată.

Esenţa poetică sintetizată în versurile: „Prin codrul nins, ce cînt s-a stins pe strună / Timpul trecut, în ochi tăcut s-adună" *(Nocturnă)* prevestesc pe poetul de mai tîrziu al POEMELOR ÎNTR-UN VERS. E un joc fascinant pe care l-au întreprins istoricii literari[7], de a recunoaşte, doct, în versificaţia şi subiectele poeziilor de tinereţe ale lui Ion Pillat influenţa marilor poeţi români sau străini din trecut sau cu personalitatea artistică în plină afirmare, atunci. Dar este tot atît de atrăgătoare încercarea de a discerne în această plămadă de trăiri, absorbite cu aviditate şi provocate de operele altora, felul de a interpreta şi insufla propria sa viaţă şi ritm lăuntric, avalanşei de impresii străine care-i asaltau sensibilitatea. Firul de vrajă al fuiorului de versuri pillatiene se formează chiar din primele sale poezii cu toate influenţele primite.

Urmînd cronologia poemelor şi refăcînd parcursul creaţiei operei sale, Ion Pillat a dat ca urmare **Cîntecelor de demult,** poemele grupate sub titlul **Casa Amintirii.** Ele apăruseră astfel strînse în volumul AMĂGIRI (1916) şi fuseseră scrise între anii 1909—1911 cu o singură excepţie: *La culesul viei,* datată în anul 1914 (vezi Pl.I). **In** felul acesta, atmosfera de legendă şi baladă din **Cîntece de demult** pregătea apariţia şi crea aura poemelor din **Casa amintirii.** Cîmpul aducerii aminte nu mai este difuzat în trecutul legendar ci se restrînge pentru a contura dealul cu via, aleile parcului, toate în jurul casei cu zidurile acoperite cu glicină de la Florica, fieful Brătienilor, unde îşi petrecuse copilăria şi de unde, în tinereţe, porneau spre a se întoarce toate plecările[8]. „Drumul strămoşesc" capătă o concreteţe imediată şi poetul exclamă la sfîrşitul peregrinărilor, cînd regăseşte: „...casa bătrînească sădită printre nuci /, Pe un vîrf de deal. **— în** toamnă, pe gardul de uluci / Atîrnă-n grape grele, dulci, strugurii şi-n vii / îşi împletesc albastrul cu frunze ruginii... / Dar sita înserării suflată-n aur, visul / Nedezlegat 11 lasă /. *(Templul meu).* Substanţa şi puterea indestructibilă a acestei legături cu trecutul este viaţa însăşi a strămoşilor care continuă să trăiască în sufletul poetului, după cum au locuit **în** casa: „Cu bîrne şi chilimuri pe încăperi zidite, / În drumul către dînsa ţin strajă dreaptă plopii / Şi în

pereți icoane de morți bătrîni veghează: / Strămoşi din altă vreme de cari, uitînd de jocuri, / Copii, ne apropiarăm privind cu ce sfială / La fețele lor şterse de sfinți în mănăstiri." / *(Casa amintirii).*

Revenirea în vechile încăperi îi readuce poetului tihna copilăriei: „Dar prin iatac adesea te prinde şi te fură / Miresmele cosite cu flori de fîn / Păstrate sub răcoarea plnzetului de in" /. Şi, seara pe divane în linişite-odăi / Tot mai pogoară cîntec şi zumzănit de strună / Ca de pe alăuta plăpîndelor visări, / Cînd, în apus de soare şi răsărit de lună, / Simțim zădărnicia întîielor uitări./ Rămîn aceleaşi toate, şi somnul fără zbucium / II dorm sub coperişul aceluiaşi trecut. / ...

Poetul completează ciclul Casa amintirii cu poemele *întoarcere* (1910) şi *Lanterna magică* (nedatată), publicate în volumul INTOARCERE. Astfel retrăirea trecutului în ritmul proustian continuă, căci sufletul i se linişteşte cînd vede iar: „Prin crăpături de-obloane lumina pete-pete/ Pătrunde pe podele, pe pat şi pe perete, / Aşa cum altădată încet s-a aşternut / Cînd odihneam aicea sub albul aşternut" / *(întoarcere).* Sau cînd percepe iar zgomotele familiare: „Iatacul e acelaşi şi-n tihna lui adie / In bîzîit de muşte bătrîna melodie / şi ornicul rosteşte clipita de demult. / Da toate sînt aceleaşi le văd şi le ascult / Şi zilele pierdute revin. Simt că mă cheamă / Privirea mea uitată din poza prinsă-n ramă, / Cu ochii mei, cu ochii dintîi — şi simt pe piept / Cum giulgiul amintirii se lasă şi deştept / Privesc cum îl atîrnă drept coviltir pe toate/".

Chiar dacă unele poezii încep să fie tributare curentului simbolist, motivul inspirației este personal şi cadrul rămîne autohton.

In ciclul de sonete în toamnă poetul este departe de deznădej dea nemotivată şi de ceața înecăcioasă a toamnelor citadine în care se complac poeții simbolişti, dar şi de bătrînul parc însingurat şi înghețat din poezia lui Verlaine. „Pe drum mergeam alături. A toamnei melodie, / Tăcută, se lăsase cu seara peste vie; / Prin codrul de rugină, pe pajiştea pustie, / Simțeam acelaş freamăt în suflete că-nvie /" *(Tîrziu de toamnă).* Poetul are mai degrabă nostalgia după iubirea de-altădată decît iremediabila secătuire a dragostei din poemul arghezian, *(Toamnă).*

Peisajul nu este general şi impersonal căci imaginile şi culorile toamnelor aparțin locurilor cunoscute. Ele încercuiesc ca o corolă, învelind rana însîngerată a iubirii pierdute. *(în toamnă,* I, II, III, *Sflrşit de toamnă).*

In *Casa amintirii* încep să se întrevadă două din aspectele antinomice ale poeziei pillatiene. Pe de o parte o vitalitate exuberantă, ca de pildă în versurile: / Urmărim, urmînd poteca, şipotul de apă vie; / Pasul nostru sperie sturzii hrăpăreți şi sus în vie, / Dulci, se pîrguiesc la soare strugurii de pe butuci *I (La culesul viei)* şi care îşi va găsi expansiunea în cele mai bune poeme din PE ARGEŞ ÎN SUS. Pe de altă parte, poemele care încheie ciclul exprimă dorul măcinător şi acceptarea resemnată a ireversibilității timpului, nostalgie care va forma fondul muzical al întregii sale poezii. *(A doua moarte, Lanterna magică)*

Această melancolie învăluitoare a dorului obsedant de timpul şi fericirea copilăriei trecute îl înrudeşte pe Ion Pillat cu Eminescu, şi nu doar cele clteva versuri în care au fost recunoscute maniera şi ritmul versificației eminesciene.

Volumul VISĂRI PĂGÎNE, cuprinzînd poeme scrise între 1910—1912, la o privire superficială, pare că ne îndepărtează de esența de cristal a poeziei pillatiene. El ne dezvăluie însă pasiunea şi elanul vital manifestate şi cheltuite în pătrunderea şi însuşirea unei vaste culturi, o fervoare intelectuală rar întîlnită.

Pentru Ion Pillat, „Poetul trebuie să fie în curent cu mişcarea ideilor contemporane. Cu cît este mai cultivat poate fi mai original. Aceasta nu e un paradox: adevăratul poet nu se lasă influențat de ceilalți ci îşi măreşte fondul sufletesc prin cultură străină... Vrem o tradiție în înțelesul occidental al cuvîntului, care să lărgească granițele gîndirii la cea mai înaltă expresie, dar în acelaş timp să nu piardă contactul nici-o clipă cu fondul sufletului românesc"[9].

Puterea lăuntrică explodînd în ramificații diverse şi opuse şi care corespunde contradicțiilor sale sufleteşti de tinerețe, răbufneşte proteic în poezii cu subiecte de o diversitate barocă. Toate figurile de stil şi aglomerările meandrice în care s-a recunoscut fantezia poeziei baroce[10] nu sînt produsul unui mim genial, ci un şuvoi de energie care-şi căuta eliberarea, propria sa matcă şi limpezime prin intermediul poeziei. Mărturisirile poetului sînt edificatoare în acest sens şi ne dau primele premise: „Am fost crescut toată copilăria şi adolescența mea, într-o familie care credea unanim, ca într-o dogmă de nediscutat în virtuțile matematicilor, în infailibilitatea ştiințelor — aşa-zise exacte —. Unui spirit «ştiințific» i se atribuiau dinainte calități de seriozitate, de soliditate, de sinceritate, de străduință, de muncă — la care nu putea pretinde un spirit «literar», suspectat de uşurință şi de o deplorabilă fantezie — cu atît mai puțin un «poet» termen pejorativ — oarecum şi astăzi în România,

11

dar care în casa copilăriei mele lua o colorație foarte netă, aproape de ostracizare. Singurii poeți naționali — adică cei care cîntaseră sau cîntau patria — găseau serioase circumstanțe în fața areopagului familial. Valery Larbaud a botezat cititul: «ce vice impuni, la lecture». Poate că la urma urmei, la vîrstă pubertății sufletului, printr-o inconștientă revoltă a firii mele celei mai adînci contra rigidei formule de puritanism intelectual al unei familii cu un singur şi acelaşi suflet colectiv, cu o singură şi aceeaşi ideologie estetică şi morală, m-am dedat şi eu cu voluptate organică «â ce vice punissable la poesie» ca unei răzbunări tainice".[11]

Privit dintr-o nouă perspectivă, este surprinzător paralelismul care se poate face între structura lui Ion Pillat — poetul primelor volume — şi intelectualismul şi sensibilitatea poeților englezi din era victoriană. în *Mărturisiri,* Ion Pillat arată că a fost influențat de poeții parnasieni şi simbolişti francezi, recunoscînd şi înrîurirea poeților victorieni englezi: Robert Browning, Charles Swinburne, Dante Gabriel Rossetti şi a poetului american Edgar Allan Poe. Nu este vorba însă de subiecte împrumutate ci de o atitudine comună. Ion Pillat se aseamănă cu poeții victorieni, în primul rînd prin „reacția sa idealistă şi nevoia de frumusețe şi de vis", cerute impetuos de imaginația sa în conflict cu o puternică burghezie coerentă şi puritană, al cărei convenționalism era asemănător societății engleze din timpul reginei Victoria.[12] Dar tocmai disciplina în metodele de învățătură, fundamentate pe tradiția unei istorii şi culturi însuşite, i-au dat tăria să topească în propria sa sensibilitate realizările artistice străine. Rigoarea şi puterea de a se stăpîni, inculcate de educația primită, l-au determinat să lupte şi să supună sieşi puternioile impresii care-l atrăgeau şi îl subjugau, cristalizîndu-le logic într-o formă cît mai impecabilă. în modul de a-şi stăpîni imaginația, de a-şi expune rațional subiectele care-l obsedau, de a-şi deghiza preocupările în teme luate din Antichitate, barbarie, Orient şi Renaştere, de a-şi sublima deci pasiunea decantînd-o prin intermedii străine, în calitatea sa de a fi de fapt un romantic temperat de un clasic, beneficiind în acelaş timp de modernitate, constă asemănarea dintre tînărul Ion Pillat şi poeții erei victoriene.

VISĂRI PĂGÎNE şi ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ au fost scrise, la Paris, în timp ce urma la Sorbona cursurile de Istorie şi Geografie, frecventînd pe deasupra conştiincios si Facultatea de Drept.[13]

înfățişarea lui Ion Pillat din acel timp a fost astfel descrisă de Dinu Pillat, după o fotografie luată în grădina Luxembourg,

căreia, ca orice poet simbolist român, i-a dedicat şi el o poezie: „Poartă o pălărie de paie, de modelul acelora cunoscute sub numele de «canotier» stînd cam pe creştetul capului. Priveşte serios cu fixitate în gol. Are figura trasă, palidă, anemică la modul romantic. Pentru prima oară mustăcioară. Gulerul înalt şi scrobit cu o cravată groasă înnodată strîmb, subliniază parcă mai mult slăbiciunea fizică. Umerii atîrnă căzuți sub haina neagră cu totul prea larg croită. Mîinile se încrucişează în fața pe o carte, desigur vreun volum de versuri. Pe al doilea plan, un castan, ceva mai încolo un indicator cu prescripții pentru trecători, perspectiva unei alei goale cu pete de soare căzute prin frunzele răsărite. Totul cu o tonalitate oarecum «fin de siecle» care edifică de la sine".[14]

Nicolae Pillat, fratele său, schița şi el portretul lui Ion Pillat, obsedat de studiu mai mult decît de ținuta vestimentară: „Cunoscînd firea distrată a lui Ion Pillat, Măria (îngrijitoarea) nu-l lăsa niciodată să iasă fără a-l fi inspectat din cap pînă în picioare. Gulerul îi era şifonat, trebuia schimbat, pardesiul era prăfuit, trebuia periat, pantofii erau plini de noroi, trebuiau dați cu ceară".[18]

În scrisorile către prietena sa Florica Rosetti, Ion Pillat schița jucăuş paralelismul vieții sale de student studios şi de poet începător, ispitit de probleme şi subiecte multiple şi care caută cît de cît să facă față obligațiilor mondene. Scrise între 1911 şi 1913 dar cunoscute abia în 1973, unele dintre ele mărturisesc personalitatea tînărului poet şi ilustrează pertinent evocarea făcută de Dinu Pillat studentului'ion Pillat.[16]

în decembrie 1911, deci la sfîrşitul unui an rodnic pentru creația sa poetică, deoarece compusese deja cea mai mare parte din poemele ciclurilor *Pictor Ignotus, Divanele, Visări budiste, Centaurii* şi *Năzuințe,* Ion Pillat scria prietenei sale: „Ce să-ți mai spun?... Că lucrez mult şi am ținut o conferință „sur l'Indo-Chine anglaise" la Sorbona (destul de emoționant chiar), nu te interesează". (Mss. 17.127 MLR). O scrisoare dintr-o joi seara, 11 ianuarie 1912, lună în care scria poemele *Samsara* şi *Spre Nirvana,* ni-l conturează ceva mai precis... „nud mai lua în serios pe Ion Pillat (din cînd în cînd îl apucă crize de gelozie, e grotesc şi demn de milă — i-am spus-o de mii de ori, dar în zadar). Astă-seară e senin — toată lumea a plecat la teatru — şi cum e răcit şi tuşeşte îți scrie din pat. E deasupra" geloziilor ^deasupra iluziilor^—[îțiscriej pentru că'se simte singur.

Nu m-a speriat niciodată singurătatea e «dureros de dulce» şi roditoare pentru suflet. în singurătatea nopții am făcut acum cîteva zile peste o sută de versuri (inspirație budică foarte originală)

încît a doua zi de dimineață mă întrebam cine le-a scris, aşa de străine îmi erau.

Cine-i necunoscutul, titanicul artist
Ce-n sufletu-mi şi trupu-mi se-mbracă cum îi place?
Vorbeşte cînd vorbesc şi tac cu el cînd tace
Străinul care-n mine pe mine mă desface
Făcîndu-mă tot una cu o fiară sau cu un Christ.

scria Ion Pillat acum un an" (Este vorba de poezia *Sînt zile, Predoslavie* — cu care începe volumul VISĂRI PĂGINE — scrisă la Paris, la 29 decembrie 1910). (Mss. 17. 139, MLR). La sfîrşitul lunii, în ziua de marți 30 ianuarie, 1912, îi anunță că i-a apărut *Povestea celui din urmă sfînt*, scrisă în octombrie 1911 şi apărută la Paris — *k* la Belle Edition, 1 ianuarie 1912... „Vin de la Gare de l'Est, unde am însoțit pe mătuşa mea Pia. Vei primi în curînd mult aşteptatul sfînt — deoarece am rugat-o să-1 transporte şi să ți-1 trimeată cînd va sosi în Bucureşti... Nu ți-am mai scris de o eternitate, e drept sînt foarte ocupat şi luat în toate clipele din urmă. Lucrez mult şi sînt cam plictisit. De ce să mă scandalizez că ai văzut „Scandalul"? Am văzut-o şi eu acum doi sau trei ani îmi pare: e după mine cea mai slabă piesă a lui Bataille: „c'est du mauvais Bernstein". /(„Le Scandale" piesă scrisă de Henry Bataille (1817—1922 în anul 1909); (Henry Bernstein dramaturg francez (1876—1953). Mă întrebi dacă public *Centaurii?* I-am trimis împreună cu alte cîteva poezii prin Nicolas Lahovary (Bibico), Domnului Maiorescu..." (Mss. 17.132 MLR). îmbîcseala sufletească provocată de obligativitatea studiilor, nostalgia unei vacanțe petrecute în țară şi aluzia la o poezie în care transpune cu candoare conflictul din *Odă în metru antic* de M. Eminescu, răzbat din rindurile trimise la 19 februarie 1912: ... „revin la proză — de altminteri acest mod de a scrie, el singur îți dă „jurnalul" vieții mele actuale. Mă explic: viața mea actuală e „prozaică" adică banală, plicticoasă şi studioasă'(cum se cuvine unui tînăr ce vrea să înfrunte şi să cadă la două examene în acelaşi timp). Deci dragă Florico In loc de un „jurnal" care pentru moment n-ar fi decît un program de studii mai toată săptămîna îți trimit o scrisoare... Sper că ai primit In fine „*Cel din urmă sfînt*"\... Eu de o lună şi mai bine n-am fost la teatru afară de eri (în matineu ca copiii) la „Walzertraum"... Piesa o cunoşteam, o văzusem la Constantinopol Înainte de a mă reîntoarce la Bucureşti pentru voluntariat acum 2 ani jum. La sunetele frumosului vals mi-am readus aminte ca printr-un

„Traum" foarte depărtat de balurile noastre de odinioară, cinematografele, excursiile, anul acela fără griji... Cît o să am ceva mai interesant de spus o să-1 notez... dar te rog să-mi scrii mai pe lung şi să-mi trimiți şi jurnalul căci n-ai scuza studiilor şi a unei vieți de cursuri şi profesori. Ai primit scrisoarea care începe cu strofa:

Ca copil am ars lumînări de ceară
Mă-nchinam cîntînd la icoane sfinte,
Şi păşind simțeam că-mi merge alături
Mîntuitorul.

(Este vorba de poezia *Necredincioasei*, scrisă la sfîrşitul lui decembrie 1911) (Mss. 17125 MLR). La 1 aprilie 1912, în afară de ştirile mondene, strecoară ceea ce de fapt îl preocupa mai mult: religii indiene... „Mă ocup mult... nu ştiu ce m-a apucat, cu istoria religiilor, mai ales cu culturile orientale, Jainism... Volumul meu de versuri se coace... tare mi-e frică la publicație să nu-1 găsească publicul răscopt... *Convorbirile* mi-au publicat nişte poezii". (Mss. 17.136 MLR).

Intr-o altă scrisoare nedatată maschează cu humor o criză de neîncredere în talentul său, mocnind înlăuntrul vieții de suprafață: „... Deşi am mult de lucru merg destul de des la teatru. Am văzut zilele trecute cu Pia şi Nicolae „Tartuffe" la Comedie, foarte bine jucat... Nu mai scriu versuri pentrucă nu mai public. De cînd critic pe ceilalți am început să mă critic pe mine şi „Slovele" îmi par slabe, slabe de tot... îmi vine să le zic: „Fie țărîna uşoară" şi de lumina tiparului nici vorbă, poate lumina focului, dar nu mă îndur încă..." (Mss. 17.149, MLR). Dar, marți 12 noiembrie 1912, Ion Pillat îi anunță trimiterea noului său volum... „Am primit azi cartea mea de la legător; ți-o trimit împreună cu o carte a lui Samain şi deliciosul roman „Mărie de Sainte Heureuse" o capodoperă care ar putea aproape să fie autobiografia autorului... P.S. Legătura „Visărilor păgîne", ție trimise, e simbolică. Verdele înseamnă aădejdea, trandafirii, trandafirii trebuie să ne aducă aminte de şerbetul cu acelaş nume". (Mss. 17.136 MLR).

Şi, în sfîrşit, în 1913 o anunță : „... Peste 15 zile am examenul meu de licență, peste o lună şi mai bine cel de drept. Qui courre deux lievres... Lucrez mult dar mi-e frică de latină. Versurile merg bine, dacă cad la examen, public spre a mă consola. Mă ocup puțin şi de budism". (Mss'. 17. 148 MLR).

S-a vorbit mult despre echilibrul, împlinirea şi seninătatea olimpică, plutind deasupra cotidianului, transpuse de Ion Pillat

în opera sa. Toate acestea au rezultat din ceea ce a făcut el cu datele concrete ale vieții lui,, care în condițiile unor incontestabile privilegii sociale, nu a fost lipsită de incertitudini și singurătăți.

Cursurile de la Sorbona i-au dat posibilitatea de a se orienta rapid și cu dezinvoltură în timp și spațiu, dezvoltîndu-i simțul istoric:' necesitatea imperioasă de a cunoaște simultan evoluția istoriei și religiei popoarelor, dar și a poeziei universale concomitent cu aceea a propriului său neam. D. Micu observă că: „O cercetare minuțioasă, sugerată de scriitorul însuși ar stabili de asemenea proporțiile influenței culturii istorice și geografice a lui Ion Pillat asupra poeziilor sale din primele volume, atît de încărcate de tot felul de nume proprii și de cuvinte desemnînd realități exotice, încît străbaterea lor ar reclama] foiletarea enciclopediilor și atlaselor"[17].

In anii de studenție însă, Ion Pillat continuă să aprofundeze literatura franceză, sistematic, în timp ce atmosfera culturală a Parisului, din care se împărtășea împreună cu alți tineri români, veniți pentru studii, îi trezea aviditatea de a cunoaște literatura germană, engleză, italiană și spaniolă, entuziasmîndu-se de lecțiile ținute de Henri Bergson la College de France și însușindu-și cu repeziciune stilul poeziei parnasiene și simboliste, care contaminase atît pe poeții români mai vîrstnici cît și pe cei tineri.[18]

Aurel Rău a atras atenția însă că anii petrecuți la Paris de Ion Pillat „se caracterizează în Franța prin destrămarea și dispariția marilor școli literare" și i se pare „deconcertant că în poeziile pe care le scria acum tînărul licențiat în istorie și geografie să prefere să asculte, pentru început, armoniile reci din sonetele lui Heredia și eruditele desfășurări de studii antice care sînt poemele lui Leconte de Lisle cu abundente de motive livrești (eline și indiene)".[19]

Pentru Ion Pillat însă exigența poeziei parnasiene îl învăța să scrie versuri perfecte și îi oferea experiența de a revărsa într-o formă, de o somptuozitate și rezonanță armonios supravegheate, avalanșa cunoștințelor sale livrești, a experiențelor artistice, născute din contactul neofitului de atunci cu probleme filozofice sau provocate de anumite opere de artă și de diverse climate de cultură cu care venise în contact nu numai în biblioteci și muzee dar și în cuprinsul călătoriilor făcute în Franța, Anglia, Belgia, Olanda, Constantinopol, Italia și Veneția. In 1913 scria de la Londra: „National Galerie e o minune. Tablourile sînt foarte bine clasate pe școală. Poate niciodată Primitivii toscani nu m-au mișcat mai mult. La British Museum am retrăit cu frizele Parthenonului avîntul celui mai artist popor". Într-o altă scrisoare: „Nu știu încă de fel ce voi

face în vară, dacă îmi trec examenele grozav m-aș duce să mă inspir rătăcind prin Italia..." (Mss. 17.150 MLR). Trama poeziilor din VISĂRI PĂGÎNE este împletită cu fervoarea romantică, căci este încărcată de lirismul bucuriei de a cunoaște, de nevoia de a se travesti în diverse subiecte și ipostaze ca prin masca lor să poată exprima mai adecvat trăiri și impresii proprii, întrebări care-l asaltau. Pe de altă parte ținuta rezervată a poeziei parnasiene cum si inefabilul poeziei simboliste se potriveau firii sale discrete care refuza să-și exprime direct sentimentele. Esența parnasianismului său este efervescența experienței trăirilor intelectuale și nu „energetismul teluric" care caracterizează lirica de tinerețe a lui Ion Barbu.[20]

Prin intermediul primelor sale volume de poezie, Ion Pillat parcurge un itinerar deschis, străbătut de alții înaintea lui. Dar în însăși eflorescenta declamatorie a poeziilor de tinerețe se află divulgate preferințele pentru motive și teme care vor fi'decantate pe tot parcursul creației sale poetice. Este un loc comun a afirma, că asemeni altora, și Ion Pillat se căuta, se înțelegea și se definea luînd din operele literaturii universale ceea ce era propriu ființei lui.[21]

Tabelul cronologic care prezintă poeziile pe măsură ce ele au fost scrise și nu pe teme așa cum au fost grupate în volum, formează amplul acord de subiecte de care era obsedat, pe care le atacă și asupra cărora revine, completîndu-le pentru a nu lăsa nimic disparat, neîmplinit și neepuizat din punctul lui de vedere. El scrie *Krum cuceritorul* în anul 1909, în 1910 începe *Divanele (Divan din Brussa, Din Rubayatul lui Iusuff)* și *Voci în amurg (Timur Lenk, Firdusi sau Galileanul),* iar în anii 1911—1912, alternează urmarea acestor poeme cu apariția celor din ciclurile *Pictor Ignotus, Visări budiste, Centaurii, Din Samisen* și *Năzuinți.* Sonetul dedicat uciderii lui Motoc de voievodul Lăpușneanu ar părea între aceste insolit, dacă în poezii ulterioare el nu ar fi evocat personaje crude din epoca Renașterii.

Titlul volumului VISĂRI PĂGÎNE amintește la prima vedere de *Les odes barbares* ale lui Leconte de Lisle.' El rezuma însă o realitate psihică a lui Ion Pillat, rezultată din trăiri imaginative din care transpar impulsurile sale mai mult sau mai puțin inconștiente sau se poate spune, dimpotrivă, că aceste impulsuri apăreau sub măști adecvate, împrumutate[22], fiind necesitățile unui rafinat care asemeni parnasienilor sau poeților englezi idealiza barbaria:

„E-n mine-o herghelie de armăsari, Sînt unii/ Mai albi ca spuma-nvoaltă, zvîrlită-n vînt de mare,/ Mai albi decît e coama Licornei legendare:/ Sînt albi, fără pată, mai negrii ca tăciunii./

Toţi încordaţi aşteaptă şi rînchezînd, nebunii,/ Bugeacurile vremii să le despic călare,/ M-aştern cu ei cîmpiei, dar prăbuşit în zare,/ Mă ridic iar mai aprig sub nepăsarea lumii/...........Tovarăşe, cu mine în moarte o să sari,/ Tu, cel mai fără margini al sufletelor mele!/ E-n mine o herghelie de falnici armăsari."/ *(Barbarul)*

Vorbeşte de la sine faptul că prima variantă a poeziei fusese intitulată: „Ego".

Datarea poemelor însemnată de autor indică opriri pe un itinerar trasat pe o hartă ce se întinde din Asia Mică, străbătînd Persia, India şi Japonia. (PI. III)

El înce'pe aşadar cu stepele Turkestanului răscolite de năvălitorii conduşi de *Krum cuceritorul:* „Pămîntul tot îl ţine sub paloş... O poruncă/ Apusul, Răsăritul în moarte le aruncă:/ Împărăţii de veacuri cad pulbere-n morminte/". Barbaria făcea parte din recuzita poeziei parnasiene dar în copilărie imaginaţia îi fusese aţîţată de lectura aventurilor istorice de pe vremea lui Ghenghis Kahn şi care aveau drept cadru stepa. Emoţia de atunci se va concentra acum într-un subiect pe care-1 va trîmbita de la început si pe care-1 va întregiîn ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ prin **Cîntecele stepei** iar în AMĂGIRI prin **Cîntecele Cazacului,** reunite în POEZII voi. I într-un singur ciclu. După propriile sale *Mărturisiri* el îşi închipuia stepa asemănătoare peisajului ondulat la nesfîrşit din nordul Moldovei, din preajma Prutului şi ţinutului moşiei părinteşti de la Miorcani, fericită ambianţă şi oază de linişte al cărei farmec va fi evocat în poeziile sale. «Motivul sufletesc» din poemul *Noapte* ***se*** *stepă* s-a cristalizat în timp ce asculta bucata simfonică *Dans Ies steppes de VAsie centrale* de Borodin. Tainica legătură cu aceste privelişti în care Pillateştii sînt semnalaţi a fi trăit încă din secolul al XVI-lea[23], îl va îndemna să traducă în anul 1932 poemul lui Saint-John Perse, *Anabasis* continuînd să fie atras de uriaşa vastitate a stepei.[24]

Cu poemele *Divanele,* el coboară la farmecul peisajului musulman de la Brussa, ajungînd apoi la Basra şi Bagdad şi la mirajul idilic al celor *O mie şi una de nopţi.* După propriile sale mărturisiri: „Catrenele lui Omar Khayyam traduse în englezeşte de Fitzgerald (Edward Fitzgerald 1809—1883) împreună cu impresiile vii ale călătoriei recente la Bosfor („Constantinopolul feeriei arabe şi persane pe care o puteai trăi pe atunci aievea") formau substratul oriental al *Visărilor păgîne.*

Discreta melancolie a versurilor: „In moscheea verde-albastră/ Curge-n marmură fîntîna:/ Izvoreşte spun moslimii —/ Şi-o asculţi

întreaga viaţă/ Făr-a şti de rîde vecinie/ Oii de plinge de-a pururi,/ Căci o mie ani trecut-au/ Rîs şi plîns zvirlind într-însa..."/ *(Divan din Brussa),* idilicul şi ambianţa peisajului oriental: „înflorit-au oleandri/ La Bagdad ca stropi de sînge,/ Creşte-n zare luna nouă/ Iataganu-i de lumină/", *(Divan din Bagdad),* dulcea înţelepciune a catrenelor: „Cu caravana mîine plecînd din nou prin lume/ Nisipul şi pustiul pe drum ar să mă-ndrume/ Dar azi ce-mi pasă mie, strîngîndu-te, de-aud/ Cum muezinul Morţii mă cheamă lung pe nume/" *(Din Rubaiyatul lui Yussuf),* nu se vor risipi. Decantate şi purificate de orice balast străin, atmosfera de vis mediteranean în care se contopesc vestigii antice greceşti şi reminiscenţe musulmane se va regăsi în volumul BÂLCIC, iar epicureismul oriental care îi era propriu îl va îndemna să traducă, înspre sfîrşitul vieţii, din ultima operă a lui Goethe *West-dstlicher Divan.*

Cu *Voci în amurg* Ion Pillat aduce în scenă tema principală: *timpul,* de data aceasta într-o prezentare eroică, biruind deopotrivă pe cuceritorii de popoare, pe poeţi şi întemeietori de religii şi azvîrlind în neant civilizaţii. Permanenţa suferinţei *(Samsara),* absurdul paradoxal al lumii, îl vor conduce pe Ion Pillat la fel ca pe Eminescu, Lucian Blaga, Brâncuşi şi Mircea Eliade[25] la filosofia religiei budiste. **Visările budiste** care se înscriu pe itinerar nu sînt doar tablouri şi pilde, ci reflecţii asupra unei spiritualităţi şi aspiraţia către o împlinire cosmică. Dar **Visările budiste** reverberau parcurgerea studiilor orientalistului Emile-Louis Burnouf (1891 — 1907) şi se integrau preocupărilor care agitau pe arheologii francezi din epocă (descoperitori ai cetăţii religioase a regilor Kmeri şi ai templului funerar Angkor-Vat (1Î30—1150)[26]. Iată evocarea acestor vestigii: „Mai ştii cetatea moartă a zidurilor mute,/ Lianele pe arcuri de marmură, pe porţi?/ Şi noi lungiţi pe soclul statuelor căzute,/ Doi şerpi în nemişcarea acelor ce sînt morţi,/ Dormeam sfinţiţi de veacuri pe templele tăcute./ La Angkor-Vat, cînd noaptea cinocefalii latră,/ Cînd leneşi crocodilii din iazuri se desfac/ Pe idoli de aramă, de-argilă şi de piatră/ Zăream aceeaşi lună pe ceruri şi în lac/..." *(Visări budiste* ***I).*** Operele lui Lafcadio Hearn[27]: *Kokora* şi *Unknown Japan* (1830—1904) despre obiceiurile, civilizaţia şi folclorul popular îi vor inspira descrieri de stampă japoneză: „Mi se cerne lin iubirea/ Pe cărări la Kumamoto./ La kitzumo raiduri rînduri,/ Vîntu-mi ninge tot trecutul./" *(Din Samisen).*

Decorul poeziilor de mai sus corespundea interiorului aranjat eclectic la Paris de mama sa, şi realcătuit apoi la Bucureşti în casa părintească din strada Nicolae Iorga nr. 8. Fotografiile arată odăi cu mobile Lonis XV şi Bidermeyer, împodobite cu broderii de Bu-

kara şi tapiserii de Renaştere, cu ţesături şi covoare orientale, cu vase şi bibelouri persane, chinezeşti şi franţuzeşti. Ne oprim la acel salonaş cu stampe japoneze pe pereţi, cu uşa larg deschisă, încadrată vertical de perdele grele de mătase sidefie, brodate cu păsări mirifice printre crengi înflorite şi, orizontal, de draperia violet intens, pe care se reliefează o legendă japoneză brodată în culori alese. (Draperia se află la Muzeul de Artă R.S. România). Salonaşul se deschide spre o seră, fără flori, cu o fîntînă arteziană din care nu ţîşneşte apa, înconjurată de colonete arabe, dar transparenţa apei este sugerată de plăcile de ceramică turcoaze care smălţuiesc peretele din fund.

Concomitent, Ion Pillat atacă o altă temă iubită de parnasienii Henri de Regnier şi Leconte de Lisle, *Centaurii.* Forţă mitologică păgînă, simbol al spiritualităţii în cătuşele instinctului, stihia incapabilă „să dezlege misterul nemuririi, este prăvălită de trecerea neiertătoare a timpului".[28] Este ipostaza însăşi, „karmanul" lui Ion Pillat, care, într-o noapte, se visase centaur. „Deşi n-avem potcoavă răsunătoare de-aur,/ Gonim o Zev, prin lume frumosul în zadar/ In pieptul meu se zbate năpraznic un Centaur!/ *(Blestemul)* (In varianta din f. mss. 17160 MLR ultimele versuri: „In pieptul tău poete se zbate un Centaur/ Căci cel dintîi poet fu cel dintîi Centaur"/. Versurile simbolizează drama artistului; în primul rînd sălbatica forţă care-i porunceşte nemilos să întrupeze scînteia eternităţii din el: „Gemea în umbră visul cu marmură robit,/ Şi falnic semizeul mai alb ca spuma mării,/ De noapte se desprinse cînd luna fu-n văzduhuri/" *(Centaurul),* şi apoi confruntarea creatorului cu propria sa operă prin intermediul căreia îşi recunoaşte neîmplinirea şi efemeritatea: „De ce din somnul pietrei m-ai deşteptat, Stăpîne ?/ De ce mă strînge haina-ţi, de ce mă strînge lutul ?/ Sînt zeu şi sînt fiinţă deodată, O: durere,/ De-ai şti ce-i nemurirea de mă pătrunde moartea,"/ *(Centaurul),* pentru a-şi accepta pînă la urmă condiţia: „Nebuni de nemurire gonim prin codrul sfînt,/ Pribegi prin ţări de umbră şi goluri de lumină/"... „Azi unul sînt, de-un sînge, cu aprigul Centaur/ Colind pădurea largă cu el rătăcitor—/ Iar noaptea, pe sub bolta de stele şi de laur,/ Pornim fără mişcare cu rîul mişcător/". *(Renaştere).*

Simultaneitatea apariţiei poemelor din volumul VISĂRI PĂGÎNE corespunde unor conflicte sufleteşti şi probleme existenţiale ce vor fi decantate pe parcursul operei sale. Publicarea în 1941 a traducerii *Centaurul, Bacanta,* de Maurice de Guerin[29], pe care o făcuse în tinereţe şi a poemelor *Daii Nipon* datînd din

1916 şi *Opium* din 1928 e urmată în 1942 de sonetele: *Hokussai* şi *Centaurul,* marcînd revenirea ciclică la vechi surse de inspiraţie.

Din poemele ciclului Pictor Ignotus şi din Spovedanie transpare atracţia către ambiguu, contradictoriu şi abisal şi dorul secret de a sublima pasiunea în spiritualitate *(Fresca din Urbino).* Să nu uităm că Ion Pillat cunoştea arta portretului şi pateticele investigaţii sufleteşti din lirica lui Robert Browning, varietatea dramelor spiritului care-l preocupau pe Swinburne şi aspiraţia spre puritate a prerafaeliţilor. în aceste poeme el adună pe acelaşi chip şi în acelaşi suflet luciditatea virilă şi dulcea feminitate *(O icoană),* frumuseţea disimulînd cruzimea *(El insuşi),* coexistenţa răului şi a generozităţii *(Gemenii),* amintind de poemul *William Wils'on* de Edgar Allan Poe.

Dar frumuseţea chipurilor descrise nu aparţine Renaşterii lui Dante Gabriel Rossetti ci sfîrşitului Renaşterii şi evoluează într-o atmosferă obosită, d'annunziană, îmbălsămată de parfumurile pe punctul de a putrezi din romanul *Du sang de la mort et de la volupte* de Maurice Barres. In *Năzuinţi*[30] ardoarea căutării unei credinţe şi frenezia trăirilor în peisaje şi climate diverse amintesc de *Les nourritures terrestres* de Andre Gide, dar recomandările obosesc, pulverizîndu-se în deşertul veciei, sfîrşit prin care transpare neantizarea în *Nirvana budistă.*

Ion Pillat a fost fascinat de geniul şi personalitatea lui Alexandru Macedonski. Horia Furtună povesteşte cum, după ce i-a dat lui Ion Pillat să citească *Noaptea de Decembrie,* acesta a scris dintr-o suflare *Noapte pagină*[31], poem care încheie VISĂRILE PĂGÎNE. El începe — după modelul maestrului — cu aceeaşi visare la gura sobei, pentru ca apoi incursiunea în istorie să se lărgească considerabil, viziunea poetului beneficiind de exemplul dat de *„La ligende des siecles*[a] de Victor Hugo. In ediţia definitivă a poemelor sale, Ion Pillat adaugă la sfîrşitul primului volum, un fragment din poemul *Sfîrşitul pămîntului,* scris în colaborare cu Horia Furtună. Imperiile, zeii şi altarele se afundă, surpate de timp şi acoperite de natura veşnică şi biruitoare. Personajul principal al volumului rămîne pînă la sfîrşit „timpul" distrugător şi ireversibil care apare în sunetele unei puternice orchestre.

In VISĂRI PĂGÎNE ediţia originală, poemele nu au fost înşirate în ordinea cronologică a creaţiei lor, ci grupate logic pe temele-obsesii (PI. III). Dar, deşi ele au fost repartizate conform unui raţionament logic, aproape ştiinţific, trama volumului rămîne romantică. Ion Pillat a dat volumului drept introducere poemul

r

Sînt zile în care-şi mărturiseşte instabilitatea virtualităţilor sufleteşti, corespunzătoare neliniştilor, întrebărilor şi febrilelor căutări ale anilor săi de formaţie.[32]

Intre anul **1912**, cînd începe să se contureze cuprinsul celui de al doilea volum ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ şi **1919** şi, anul apariţiei GRĂDINII ÎNTRE ZIDURI, câteva evenimente îl decid pe Ion Pillat în fixarea carierei sale de poet. La iniţiativa secretă a prietenei sale, Florica Rosetti, de a trimite lui Titu Maiorescu (unchiul acesteia) câteva din poezii — care-i vor fi publicate imediat în *Convorbiri Literare*™ — el este primit şi recunoscut ca poet de celebrul critic, iar în timpul vacanţelor petrecute la Bucureşti ca şi la Iasi, în timpul războiului mondial, el frecventează cenaclul *Convorbirilor.* Şedinţele i-au părut „searbede" şi lipsite de spontaneitate", iar critica bazată pe criterii logice atît de nemiloasă încît din toată poezia nu mai rămînea nimic".[34] Tot atunci el cunoaşte personal pe Alexandru Macedonski şi ia parte uneori la cenaclul acestuia, unde veneau poeţii simbolişti încurajaţi şi lăudaţi excesiv de poetul ostracizat dar care era de fapt mentorul unei generaţii. In portretul pe care **i-1** face lui Alexandru Macedonski în *Tradiţie si Literatură,* cu toate rezervele, se simte admiraţia şi pietatea pe 'care i-o păstrează.[35] Dar atmosfera extravagantă, boema prea gros afişată şi teatrală îl îndepărtează. Cu toate acestea geniul şrneprevăzutul'firii lui Alexandru Macedonski au exercitat aceeaşi fascinaţie asupra lui Ion Pillat, ca şi George Călinescu asupra fiului său Dinu, fără ca aceste personalităţi să-i devieze din matca lor. Ion Pillat îsi arăta fătis si hotărît admiraţia, împotriva opiniei burgheze, editînd'u-i lui Macedonski, în **1916**, *Flori sacre* iar în **1916** publicîndu-i în revista *Flacăra,* sub titlul *Thalassa,* versiunea românească a romanului *Le calvaire du Feu.* Aprecierile fără rezerve ale lui Alexandru Macedonski îl îndeamnă hotărît pe Ion Pillat spre poezie, desprinzîndu-**1** definitiv de preocupările pozitiviste ale familiei.[36]

La Paris, rămas într-un apartament modest împreună cu fratele său Nicolae — după ce Măria I. Pillat se reîntoarce definitiv în ţară — primeşte prieteni români, unii dintre ei poeţi. In afara vacanţelor petrecute întotdeauna acasă, contactul permanent cu ţara nu a fost niciodată întrerupt. Măria Pillat, mama, înfiinţase o cantină pentru căminul studenţilor români[37], unde Ion Pillat tinerii săi prieteni organizau seri literare[38] şi ţinuse casă deschisă pentru artiştii români dintre care nu lipseau Brâncuşi[39], George

Enescu şi Alexandru Macedonski[40]. In micul apartament însă, în toată libertatea, fără nici o pretenţie, doar cu ambiţia de a valorifica poezia românească, Ion Pillat înfiinţează „Academia celor **10"** cu scopul de a alcătui o *Antologie contemporană română* **1910—1915**[41] eveniment marcînd începutul operei sale de antologist, corolar al unei cunoaşteri şi înţelegeri, fierbinţi şi entuziaste a poeziei. Obţinerea licenţei în Litere **(1913)** şi a celei în Drept **(1914)**, îl eliberează definitiv de obligativitatea preocupărilor conformiste' Tipărirea ETERNITĂŢILOR DE-O CLIPĂ **(1912)**, revelaţia lui G. Bacovia, căruia îi editează în **1916** volumul PLUMB, apariţia celui de-al treilea volum: AMĂGIRI **(1916)** şi preluarea în **1916** a conducerii revistei *Flacăra* împreună cu Adrian Maniu şi Horia Furtună, sînt manifestările unei vocaţii.

în **1915** alege ca soţie pe tînăra Măria Procopie-Dumitrescu, ce debutase ca pictoriţă sub pseudonimul: I. Brateş. Pasiunea **ei** mocnită sub aparenţa unei permanente linişti, deosebitul său simţ artistic, atmosfera de dulce reverie şi boema pe care o împrăştie în jurul ei, îi vor oferi climatul şi cadrul prielnic întregii sale vieţi de poet. Candoarea învăluind un suflet a cărui ardoare iradiază pe figură, impuls zăgăzuit de ţinuta impusă de o severă educaţie,[42] răzbat dincolo de convenţionalismul fotografiilor. Una dintre **acestea**, făcută la Paris **(1919)**, în timp ce soţul ei era secretarul delegaţiei ardelene la Conferinţa Păcii de la Versailles, o arată cu trupul destins, aşezat de-a curmezişul fotoliului, cu cotul sprijinit pe spătar, cu mîna dusă la tîmplă susţinîndu-i capul întors făţiş spre privitor. Părul negru îi umbreşte o parte a frunţii şi îi încadrează ovalul blind al feţei palide. Ochii încercănaţi privesc adînc prezentul şi reflectă o tainică voluptate. Zîmbetul stăpînit îi destinde buzele **şi** îi trece ca o undă **pe** obraji. Calmul lăuntric oglindit pe trăsăturile liniştite contrastează cu expresia nasului mare, cu nări puternice care par să absoarbă toată viaţa. Deşi îmbrăcămintea — alcătuită nepotrivit, dintr-o fustă neagră din satin lucios, jachetă sport, amplă, de lînă şi bluză albă cu gulerul răsfrînt — denotă o nepăsare boemă, totuşi atitudinea ei are o eleganţă nativă şi siguranţă **de** sine. Camerei străine, care forma decorul, i-a dat o atmosferă personală. Pe o măsuţă învelită cu un şal oriental de caşmir a aşezat un vas de argint în care a aranjat ramuri. Un bibelou reprezentînd o himeră stă pe un caiet ferecat cu închizător. Să fie volumul „AMĂGIRI"? Deasupra consolei căminului, un tablou pictat **de** prietena ei Elena Popea, aflată şi ea atunci la Paris, reprezintă o fereastră deschisă spre mare, pe al cărui orizont se profilează un vas cu flori pus pe pervaz. Schiţe în cărbune sînt prinse **pe** tapet.

Pînă în 1924 cînd se mută în propriul lor apartament, din strada Pia Brătianu nr. 9 (azi Olga Bancic), tinerii soţi locuiesc în casa părinţilor lui Ion Pillat. „Apartamentul lor este mansardat. Cîteva scoarţe olteneşti, rafturi cu cărţi, nişte garoafe de Luchian vin să dea atmosferă interiorului".[43]

Schimbarea decorului se va sincroniza cu apariţia unei alte etape a poeziei pillatiene.

In timpul războiului din 1916 — 1918, repartizat ca ofiţer de legătură pe lîngă misiunea franceză, îşi găseşte timp ca, împreună cu poetul Al. T. Stamatiad să sfîrşească acel proiect de antologie început la Paris[44] şi în orele libere să se plimbe cu Tudor Vianu — mobilizat şi el — prin parcul Mitropoliei, sau spre Cetăţuia, prin Sărărie sau grădina Copoului şi pe dealul Şorogarilor recitîndu-şi unul altuia poezii.[45] Măria Pillat îngrijeşte răniţii ca soră a Crucii Roşii.

Volumul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, care sfîrşeşte prima etapă a evoluţiei poeziei sale, a fost scris în acei ani de război şi la Miorcani[46] unde, în zilele permisiei evada din cînd în cînd. Ţinutul Miorcanilor a fost evocat de Ion Pillat în poemul *Seară la Miorcani* dar pentru casa bătrînească reproducem descrierea lui Dinu Pillat: „Parcul — care înconjură conacul — este vast şi sălbatec. Imaginaţia mea îl transformase într-o junglă, cîndva, într-un an al copilăriei. Conacul descinde parcă dintr-un roman al lui Turgheniev sau al lui Tolstoi. In încăperile sale somptuoase şi totuşi atît de cald intim mobilate într-un stil de o aristocraţie desuetă, nu te-ar surprinde " să întîlneşti într-o rochie de crinolină conturul Zenaidei sau al Anei Karenina. Totul îmi pare aici: naiv, vechi şi uşor nostalgic. Ai mereu impresia că citeşti o carte de poveşti sau că răsfoieşti un album cu fotografii desuete. Ziua se scurge molcom şi cuminte, în tovărăşia căţelei mele de vînătoare, care are ochi blînzi de căprioară şi bot bărbos de călugăr. Spre seară, cînd cerul începe să se rumenească a amurg, se aud din depărtare tălăngile vitelor care se întorc de la păşune. Apoi seara în salonul conacului se aprinde lampa de gaz, cu glob vioriu. (Aici nu există lumină electrică). Şi apoi vine noaptea cu puzderia ei de stele..."[47]

Un desen al Măriei Pillat îl înfăţişează pe Ion Pillat împreună cu Horia Furtună — amîndoi în costum militar — pe cerdacul casei de la Miorcani stînd pe foteluri de rafie şi citind. Intre restul lumii şi Ion Pillat se află braţul care îi sprijină capul aplecat deasupra paginilor. Sufletul şi gîndirea îi sînt prinse înlăuntrul circuitului format de carte, cap şi mîna care ţine fruntea, poziţie

definitorie pentru Ion Pillat şi în care-l surprinde şi pictorul Camil Ressu într-o schiţă expresivă. •

In fotografia protocolară făcută în timpul Conferinţei de la Paris, Ion Pillat apare pătruns de misiunea sa, de gravitatea şi marea împlinire a actului istoric.[48] Il recunoaştem mult mai familiar, plimbîndu-se cu soţia pe malul Senei sau rămas în urma grupului de delegaţi, cu capul dat pe spate şi privind consternat catedrala din Rheims distrusă în parte de bombardamentele germane.

In ziua încheierii Tratatului de la Versailles, îi apare GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI.

în volumele ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ, AMĂGIRI şi GRĂDINA INTRE ZIDURI, Ion Pillat pare a rătăci printr-o pădure de simboluri, pe care le interpretează într-un mod propriu, deschizînd priveliştile „Drumului lăuntric"[49] la începutul său, şi descoperind luminişul inspiraţiei autohtone.

Titlurile volumelor trimit în parte la climate străine. ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ sintetizează succint filosofia lui Omar Khayyam. AMĂGIRI duce cu gîndul la Maya „puterea de amăgire", „iluzia" pe care Ion Pillat o opreşte în loc prin impresia concretă a momentului trăit, continuitatea indestructibilă cu tradiţia şi cu dorul permanent de vremurile fericite ale copilăriei. In titlul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI deşi adie amintirea poemelor lui Albert Samain, se conturează de fapt parcul Miorcanilor îngrădit de bătrîne ziduri de bolovani, unde vor fi scrise unele din cele mai frumoase poeme: *Balta, Seară la Miorcani, Aci sosi pe vremuri.* Motivele sînt culese încă din repertoriul universal, mai abundente în primul volum dar din ce în ce mai rare în celelalte. Cu toate acestea ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ începe cu visul de neuitat al baladelor care i-au legănat copilăria şi care îi inspiră tînărului poet *Cîntece din trecut,* ciclu aşezat ca fundament apoi, după cum am arătat, la începutul Ediţiei definitive a operei. Prin intermediul marilor poeţi români, Ion Pillat va descoperi filonul nesecat al poeziei populare, care va sta la baza următoarei perioade, tradiţionaliste, a operei sale. Cu tot largul orizont al culturii, Ion Pillat rămîne român sau am putea spune că ia act din ce în ce mai profund de acest fapt cu cît cunoştinţele sale se amplifică.

Amintim de asemenea că şi în volumul AMĂGIRI, printre poemele tributare încă unor miraje străine, apare omogen şi de

sine stătător ciclul CASA AMINTIRII, asociat în Ediția definitivă Cîntecelor de demult.

Tablourile sinoptice ale poemelor din aceste ultime trei volume ilustrează un proces de creație mult mai calm. Ne lipseşte datarea completă a poemelor din ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ. Dar din felul cum se succed poemele din AMĂGIRI reiese că poetul epuizează aproape anumite teme din momentul în care le începe, nepărăsindu-le decît atunci cînd le termină. Părțile diferitelor cicluri nu se mai intercalează între ele, îmbulzindu-se ca în VISĂRI PĂGÎNE. Inspirația urmează o traiectorie care se cere străbătută, împlinită, aproape dintr-odată, deşi completări şi transformări se mai aduc pe parcursul anilor. în ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ şi AMĂGIRI, poemele sînt încă repartizate pe teme şi idei, poetul neputîndu-se desprinde total de metoda erudită de a trata un subiect, expunîndu-1 sistematic. în poeme ca *Fresca din Orvieto* (care continuă ciclul *Pictor ignotus), Un monah orb vorbeşte, Sarcofagele* (ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ) şi chiar *Leda şi lebăda,* (GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI) se continuă maniera descriptivistă, deşi conturul subiectelor devine din ce în ce mai diafan, în timp ce semnificația simbolului prinde aripi.

în ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ este părăsit treptat procedeul de a prezenta subiectul ca pe un tablou, monumental şi în acelaşi timp năpădit de amănunte, ordonate însă printr-o dispunere decorativă. Totuşi, chiar din VISĂRI PĂGÎNE se presimțise deja poetul clasic de mai tîrziu care selectează detaliile. în *Unui hermafrodit de marmură,* nici urmă din echivoca lascivitate care să amintească de poemul cu acelaşi subiect al lui Albert Samain. în următoarele versuri: „întins pe nisipul mării spumoase/ Priveşte la valuri cum se frămîntă/ Şi chipuri ce-i trec în priviri, le oglindă/ Cu nepăsare,/ melancolia şi nelinişte neîmplinirii sînt potolite de cuvintele: *întins... priveşte..' cu nepăsare...* şi de cadența severă a ritmului, ceea ce dă subiectului ceva din dramatismul *Luceafărului* şi a *Odei în metru antic.* în *Sonetele Corintiene* din volumul ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ nimfele, readuse de simbolişti din lirica bucolică a lui Theoorit — apar aeriene asemeni siluetelor în dans, zugrăvite pe amforele antice greceşti[50]: „Amurgul înfloreşte prin ramuri de măslin"…/ Fecioara Amarillis cu trupul de zăpadă, /Zăreşte de pe munte Corintul alb, Helladă/ Ce doarme mîngîiată de golful cristalin/" *(Amarillis).* Prin intermediul unor motive parnasiene şi simboliste, pe care le tratează într-un mod personal, el dezvăluie ceea ce îi este propriu: seninătatea pe care şi-o pune sub semnul platonismului antic îngemănat cu spiritualitatea creştină. El este

atras de pe acum de Helladă: „Ea este divină şi de piatră dură/ Căci nu s-a desfăcut de Dumnezeu.../ Sub scutu-i marea lui Homer murmură/ Şi mai răsună lira lui Orfeu/ Ce dragoste înaltă mă ridică/ Spre cerul lui Platone şi Plotin?/ O, Pallas dă-mi din fruntea ta unică/ Unitul ram de laur si măslin"/ *(Helladă,* GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI).

în aceste trei volume poemele alternează în ritmul lent al versului alexandrin sau creionate în versuri scurte, vioaie şi repezi, dar supravegherea elaborării lor dă naştere unei orchestrații care fără izbucniri răscolitoare înfăşoară în nostalgie şi vis.

Tudor Vianu recunoştea că poezia lui Ion Pillat „e în mare măsură debitoare picturii", „el este un adevărat „pictor al atmosferei şi al luminii".[51] Astfel în sonetul *Veneția,* dedicat memoriei lui M, Eminescu, Ion Pillat păstrează conținutul de idei al versurilor eminesciene : „Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,/ Pătrunde luna înălbind pereții./... Ca-n țintirim e linişte-n cetate./". Puternica impresie resimțită de esența poetică şi monumentalitatea pustie a *Veneției* lui M. Eminescu generează însă o altă poezie la Ion Pillat. Nu este vorba de influență ci de faptul că poezia naşte o altă poezie, în care, în cetatea moartă pătrunde susurul vieții, luminile vibrează pe tremurul apelor, iar apariția lunii înfioară sufletele: „De mult e mort San Marco. în umbră mandoline/ Sub Ponte dei sospiri mai picură suspine,/ Şi zgomot de talazuri din largul mării vine./ Departe, mai departe răsună tainic struna,/ Şi iată că răsare înfiorînd laguna/ De aur, arcuită ca o gondolă, luna"/ *(Veneția).* Ion Pillat este şi el un poet al lunii şi al mării. Pentru Ion Pillat însă luna nu este eminesciana „regina nopții moartă". în întunericul nopții, el aşteaptă înfrigurat: „Lin luna roditoare, rotundă ca o rodie" *(Răsărit de lună)* care îi descoperă farmecul vieții imaginative sau reale. „Iese luna: ce vrăjire de pilastre şi de geme!/ Suie Phile, străvezie ca un ostrov de cleştar/ Şi cum aripi îşi iau zborul, pare rîul milenar/ Că-şi înalță, rînduri, rînduri, pînzele de pe trireme"/ *(Thebaidă);* sau: „în stoluri lungi se duc cucoare.../ iar după nori sfios răsare/ O lună parcă de ninsoare/ Şi-o stea/ Şi bruma de argint se lasă.../ Ce albă-i stepa mătăsoasă!/ E oare-n lume vreo mireasă/ Ca ea?/ *(Cîntecele stepei VII);* „în argintate zale/ pîraele s-au prins.../ Pe-a stelelor petale/ Argint brumat a nins.../ Ce țară de lumină/Visează luna plină?..."/ *(în preajma nopții).*

Apariția melancolică a lunii nu spulberă orice speranță, dimpotrivă ea este invocată asemeni unei confidente: „îndrăgostita mării o chemi ca în trecut/ Cînd iar şopteşti la lună cîntările nădejdii"/ *(Amăgire).* în noaptea „Cu stelele fanaluri de corăbii/

Aprinse-n port de mîna înserării"/ *(Pe clae),* poetul aşteaptă: „Să văd în vis/ Pe cer deschis/ Prin gene/ — Tainic trimis —/ Să •văd în vis/ Steaua Hesper/ Urcînd pe cer/ Alene./ Pe-adîncul cer/ Steaua Hesper."/ *(Nici-un catarg).*

Incantaţia versurilor scurte şi alegerea unor cuvinte puţine, unele din ele repetîndu-se, evocă taina fără de hotar a visului, deschizînd nemărginirea adîncă a cerului pe care urcă steaua Hesper. Regăsim în melodia lor muzicalitatea poeziei verlainiene căreia 1 s-a dat tonalitatea eminesciană. Dar această dizolvare de experienţe artistice, străine în propria sa sensibilitate, este unic cristalizată de Ion Pillat, pentru care poezia trebuia să impresioneze în primul rînd prin calitatea sa de cîntec şi de vrajă.[52] în poemul *Stelei Hesper,* Ion Pillat reia motivul eminescian din *La steaua.* El acceptă şi îmblînzeşte ideea morţii, învăluindu-se în „lumina stelei ce-a murit" *(La steaua* de M. Eminescu). „De ce te-a luat nădejdea ca unicul ei sol,/ Cînd parcă nu-i luceafăr mai dureros pe lume?/ Cînd mă gîn•desc că poate prin universul gol/ Te-ai stins şi eşti acuma lumina unui nume/. Şi mă gîndesc prin care aprinsă ironie/ Ne amăgeşti năluca şi astăzi ca şi ieri,/ Că ştiu că-n întuneric stelara-ţi agonie/ Cu opalină rază ne mîngîie, Hesper"./

Unele din poemele ciclurilor Ecouri marine din ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ sau Cîntecele mării din AMĂGIRI, continuă viziunea *Mării pâgine* din VISĂRI PĂGÎNE, a cărei sălbăticie romantică a fascinat imaginaţia poeţilor parnasieni şi simbolişti. Se potolesc acum versuri în care răbufneşte închipuirea dorului de *Sirena* „Zee şi femeie" replică a *Centaurului* sau în care se descriu furtuni: „Vin herghelii scăpate cu coamele vîlvoi,/ Vin valuri îmbrîncite în valuri de furtună/ Şi peste stîncă sare năvala lor nebună"/ *(Farurile).* Pentru a evoca foşnirea valurilor la ţărm Ion Pillat foloseşte versificaţia lui Enăchiţă Văcărescu: „Din scoica mării/ Dorinţa vie/ Pustiul zării/ în van învie/ Din stîncă în stîncă/ Lovindu-şi plînsul/ Răsună încă/ pierind cu dînsul/" *(Scoicile tritonilor in depărtare),* sau notează fulgurant: „Valul oglindă/ Tremură stele/ Umbre pe ele/ Norii colindă/ Pacea-nnoptării rece se lasă/ Ca o mireasă/ Sfîntă a mării/" *(Pilotul),* pentru ca în cele din urmă marea să devină murmur al sufletului: „Iubito, lîngă mine stai şi marea/ îţi cîntă încet, şi tace trist şi-n şoapte/ Se plînge iar, şi tace iar şi cîntă/ Fereastra ta deschisă e pe mare.../ *(Fereastră pe mare).*

Una din contribuţiile lui Ion Pillat este introducerea în poezia .română a motivului „stepei şi nomadismului", mult mai puţin

artificial şi într-un mod mai pregnant decît o făcuse Macedonski, Tudor Vianu considera *Cintecele stepei* unele dintre cele mai frumoaşe scrise de Ion Pillat.[53] Stepa nu mai este însă teatrul unor aventuri sălbatice ca în VISĂRI PĂGÎNE ci leagăn al sufletului îmbătat de nemărginirea ei asemănătoare oceanului şi visului: „Se-ntinde stepa, creşte/ Din zări în zări pustii.../ Sfîrşit nu se zăreşte/ Şi început nu-i ştii"/ (III); „Nebiruită ca o mare/ Prin zări s-afundă şi dispare,/ Şi suflete rătăcitoare/ N-o pot uita..."/ (IV); „Creşte, scade, piere/ Stepa mişcătoare./ In apus de soare/ Sufletul mi-1 cere."/ (V); „O suflet vînător de vise,/ Te lasă-n urmă nălucirii/ Pe stepele închipuirii întredeschise."/ (VIII). S-a semnalat că Ion Pillat se deosebeşte de majoritatea poeţilor simbolişti români din epocă, fascinaţi de poezia simbolistă franceză prin care simţeau nevoia să abolească *semănătorismul* secătuit care dăduse naştere curentului atît de necesar la un moment dat. El nu rămîne ca mulţi dintre aceştia, prizonierul interioarelor încărcate sau al grădinilor înmiresmate, nici al parcurilor pustii, însîngerate de frunzele toamnei şi adăpostind suflete sufocate de spleen. El acceptă cu o discretă şi aristocratică eleganţă sfîrşitul, rămînînd cu melodia amintirii: „Cum alergam cu dorul de-altădată,/ Purtînd în suflet rediurile* verzi/ Şi cerul clar şi iarba cu zorele/ Şi visul viu, în care să te pierzi,/ Am stat pe loc legat de-o melodie./ Şi zeul toamnei pe un plaur de aur/ îmi tălmăcea trecutul în surdină/ Şi soarele se stinse prin frunzare,/ Pălind încet cu galbenă lumină,/ Cînd cerul îşi cocli în zări arama./ Şi frunzele zburară de rugină,/ Ca fluturi mari cu aripe ciudate,/ Vicleanul zeu cînta acum mai tare:/ Şi frunzele foşniră spulberate.../ Foşniră cum foşneşte amintirea."/*(în parc).* El nu se pierde în oraşele înnăbuşite de ceaţa fumului, căci sufletul său evadează în limpezimea cerului: „Dar sus, sus prin spirale de fum, spre răsărit/ Se-nalţă-n zbor şi suie pe scări de armonie/ Cetatea-n trepidare de fer n-a bănuit,/ că slobod sparge cerul un vie.rs de ciocîrlie."/ *(Ciocîrlia).*

în poemele acestor volume, timpul nu-şi mai face intrarea ca în VISĂRI PĂGÎNE, împlătoşat în imaginile cetăţilor prăbuşite. Trecerea lui ca şi stingerea dragostei dispar plutind în dulcea melancolie a tablourilor lui Watteau: „Şi când talazul verde roşi în zorii zilei, şi Cithera — visul mării — pe legănatul val/ în noapte îşi topise omătul sideral/ Şi-n vînt îşi risipise miresmele zambilei.../

* pădure mică şi tînără (reg: var. ***rodiu,*** s.n, v. ***Dicţionarul limbii române moderne***

Dar tot gonea trirema cu pupa de stejar/ Uitasem unde mergem pe apa letheană;/ In suflet resimțisem o pace suverană/ Nemaipurtînd în mine al năzuinței jar."/ *(Cithera).* Ideea zădărniciei a tot ce aparține omenirii din poemul *Timur Lenk, Firdusi* sau *Galileanul* este reluată în poemul *Sarcofagele* în care se resimte înfiorarea stranie și neliniștea poemului *Ullalume* de Edgar Allan Poe. Dar, poetul se împacă cu acțiunea distrugătoare a timpului invocînd împotriva-i *îngerul amintirii:* „Ca heruvimii legii ai aripi de lumină/ Și ești de-o frumusețe atîta de deplină/ Că reînviezi trecutul cu fremătarea lirii./ Tăcusem... și cînd noaptea prin codrul secular/ Ne-nvălui cu pace și cu argint stelar,/ Orbit, îi zăream numai luceferii privirii."/ *(îngerul amintirii).*

Unele din poemele celor trei volume sugerează subtil nuanțele fugitive ale sentimentelor. Din ce în ce mai des poetul lasă să se întrevadă intimitatea sufletului. Dragostea, nestatornicia sau nostalgia ei sînt ca licăririle jucăușe, pe tremurul unei ape. „Iubita mea, cu anii, noi ne vom uita.../ Acuma vii, iluzii s-or mai vesteji./ Domol ce val sentimental te va juca,/ Cînd prin uitări și înnoptări voi ancora?..."/ *(Clopotul).*

în volumele AMĂGIRI și GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, inspirația autohtonă se statornicește. Neliniștea amăgirilor se potolește prin întoarcerea în peisajul natal, în șoaptele și miresmele naturii familiare. Paralelismul dintre suflet și apele coclite și amare ale bălții descrise de poet este semnificativ: „Ți-am spus pe țărmu-i" „Balta aceasta mă-nfioară/ Nu tremură pe dînsa nici cer, nici nori, nici zbor/ Și sub povară sură și grea de cositor/ Oglinda ei nu simte lumina din afară/ Lumina serii însă se răspîndi pe iaz/ Și se făcu din apa murdară o grădină,/ în care cresc din fire și pete de lumină/ Zambile și lalele și roze de Șiraz/" *(Balta).*

Diferitele aspecte ale naturii regăsite nu sînt decît preludii pentru amplul poem *Seara la Miorcani,* peregrinările sfîrșindu-se la limanul: „Fără valuri, fără maluri și cu luciu de fosfor./ Peste tine își boltește limpezimea ideală/ Marea cea adevărată, nălucită, și reală/ Unde trupul nu mai este peste visuri necrofor,/ Unde inima nu minte, unde dorul nu înșeală/".

Privirea retrospectivă și visarea trecutului prins în amintire, ca într-un glob de cristal vor inspira *Aci sosi pe vremuri.* Poemul scris în 1918 la Miorcani și apărut în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, evocă sosirea nunților și prevestirea morților în peisajul familial de la Florica. Ea este o apoteoză a poeziei pillatiene dînd o finalitate desăvîrșită **Cîntecelor de demult** și **Casei amintirii** și constituind totodată cadrul poemelor din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS și al următoarei etape, tradiționaliste. în Ediția a II-a a volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI a fost adăugat ciclul **Porumbeii morții.** Scrise în timpul războiului, poemele relevă paralelismul dintre jocurile copilăriei care imaginau bătălii cu soldați de plumb și groaznica realitate a războiului.[64] Cruzimea și absurdul omorului comandat îl obsedează pe poet: „Pe cerul serii înfloresc lalele/ Cu cîte-o stea de aur în potir/ Tranșeele veghează paralele/ La nesfîrșit ca guri de cimitiri./ Doi oameni stau cu gînd să se omoare/" *(Doi oameni stau).*

Călătorul, poem început în 1919 și dat în ultima lui formă în 1942 încheie primul volum de poezii al Ediției definitive. Neistovita dorință și voluptatea cunoașterii unor climate și culturi străine rodește în cuprinsul peisajului natal: „Dar te joci de-a mingea,/ Pasu-mi știe/ El singur să lărgească ogorul strămoșesc,/ Și cumpăna veciei în suflet mi-o găsesc/ De-mi ancorează-n'zare Carpații pe moșie/" *(Călătorul).* Lucru semnificativ, un an înaintea morții sale, în 1944 Ion Pillat traducea *Sonet* de Joichim du Bellay. Dorul de pămîntul natal, tradiția și istoria țării este ultima mărturisire făcută de Ion Pillat chiar prin acest intermediar străin.

Poemele strînse în acest volum, uitate în parte, aduc surpriza regăsirii unor versuri care arată toată prospețimea unei tinereți și aventura pasionantă a formației de poet a lîii Ion Pillat.

Tot ceea ce am dorit să arătăm referitor la geneza operei de început a lui Ion Pillat transpare liric în poezia *Scoica,* încă insuficient cunoscută și pe care-o socotim un poem emblematic. „Din țara fabuloasă cu crînguri de polip,/ Cu flori ca pietre scumpe încremenind pe stîncă,/ Pe un țărm, pe care valul îl bate și-l mănîncă,/ Copil zării o scoică zvîrlită pe nisip./ O, de-aș putea în mine din uou să înfirip/ Fiorul de atuncea, mirarea mea adîncă/ De-a prinde-n scoica mută ca o șoptire încă/ De ape nevăzute, de valuri fără chip;/ Și noaptea, cu urechea pe scoică, depărtat/ Să tot aud, pe plaja tăcută a visării,/ Urcînd, urcînd vuirea și murmurele mării .../ Dar ce copil de veghe la geamul alb de stele,/Va fi, purtîndu-mi versul în suflet încrustat,/ Misterioasa scoică a nemuririi mele?/"

CORNELIA PILLAT

NOTE (POSTFAȚĂ)

[1] Ion Pillat, *Mărturisiri,* Extras din *Revista Fundațiilor regale,* nr.2, febr. 1942, pp. 280—281 şi p. 279.

[2] Ion Pillat, *op. cit.* pp. 272—273.

[3] Dinu Pillat, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat* (Teză de doctorat) în: *Itinerarii istorico-literare, Editura Minerva,* Bucureşti, 1978, p. 8.

[4] Ion Pillat, *op. cil,* 277.

[5] D. MicU, *Ion Pillat,* Extras din culegerea *Limbă şi Literatură* voi. XXII, Bucureşti, 1969, p. 66.

[6] Ov.S. Crohmălniceanu, *Poezia chtonică: Ion Pillat* în *Literatura română Intre cele două războaie mondiale,* voi. II, Minerva, Bucureşti, 1974, p. 111.

[7] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pină in prezent,* Bucureşti, *Fundația Regală pentru Literatură şi Artă,* 1941, pp. 773 — 775, D. -Micu, *op. cit.*

[8] Ion Pillat, *op. cit.* pp. 264—266.

[9]-Ion Pillat, *Mărturisiri despre poezie* în Dinu Pillat, *O constelație a poeziei române moderne,* Editura Cartea Românească (Bucureşti, 1974) p.280.

[10] Cristian Livescu, *Introducere in opera lui Ion Pillat.* Editura Minerva, 1980.

[11] Ion Pillat, *op. cit.* p. 269.

[12] E. Legouis et L. Cazamian, *Histoire de la litterature anglaise,* Librairie Hachette, Paris, 1921, cap. *La poesie victorienne.*

[13] Dinu Pillat, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat,* p. 10.

[14] *Ibidem,* p. 11.

[15] Nicolas Pillat, *Silhouettes de ma familie,* ed. A. Sirot, 58 rue Vieille du Temple (Paris) (1943), p. 54.

[16] Dinu Pillat, *op.cit.* pp. 10—11. Vezi şi Aurel Martin, *Ion Pillat Poeme de tinerețe, Manuscriptum* (1973), nr. 12 pp. 28 — 31.

[17] D. Micu, *Gindirea şi Glndirismul, Momente şi Sinteze,* Editura Minerva,. Bucureşti, 1975, p. 459.

[18] Dinu Pillat, op. cit.

[19] Ion Pillat, *Poezii,* Antologie şi prefață de Aurel Rău, Editura pentru Literatură şi Artă, 1965, Buc. p. 10 şi urm.

[20] Dinu Pillat, *Ion Barbu,* Ed. II. revăzută şi adăugită. Editura Minerva, Buc 1982, pp. 88 — 89.

[21] N. Manolescu, *Metamorfozele poeziei,* Editura pentru Literatură şi Artă* Bucureşti, 1968, p. 93.

[22] Poetul mărturisea la 12 ianuarie 1912: Sînt un «vizionar», este o plăcere delicioasă aşteptarea asta cînd te culci pe care o ai în fața unei posibilități de călătorie sau de întîlnire cu o persoană sau un loc care ți-e drag. Cei: care au făcut puțină psihologie ştiu că visăm la ceea ce ne gîndim în timpul zilei şi prin asociație de idei, evocăm, mecanic, automatic, privelişti, fapte, sunete în relație cu persoana visată..." (Mss. 17137, MLR). Şi într-o altă scrisoare" de la 11 ianuarie 1912: „... Noi bărbații şi oamenii în genere ne credem adînci fiindcă ne îngrădim cunoştințele în vorbele clasate şi orbiți de noi înşine ne închinăm zeilor ce ni i-am dat singuri". (Mss. 17129» MLR).

[23] Dinu Pillat, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat,* p. 56.

[24] Tudor Vianu, *Portrete lirice,* Editura Ramuri, Craiova, 1938, p. 63.

[25] Sergiu Al. George, *Arhaic şi universal,* Brâncuşi, Eliade, Blaga, Eminescu, Editura Eminescu, 1981.

[26] într-o scrisoare, îi anunță Floricăi Rosetti că i-a trimis romanul *Le pelerin d'Angkor,* (scris de Pierre Loti în 1912 şi că: „Expoziția lui Bernard— peisagii şi tipuri din India — e deschisă. E admirabilă". (Este vorba de tablourile expuse de pictorul Albert Bernard (1849—1934) pictate întimpur călătoriei sale în India din anii 1910—1911. (Mss. 17135, MLR).

[27] Cristian Livescu, *op. cit.* p. 24.

[28] Ion Pillat, *Mărturisiri,* p. 278.

[29] Maurice de Guerin, *Poemes, Le Centaure, La Bacante,* avec la traduction roumaine de Ion Pillat. Avânt propos de Basile Munteanu, f.a.

[30] Ion Pillat mărturiseşte că în *Năzuinți,* a fost influențat de Andre Gide,. Ion Pillat, *op.cit.* p. 279.

[31] Horia Furtună îşi aminteşte de primul contact al lui Ion Pillat cu poezia lui Alexandru Macedonski, căruia i-a datorat *Noapte pagină:* „în vara anului 1912 eram cu Pillat la Predeal. îşi corecta şi pregătea întîiul său volum de versuri *Visări păgîne.* Se interesa de poeții români. Voia să-i publice într-o colecție intitulată „Cărțile albe". I-am vorbit de Macedonski. Nu-1 cunoştea. Am scris la Constanța, pietenului Traian Lăzărescu, astăzi membru al înaltei Curți de Casație — să-mi trimeată *Noaptea de Decembrie* a lui Alexandru Macedonski... Pillat a fost entuziasmat de poemul lui Macedonski^ în noaptea aceea, aproape că n-a dormit. Sub imboldul versurilor, inspirația 1-a ținut treaz pînă dimineața. Pillat scrisese poemul *Noapte păgînă".* (Horia Furtună, *Alături de Ion Pillat* în *Ion Pillat, Mărturisiri despre om. şi poet,* Editura Publicom, Bucureşti, 1916, p. 16.)

[32] Cristian Livescu, *op.cil.,* p. 30.

[33] Este vorba de *Pictor Ignotus, El însuți, Rugă budistă* şi *Cintec nocturn* care i se vor publica imediat, la 1 ianuarie 1912, în *Convorbiri Literare).* Ion Pillat, care se afla în ţară luînd parte la manevrele militare, îi răspunde de la Florica, la 8 septembrie 1911: „îţi mulţumesc foarte mult pentru toată osteneala şi deşi găsesc că poeziile mele nu merită chiar — ţinînd seama că sînt un începător — o critică aşa de favorabilă te rog să mulţumeşti din parte-mi pe unchiul D-tale şi să mă scuzi că n-am putut merge la dînsul deoarece abia azi ţi-am primit scrisoarea. M-ai băgat în încurcătură căci îţi spun drept vizita aceasta mă cam intimidează. Dar luîndu-mi timiditatea în dinţi voi merge cît voi fi scăpat de manevre şi reîntors în capitală, adică peste cîteva zile... Poezii nu am mai făcut, afară de acest sonet, roadă unui moment de inspiraţie (I) care şi-a avut loc chiar azi dimineaţă. Ţi-1 trimet". (Mss. 17126 MLR). Este vorba de sonetul *Celui din urmă centaur,* datat de autor în volumul VISĂRI PĂGÎNE, exemplarul personal, la 8 sept. 1911. în *Mărturisiri,* pp. 281—283, Ion Pillat relatează cu emoţie întrevederea avută cu Titu Maiorescu, puţin timp după aceea: „...Maiorescu drapat în redingota lui neagră, rigid şi doctoral, dar cu o politeţă desăvîrşită pe care noile generaţii au uitat-o, mă privi cu afabilitatea proprie spiritelor superioare. Avea sub sprîncene foarte stufoase, ochi de o vioiciune oare contrasta cu toată atitudinea sa magistral de rece. Mi se spusese că auzea foarte greu şi să vorbesc tare. Am început deci să ţip ca unui surd spre a-mi acuza absenţa nemotivată. îmi răspunse foarte clar şi liniştit că aude perfect şi că pot vorbi mai încet. Demontat pe loc, lovit ca de-o măciucă drept în cap, la un gest amabil al amfitrionului mă prăbuşii pe scaun, scos definitiv din luptă. Poate acestei circumstanţe, timidităţii, tăcerii mele care cu efort nu reuşea să fie decît aprobativă mereu, le datoresc norocul unei conversaţii devenită un lung solilog, o admirabilă conferinţă despre poezie, pe care — îmi dau seama acum — Maiorescu o ţinea nu pentru mine ci de dragul poeziei însăşi, fericit că poate, cu un caiet de versuri în mîini, să evadeze pentru o clipă din viaţa politică şi din grija zilei. îmi vorbea de clasicism, îmi indica pericolul lui Baudelaire, pe care, dealtfel, îmi pare că nu 1-a înţeles niciodată, văzînd în el doar pe poetul din „Une Charogne". îmi arăta drepturile imprescriptibile ale formei, indicîndu-mi greşelile de ritm şi de rimă pe câre, cu mînă proprie, le îndreptase —schimbîndu-mi unele versuri complet. Ca să-mi liniştească emoţia de poet în faţa unor refaceri atît de radicale — mi-a spus textual: „Aşa făceam şi cu versurile lui Eminescu". Bietul Eminescu! — dar fericitul Pillat!"

[34] *Ibidem,* pp. 283-284.

[35] Ion Pillat, *Alexandru Macedonski, omul ți poetul* în *Tradiție ți Literatură,* Editura Casa Şcoalelor, (Bucureşti), 1943, pp. 230 — 242.

[36] Pe cartea *Le calvaire de feu,* Librairie E. Sansot Cie, Editeurs, rue Saint-Andre, LIII Paris, de Alexandru Macedonski, dăruită lui Ion Pillat şi care este păstrată la B.A.R.S.R., Cartea rară, I 448618, autorul ei a scris următoarea dedicaţie: „Â Jean Pillat. J'ignore ce que Dieu vous reserve mais moi je vois en vous, mon cher jeune ami, le tras grand poete que la Roumanie attendait et je suiş heureux de vous offrir l'hommage cordial de mon *Calvaire de feu.* Â Macedonski, Rue Polone, 1912 Aout. (vezi Dinu Pillat, *op. cit.* pp. 12—13).

[37] — L-am cunoscut pe Ion Pillat la Paris, în toamna anului 1910, cu prilejul unor alegeri de comitet la căminul studenţilor români din rue Seine 40. Doamna Măria Pillat, mama poetului, înfiinţase acest cămin în care studenţii puteau lua masa cu un leu. Ciţiva din aceştia, meritoşi şi lipsiţi de mijloace, nu plăteau nimic. Unul din ei a ajuns mai tîrziu, profesor universitar, altul ministru plenipotenţiar, al treilea unul din cei mai mari sculptori ai ţării" (este vorba de Brâncuşi). Horia Furtună, *op.cit.* p. 14.

[38] Aurel Martin, *op.cit.* p. 29.

[39] Barbu Brezianu, *Brâncuşi In România,* Bucureşti, 1966, p. 21.

[40] Al Marino, *Viața lui Alexandru Macedonski,* Bucureşti, 1966, p. 450.

[41] Dăm cuprinsul notiţei reprodusă de Barbu Cioculescu în *Ion Pillat de la poezia populară la poezia cea mai nouă, In Manuscriptum XII* (1981} nr. 1, pp. 32—33:

„Academia celor 10 de la Paris. Membrii pe anul 1914 prezenţi: 1. Hurmuz Asnavorian; 2. Bibi Băbeanu; 3. Ernest Ene; 4. Petrică Georgescu-Rachtivanu; 5. Mircea Libros; 6. Ion Lugoşianu; 7. Alfred Moşoiu; 8. Ion Pillat.

în concediu (sic!) (la Bucureşti): Horia Furtună. Academia s-a întrunit la locuinţa secretarului ei Ion Pillat (4 rue Pierre Curie), în fiecare miercure (pe lunile aprilie şi mai 1914) spre a compune: *O anthologie română contimporană 1900—1915).* S-au ales din poeţii de mai jos, poeziile următoare: D: ANGHEL *(Darul valurilor, Visătorul, Metamorfoză, Scrisoarea, Paharul fermecat);* ALICE CĂLUGĂRUL*(Ploaia, Şerpii);* P. CERNA *(Isus, Plrăul şi floarea, Şoapte, Zile de durere* (I şi II), *Dura Lcx);* VICTOR EFTIMIU *(Departe, cine ştie..., Cîntecul pribeagului, Minciuna e-o femee,* din *Cocoşul Negru);* OCTAVIAN GOGA *(Oltul, Clăcaşii, Prăpastie, Scrisoarea Contesei de Noailles, Marea Moartă);* ST.O. IOSIF *(Furtuna, Doina — Icoane din Carpați* III), *Cintec* — II şi III — *Linişte* — sonet —, *înserare* — sonet —, *Cintecelor);* ION MINULESCU *(Celei care minte, Sosesc corăbiile, în templul liniştei, Romanța mortului, Romanță nordică);* ALFRED MOŞOIU *(în noaptea asta, Imnul nopții, Vasul de bronz, Fotografiile* sau *Mănuşa);* ORESTE *(Povestea Crivățului, Pe țărm* III); ŞTEFAN PETICĂ *(Aruncă noapte mantia-ți regală, O ceață-ntunecată);* CINCINAT PAVELESCU *(Serenada, Necunoscutei, Flori risipite);* ION PI-

LLAT (*Celei din urmă, Centaur, Cîntecele stepei, Sarcofagele);* MIRCEA RĂDULESCU (*Cîntecul ciocanelor, Noapte).*

[42] Dinu Pillat, *op. cit.,* p. 14.

[43] *Ibidem,* pp. 14—15

[44] Barbu Cioculescu, *op. cit.*

[45] Tudor Vianu, *op. cit.* p. 67.

[46] „Dacă trupeşte m-am născut la Bucureşti, sufleteşte sînt produsul corcit al dealului de la Florica, al podgoriei din preajma Argeşului piteştean, cu stepa ondulată din marginea Prutului, cu pămîntul negru de la Miorcanii Dorohoiului". Ion Pillat, *Mărturisire...,* p. 264.

[47] Scrisoarea lui Dinu Pillat din 3 iulie 1942.

[48] Dinu Pillat, *Contribuţiuni,* pp. 15—16.

[49] Ultimele poeme scrise de Ion Pillat înaintea morţii sale, au fost strînse sub titlul *Drum lăuntric,* volum care a rămas netipărit.

[50] D. Micu, *Ion Pillat...* p. 7.

[51] Tudor Vianu, op. cit., p. 75 şi 76.

[52] Ion Pillat se opreşte în primul rînd la măiestria stilului la scriitorii români, împărtăşind ideea pe care o exprima I.L. Caragiale în prefaţa la *Schiţe nouă* (ed. Adevărul, Bucureşti, 1910 unde a apărut prima oară în volum povestea *Kir Ianulea)* şi anume că... „în literatură nu importă ceea ce spui ci numai cum spui şi nu există subiect bun sau rău în sine ci numai talent mare sau mic în felul de a-l trata". (Ion Pillat, *Originalitatea lui Caragiale* în *Caragiale. Alte poveşti,* în *Pagini alese, serie nouă,* nr. 38, Buc. 1939, p.6, şi idem, *Arta şi geniul autohton al lui Ion Creangă* în *Ion Creangă. Nuvele,* în *Pagini alese, serie nouă,* nr. 29, Bucureşti (1938), p. 6).

De aceea pe M. Eminescu îl consideră în primul rînd din punctul de vedere al poeziei pure,... „al virtuţii de iradiere misterioasă a cuvintelor întrebuinţate, redescoperite parcă pentru sinteze noi, indisolubile de acum în mintea noastră". (Ion Pillat, *Poezia lui Eminescu,* în *Mihai Eminescu. Poeme,* în *Pagini alese, serie nouă,* nr. 25, Buc. (1937), p. 5). Luînd în discuţie discursul abatelui Bremond despre poezia pură şi dînd nenumărate exemple de versuri din literatura universală, în care armonia poetică a fost realizată în ultima şi desăvîrşita ei puritate", Ion Pillat explică arta poetică a lui M. Eminescu, în ce constă „fluidul poetic" al acelei armonii secrete şi specifice", „a unei adevărate vrăji", „a puterii de incantaţie verbală", „aspect de poezie pură" şi arată prin aceasta valoarea universală, absolută, a poeziei eminesciene. (Ion Pillat, *Tradiţie şi Literatură... Eminescu şi poezia pură,* pp. 188-201.)

[53] Tudor Vianu, *op. cit.* p. 63.

[54] *Ibidem,* p. 68.

INDICE ALFABETIC

-Acelaşi freamăt, 17
Aceleaşi, 157
Aceleiaşi, 159
Aceleaşi, 161
A doua moarte, 31
£Am vrut s-ucid iubirea], 291—292
Amăgire, 187—188
AMĂGIRI, 185—234
Amarillis, 135
Anotimpurile-inscripţii, 82
Artemis, 74
Aş vrea să fiu Oigur, 169—170

Balada privighetoarei, 194—195
Balada toamnei, 238—239
Balada viselor, 198—199
Balta, 253—254
Barbarul, 90
Biblis, 133
Blestemul, 67
Bolnavei, 158

Ca-n poveste, 32—35
CASA AMINTIRII, 21
Casa amintirii, 21—22
Ca să suim la tine, 259
•Călătorul, 281
Călăuza cămilelor cîntă spre ziuă, 183
"Către Proteu, 78—79
Cel din urmă Centaur, 71
Centaurii, 64—73
Centaurul, 65—66
Ciocîrlia, 214—215
Cithera, 124-125
Cithera, prima versiune, 126—130
Cînd ai uu cal, 171
Cîntec de dor, 297—298
Cîntec de toamnă, 11
Cîntec din amurg, 7
Cîntec în noapte, 12
Cîntec tîrziu, 20
CÎNTECE DE DEMULT, 4
Cintecele mirii, 218—230
Cîntecele stepei, 168—182
Clopot, 197
Clopote sună, 252
[Corăbiile din port plecat-au cîte una], 293
Corul lopătarilor, 144
Creşte, scade, piere, 173
Chrisis, 134
Chrisothemis, 131
Cutezătorul, 142—143

Daii Nippon, 208
Departe, 232—233
Dezrobire, 274—275
Din Bretania, 231
Din ierburi creşte..., 175
Din Rubaiyatul lui Yussuf, 52—53
Din Samisen I, Munte Fuji, 54

Din Samisen II, Lingă templul vechi, 54—55
Divan din Bagdad, 50—51
Divan din Basra, 48—49
Divan din Brussa, 46—47
Doi oameni stau, 284
Drumul strămoşesc, 4
Duşmanii, 282—283

El însuşi, 84—85
Ecou, 19
Ecouri marine, 144—151
[Era odată Ia MedinaJ, 295—296
ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ, 115—183
Eva, 162—163

Farurile, 234
Femeia pe pajişte, 273
Fereastră pe mare, 218—219
Fresca din Orvieto, 181—123
Fresca din Urbino, 88—89
Fugă de centauri, 69—70
Furnica, 266

Gemenii, 86—87
Gheţarul, 220—221
Glasul sirenei, 146
Glasul sirenei din nou, 148
GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, 235—288

Helladă, 276—277
Himerele, 186

Iazul, 209
Imn de închinăciune, 62—63
Iubitei de departe, 160

în catedrală — Notre Dame de Chârtrcs, 2
în catedrală — Notre Dame de Paris, 3
îngerul amintirii, 116
în luna în care pălesc trandafirii, 237
înmlădiere largă..., 181
în parc, 240
în preajma nopţii, 200
în primăvară, 15;
în strană, 204
în toamnă, 27—29
întoarcere, 23
în zori pe stepă, 168

Jardin du Luxembourg, 154—155

Krum cuceritorul, I. Pe armăsar în spume, 91
Krum cuceritorul, II. Şi când fu scris să piară, 92

La culesul viei, 25
Lais, 132
Lanterna magică 36—37
Lăpuşneanu, 93
Leda, 248—249
Leda şi lebăda, 246—247
Legendă, 5—6
Logodnă mistică, 256—257

Madonna mia, 205—207
Mănăstire, 260
Mării păgîne, 76—77;
Mi-ai ars coliba..., 179—180
Murmur crescînd pe valuri, 150—151

Narcis, 243 — 244
Naufragiatul, 211
Năzuinţi, 102—106;
Niciun catarg, 139—140'

Necredincioasei, 80—81
^Necunoscutei, 95
Noapte păgînă, 107—111
Noapte pe lagună, 117—120
Noaptea pe stepă, 182
Noaptea scade, 263—264
Nocturnă, 13

Oblonul, 268-
Ocean polar, 138
O icoană, 83
Opium, 250—251
O voce pe prora triremei, 145

Păgînătate, 228—229
Păpuşile de ceară, 286
Părăsire, 225
Păsări pe mare, 261
Pe clae, 190
Pentru alta, 16
Pescarul, 191-192
Pe stepa legănată..., 177—178
Pe şesul nins..., 176
Tictor ignotus, 83-89
Pierdutul, 230
Pilotul, 222
Piratul, 226—227
Plasa, 196
Plopul, 269
Pornire, 223
Porumbeii morţii, 282—288
Porumbeii morţii, 287—288
Poruncă, 280
Pribegie, 224
PRIMA VERBA, 2—3
Priveam alături, 18
Privind luceafărul, 265

Răsărit, de lună, 96
Renaştere, 68
Roata morii, 189
Rodis, 136
Rodul mării, 216—217
Romanţă, 14
Rugat-am norul, 9—10
Rugă lui Buddha, 56
Rugă păgînă, 72

Sapienţia, 201
Sarcofagele, 164—167
Satan, 241—242
Sbîrnîie cobza, 8
Scoica, 267
Scoicile tritonilor în depărtare, 147
Se-aprind luceferi, 172
Seara la Miorcani, 270—272
Sfîrşit de toamnă, 30
Sînt zile, 40—41
Soldaţi de plumb, 285
Solia căprioarei 236
Sonet, 294
Sonete corintiene, 131—136
Sonete parisiene, 156—161
Soror sancta, 255
Spovedanie, 98—101
Spre gheţari, 202
Steaua, 262
Stelei Hesper, 141

Templul meu, 24
Thebaidă, 137
Thule, 210
Tîrziu de toamnă, 26
Trandafirul, 203
Trecătoarei, 156
Trei călări, 193
Trei îngeri, 258
Turla I, într-o seară de răzvrătire, 212
II, într-o seară de resemnare, 213

Ți-aducem cal... 174
[Ți-am citit din nou povestea], 290

Ultima fugă, 112—113
Un monah orb vorbește, 152—153
Unei amfore, 278—279
Unor mori de vînt, 94
Unui hermafrodit de marmoră, 75

Vedenie, 73
Veneția, 97
I Vis de Centauri, 64

Visai de o cetate, 45
Visări budiste I — Nu e întîia oară. 57—59
Visări budiste II — De cînd pe valul vremii, 59—60
Visări budiste III — O Buddha-Sakya Muni, 60—61
VISĂRI PĂGÎNE, 39—113
Vocea de pe proră, 149
Voci în amurg, II — De-o aripă de-un sînge, 42
Voci în amurg, I —Vei fi cuceritorul, 43—44

INDICE ALFABETIC POEME ÎN PROZĂ

Broasca rîioasă, 453
Gramofonul și privighetoarea, 455
Iubita de zăpadă, 443—444
Iubitei (Laus Melancholiae), 449
Iubitele, 450—451
încheiere (Călătorul), 446—448
în țara papagalilor, 457
Jucării pentru tine, 456—458
Lanterna magică, 456
Oglinda, 454
Oglinda magică, 450—455
Paiața, 458
Pilda trandafirilor, 445
Povestea celui din urmă sfînt, 434-442
Sufletul, 452

CUPRINS

Farmecul evanescent al melancoliei studiu introductiv de Adrian Anghelescu *V—XXXIV*
Notă asupra ediției de Cornelia Pillat *XXXV—XXXVI*
Tabel cronologic de Cornelia Pillat *XXXVII—XL*

CASA AMINTIRII (1906-1910) *1*

Prima verba

în Catedrală / Notre Dame de Chârtres *2*
în Catedrală / Notre Dame de Paris *3*

•Cîntece de demult *3*

Drumul strămoșesc *4*
Legendă *5—6*
Cîntec în amurg *7*
Sbîrnîie cobza *8*
Rugat-am norul *9—10*
Cîntec de toamnă *11*
Cîntec în noapte *12*
Nocturnă *13*
Romanță *14*
în primăvară *15*
Pentru alta *16*
Același freamăt *17*
Priveam alături *18*
Ecou *19*
Cîntec tîrziu *20*

Casa amintirii

Casa amintirii *21—22*
întoarcere *23*

Templul meu *24*
La culesul viei *25*
Tîrziu de toamnă *26*
In toamnă *27-29*
Sfîrşit de toamnă *30*
A doua moarte *31*
Ca-n poveste *32—35*
Lanterna magică *36—37*

VISĂRI PĂGÎNE (1910-1912)

Sînt zile *40-41*
Voci în amurg *42—44*
Visai de o cetate *45*
Divan din Brussa *46—47*
Divan din Basra *48—49*
Divan din Bagdad *50—51*
Din rubaiyatul lui Yussuf *52—53*
Din Samisen *54—55*
Ruga lui Buddha *56*
Visări budiste *57-61*
Imn de închinăciune *62—63*

Centaurii

Vis şi centauri *64*
Centaurul *65—66*
Blestemul *67*
Renaştere *68*
Fugă de centauri *69—70*
Cel din urmă centaur *71*
Rugă păgînă *72*
Vedenie *73*
Artemis *74*
Unui hermafrodit de marmură (găsit pe marginea mării) *7Ir*
Mării păgîne *76—77*
Către Proteu *78—79*
Necredincioasei *80—81*
Anotimpurile — Inscripţii *82*

I

Pictor ignotus

O icoană *83*
El însuşi. *84—85*
Gemenii *86-87*
Fresca din Urbino *88—89*
Barbarul *90*
Krum cuceritorul *91—92*
Lăpuşneanu *93*
Unor mori de vînt *94*
Necunoscutei *95*
Răsărit de lună *96*
Veneţia *97*
Spovedanie *98—101*
Năzuinţi *102-106*
Noapte păgînă *107-111*
Ultima fugă *112-113*

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ (1912-1914)

îngerul amintirii *116*
Noapte pe lagună *117—120*
Fresca din Orvietto *121—123*
Cithera *124-125*
Cithera — prima versiune — *126—130*

Sonete corintiene

Chrisotemis *131*
Lais *132*
Biblis *133*
Chrisis *134*
Amarillis *135*
Rodis *136*
Thebaidă *137*
Ocean polar *138*
Nici un catarg *139—140*
Stelei Hesper *141*
Cutezătorul *142-143*

Icouri marine

Corul lopătarilor *144*
O voce pe prora triremei *145*
Glasul sirenei *146*

Scoicile tritonilor în depărtare *147*
Glasul sirenei din nou *148*
Vocea de pe proră *149*
Murmur crescînd pe valuri *150—151*
Un monah orb vorbeşte *152—153*
Jardin du Luxembourg *154—155*

Sonete parisiene

Trecătoarei *156*
Aceleiaşi *157*
Bolnavei *158*
Aceleiaşi *159*
Iubitei de departe *160*
Aceleiaşi *161*
Eva *162-163*
Sarcofagele *164-167*

Cintecele stepei

I în zori pe stepă *168*
II Aş vrea să fiu Oigur *169—170*
III Cînd ai un cal *171*
IV Se-aprind luceferi *172*
V Creşte, scade, piere *173*
VI Ţi-aducem cal *174*
VII Din ierburi creşte *175*
VIII Pe şesul nins *176*
IX Pe stepa legănată *177—178*
X Mi-ai ars coliba *179—180*
XI înmlădierea largă *181*
XII Noaptea pe stepă *182*
Călăuza cămilelor cînta spre ziuă *183*

AMĂGIRI (1914-1916) *185*

Amăgiri

Himerele *186*
Amăgire *187*
Roata morii *189*
Pe claie *190*
Pescarul *191-192*

Trei călări *193*
Balada privighetoarei *194—195*
Plasa *196*
Clopot *197*
Balada viselor *198-199*
în preajma nopţii *200*
Sapienţia *201*
Spre gheţari *202*
Trandafirul *203*
în strană *204*
Madonna mia *205-207*
Dai Nippon *208*
Iazul *209*
Thule *210*
Naufragiatul *211*

Turla

într-o seară de răzvrătire *212*
într-o seară de resemnare *213*
Ciocîrlia *214-215*
Rodul mării *216-217*

Cîntecele mării

Fereastră pe mare *218—219*
Gheţarul *220-221*
Pilotul *222*
Pornire *223*
Pribegie *224*
Părăsire *225*
Piratul *226- 227*
Păgînătate *228-229*
Pierdutul *230*
Din Bretania *231*
Departe *232-233*
Farurile *234*

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (1916-1918) *235*

Solia căprioarei *236*
În luna în care pălesc trandafirii *237*
Balada toamnei *238-239*

Broasca rîioasă 453
Oglinda 454
Gramofonul şi privighetoarea 455

Jucării pentru tine
Lanterna magică 456
în țara papagalilor 457
Paiața 458

Bibliografie la poemele în proză
Ediții originale 459
Apariția poemelor în periodice în ordinea cronologică 459—460
Frecvența publicării poemelor în proză 460—461
Note la poemele în proză 462—467

Ion Pillat: din laboratorul creației, postfață de Cornelia Pillat 469—495
Note la postfață 496—500
Indice alfabetic la poezii 501
Indice alfabetic la poemele in proză 504

-LECTOR : DONSA URICARIU DROGEANU
TEHNOREDACTOR : CHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1983. BUN DE TIPAR 19.04.1983.
COLI DE TIPAR 34,50 + PLANŞE 32 PAG.

•COMANDA NR. 20 636
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII,
BUCUREŞTI — REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

în parc *240*
Satan *241—242*
Narcis *243—244*
Leda şi lebăda *245—247*
Leda *248- 249*
Opium *250—251*
Clopote sună *252*
Balta *253—254*
Soror sancta, mater dolorosa ... *255*
Logodnă mistică *256—257*
Trei îngeri *258*
Ca să suim la tine *259*
Mănăstire *260*
Păsări pe mare *261*
Steaua *262*
Noaptea scade *263—264*
Privind luceafărul *265*
Furnica *266*
Scoica *267*
Oblonul *268*
Plopul *269*
Seară la Miorcani *270—272*
Femeia pe pajişte *273*
Dezrobire *274—275*
Helladă *276-277*
Unei amfore *278—279*
Poruncă *280*
Călătorul *281*

Porumbeii morţii

Duşmanii *282—283*
Doi oameni stau... *284*
Soldaţi de plumb... *285*
Păpuşile de ceară *286*
Porumbeii morţii *287—288*

POEZII NEPUBLICATE ÎN VOLUM

[Ţi-am citit din nou povestea] *290*
[Am vrut s-ucid iubirea.'J *291—292*
[Corăbiile din port plecat-au cîte una] *293*

Sonet *294*
[Era odată la Medina...] *295-296*
Cîntec de dor *297-298*

Bibliografie

Lista de abrevieri *300*
Ediţii originale *301-303*
Antologii postume *303—305*
Poeme scrise între 1906—1918 în antologii şi volume colective *306—30S*
Periodicele în care au fost publicate poemele şi ordinea cronologică a acestora *308—313*
Frecvenţa publicării fiecărei poezii în periodice, volume şi volume colective *314-322*
Despre poemele lui Ion Pillat cuprinse în acest volum *322—326*
Tabelul 1. Alcătuirea definitivă a volumului CASA AMINTIRII *327-329*
Tabelul 2. Ordinea cronologică a poeziilor din volumul VISĂRI PĂGÎNE *330-331*
Tabelul 3. Alcătuirea definitivă a volumului VISĂRI PĂGÎNE 332-*336*
Tabelul 4. Alcătuirea definitivă a volumului ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ *337-339*
Tabelul 5. Ordinea cronologică din volumul AMĂGIRI *340—341*
Tabelul 6. Alcătuirea definitivă a volumului AMĂGIRI 342-34-5
Tabelul 7. Ordinea cronologică a poeziilor din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI *346-347*
Tabelul 8. Alcătuirea definitivă a volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI" *348-351*

Note şi variante 353—432

ADDENDA (POEME ÎN PROZĂ)

Povestea celui din urmă sfînt (Cel din urmă sfint) *434—442*
Iubita de zăpadă *443—444*
Pilda trandafirilor *445*
încheiere (Călătorul) *446-448*
Iubitei (Laus Melancholiae) *449*

Oglinda magică

Iubitele *450-451*
Sufletul *452*